

ΤΕΟΣ ΡΟΜΒΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΕΓΡΟΣ
Ο ΤΙΤΡΗΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Α' έκδοση: Ιούνιος 2012

Εκδόσεις-περιοδικό **ΠΑΝΟΠΤΙΚΩΝ**

Το βιβλίο αυτό αφιερώνεται στο τσούρμιο του κοινοβίου
της οδού Μπενάκη 87.

Στο Νίκο Μπαλή, τον Άγγελο Μαστοράκη, τη Σοφίτσα Βλάχου,
το Γιώργο Κακουλίδη, στη σύντροφο της ζωής μου Χαρά Πελεκάνου,
στο Ρόλφ Πόλε που μας έδωσε την αφορμή,
σ' όλους εκείνους τους αγαπημένους που μαζί ονειρευτήκαμε ότι κάποτε
θα πλέαμε μ' ένα θαλασσινό σκαφί περιφευρόντας στο Αιγαίο.
Δεν έγινε, ίσως, σε μίαν άλλη ζωή...

ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΠΕΤΡΙΝΟ ΣΠΗΤΙ που κατοικούμε το σαρώνουν χίλιοι άνεμοι. Κάθε χειμώνα αλλά και στα καλοκαιριάτικα μετέωρα το κτίσμα ζωντανεύει, αντιδρά, βογκάει, δονείται λες και τρέφεται από τους ισχυρούς ανέμους που κατεβαίνουν ανεμπόδιστα στο Αρχιπέλαγος κι έρχονται από χώρες βορινές και παγωμένες. Κι όταν ο αέρας ξεπερνάει τα εννέα και δέκα μποφόρ και αρχίζει ένας μόνιμος γδούπος πάνω στα βορινά ντουβάρια, τότε μπλέκεται και σφυρίζει στις κορυφές των δέντρων, τρεμουλιάζει και πάλλεται στα πατζούρια της μπαλκονόπορτας, στριμώχνεται κάτω από χαραμάδες και μαζί τρυπώνουν καμπανορουσίες, ερωτικά τραγούδια χωρισμού, καλπασμοί αλόγων, μυρωδιές από γυναικεία χείλη. Ο πουνεντομαΐστρος κουβαλάει μαζί λατινικές διαλέκτους και αρωματικά εκλεπτυσμένων ιπποτών μαζί με τον ιδρώτα τραχιών σταυροφόρων. Ο ζέφυρος ανακατεύει μυρωδιές από μπαχάρια και κουβέντες εμπόρων σε ξεχασμένες διαλέκτους της Βενετίας, της Σικελίας, της Γαλιτίας, της Ανδαλουσίας. Ο γραίγος, η γραιγοτραμουντάνα, ο γραιγολεβάντες κι ο λεβάντες μάς φέρνουν ακούσματα από την Ανατολή, τη μακρόσυρτη φωνή των μουεζινηδων και τις περιστρεφόμενες φωνές των δερβίσηδων, τούρκικες κατάρες, απειλές. Κι ο γαρμπής, ο πουνεντογάρμπης, ο λιβοζέφυρος, μας παγώνουν το αίμα από βερβερίνικες πειρατικές προσταγές, οδυρμούς και παρανάγια για ζωή και θάνατο...

Κάποτε φυσάνε όλοι οι Αέρηδες μαζί και μερικές φορές ξεπερνούν και τα δώδεκα μποφόρ. Τους μήνες του χειμώνα, όταν η θάλασσα αγριεύει κι ο ουρανός ανταριάζει, τα θεόρατα επιβατικά πλοία κουρνιάζουνε μπροστά στο τελωνείο δένοντας τους χοντρούς κάβους στις δέστρες του λιμανιού.

Μόλις τα χαμηλά σύννεφα αγκιστρώνονται στα ερείπια των μεσαιωνικών κάστρων, που υποθετικά πια υπάρχουν στις κορυφές των βουνών της Άνδρου και της Τήνου, ελευθερώνονται και

ξεχύνονται πάνω στο νησί μας οι αεροκαταρράκτες με ριπές βροχής και με χαλάζια.

Ξαφνικά χιμάνε μπουρίνια, τυφώνες, ανεμοστρόβιλοι και θύελλες πάνω στο σπίτι. Εναλλάσσονται απότομα, δυναμώνουν, αλλάζουν συνεχώς κατευθύνσεις, διαρκούν λίγο ή περισσότερο και σταματούν έτσι όπως άρχισαν, απότομα.

Έχω ξεκινήσει το γράψιμο του βιβλίου της Πειρατείας. Διαβάζω και ξαναδιαβάζω το κείμενο δυνατά. Γράφω με αναπνοές, προσπαθώ να γράψω όπως αναπνέω. Προσπαθώ να δώσω στο γραπτό μου ρυθμό. Ανάσες. Πρέπει να προσπαθήσω να γράφω όπως αναπνέω, με ανάσες. Με μια ανάσα, με δυο, με τρεις ανάσες. Έτσι θα βρει το κείμενο το ρυθμό του. Όπως αναπνέω όταν κάθομαι γαλήνιος. Όπως αναπνέω μετά από τρέξιμο. Όπως αναπνέω όταν γαμάω. Όπως αναπνέω όταν είμαι οργισμένος. Όπως θα αναπνέω όταν ξεψυχώ...

Δεν μπορώ να συγκεντρωθώ και γι' αυτό καταφεύγω συνέχεια στο παράθυρο. Γυρεύω τη στιγμή της εγρήγορης που δεν έρχεται. Κοιτάζω με τα κιάλια το ανταριασμένο πέλαγος. Στην ανοιχτή θάλασσα φτερουγίζουν θαλασσοπούλια, ψαραετοί, γλαρόνια, βουτηχτάρια, θαλασσοκόρακες ακολουθώντας τα κοπάδια των ψαριών. Ολόγυρα, νησιά ταξιδεύουν κυκλώνοντας τον ορίζοντα που σβήνει μέσα στη θάλασσα. Ανάμεσα στα κοντινά νησιά υποπεύομαι την αχνή παρουσία κι άλλων νησιών. Όλα κολυμπούν στο γλαυκό φως και τα τυλίγει το δέος της ματιάς που δε φτάνει το τέλος κι αντιλαμβάνομαι την ασημαντότητά μου...

Βλέπω το πέλαγος να ριγάει, τη θάλασσα ν' αφρίζει, να βγάζει φίδια, στο βάθος τα κύματα σκεπάζουν το Λανάδο, φόβητρο άλλοτε των ναυτικών. Στο ερημόνησο -λέει ο θρύλος- ζούσε ένας αράπης και τέτοιες ώρες που μάνιαζε ο καιρός, έπιανε και ξεριζωνε μεγάλα αγκωνάρια και τα εκσφενδόνιζε στα πλοία και τα βούλιαζε. Σήμερα είναι πέρασμα τουρκοικων και ρώσικων πλοίων που πλέουν ανοιχτά απ' το νησί μας. Συχνά πυκνά, άτιμοι άνθρωποι από τα παράλια της Τουρκίας με ταχύπλοα σκάφη

βγαίνουν σε έρημους κόλπους κι αποβιβάζουν λαθρομετανάστες και μετά μαθαίνουμε για πνιγμένους που βρέθηκαν στις παραλίες.

Όταν φυσήξει γραιγος, η μουντάδα καθαρίζει, σκορπίζει η αχλή και ξεπροβάλλουν ολόγυρα νησιά από το χάος.

Όταν ήρθαμε για πρώτη φορά στο μεσαιωνικό οικισμό της Απάνω Σύρας, αντιχρίσαμε μια οχυρωμένη πόλη όπου οι χοντροί τοίχοι των σπιτιών, χτισμένων κολλητά το ένα δίπλα στ' άλλο, με τα μικρά παράθυρά τους ψηλά σαν πολεμίστρες, δημιουργούσαν από την εξωτερική πλευρά ένα τείχος απροσπέλαστο. Στην πόλη μπαίνεις από λιγοστές εισόδους, την Πορτάρα, την Καμάρα, τον Μπούργο, το Βορνά, κι ο φρουριακός οικισμός τυλίγεται σαν τεράστιο σαλιγκάρι, με τα σπίτια χτισμένα περιστροφικά από το πιο ψηλό σημείο μέχρι κάτω στις παρυφές του λόφου, και τα σοκάκια να στριφογυρίζουν κυκλικά γύρω ολόγυρα στο Βράχο, κι εμείς να βαδίζουμε σαν μέσα σε κοχλία. Αμέτρητα τα σκαλιά, καμάρες, ησυχία και ελάχιστοι οι άνθρωποι που συναντήσαμε. Ο φόβος των πειρατών οδήγησε τους κατοίκους στη δημιουργία ενός οχυρωματικού οικισμού που προσφέρει προστασία.

Στις σιάλες, στα στεγάδια και στα βόλτα ανακαλύπταμε ενσωματωμένους δωρικούς κίονες, αρχαία μάρμαρα σιαλισμένα με παραστάσεις καθημερινότητας, σιρόπια κομμάτια από αρχαίους ναούς. Η βασική κυκλοφορία ανθρώπων και ζώων γίνεται από τον κεντρικό δρόμο που έχει πλάτος γύρω στα δύο μέτρα, ενώ τα πλαϊνά δρομάκια με τις καμάρες και τις ενωμένες με τα δώματα στέγες μερικές φορές δεν ξεπερνούν το ένα μέτρο. Περπατούσαμε στον κεντρικό δρόμο χωρίς να μπορούμε να δούμε έξω από τον οικισμό, έτσι όπως είναι χτισμένα τα σπίτια το ένα μέσα στ' άλλο. Και μην έχοντας κάποιο γνωστό σημείο αναφοράς, δεν μπορούσαμε να προσανατολιστούμε και νιώθαμε παγιδευμένοι. Μόνον οι απανωχωρίτες γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή πού βρίσκονται και έτσι ακόμη και αν εισέβαλαν οι πειρατές μέσα στο φρούριο, δέχονταν από τα στενά σοκάκια ξαφνικές επιθέσεις και είχαν μεγάλες απώλειες, ενώ οι ντόπιοι διέφευγαν από τις ταράτσες και σώζονταν. Αλλά και τα κατώγια, έχω ακουστά, επικοινωνούσαν για να μπορούν να διαφεύγουν

υπογείως από το ένα κατώι στο άλλο. Έβλεπα με τη φαντασία μου τους κατοίκους κρυμμένους στους στενούς κάθετους δρομίσκους να αιφνιδιάζουν τους πειρατές και να ακολουθούν μάχες σώμα με σώμα.

Στην κορυφή του λόφου μοναστήρια κι εκκλησίες, κτίρια θεόρατα -με πόσο κόπο χτίστηκαν τάχα- δεσπόζουν στο Αιγαίο και είναι το μόνο μέρος απ' όπου μπορέσαμε να δούμε πού βρισκόμαστε σε σχέση με το πέλαγος που μας τριγυρίζει απέραντο.

Κατάγομαι από κάποιο νησί του Αιγαίου. Μικρό παιδί ήμουνα, όταν ένα καλοκαίρι πρωτοβρέθηκα στον τόπο αυτό και από την πρώτη στιγμή με εντυπωσίασαν τα τραχιά πρόσωπα των συγγενών μου αλλά και των άλλων κατοίκων. Θυμάμαι που τις νύχτες, όταν έκανε φουρτούνα γερή, οι άντρες συνηνοούνταν να κατέβουν με το χάρωμα στην παραλία για να ιδούνε «τι καλό θα έστελνε η θάλασσα». Κι ήταν, συχνά, φορτία από καράβια φορτηγά που κινδύνευαν να μπατάρουν κι ο καπετάνιος έδινε εντολή να ριζούν όλο ή μέρος του φορτίου στη θάλασσα για να γλυτώσουν. Κι έχω εικόνες ζωντανές στη μνήμη τις βεγγέρες, με τα πρόσωπα των ενηλίκων να φλογίζονται, όταν τους έπιανε πυρετός για ιστορίες παλιές με πειρατείες που συνέβησαν στα γύρω νησιά εκατό και διακόσια χρόνια πριν, ρεσάλτα, μάχες σώμα με σώμα και αιχμαλωσίες κοριτσιών που τα πούλαγαν σιλάβες στα μέρη της Μπαρμπαραιάς. Τότε ήταν που άκουσα την ιστορία ενός μικρού πειρατικού σκάφους με πλήρωμα είκοσι μόνο άντρες που ταξίδευε στο Αιγαίο έχοντας στο κατάστρωμα, από πειρατική λεία, σωρό τα πήλινα μελίσινα που τα διατηρούσαν καλά κλεισμένα με σκοπό να τα πουλήσουν σε κάποιο από τα γειτονικά νησιά και όταν είδαν μια τουρκική πολεμική γαλέρα με πλήρωμα ως πεντακόσιους ναύτες να τους έχει πάρει στο κατόπι, οι πειρατές έστρεψαν πλώρα για να επιτεθούν. Την ώρα που προσέγγιζαν το πολεμικό, οι άντρες του πειρατικού που ήταν σακαρφαλωμένοι στις αρματωσιές του πλοίου άρχισαν να πετούν στο κατάστρωμα της τούρκικης γαλέρας τις πήλινες κυφέλες που θραύονταν σε χίλια κομμάτια και οι μέλισσες σκορπούσαν ολόγυρα. Οι τούρκοι ναύτες, που όλη την ώρα παρακολουθούσαν μ' έναν αέρα

υπεροφίας την αλλαγή πλευσης του πειρατικού και δεν φαντάζονταν ποτέ μια τέτοια παλαβή εξέλιξη, βρέθηκαν ξαφνικά ανυπεράσπιστοι στατσιμπήματα των μελισσών και πανικόβλητοι έψαχναν μέρος να κρυφτούν, ενώ οι πειρατές που φόραγαν πανιά στα μούτρα τους για μάσκες, κάνοντας ρεσάλτο έπεσαν πάνω τους χτυπώντας τους με τα σπαθιά και κατέλαβαν τη γαλέρα χωρίς να βρουν αντίσταση.

Τα μάτια των αφηγητών γυάλιζαν με τα κατορθώματα που ιστορούσαν. Έλεγαν για το χρυσάφι των πειρατών κι ορρίζονταν πως αν εύρει κάποιος θησαυρό και τον ξεχώσει, πρώτα πρέπει να κάτσει και να τον μαγαρίσει κι έπειτα να τον πιάσει στα χέρια του. Αλλοίμονο αν μες στην παραφορά του δεν το κάνει, έμελλε να χτυπιάσει και να σβήσει σιγά σιγά σαν το κερι, πάνω στο κρεβάτι, αδύναμος να ξανασηκωθεί.

Από τους ίδιους εκείνους συγγενείς άκουσα ότι στην οικογένειά μας υπήρξαν κάμποσοι πειρατές κι έλεγαν μάλιστα για κάποιον προπάππου που ήταν στον κούρσο και πόσο σπουδαίος ναυτικός υπήρξε που αλώνιζε ολόκληρη τη Μεσόγειο με ένα καρυδότσουφλο. Ήταν όμως κακορίζικος και καβγατζής και στην παραμικρή αφορμή έβγαζε τις μπιστόλες του και πυροβολούσε. Έλεγε, μάλιστα, ότι άλλες αμαρτίες έξω από το να βρίζει τα θεία δεν τον βάραιναν - για τον προπάππου το να σκοτώνει ανθρώπους δεν ήταν αμαρτία. Λίγο πριν ξεψυχήσει εξομολογήθηκε στη γριά του πως στο μικρό ερημονήσι Πλανήτης, πίσω από το φάρο, είχε θαμμένα σε κανάτι πήλινο κάμποσα φλουριά μαλαματένια της Βενετίας. Και οι επόμενες γενιές γερούσαν με διηγήσεις και με το όραμα του κρυμμένου θησαυρού του παππούλη, μορρεί κάποιιο να τον έψαξαν μάταια ή ακόμη και να τον βρήκαν.

Από παιδί διάβαζα βιβλία με θαλασσινές ιστορίες, αγάπησα τη *Νήσο των Θησαυρών* του Ρόμπερτ Λούις Στήβενσον, τον *Κουράρο Πέδρο Καζάς* του Κόντογλου, το *Γέρο και τη Θάλασσα* του Ερνέστου Χεμινγκουέι και τις ιστορίες του *θρυλικού πειρατή Μαυρογένη* που είχε μια μακριά ματοβαμμένη γενειάδα και αρεσκόταν να βασανίζει σαδιστικά τους αιχμαλώτους του. Έλεγε πως είναι ο ίδιος ο διάβολος και για να πείσει τους άντρες του πως ταξιδεύουν στην κόλαση, τους έλκινε στο αμπάρι και έκαιγε

θειάφια, ώστε να μοιάζει το καράβι στην κόλαση. Παινεύοταν ότι ποτέ δεν τον είχε συναντήσει κανένας ξεμέθυστο κι ότι είχε δεκατέσσερις γυναίκες που τον περίμεναν. Τέλος παντρεύτηκε μια αριστοκράτισσα, την οποία και μοιραζόταν ακριβοδίκαια με όλους τους συντροφοναύτες του.

Με συνέπαιρναν όλες αυτές οι αφηγήσεις και οι περιπέτειες των παστωμένων με το αλάτι της θάλασσας θαλασσόλυκων που παλεύανε ολημερίς με τα στοιχειά της φύσης, που δίνανε αγώνα ύπαρξης με τα μικρά τους σκάφη στις φουρτουνιασμένες θάλασσες και παθιάζονταν με τη μοναδική αίσθηση ελευθερίας που δίνει η πλεύση στο πέλαγος. Ηρωικοί άνθρωποι που δε λογαριάζανε το θάνατο, ενώ αψηφούσαν την κάθε εξουσία παίρνοντας στα χέρια τους το πεπρωμένο.

Πάνω απ' όλα όμως συγκλονίστηκα όταν αργότερα διάβασα την ιστορία του κάπτεν Τζέιμς Μίσιον, του θρυλικού απελευθερωτή-πειρατή του 18ου αιώνα, που ίδρυσε στη Μαδαγασκάρη μια ουτοπική κοινότητα απελεύθερων κατατρεγμένων, τη Λιμπερτάλια. Η μόνη γνωστή αναφορά για τη Λιμπερτάλια και τον ιδρυτή της κάπτεν Μίσιον βρίσκεται στη «Γενική Ιστορία των Πειρατών» (*A General History of the Pyrates*), με βιογραφίες γνωστών πειρατών της εποχής, που εκδόθηκε στην Αγγλία το 1724 και συγγραφέας της εμφανίζεται ο κάπτεν Τσαρλς Τζόνσον. Πρόκειται για ένα καλογραμμένο ιστορικό ανάγνωσμα με πολλές πληροφορίες για τους πειρατές της εποχής και τη δράση τους. Κάποιοι αμφισβήτησαν την ύπαρξη του συγγραφέα και βεβαιώνουν, έπειτα από έρευνες που έκαναν, ότι πρόκειται για συγγραφικό ψευδώνυμο του Ντάνιελ Ντιφόου, συγγραφέα του Ροβινσώνα Κρούσου. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια αμφισβητήθηκε ολόκληρη η ιστορία του κάπτεν Μίσιον και της Λιμπερτάλια και θεωρείται από πολλούς ερευνητές ως επινόηση που ανήκει στη σφαίρα του φανταστικού. Όμως εκείνα τα χρόνια, την εποχή του Ντιφόου, τότε που όλος ο κόσμος διάβαζε με πάθος στις λαϊκές φυλλάδες ιστορίες για τα κατορθώματα των πειρατών, και που όλος ο λαός τραγουδούσε τις μπαλάντες της κρεμάλας και οι πειρατές φάνταζαν σαν οι απόλυτοι επαναστατημένοι της θάλασσας, κανείς δεν θα διανοείτο ν' αμφισβητήσει την ύπαρξη

του κάπτεν Μίσιον και της πειρατικής του κοινότητας Λιμπερτάλια.

Ο Ντάνιελ Ντιφόου στις αρχές του 18ου αιώνα διώχθηκε για πολιτικούς λόγους και βρέθηκε στη φυλακή, και εκεί πιθανολογώ ότι συνάντησε ναυτικούς και πειρατές, άκουσε ιστορίες θαλασσινές, πειρατικές ιστορίες με αρπαγές φορτίων και ναυάγια. Όπως και να 'χει, «οι θρύλοι σέρνονται και βυζαίνουν πάνω στην ιστορία κι όσο θα περνούν τα χρόνια όλα θα μοιάζουν πιθανά και όλα θα γίνονται εφικτά...»

Η αφήγηση του κάπτεν Τσαρλς Τζόνσον, ή του Ντάνιελ Ντιφόου καλύτερα, αρχίζει με τη διαβεβαίωση του συγγραφέα της «Γενικής Ιστορίας των Πειρατών» ότι έχει στην κατοχή του το γαλλικό χειρόγραφο που έγραψε ο ίδιος ο κάπτεν Μίσιον.

Ο Τζέιμς Μίσιον, λοιπόν, γεννήθηκε στην Προβηγκία και ήταν ο μικρότερος γιος μιας πολυμελούς οικογένειας. Στα δεκαπέντε του πήγε στη στρατιωτική Ακαδημία της Ανζιέ για να γίνει σωματοφύλακας. Αργότερα ο νεαρός Μίσιον επηρεασμένος από τα λαϊκά αναγνώσματα της εποχής του, που περιέγραφαν τις περιπέτειες θαλασσοπόρων σε εξωτικές χώρες, ζήτησε από την οικογένειά του να τον στείλει στο πολεμικό ναυτικό. Εφοδιασμένος με συστατική επιστολή του πατέρα του προς έναν παλιό του γνώριμο, κυβερνήτη του πολεμικού *Βικτουάρ*, ναυτολογήθηκε ως εθελοντής στο πλοίο. Το *Βικτουάρ* περιπολούσε εκείνη την εποχή τη Μεσόγειο και ο νεαρός Μίσιον ενθουσιάστηκε από τη ζωή του στη θάλασσα. Από τον πρώτο κιόλας καιρό έδειξε σύνεση και έφεση στη ναυτική τέχνη. Ήθελε να μάθει όλα τα μυστικά της θάλασσας. Από το λοστρόμο έμαθε ότι είχε σχέση με την πλεύση και την πλοήγηση του πλοίου και από τον ξυλουργό μύηθηκε στην τέχνη της κατασκευής και συντήρησης του σκαριού.

Όταν το πλοίο έφτασε κάποτε στη Νάπολη, ο νεαρός Μίσιον ζήτησε από τον κυβερνήτη την άδεια να πάει στη Ρώμη που ήθελε πολύ να επισκεφθεί. Όταν όμως βρέθηκε στη μητρόπολη του καθολικισμού και είδε από κοντά την έλκυτη ζωή των πόρνων κληρικών και τη χλιδή της παπικής αυλής ένιωσε ότι κάτι δεν πάει καλά με τη θρησκεία. Κατάλαβε επίσης ότι το

παπαδαριό χρησιμοποιεί τη θρησκεία σαν μέσο χειραγώγησης και αποβλάκωσης των αδύναμων και όλη η δήθεν σοφία και οι υψηλές ιδέες αυτών των ανθρώπων είναι μόνο προσχήματα για να μπορούν να κλέβουν και να ζουν ανενόχλητοι μες στη φιληδονία. Αυτές οι σιέψεις τού καρφώθηκαν στο μυαλό κι όταν έκανε την τυχαία γνωριμία μ' έναν ελευθέριο δομινικανό ιερέα, τον Καρατσόλι, και του εξομολογήθηκε τις ανησυχίες του, εκείνος που ήταν επίσης αγδιασμένος από τους ομοίους του και την υποκρισία της εκκλησίας συμμερίστηκε τις απόψεις του και του έδωσε δίκιο. Ο Καρατσόλι ακολουθώντας το νεαρό Μίσιον αποφάσισε να μπαρκάρει στο *Βικτούάρ* και από κει και πέρα οι δυο τους έγιναν αχώριστοι και η φιλία τους κράτησε μέχρι το θάνατό τους.

Στις ατελείωτες κουβέντες τους ο Καρατσόλι εξηγεί ότι πιστεύει στην ύπαρξη ενός ανώτατου όντος, ενώ ο Μίσιον αντιτίθεται και τείνει προς την αθεΐα. Στη διάρκεια των ταξιδιών τους είχαν μακρές συζητήσεις και με τα άλλα μέλη του πληρώματος που άρχισαν σιγά-σιγά να προβληματίζονται και να υιοθετούν τις ιδέες τους.

Ο Μίσιον υποστήριζε ότι κάθε άνθρωπος γεννιέται ελεύθερος και έχει τα ίδια δικαιώματα στη ζωή και στα μέσα επιβίωσής του όπως έχει και στον αέρα που αναπνέει, έλεγε επίσης ότι όλοι θα πρέπει να είναι ίσοι μεταξύ τους και ότι το μεγάλο χάσμα ανάμεσα στους ανθρώπους δημιουργείται γιατί κάποιοι σωρεύουν πλούτη και κολυμπούν μέσα στη χλιδή και την πολυτέλεια, ενώ η πλειονότητα του λαού ζει μέσα στη φτώχεια και τη στέρηση εξαιτίας της φιλαργυρίας και της φιλοδοξίας αφενός αλλά και της μικρόψυχης υποταγής από την άλλη.

Σε μια ναυμαχία με κάποιον πειρατή, ο Μίσιον και ο Καρατσόλι διακρίθηκαν για το θάρρος τους. Κι αργότερα σε μια άγρια μάχη με ένα αγγλικό πλοίο, όπου ο πλοίαρχος και οι αξιωματικοί σκοτώθηκαν από τα εχθρικά πυρά, ο Μίσιον και ο Καρατσόλι ανασύνταξαν το πλήρωμα και συνέχισαν τη μάχη μέχρι που το αγγλικό πλοίο βυθίστηκε. Μετά από πρόταση του Καρατσόλι -όπως όριζαν οι κανονισμοί του πλοίου- τη θέση του πλοίαρχου κατέλαβε ο Μίσιον, ο οποίος ειφώνησε ένα

μακροσειλή και εμπνευσμένο λόγο προς το πλήρωμα καλώντας τους να τον ακολουθήσουν στη «Ζωή προς την Ελευθερία». Διακήρυξε ότι στο πλοίο τους θα υπάρχει πλήρης ισότητα, κατάργηση των βασιανιστηρίων και της θανατικής ποινής, απόλυτη ελευθερία πίστης και τέλος εξάλειψη κάθε τυραννίας. Χρησιμοποίησε τα παραδείγματα κάποιων μεγάλων ηγετών που έγραψαν ιστορία, τον Μέγα Αλέξανδρο, τον Ερρίκο τον Δ' και τον Μωάμεθ, για να πείσει τους σκληροτράχηλους ναύτες να τον ακολουθήσουν στη «Ζωή προς την Ελευθερία» όπου όλοι τους θα είχαν ίσα δικαιώματα και θα ήταν αδέρφια.

Ο λοστρόμος Ματιέ Λετόντ και οι άντρες του πληρώματος ζήτησαν να υψώσουν την πειρατική σημαία με τη χαμογελαστή νεκροκεφαλή, αλλά ο Μίσιον και ο Καρατσόλι αρνήθηκαν λέγοντας πως δεν ήταν πειρατές αλλά εραστές της Ελευθερίας και γι' αυτό κήρυξαν τον πόλεμο σε όλα τα έθνη που είναι ανελεύθερα και υποταγμένα στην τυραννία. Έτσι λοιπόν, αντί να υψώσουν τη μαύρη σημαία με τη νεκροκεφαλή του θανάτου, ύψωσαν λευκή με το σύνθημα «για το Θεό και την Ελευθερία». Από την ημέρα εκείνη ο κάπτεν Μίσιον κήρυξε πόλεμο ενάντια σε όλες τις σημαίες: «Κηρύσσω αυτό τον πόλεμο και ταυτόχρονα σας συμβουλεύω να δείχνετε γενναιοψυχία και ανθρωπιά στους αιχμαλώτους σας».

Έτσι ο Μίσιον έγινε κυβερνήτης στο γαλλικό πολεμικό πλοίο *Βικτουάρ* έχοντας μαζί του το πλήρωμα των διακοσίων αντρών που τον κάλεσαν να αναλάβει καπετάνιος τους στη νέα πορεία «Ζωή προς την Ελευθερία».

Ανοιχτά της δυτικής ακτής της Αφρικής κατέλαβαν το ολλανδικό δουλεμπορικό πλοίο *Νιέουβσταντ*. Απελευθέρωσαν τους σκλάβους από τις αλυσίδες τους και τους μετέφεραν στο κατάστρωμα του *Βικτουάρ*. Πήραν για το κοινό ταμείο δύο χιλιάδες λίρες και ποσότητα χρυσού σε σκόνη. Ο Μίσιον εκφώνησε ένα μεγάλο λόγο στο πλήρωμα κηρύσσοντας την κατάργηση της δουλείας, εξήγησε ότι κανείς άνθρωπος δεν έχει την εξουσία να στερεί την ελευθερία σε άλλους ανθρώπους λέγοντας ότι δεν υπάρχει Θεία Δίκη που να αποδέχεται παρόμοια κακομεταχείριση ανθρώπινων όντων από άλλους ανθρώπους. Και παρότι κάποιοι ισχυρίζονται

ότι κατέχουν τη φωτισμένη γνώση του θεού, πουλούν τους ανθρώπους σαν να είναι ζώα αποδεικνύοντας ότι η θρησκεία τους είναι όλο ψεύδη και υποκρισία.

Ο Μίσιον συνέχισε λέγοντας ότι «Πρώτα πρώτα εγώ ο ίδιος δεν αποτινάξα τον πιερό ζυγό της σιλαβιάς από το δικό μου τράχηλο και δε διειδίκησα τη δική μου ελευθερία για να σιλαβώνω άλλους», και άλεσε όποιον από τους απελεύθερους το επιθυμούσε να τους ακολουθήσει, ενώ παρότρυνε το πλήρωμά του να δεχθεί τους Αφρικανούς ως συντρόφους, πράγμα που έγινε.

Ο Μίσιον και το πλήρωμά του συνέχισαν τις επιθέσεις σε πλοία, άρπαζαν αυτά μόνον που τους ήταν απαραίτητα και μετά άφηναν τα πλοία να συνεχίσουν την πορεία τους. Μολονότι ο Μίσιον και οι πειρατές του ήταν άντρες με έκλυτη ζωή, είχαν αρχές και ήταν δίκαιοι και μόνον όταν ήταν αναγκασμένοι από τις περιστάσεις έσφαζαν τα πληρώματα των πλοίων που αιχμαλώτιζαν. Επεισόδια ιπποτισμού και καλοσύνης μπλέκονταν με επιδείξεις θάρρους αλλά και βίας. Σε κάθε ρεσάλτο που έκαναν στρατολογούσαν και νέους συντροφοναύτες, Γάλλους, Εγγλέζους, Ολλανδούς και απελεύθερους αφρικάνους σκλάβους. Στη θαλασσινή τους πορεία κατέλαβαν πολλά πλοία, απελευθέρωσαν πλήθος σκλάβων και οι λείες και τα χρήματα που αρπάζανε στις θάλασσες έμπαιναν στον κοινό κορβανά.

Ταξιδεύοντας κοντά στις ακτές της Μαδαγασκάρης, στον Ινδικό ωκεανό, ο Μίσιον ανακάλυψε ένα φυσικό λιμάνι, έναν κλειστό κόλπο βόρεια του Ντιέγκο Σουάρεζ, έναν τόπο με πολύ γόνιμα εδάφη, γάργαρα νερά και φιλόξενους ιθαγενείς και εκεί αποφάσισε να ιδρύσει μια «Ελεύθερη Κοινότητα» αφού έπεισε, συνεπικουρούμενος από τον Καρατσόλι, και τους συντροφοναύτες του.

Πράγματι, λίγο καιρό αργότερα εγκαταστάθηκαν στη Μαδαγασκάρη καλώντας πια όλους τους αδικημένους του κόσμου να ενωθούν μαζί τους. Ο Μίσιον παντρεύεται την αδελφή της «ντόπιας μελαμψής βασίλισσας» του γειτονικού νησιού Γιοχάνα, ο Καρατσόλι την ανιψιά της και όλο το πλήρωμα ζευγάρωσε επίσης με ντόπιες γυναίκες.

Εδώ οι γάλλοι, άγγλοι, ολλανδοί, πορτογάλοι και αφρικανοί πειρατές αποκήρυξαν τις πατρίδες τους και αποκαλούσαν εφεξής τους εαυτούς τους Ελευθέρους. Δημιούργησαν μάλιστα μια δική τους γλώσσα, που ήταν ένα πολύγλωσσο κράμα γαλλικών, αγγλικών, ολλανδικών, πορτογαλικών λέξεων αλλά και της ντοπιολαλιάς της Μαδαγασκάρης. Χρήματα στην κοινότητα δεν χρησιμοποιούσαν γιατί δεν τα χρειαζόνταν κι όλα τα μοιράζονταν εξ ίσου.

Οι πειρατές που εγναταστάθηκαν στο νησί έγιναν αγρότες και καλλιεργούσαν τη γη και στα χωράφια τους δεν υπήρχαν διαχωριστικοί φράχτες - η γη δεν ήταν ιδιοκτησία κανενός αλλά ανήκε στην κοινότητα. Βοηθούσαν τους ανήμπορους και περιέθαλπαν τους γέρους και αρρώστους και όλες οι φυλές του κόσμου ζούσαν αρμονικά, με ισότητα και δικαιοσύνη.

Οι Ελευθέροι ζούσαν σύμφωνα με τα Άρθρα, τον κοινοτικό κώδικα που είχαν όλοι τους αποδεχτεί, και εκλέγανε τους εκπροσώπους τους με ψηφοφορία. Κι έτσι οικοδόμησαν μια ιδανική ελευθεριακή κοινότητα, όπου η ατομική ιδιοκτησία καταργήθηκε στην πράξη και όλο το χρυσάφι φυλασσόταν στο κοινό θησαυροφυλάκιο. Έχτισαν αποβάθρες και οχυρώματα, ενώ δύο νέα πλοία τους, η *Παιδική Ηλικία* και η *Ελευθερία*, στάλθηκαν να περιπλεύσουν τη Μαδαγασκάρη για να σχεδιάσουν έναν πορτολάνο των ακτογραμμών. Χτίστηκε το Κτίριο των Συνεδριάσεων και ο κάπτεν Μίσιον εκλέχθηκε πρόεδρος για μια περίοδο τριών ετών. Ο εγγλέζος πειρατής Τόμας Τιού ορίστηκε ναύαρχος του στόλου και ανέλαβε το *Βικτουάρ*, ο Καρατσόλι έγινε υπουργός, ενώ το συμβούλιο απαρτιζόταν από τους ικανότερους πειρατές «χωρίς διάκριση έθνους ή χρώματος». Η εκλεγμένη συνέλευση συνεδρίαζε μια φορά το χρόνο και τίποτα δεν γινόταν χωρίς την έγκρισή της. Οι νόμοι τυπώνονταν και μοιράζονταν σε όλους, καθώς «είχαν τυπογράφους και στοιχειοθέτες ανάμεσά τους».

Ο Τιού με το πλήρωμά του έβαλαν στόχο τη σύλληψη κι άλλων πλοίων με σκλάβους και την απελευθέρωσή τους. Στα ανοιχτά των ακτών της Αγκόλας, οι «Εχθροί της Σκλαβιάς»

επιτέθηκαν σ' ένα αγγλικό δουλεμπορικό πλοίο με διακόσιους σαράντα άντρες, γυναίκες και παιδιά κλεισμένους στ' αμπάρι.

Κάποιοι αφρικανοί Ελευθέριοι, μέλη του πειρατικού πληρώματος, ανακάλυψαν ανάμεσα στους σιλαβωμένους πολλούς φίλους και συγγενείς και τους ελευθέρωσαν από τις αλυσίδες, ενώ τους κάλεσαν να τους ακολουθήσουν στις μέρες δόξας μιας νέας απελεύθερης ζωής.

Ως κι ο διαβολικός πειρατής Ουίλιαμ Κιντ, όταν αναγκάστηκε λόγω τρικυμίας να ελλιμενιστεί το 1697 στη Λιμπερτάλια και έμεινε λίγο διάστημα για να επισκευάσει τις αβαρίες του πλοίου του, έχασε το μισό του πλήρωμα που αυτομόλησε στην πειρατική αποικία.

Για αρκετά χρόνια η πειρατική ουτοπία άνθησε. Και το τέλος ήρθε όταν μια εχθρική φυλή ιθαγενών επιτέθηκε στην αποικία και ανάγκασε τους πειρατές να μπου στα πλοία τους και να ξανοιχτούν στο πέλαγος για να γλυτώσουν, όπου όμως συνάντησαν ένα φοβερό κυκλώνα που καταπόντισε πλοία κι ανθρώπους.

Το όνομα του κάπτεν Τζέιμς Μίσιον όμως επέζησε σαν θρύλος μέσα από τις αφηγήσεις των ναυτικών που σώθηκαν και κυκλοφορούσε από στόμα σε στόμα. Και είναι αλήθεια ότι η κοινωνική συνθήκη της Λιμπερτάλια φαντάζει πολύ πιο ριζοσπαστική από την πολιτική της επαναστατικής Αμερικής του 1776 ή της επαναστατημένης Γαλλίας του 1789 εκατό χρόνια αργότερα.

Ο Μπάριον επιτυχημένα νομίζω σκιαγράφησε τον Μίσιον: «ήταν ο ηπιότερος άνθρωπος απ' όσους βούλιαξαν ποτέ πλοίο ή έκοψαν λαρύγγι». Και ίσως αυτός ο τόσο αληθοφανής ήρωας, ο Ρομπέν των Θαλασσών, τέντωσε το δάχτυλο και έδειξε στην ανθρωπότητα το νησί που πρέπει να κατοικήσει, όπως και αν λέγεται αυτό, Λιμπερτάλια, Καλλιπολη, Ουτοπία, Χριστιανία, Γιουκάλι...

Διαβάζοντας όλα τούτα -ήμουν πολύ νέος τότε- σιρτούσα από λαχτάρα και ενθουσιασμό και παθιαζόμενα στις κουβέντες που κάναμε με τον πρόωρα χαμένο φίλο και σπουδαίο φιλόσοφο Κοσμά Ψυχοπαίδη, που έχοντας κατὰ νου τον Κάρολο Μαρξ και

το έργο του *Grundriss* μεμφόταν τις Ουτοπίες και τις Ροβινσονάδες του 16ου-18ου αιώνα που τις θεωρούσε αποικυήματα φαντασίας και αφελή ευχολόγια που εκτρέπουν την ανθρώπινη πορεία από τον ορθολογισμό και τη συστηματική οργάνωση μιας παγκόσμιας αλλαγής.

Ο Κοσμάς μιλούσε απολλώνια και εγώ σαν μικρός Διό-
νυσος.

Κάθε νέα ημέρα, πρωί-πρωί, κατεβαίνω τα 752 σκαλοπάτια από τη μεσαιωνική Απάνω Χώρα μέχρι κάτω στη νέα πόλη και πηγαίνω στο Ιστορικό Αρχείο. Περνάω όλο το πρωινό μου εκεί.

Ανασκαλεύω χαρτιά, αναφορές του 19ου αιώνα, διαθήκες, νοσοκομειακά αρχεία, κιτρινωμένα έγγραφα με άπειρα σχεδιάσματα, άλλα καλλιγραφημένα από επιδέξιους γραφείς κι άλλα καμωμένα με δυσνόητες γραφές και στριφογυριστές ουρίτσες, φαντάζομαι ακροβασίες με τον κοντυλοφόρο πάνω στο χαρτί, πιρουέτες και σπαγγάτο για να γραφούν τα σχεδιάσματα-κείμενα, σαν να χορεύει ένα επιδέξιο ζευγάρι χορευτών ταγκό, απόλυτος συγχρονισμός κινήσεων του ενός κολλημένου πάνω στον άλλο, σαν τα δάχτυλα που τυλίγουν την πένα μέχρι την τελική φιγούρα, το τίναγμα στον αέρα και το βύθισμα στο μελανοδοχείο. Χαϊδεύω τα γράμματα από ξεθυμασμένα μελάνια που θρίφουν στο άγγιγμά μου κι αφήνουν σημάδια στις ρώγες των δαχτύλων και μια αίσθηση παλιών ιστοριών αναδύεται μέσα από δικόγραφα γεμάτα πάθη, ακόλαστους, απονενοημένους, φανερωμένους έρωτες, μοιχείες και μοιχαλίδες, σφαζίματα και ιστορίες με νεαρούς Υδραίους που έβραζε το αίμα τους και χειρίζονταν επιδέξια το λάζο και με τα δύο χέρια. Διαβάζω παλιά έντυπα και πολυκαιρισμένες εφημερίδες των πρώτων χρόνων της εγκατάστασης των προσφύγων στο νησί, εκείνων που δημιούργησαν το θαύμα της Ερμούπολης, μιας ολόκληρης πόλης που ξεφύτρωσε μέσα σε ελάχιστα χρόνια. Ανοίγω βαριά βιβλία με ξεχαρβαλωμένα εξώφυλλα, ξεφυλλίζω σελίδες με μουτζουρώματα από μολύβι και άπειρες σημειώσεις στις άκριες, παλιές μνήμες, κιτρινωμένο χαρτομάνι...

Κάποια από εκείνες τις ημέρες των αναζητήσεων έπεσε στα χέρια μου ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον χειρόγραφο ανακατεμένο στα διάφορα λυτά έγγραφα, επρόκειτο για την αναφορά ενός ιερομόναχου ονόματι Άνθιμου Πουλιάκη, απευθυνόμενη προς την ελληνική κυβέρνηση και αφορούσε την όλη κατάσταση της πειρατονήσου Γραμβούσας περί το τέλος του έτους 1827. Το παραθέτω αυτούσιο:

*Προς τον ευσεβέστατον Κυβερνήτην και την ελληνικήν κυβέρνησιν
ολωνών των Χριστιανών Ορθοδόξων*

Αυθέντες μου

Δουλικώς σας προσκυνώ

Δεν αμέλησα αυθέντες μου εις το να καταγίνομαι με τα γενόμενα δια το μέλλον της πατριδος, με λόγον και με έργον, το κατά δύναμιν. Και σας αναφέρω όσα είδα κι έφριξα, εις ετούτην την μικράν νήσον, αδικίες, κλειφιές, πορνείες, μοιχείες, και αφοβία Θεού.

Ελόγου μου ευρέθηκα εις την Γραμβούσας εις τα τέλη του έτους 1827, αφού αρμενίζαμε ημέρας δώδεκα από την Σύρον δια να φθάσομεν, έως οπού τέλος εποδίσαμε εις τον λιμένα, εδιπλωώσαμε τον μώλο και επατήσαμεν εις την στερεάν.

Δυτικά εις τον κόλπο Κισάμου της Κρήτης και ολίγον νοτιότερα στέκει ο θεόρατος μαύρος Βράχος, η ξακουστή για τον κούρσο Γραμβούσα. Εις την κορφή το κάστρο με τις τάμπιες του και με τα αφηλά του μπεντένια, και ολόγυρα γκρέμνα και χάλαρα να χάσκουν. Ετούτο το άπαρτο καστέλι το χτίσαν οι Φράγκοι τους παλαιούς χρόνους. Εις τις αρχές Αυγούστου του έτους 1825 οι Σρακιανοί με τον Δ. Καλλέργη επικεφαλής επάτησαν με πανουργία την Γραμβούσα, κωμωδόμενοι ότι ήτο τάχα η νέα φρουρά και επήρανε τον έλεγχο εις το κάστρο και έγινε ετούτο το νησί η πρώτη λεύτερη κρητική γης. Εις την Κρήτη ελωσομανούσε ακόμη ο πόλεμος με τους Αγαρηνούς και ο οθωμανικός στρατός ανεγύριζε εις τα βουνά δια να συλλάβει και να φονεύσει τους τελευταίους επανάστατες ανυπότακτους.

Όλοι οι σκιαγμένοι και κνηγημένοι ήσαν καταφυγή εις την βραχώδη νήσο Γραμβούσα, όπου οι κάτοικοι σήμεραν πρέπει να φθάνουντας εξ χιλιάδες. Μόνον εις τον λιμένα εμάνθανα ότι εντός δύο ετών εχτίστηκαν διακόσια μαγαζιά κι αποθήκες.

Ολίγον κατολίγον έγινε μέγα ορμητήριο για τον κόρησο και καταφυγή για εκατοντάδες μπαντίδους. Τα νέα εταξίδεψαν από τα στόματα εις τα ακοά και κατέφθασαν αλλοδαποί από διάφορους τόπους εις την νήσον δια να δουλέψουν εις τα πειρατικά και εγέμισε η νήσος από δαύτους και οι καπεταναίοι απέκτησαν τους κολιτζίδες τους. Είδα κι εθαύμασα τους μπαντίδους και την ξιπασιά των. Όλο τον καιρό του χειμῶνος, όπου ένεκα των θαλασσοταραχῶν η πειρατεία πέφτει εις λήθαργον, είδα μεθύσα, είδα παλικαρέματα και φονικά, είδα πορνείες. Και έως οπού να επαναρχίση με την πρώτη άνοιξη το πειράτεμα οι τσούρμες κάθονται αλά Τούρκα εις τους καφενέδες και φουμέρουν τους ναργιλέδες ανίσως δε μεθοκοπούν εις τις ταβέρνες.

Και από κοντά όλοι οι καταστρεγμένοι από τον Αγαρηνόν εσαρώσαν από μίαν καταφρονημένην καλύβαν δια να κάθονται τα παιδιά τους, γδυμένα και αζυπόλυτα. Γύρω εις τον λιμένα υπήρχε κόσμος όπου επείναγε και στα καλυβάκια οι γυναίκες όπου είχαν απωλέσει την τιμή τους έκραζαν τους άντρες. Ένα πορνοστάσιον το όλον.

Επήγα και εις το κάστρο, όπου 'χει τις σιδερένιες πόρτες με τα μεγάλα καρφιά και το λεοντάρι του Αγίου Μάρκου από πάνω. Η φρουρά ήτο οπλισμένη με τρομπόνια και κανόνια. Εις το πιο αφηλό μπεντένι ανέμιζε η κρητική μπαντιέρα. Εις το κάστρο μέσα εξούσαν περι τις δυο χιλιάδες φυχές, και εδώ έγινετο το ξακουστό παζάρι με τις λείες. Εδώ ήρχονταν από τα τετραπέρατα του κόσμου εμπόροι και λησταποδόχοι δια να φωνίσουνε τις λείες οπού πουλούνται ευθηνότερα από άλλες αγορές. Υπήρχε και του πουλιού το γάλα: σάκοι καφές Αμερικής, μεγάλες ποσότητες ινδικής κάνναβης, μπαχάρια όλων των λογίων, φάρμακα, ατσάλια, ωρολόγια, κάτοπτρα, τηλεσκόπια, ήλιο κασιτέρον, ναυτικά, μαθηματικά και χειρουργικά εργαλεία, κοντιά καμπανίτης, βαφές όλων των λογίων, μουσελίνες, βαμβακερά πανιά, τρίτσια εμπριμέ, βατίστα και γάζα, υφάσματα νανκίν, μάλλινα υφάσματα, βελούδα, σατέν, λινά, σάλια, ολάκερη η Μεσόγειο ήρχονταν εις την Γραμβούσα και εφώνιζεν. Οι μπαντίδοι κι όσοι έκαμναν το εμπόριο δεν ήξευραν την πραγματική αξία των πραγμάτων που επώλουν πλην ήθελον να τα ξεφορτώνονται μίαν ώραν αρχύτερα κι έτσι οι λησταποδόχοι τα αγόραζαν σε χαμηλές τιμές.

Εις τον τόπον όπου λογίζονται για παλληκάκια οι Πρωτοζέπται, Χαϊδούκοι, Μπαντίδοι και Κορσάροι, ότι αυτοί εσήκωσαν την επανάστασιν και έκαμαν τον ιερόν Αγώνα, όπου δεν είχαν ούτε ιερόν ούτε όσιον, τι να περιμένει κανείς; Σήμερον οι ίδιοι φέρουν γενικώς το όνομα καπεταναίοι και οπλαρχηγοί και παντού όπου υπάγεις στις κλεφτοφωλιές της Άσπρης Θάλασσας, όπου δεν φθάνει ο νόμος και όπου άλλοτες οι νοτάριοι και Δημογέροντες ήταν οι κριτές για δικαιοσύνη, σήμερα όλοι ετούτοι ήναι υποχείρια των οπλαρχηγών και των καπεταναίων οπου άδικοκρίνουν και το δίκαιον κάμνουν άδικον. Και οι ίδιοι οι Δημογέροντες τρεμάμενοι και φοβούμενοι, έχουν παραχωρήσει εις τους οπλαρχηγούς την επίσημη σφραγίδα της Κοινότητας δια να τη μεταχειρίζονται εις τις ιδικές τους υποθέσεις. Τι άλλο να αναμένομεν το λοιπόν;

Καμπόσοι από δαύτους, οπλαρχηγοί και καπεταναίοι, από όλη την επικράτειαν εσυνάχθησαν εις ετούτο τον άπαρτον Βράχο αναζητούντες παραμυθίαν και γυρεύοντας πλούτον από τον κούρσο και την πειρατείαν. Η Γραμβούσα γέμει από ανθρώπους πλουσίους, όπου ολίγους χρόνους πριν δεν είχαν ούτε ψωμί να φάγουν και απόκτησαν πλούτο ξαφνικόν κάνοντας αδικίες και κλεψές. Πλην τι να λέγω και δι' αυτούς;

Κατά πρώτον ήναι οι Κρητικοί αλλά και αναρίθμητοι άλλοι φερμένοι από ελληνικά μέρη, Μάνη, Φαρρά, Κάσον, Ύδρα, Σπέτσες, Μεσολόγγι. Τα πλοία τους τα παρουσιάζουν ως κρητικά με έγγραφα εις το όνομα ενός κρητικού καπεταναίου.

Εδώ εσυνάντησα όσους εξουσιάζουν το Βράχο, πλήθος ξακουστοί κακούργοι. Ο Αναγνώστης ο Ψαρουδάκης εκ Σφακίων όπου ήναι ο πρώτος διδάξας την πειρατείαν, ο παπά Γρηγόρης Δαμαλάκης, άνθρωπος θηριώδης, κτηνώδης και αχρείος. Ο βίος του γέμει δολοφονίες, βιασμούς, βασανιστήρια, πειρατείες. Πολλάκις ντύνεται γραιά δια να μην τον ανιώνουν οι εχθροί και να σφάζει αιφνιδίως. Δηθύθη και επιστάτησεν εις περισσότερας πειρατικάς πράξεις παρά άλλος κανείς εις τον κόσμον. Ο Γεώργιος Λούπης ή Λουπάκης, ήναι συμμέτοχος όλων των πλοίων των στελλομένων απ ετούτον τον λιμένα εις πειρατείαν. Έχει τρεις κολιτζίδες και αυτοί πράττουν τα όμοια, ως και τον αυθέντη τους, φονεύουν, γδόνουν, παιδοφθείρουν, γυναικοφθείρουν και καθεξής. Ο Γιάκωβος Σκανδαλάκης, διοίκησε

διαφόρους γολέττας ικανόν καιρόν και πλουτήσας έπαυσε του να πλέει, ήναι σκληρός και κτηνώδης. Ο κακούργος Αθανάσιος Τραμουντάνας εκ Μεσολογγίου, ο Μανούσος Παπαδάκης εκ Σφακίων, γνωστός ως Κασδομανούσος, οι Αντώνιος, Νικόλαος και Ανάργυρος από την Ύδραν, ο Κούτσης εκ Σπετσών, ο Αντώνιος Ελιού εκ Κάσσου και ο οπλαρχηγός Γεώργιος Δρακονιανός. Ο Εμμανουήλ Δικτάκης, Σπανός ονομαζόμενος, δια τούτον ήκουσα ότι αφού εγύμνωσε τα πλοία έδενε εις το κανόνι τον κυβερνήτη και τον εράβδιζεν απάνθρωπα. Και ότι κατομεταχειρίζεται αγριώς τους όποιους συλλαμβάνει σκλάβους. Έως και τον αγριάνθρωπο Γιώργη Ξεκουκούλωτο όπου έχει τ' ορμητηριό του εις Αντίπαρο εσουνάντησα εις τον Βράχον. Και τέλος τον παπά Μαρτινιανό Περάκη, όπου ήναι ο αρχηγός της Επιτροπής και μέλος του Συμβουλίου του Αγώνα και φρούραρχος. Ούτος ως ήκουσα επροσπάθησε παλαιόθεν να παύση την πειρατείαν, πλην δωροδοκηθείς έγινε συμμετοχος εις κάθε πλοίον και λαμβάνει μερδικόν από πάσαν λείαν. Κι έτσι το Κρητικό Συμβούλιον έγινε το ένα με τους μπαντιδους.

Και με συγχωρείτε με το να σας πολυλογίζω όσα σας έγγραφα δια τους οπλαρχηγούς και καπεταναίους, δια να εννοήσετε τι ακριβώς συμβαίνει εις τον μαυρο Βράχον της απωλείας. Και πώς ακριβώς κάμνουν τις βρωμοδουλειές των οι καπεταναίοι, αλλά και ποιος να τους ομιλήση. Όποιος αντιμλήσει τον σφάζουν εις το γόνυ ωσάν γίδα, απλώς για μίαν στραβή ματιάν ή για έναν λόγο του κρασιού.

Οι οπλαρχηγοί και οι καπεταναίοι ήναι αδελφοποιτοί, έχουν ενώσει τα αίματά τους με όρκον όμοιον με τον οπου έκαμαν οι επαναστάτες του ιερού Αγώνος και ήναι και οι αρματόροι των πλοίων και τρώγουν τον δαίμονα. Ο καθείς τους κατέχει τρεις έως και πέντε πειρατικές μπρικογολέττες και μεταφέρουν τις πρίζες εις το νησί και τις αποθηκένουν σε υπόγειες κρύπτες μέσα εις το κάστρο. Τα πειρατικά πλεούμενα εις τον λιμένα ήναι όλων των λογιών περάματα, φούστες, καΐκια, τρεχαντήρια. Και έχουν συστήσει μια μετοχική εταιρεία όπου όλοι οι καπεταναίοι ήναι μέτοχοι εις τα πειρατικά και παίρνει ο καθείς το μερδικό του.

Από την Γραμβούσα ελέγχουν το κρητικόν πέλαγον και κουρσεύουν τα επτανησιακά πλοία που απερνούν και εφοδιάζουν τα στρατεύματα των Τουρκοαιγυπτίων εις τα Χακιά και εις το Ηράκλειο. Πλην οι μπρικογολέττες ατακάρουνε και τα φράγκικα καράβια που

έρχονται από την Εσπερία ή από τα μέρη της Ανατολής και κουβαλούν καλούδια από το Μισίρι. Οι λείες ήναι συχνές και πλούσιες.

Στοχαστείτε αυθέντες μου, οι ίδιοι οι καπεταναίοι κομπάζουν ότι σε πέντε χρόνους μέσα έγδυσαν έως και πεντακόσια καράβια. Τις πρίζες τις φυλάγουν σε αποθήκες που χτίστηκαν προς τούτο εις τον λιμένα. Πολλά τα κουβαλούν και εις το κάστρο όπου γίνεται το παζάρι. Εκεί έχει πολλές κρηφώνες, στέρνες, καταβόθρες και πηγάδια. Αλλά και τα μπουντρούμια του κάστρου ήναι φίσκα με σκλάβους απ' όλα τα γένη.

Η μοιρασιά γίνεται πάντα σύμφωνα με το κατάστιχον όπου ήναι καταγραμμένα όλα τα κουρσάρικα της Γραμβούσας και οι παραβοκώρηδες και οι μέτοχοι. Και όλοι των παίρνουν μερδικό, ακόμη και οι χήρες, αναλόγως το μέρος του καθενός εις το μπάρο. Βγαίνουν και τα μερτικά της τσούρμας. Το Συμβούλιο του Αγώνος παίρνει το 1/5 και γι αυτό έχει και αξιόλογους πόρους. Το 1/5 από τις πρίζες κρατείται δια την φρουρά του νησιού και το κοινό ταμείο και ένα μέρος πηγαίνει εις την εκκλησιά της νήσου, την «Παναγά την Κλεφτρίνα» όπου μέσα εις ολίγους χρόνους γιόμισε από μαλαματένια και ασημένια τάματα.

Και, τέλος, επειδή υπάρχουν και πολλοί άνθρωποι πτωχοί από όλα τα γένη, όπου ζούνε στο ξιάστερο και κοιμόνται εις τους βράχους, σε σχισμές και σε σπηλιές και δεν έχουν ένα κομμάτι ύφασμα να ρίξουν απάνω εις τη γδύμνια τους, βγάζουν ένα μερδικό από τις λείες και τα κέρδη δια τους πεινασμένους αλλά κι αυτό δεν το κάμνουν σωστά και αρκετές γυναίκες και παιδιά αποθαίνουν από την αστίαν. Τιοιούτα υποκείμενα ήλθαν εδώ και κάμνουν κουριάντο.

Ω θεέ μου, και πώς βαστάς και δε μας καταποντίζεις απόσα είδα εις αυτό το νησί!

(Άνθιμος)

Τα κείμενα που γράφω όλη μου τη ζωή είναι βιωματικά, είναι προσωπικές μαρτυρίες, εμπειρίες και καταστάσεις που έχω βιώσει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Έτσι άλλωστε πρωτοξεκινάνε όλοι οι συγγραφείς, όταν, παιδιά ακόμη, επιθυμήσουν να αφηγηθούν κάτι που τους έκανε εντύπωση. Τα κείμενά μου λοιπόν είναι η συνέχεια των γραφτών εκείνου του παιδιού που θέλησε να μιλήσει για όλα όσα θαύμασε, για κείνους τους ανθρώπους που συνάντησε, αγάπησε και για όλους εκείνους που χάθηκαν ξαφνικά.

Ακολουθούσα από πάντα κάποιους ανευλαβείς και αβόλευτους συγγραφείς που έζησαν τη ζωή τους ως πλάνητες, γιατί και γω αλήτης αισθάνομαι, κι έτσι ακολούθησα τα χνάρια του Φρανσουά Βιγιόν, του Αρθούρου Ρεμπώ, της Ιζαμπέλ Έμπερχαρντ, του Παναΐτ Ιστράτι, του Μπ. Τράβεν, του Ντιν Μορίαρτι, της Αλμπερτίν Σαραζέν, του Γιοργκι Φάουζερ, του Ηλία Πετρόπουλου, του Λεωνίδα Χρηστάκη και του Th. Gourlikas (του αγαπημένου μου γάτου), που δεν ενδιαφέρονταν για κοινωνική καταξίωση και οικονομικές απολαβές.

Η μέρα παίρνει να σουρουπώνει. Η μεσαιωνική πόλη βυθίζεται στο σκοτάδι. Ένα ακόμη καράβι μπαίνει στο λιμάνι και σφυρίζει. Τα φώτα στο τελωνείο ανάβουν, η πόλη στολίζεται για τη νύχτα. Τα καράβια μπαίνουν, βγαίνουν, έρχονται και φεύγουν. Η Ερμούπολη, μια πόλη προσφύγων. Έξω από το λιμάνι φορητά πλοία με ποντισμένες πρύμα-πλώρα τις άγκυρες περιμένουν τη σειρά τους για να μπουν στο Νεώριο. Η μεγαλειώδης σιωπηλή νυχτερινή πλεύση των φωτισμένων πλοίων που καθοδένουν, ο μπουχός της αμμοβολής που χτυπάει με πίεση τα σκουριασμένα ύφαλα, ίσαλα και έξαλα των πελώριων πλοίων στις δεξαμενές του Νεωρίου, πιο πέρα ο σκοτεινός όγκος του Λοιμοκαθακτηρίου των Λαζαρέτων. Το σπίτι μας είναι ψηλά στο λόφο κι αισθάνομαι να ίπταμαι στα ουράνια καθώς τα σκούρα περιγράμματα της στεριάς αρχίζουν σιγά σιγά να φωτίζονται από φωτερά περιδέραια. Οι φάροι στο έμπα του λιμανιού αναβοσβήνουν, τα μπλε φώτα του αεροδρομίου, καταυγασμός φώτων στα πιο κοντινά νησιά, τα φωτισμένα χωριά της Τήνου που αιωρούνται ψηλά στο σκοτάδι...

Τα σκυλιά στο άσυλο των αδέσποτων αλυχτούν και κλαψουρίζουνε τη στέρηση ελευθερίας τους. Χήνες και πάπιες κικανίζουνε κάτω στον ξεροπόταμο. Αρχίζουν να βομβούν και να τερετίζουν τα αόρατα πλάσματα της νύχτας, ασθμαίνουν οι νυφίτσες, οι ασβοί και τα κουνάβια σκαλίζουν ψάχνοντας την τροφή τους, από τις φωκιότρυπες ανεβαίνουν τα βογκητά και οι ανασασμοί των μεγάλων θηλαστικών καθώς αναδύονται απ' το νερό. Από τα βράχια αντίκρου στο σπίτι έρχονται οι ρυθμικές

κρυαγές των νυχτοπουλιών, του νυχτοκόρακα και του γριώνη που φωλιάζουν εκεί έξω. Από τα γύρω βουνά μια στεριανή αύρα κατεβαίνει μέχρι κάτω στο γιαλό κι αρχίζει παιχνίδια πάνω στην άμμο. Η επιφάνεια της θάλασσας ριγεί. Το σκοτάδι αγκαλιάζει τον τόπο. Στον ουρανό βουτήξανε τ' αστέρια, οι ουρές των μετεωριτών, άσπρες πινελιές σε γαλακτερό φόντο, σκορπίζονται και σβήνουνε. Δίπλα στις μαυροπράσινες σιλουέτες των κυπαρισσιών τα πριονωτά φύλλα των φοινίκων έχουνε στήσει χορό στην πρώτη πνοή του βοριά. Μονότονο κρώξιμο από στριγκλοπούλι κρυμμένο στο νεκροταφείο των Αγγέλων με τις άσπρες ταφόπλακες και τους κόκκινους κρίνους. Τραγούδια ρεμπέτικα από το αποδιοπομπαίο τέκνο της Απάνω Σύρας, τον Μάρτιο, και το βουητό ανθρώπων που γλεντούνε ακούγονται από την Πιάτσα, οσμίζομαι την τσίνα από τις ταβέρνες που ανεβαίνει στον ουρανό. Το φεγγάρι ανατέλλει, κάθε φορά με αιφνιδιαζει βγαίνοντας από διαφορετικό σημείο του πελάγους, εμφανίζεται άλλοτε από τις Δήλες, άλλοτε προς τη Δονούσα, κάποτε από τη Νάξο κι άλλοτε πιο νότια. Όταν πια έχει γεμίσει, τινάζεται πυρωμένο, κατακόκκινο, κάνει έναν αργό γύρο μέχρι που σταματάει πάνω από τη θάλασσα και τα φωτίζει όλα γύρω, ολόκληρο το πέλαγος λούζεται στο σεληνόφως.

Με το άλλο μισό μου αποφασίσαμε να μείνουμε εδώ, στον μεσαιωνικό οικισμό. Βρήκαμε ένα υπεραιώνιο κτίσμα που κατέρρευε, το σπίτι το είχε κτίσει πεντακόσια, ίσως και περισσότερα, χρόνια πριν η οικογένεια Βακονδίου -συνηθισμένο όνομα στον καθολικό λόφο- κι αναγκαστήκαμε να δουλέψουμε για καιρό σιληρά ώστε να γίνουν οι απαραίτητες επισκευές και να κάνουμε κατοικήσιμο το ερείπιο. Πολλά τα πρωτόγνωρα και αλλόκοτα μέσα στο σπίτι, κρύπτες και θυρίδες στους τοίχους, καταπακτές, κατώγια, εστίες, κάπασοι, πελώριοι βράχοι στη θέση των τοίχων και στα θεμέλια, στις ψηλοτάβανες οροφές καλάμια και κορμοί δέντρων, κέδροι και καστανιές.

Το σπίτι βρίσκεται στη βορεινή πλευρά του φρουριακού οικισμού. Ο ήλιος υψώνεται αντίκρυ στην κάμαρα που κοιμόμαστε. Κάτω από το λόφο απλώνεται η νεώτερη πόλη με το λιμάνι.

Στη γειτονιά μας, «τα Βουλημένα», βλέπεις μόνο σπίτια εγκαταλειμμένα και ρημαγμένα, λίγοι πέτρινοι τοίχοι στέκουν ακόμη ορθοί με ανοίγματα που χάσκουν, ραγισμένα πλατύσιαλα, πεσμένες οροφές με σαντορινιά πορσελάνη που κάποτε πατικίωνονταν με το βαρύ μαρμάρινο κύλινδρο και τώρα ξεφτιζούν πάνω από σκωροφαγωμένους κορμούς καστανιάς και ανέγγιχτους από το χρόνο κέδρους ρουφώντας τη θαλασσινή υγρασία.

Ο αέρας είναι κυρίαρχος στο νησί. Συχνά-πυκνά φυσάει σοροκολεβάντες και τότε οι γλάροι βγαίνουνε στη στεριά και αλυχτούνε κάνοντας κύκλους πάνω από το σπίτι μας και προειδοποιούνε για την επερχόμενη κακοκαιρία. Όταν αρχίζει η σοροκάδα, η θάλασσα μέσα στο λιμάνι αναταράζεται και βράζει, και οι καλικάτσούδες βουτάνε μες στα νερά που κοχλάζουν και δεν ξαναβγαίνουν. Πέρα στα πέλαγα, η φουρτούνα ξεσπάει πάνω στα νησάκια όπου στέκει ο μεγαλύτερος φάρος του Αιγαίου. Δεν τολμάμε να βγούμε από το σπίτι, τόσο δυνατός είναι ο αέρας που μπορεί να σε βροντήξει κάτω. Και στα παραθύρια που τρίζουνε, υλοποιούνται ακουστικά ουρλιαχτά και οιμωγές, ψίθυροι και κραυγούλες του έρωτα και λέξεις και φωνές σκόρπιες απ' όλο το Αρχιπέλαγος που αφηγούνται σε γλώσσες ξεχασμένες ιστορίες τόσο παλιές όσο και ο κόσμος...

Βλέπουμε τ' αερικά πράγματα που υλοποιούνται και ίπτανται, και είναι σα να ξεδιπλώνονται μπροστά μας οι ζωές των κοριτσόπουλων της Απάνω Χώρας που δούλευαν στα ερειπωμένα σήμερα εργοστάσια της Ερμούπολης, και οι ιστορίες των φυλακισμένων που βγαίνουν μες απ' τα χαλάσματα των παλιών φυλακών στο Λοιμοκαθακτήριο, αντίκρυ στο λιμάνι, μαζί με τα παραπονιάρικα καλέσματα των κλεισμένων στο Άσυλο των Φρενοβλαβών που καταρρέει, οι αντηχήσεις από τα τρεχαλητά αόρατων παιδιών στα παρατημένα πυργόσπιτα της Ντελαγιράτσιας και οι μυρωδιές από τις βαλτωμένες στέγνες των έρημων αρχοντικών στα Χρούσα, εκεί όπου μεγάλωσε ο ποιητής Νικόλας Κάλας, και που σήμερα κουρνιάζουν αγριοπερίστερα, και από το στοιχειωμένο Κοκκινόσπιτο στο Πισιοπίο ακούγονται

τα ερωτικά βογγητά της Μαρίνας, της τραγικής ηρωίδας του Καραγάτση.

Κάποτε σταματάει να φυσάει -κι οι ντόπιοι λένε τότε ότι ο άνεμος ξεκουράζεται- η θάλασσα καλμάρει, γαληνεύει κι εμείς ξεχνάμε γρήγορα το βάσανο του εγκλεισμού μας και σαν τα μικρά παιδιά καθόμαστε στις παλιές πολυθρόνες με το λευκό καραβόπανο και ρεμβάζουμε πέρα μακριά στα πελάγη και χανόμαστε στο όνειρο.

Τα καλοκαιρία, οι λίβες, αχ, αυτοί οι ξεροί, θερμοί, πνιγηροί και ερωτικοί άνεμοι. Όταν έρχονται, αγκαλιάζουν τις γυναίκες μας και τις τρελαίνουν. Τις βλέπεις να αερίζουν τα φουστάνια που κολλάνε πάνω στα κορμιά τους, τα στήθη γυαλίζουν και με τα χέρια τρίβονται παντού σφουγγίζοντας δήθεν τον ιδρώτα. Οι άντρες χανωμένοι κοιτάζουν ανίκανοι να κάνουν οτιδήποτε και τρίβουν πότε πότε τις μασχάλες. Όλα έξω από το παράθυρο καίγονται απ' τον ήλιο, τα σπαρτά, τα χορτάρια, η πόλη, το πέλαγος.

Βλέπεις μέσα στη σιωπή. Αιούς την ανάσα της. Είναι η ψυχή της που φτερουγίζει δίπλα σου, στον ίδιο χώρο, στο ίδιο δωμάτιο. Αιούς τις σκέψεις της. Σου μιλάει. Αργά, σίγουρα, με μικρές σιωπές, με μικρές διακοπές. Ψάχνει το λόγο μέσα στην αταξία της μνήμης, στο χάος των αναμνήσεων. Μια παιδική εικόνα. Τρουφερή. Την ανασύρει με κόπο. Τη συντάσσει, την εξιστορεί, την καταθέτει, τη γεύεται με νέα ματιά. Αιούει τη φωνή της. Στέκεται. Σκέφτεται. Την αγκαλιάζω με το βλέμμα μου. Χάνομαι μέσα στα λόγια της. Δικές μου μνήμες ξεπηδούν, καλύπτουν τις δικές της, τις παιδικές. Οι δικές μου μνήμες είναι από τον πρώτο μας καιρό. Τότε που βάδιζα στο δρόμο του ενός, στη μοναξιά και την αυτολύπηση. Εκείνη με οδήγησε στη μυθολογία του Έρωτα. Τριανταπέντε τα χρόνια της κοινής μας ζωής. Βλέπω παρελθούσες εικόνες σαν αστραπές και λιώνω από τρουφερότητα εξερευνώντας το αλλαγμένο της πρόσωπο. Το χαρακωμένο της δέρμα. Για κάθε πτυχή υπάρχουν μέρες και νύχτες συζητήσεων, μέρες και νύχτες σφιχταγκαλιασμάτων, τέρμινα, χρόνοι, ζαμάνια που διανύσαμε μαζί με μικρές ή μεγάλες συγκινήσεις, ίσως και

κάποιες αδιάφορες κουβέντες σαν επικάλυμμα. Εκείνη καθισμένη στον καναπέ, δίπλα στη σόμπα, με τις χοντρές πλεχτές κάλτσες στα πόδια που ακουμπούν πάνω στο πράσινο μάρμαρο του τραπεζιού, σφίγγει με τα μελανιασμένα της δάχτυλα το βιβλίο που διαβάζει. Κι εκείνες οι κρύες νύχτες στο στρώμα που σφιγγότανε στην αγκαλιά μου με τα παγωμένα της πόδια ζητώντας να ζεσταθεί.

Θυμάμαι εκείνες τις πρώτες μέρες, φλογιζόμαστε από ενθουσιασμό, κάναμε σχέδια για το πώς θα φτιάξουμε το σπίτι -εμείς, άνθρωποι της πόλης, μαθημένοι να ζούμε όλα τα χρόνια μέσα σε διαμερίσματα άχρωμα και αποστειρωμένα- αρχίσαμε να ερευνούμε τους χώρους, εξετάζαμε τα χοντρά πέτρινα ντουβάρια κι αναρωτιόμασταν πώς αυτά τα βουνά από πέτρες μεταφερθήκανε εδώ πάνω. Κάποια νύχτα άκουσα έναν παράξενο συνεχή θόρυβο, κάτι σαν τριξιμο μέσα από τον τοίχο. Σκέφτηκα ότι θα μπορούσε να έχει μπει κάποιο ζώο, κουνάβι ίσως. Το επόμενο πρωινό έψαξα στο πάνω πάτωμα όλο το δυτικό τοίχο που είναι λαξευμένος μέσα στο βράχο, ερευνήσα εξονυχιστικά τις σχισμές της αμυγδαλόπετρας. Αργότερα κατέβηκα από την γλαβανή στο κατώι κι έψαξα μέσα την εστία, μέχρι ψηλά στον κάπασο, κατόπιν βγήκα έξω στο αυλιδάκι και ψηλάφισα σχολαστικά τα κιούπια. Ξανά μέσα στο σπίτι και χτυπούσα τα ντουβάρια ένα προς ένα μήπως ακούσω ήχο υπόκωφο. Και πράγματι, κάποια στιγμή, ο ήχος σ' ένα σημείο ακούστηκε διαφορετικός. Πήρα το σκεπάρι κι γιρέμισα το φαγωμένο σοβά. Από πίσω αποκαλύφθηκε μια βαθιά θυρίδα χτισμένη ως επάνω με πέτρες. Τις έβγαλα προσεκτικά μία μία και όταν σήκωνα τις τελευταίες ανακάλυψα από κάτω μια παλιά εφημερίδα. Φύσηξα και τίναξα τα χρώματα.

Εφημερίς ΕΣΠΕΡΙΝΗ, Τρίτη 3 Φεβρουαρίου 1904. Έκτακτον παράρτημα -επί του πεστηρίου- Κήρυξις του πολέμου Ρωσίας-Ιαπωνίας, και από κάτω μερικά αλλόκοτα βιβλία. Διάβασα: Monsieur NOSTRADAMUS, Παρίσι 1910, AU PAYS DES FAKIRS, par Gaston Bonnefont, Lille 1890, «Ο Μην του Αγιοτάτου Ροδαρίου» εκδοθέν εν Παρισίοις 1887, ένας τυπωμένος επικήδειος σε γραφή

φραγκοχιώτικη εκφωνηθείς υπό του αιδεσιμότατου Δον Ματθαίου Βακονδίου εις μνήμην του αιδεσιμότατου Πατέρα Μιχαήλ Μάνιο, και τέλος η *Ιστορία της Ελληνικής Αυτοκρατορίας*, έτος έκδοσης 1927.

Ποιος και γιατί τάχα είχε χτίσει αυτά εδώ τα βιβλία;

Η αποκάλυψη αυτού του μικρού θησαυρού με έκανε να αισθανθώ τη βαθύτερη σημασία του σπιτιού, τα διαβάσματα σαν αποτυπώματα των ενοίκων του, ένα είδος άδηλης μνήμης που ευπάρχει στα ντουβάρια, στην κάθε γωνιά του χώρου, ποτισμένου από τις παρουσίες κάποιων ανθρώπων, που έζησαν εκατό χρόνια πριν, διακόσια ή και περισσότερα ακόμη μέσα σε τούτον εδώ το χώρο.

Ανάμεσα σε όλα αυτά και ένα κατασκευασμένο βιβλιόπουλο, ένα μάτσο χειρόγραφα τρυπημένα και δεμένα με σπάγκο. Ίναξα τη σκόννη που τα σιέπαζε, κάθισα κατάχαμα κι άρχισα να τα ξεφυλλίζω. Ένα τεφτέρι γραμμένο ολόκληρο με μολύβι, χωρίς στίξη και κεφαλαία, μόνο πεζά, από άνθρωπο που ήξερε στοιχειωδώς να γράφει. Τ' όνομά του Γεώργιος Νέγρος, εποχή γύρω στα 1850. Το ξεφύλλιζα προσεκτικά, οι σελίδες του φαίνονταν πολύ ευαίσθητες και με την παραμικρή αδεξιότητα θρίβονταν. Το διάβασμα μού πήρε αρκετές ώρες και κατά τη διάρκειά του είχα μια αίσθηση του αλλόκοτου που απορρέει από τις ασυνέχειες χρόνου και χώρου των αφηγούμενων γεγονότων. Φευγαλέα μου πέρασε από το μυαλό η σκέψη: «πάντα υπάρχει ένα χειρόγραφο...»

ΜΑΡΤΗΣ 1851

Αχ γυναίκες, που να αλειφτώ λάδι και να τρουπώσω, να έμπω μέσα σας. Ήμαι ο Γεώργιος Νέγρος, κλέπτης ήμουν πάντα και πειράτης, και κάποιαν ημέρα θα σκεπαστώ από τα νερά που μ' εγεννήσαν και θα πνιγώ, για να γεννηθώ ξανά εις τον αβλέμονα βυθό και να ξενερίσω πάλε, ώσπου να χαθώ και ξαν' από την αρχή.

Εβγήκαμεν και πάλε εις τα πέλαγα, πλεύομε προς τα μέρη της Ανατολής δια να πειρατεύσομε, ολούθε δυναστεύει η θαλασσίλα, νερό και αλάτι, εις την αρμύρα ζούνε τα γοργόνια, τα αναρίφνητα πλάσματα της άγιας θάλασσας, οπού 'ναι έμορφα και αλλόκοτα. Ο νους του ανθρώπου ταξιδεύει ως η θάλασσα και εις τες ζάρες και τον κυματισμό της γεννά πρόσωπα κι ανθρώπους χαμένους και αποθαμένους οπού ξεπηδούν μες από τους ρούφουλες και τες δίνες και απλώνουν χέρια να πιαστούν, να κρατηθούν. Και ανεκατώνονται μαζί των οι επιθυμίες μας οι αφανέρωτες και οι ενθύμησες, έτσι όπως καθόμαστε ομού με την κουμπανία εκεί δα εις την κουβέρτα, και φουρτουναίζω εντός μου.

Ετούτη τη φορά δεν έμεινα δια πολύ εις τα σίδερα. Σαράντα ημέρες ήτον όλες κι όλες, κι όμως μου εφάνησαν βουνό. Αρχές του απερασμένου 10μβρίου μήνα, κατ' έτος 1850, εμπήκα εις την φυλακήν της Σύρας και εις τες 19 του Γενάρη τρέχοντος έτους 1851 εβγήκα από τη Τζιβάρρα ομού με το Νικολό Τίγκα και εκουβαληθήκαμε εις τ' οσπήτι του αδερφού μου Χατζηνικολή Νέγρου οπού μένει εις τα οπίσθια του οινοπωλείου του, εις την αγοράν Ερμούπολης. Εβγήκαμε μόνον οι δυω μας, ο Σάρδης

επαράμεινε φυλακισμένος. Εμάνθανα ότι το πασσαβάντι οπού κατείχεν εις το όνομα Σάρδης δεν ήτον ειδικό του αλλά ενούς γνώριμού του οπού εθανατώθη χρόνους πριν εις το Γαλάτζι Ρουμανίας.

Την άλλην ημέρα ο Νικολός Τίγκας έφυγε με καίτι δια Ντήνον. Ολίγες ημέρες μετά, εις την Αιμασιάν του λιμένα της Ερμούπολης, αντάμωσα το βαρδιάνο της Τζιβάρας Γεώργιο Βαλέττα δια να του δώκω φαγώσιμα και όβολα δια το Σάρδη και εκείνος μου επρόλαβεν τα νέα της ανάκρισης και όσα ήκουσε. Εμάνθανε, λοιπόν, ότι ο Σάρδης μετά από πολλά εξεμολογήθηκε εις τον Εισαγγελέα ότι το αληθές του όνομα ήτον Αγγελής Θηακός, ότι ήναι γέννημα Κερκυραίος και ήτον κατάδικος εις το Μπούρτζι. Όθεν έγινε μπόγιας χρόνους έξη και έκοπτεν τες κεφαλές των καταδικασμένων με κέρδος την ελευθερίαν του και όντας του εχαρίστη η επίλοιπη ποινή, εξήλθεν της φυλακής και μετέβαλεν τ' όνομά του. Αργότερον έφυγε εις Ρουμανία και έξη εις Βουκουρέστι, εργαζόμενος ως ζαχαροπλάστης και όντας ηναγκάστη να επιστρέφει οπίσω πάλε εις Ελλάδα, επήρε το όνομα ενός αποθαμένου φίλου του εις Βουκουρέστι, Σάρδη λεγόμενου, φοβούμενος μη και τον φονεύσουν, επειδής ήτον γνωστό τ' όνομά του και το έργον του.

Αχ, μπρε, τι έπαθα. Ο Σάρδης ή Θηακός ειχεν ολίγους χρόνους εις την κουμπανία μας αλλά μου ήτον πολλά χρήσιμος, διότι γνωρίζει καλώς την τέχνη της πλαστογραφίας. Ελόγου του ήναι γραμματιζούμενος και μας επρομήθευε όλα τα έγγραφα και τα πασσαβάντια οπού χρειαζόμεθα. Τον αντάμωσα κάμνοντας ετούτες τες δουλειές εις την Πόλη πριν τέσσαρες χρόνους. Μου ειχεν ειπή ότι ήτον γραμματικός εις την ελληνική Πρεσβεία της Κωσταντινόπολης και κατείχε όλα τα χαρτιά με τες αναγκαίες βούλες δια να πωλούμε τα φορτία νόμιμα. Πολλάκις επλαστογράφησε τα έγγραφα φορτωτικής, δια να εμφανίζομε τα αρπαγμένα φορτία ως ειδικά μας. Πλην τον επήρανε χαμπάρι και όντας τον ήβρα απελπισμένο και κρυβόμενο, δια να γλυτώσει από τα μπουντρούμια εις το Μπάνιο, εγύρεψε να 'ρχει μαζί μου. Έτζι εμπήκε εις το τσούρμιο.

Παθός, μαθός, τόσον καιρό ομού με το δήμιο και τον είχα ως αδερφό και φίλο γκαρδιακό. Έφτυσα αηδιασμένος όντας τα ήκουσα.

Ετούτος πρέπει να 'τανε βαλτός και ήμουν σίγουρος ότι ήτον ρουφιάνος του Ελληνικού Γκουβέρνου.

Είχα γνώση ότι αφόντας εβγήκα από τη φυλακή, οι Δη-μαστυνόμοι της Σύρας με επαρακολουθούσαν κρυφίως, μου το εβεβαίωνα και ο αδερφός μου οπού είχε γνωριμίες, ότι είχε δοθεί εντολή από μεγάλα πρόσωπα να με κατασκοπεύουν και όλο αρωτούσαν δια το τι σκοπεύω να κάμω από δω και μπρος. Μου είχαν απαγορέψει να φεύγω από τη Σύρα μέχρις οπού να κλείσει η υπόθεση του κλεμμένου μπάριου εις Μύκωνον οπού μας είχαν κατηγορήσει τους τρεις, εμένα, τον Νικολό Τίγκα και τον Σάρδη ή αλλέως Θηακό Αγγελή.

Μα κι ελόγου μου είχα λάβει απόφαση να ξαναρχίσω τη δράση μου. Πότε-πότε ανεβαίναμε τα σιαλιά και επαγαίναμε εις τα Καταιλύματα της Σύρας εις τες δημόσιες γυναίκες και εις τους Σαράντα Δράκους. Απόφευγα τα πολλά πολλά και τους ρουφιάνους, αλλά έκαμνα κουβέντες μυστικές. Αντάμωσα με-ρικούς παλαιούς από την κουμπανία, τα εσυμφώνησα και με ολίγους κανούργιους. Έρχε από τη Ντήνο και ο Νικολός Τίγκας με το ιδιό του πέραμα και εκάμαμε συνάντηση εις το οι-νοπωλείον του αδερφού μου οπού τα είπαμε τελικώς και τα εκανονίσαμε. Θα εμπαριαριζόμασταν τες ακόλουθες ημέρες εις το πέραμα του Τίγκα και θα βγαίναμε εις τα πέλαγα.

Νυχτίως, το λοιπόν, αναχώρησα από τη Σύρα εις τες 4 Μάρτη μήνα, ομού με τους μπιστεμένους μου. Ο Τίγκας είχε προπορευτεί με το πέραμα και με πρόφαση ότι ο άνεμος δεν ήτον βοηθητικός, επροσορμίστη εις το Γαΐδουρόνησο εις την πούκα του λιμένος και μας επερίμενε. Εφτάσαμε κείθε με μια μικρή λέμβο και εμπαριαριστήκαμε εις το πλοίον.

Και πάλε εις τα πέλαγα έπειτα από τρεις ολάκερους μήνους. Είχα αποθυμήσει τη θάλασσα, τη μυρουδιά της.

Επορευτήκαμε κατά πρώτον εις την ερημόνησο Γιούρα και εις το λαγκόνι Φυκιαδάκι και ελάβαμε όπλα και πολεμοφόδια οπού είχαμε κρυμμένα εις το σήλαιο, επήραμε και ζωτροφές

από τους Αγιουργιανούς και εφύγαμε μακριά από τες ελληνικές θάλασσες, έτζι όπως και τα πέρσι οπού αλαργέψαμε από το ελληνικόν λόγω των Παρκεριών. Τότες οπού οι Εγγλέζοι εσώναξαν το στόλο των και εφράζαν όλους τους ελληνικούς λιμένες και ολούθε εις το ελληνικόν Αρχιπέλαγο αρμενίζανε τα εγγλέζικα πολεμικά πλοία και δεν εινούνταν παντάπας τα κολονιάλε κι εμπορικά κι έτζι κι εμείς είχομεν τραβηχτεί μακριά των ελληνικών θαλασσών. Εδιάβαζα τότες εις τες γαζέτες ότι η αγγλική κυβέρνηση εζήταγεν αποζημίωση από την Ελλάδα 1896 τάληρα δίστηλα δια κάθε εγγλέζικο μπάριο οπού εγδύνανε οι πειράτες, κι ελέγαν παραμύθια ότι οι κλέφτες οπού τους ατακάρανε εφόρουν τάχα φέσια με στεματόσημον και ήτον της εξουσίας υπάλληλοι. Αληθές ή όχι δεν το ηξεύρω, εμείς πάντως μόνον μουτζουρωμένοι κάμνομε την προσβολήν.

Εβάλαμε πλώρην δια Νικαριά οπού μαζί μας επήραμε τον Μιχελή Ψάλλη, έναν παλιάρχο θεριό, και ύστερον εις Κορσούς οπού επήρα κοντά τον Πρόδρομο Κλεφτομούτικα. Και κατά τες 6 του Μάρτη μήνα, εκάμαμε σιάλα εις τα Ψαρρά όπου επήραμε κοντά ακόμα δυο λεβέντες, τον Γιώργη Καβάντζα και τον Χρήστο το Χάρο. Το τσούρμιο αυξήθη εις τους δεκατρείς άντρες όθεν και επήραμε τη βόλτα δια τ' Απάνω Μέρη και το παράλιον της Ανατολής, οπού εξεινήσαμε να ληστοπραττούμε.

Εις το Αρχιπέλαγο βασιλεύω εγώ και όχι ο Οθωμανός. Όθεν επέρναγα, εις όποιον τόπο και αν επάγαινα, εσώναζα πλήρωμα διότι ήμαι ξακουστός και πολλοί θέλουνε να 'ρχουν κοντά. Άλλοι δια τη λειμούρα και τα πλιάτζικα κι άλλοι πάλε δια να λάβουν των φονευμένων τους το αίμας.

Σήμερον τσούρμιο έχω δεκαπέντε λεβέντες, ήγουν τον Γιώργη Κοτζακρούς από Σάμον οπού τον απήνητσα εις τη Σύρα, εικοσιέξη χρονώ παλληγάρι, γερός πλην πολλά κακοκέφαλος, χασαπόπουλο από τα μικράτα του, το αίμας του βράζει και συχνά κάμνει του κεφαλιού του πράματα, το σφάξιμο δεν το χει για τίποτες.

Τον Πρόδρομο Κλεφτομούτικα, ετούτος ήναι κακοσούσουμος, με άγρια γενειάδα, γέννημα θρέμμα πειράτης και άφοβος, με ακολουθει χρόνους επτά.

Τον νήνιο Νικολό Τίγνα, οπού ήναι άνθρωπος τζαναμπέτης και κανατζής, κυβερνήτης καλότατος, γνωρίζει τη θάλασσα σαν τ' οσπήτι του και κάμνει καλό κουμάντο, με τούτον είμεθα φίλοι παλαιόθεν.

Το συριανό Κυριακούλη Βακόντιο από την Απάνω Χώρα της Σύρας, έβδομη γενιά κουρσάρης.

Το θεριό τον Λουκά Χότζα, Κεφαλληνός, από τους πειράτες του Φακιόλη, είχαν ξεμείνει εις το Αιγαίο από τότες οπού επολιόρησαν τη Σύρα τους παλαιότατους χρόνους. Απερασμένοι εις την ηλικία, πλην πολλά δυνατός, πειράτης και επάγγελμα, ενώθηκε και δαύτος μαζί μας. Είχεν οργώσει όλες τες θάλασσες της Μεσόγειος με το πανί και το μαχαίρι και όντα κάποτες εναύαγησε, έτρωγεν δια τρεις βδομάδες αθρωπινό κρέας από αποθαμένους συντροφοπειράτες δια να εγλυτώσει τη ζωήν του. Την κεφαλή του την εξούριζε πάντοτες, δεν εκαταλάβαινε πολλά, μήτε τον ένοιαζε για τίποτες, πλην ήτον ψυχοπονιάρης, δεν του άρεζαν οι σιοτωμοί, οι καντάδες του άρεζαν και όντας έπαιζα το μαντολίνο κείνος ετραγούδα με τη στριγκιά φωνή του τη *Σαμιώτισσα* και τους *Κοντραμπατζήδες* και τα *Βάσανα*, και άλλα πολλά τραγούδια.

Έχω τον Μάξιμο Κοφαχείλη, ένα εικοσπεντάχρονο χασαπόπουλο οπού τον ήύρα εις Γιουλυπαζέ. Εις το ξάφνισμα χιμάει ως ο λούτσος, πάντα πρώτος, με το γιαταγάνι εις χείρας και βγάξει φωνές μεγάλες «οπίσω κερατάδες σας έφαγα...». Και ετούτος εγεννήθη εις τα μέρη τα οθωμανικά κι από παιδί εκρύβετο ένεκα τα χαράτζια, όντας εμάζευαν τους παιδιάς και εμετρούσαν το γύρο του λαιμού των με το διπλό σπάγκο, οπού 'δεναν κόμπο εις την μια άκρη και το παιδί τον εδάγκανε και ύστερις ανοίγαν τον διπλό σπάγκο και αν επέρνα η κεφαλή του ήπρεπε να πληρώνει το χαράτζι, ειδάλλως τον έκοβαν. Κι εκεινού η κεφαλή εφούσκωνε, εμεγάλωνε γοργά δια τούτο τον έκρυβαν.

Έχω τον Πετράν Γαϊτάνο μαζί, κάποτες καλογερόπουλο αλλά και ληστής εις τον Άθω, τον Λιάκο Γάτο από τη Μήλο,

χασαπόπουλο και δαύτος, ήναι πολλά πιτήδειος εις τη χρήση του λάζου, άνθρωπος οκνηρός, πλην έχει το σφάξιμο για γούστο.

Τον Σκουμπειάκη, οπού 'ναι Σιλαβούνιος πειράτης, πολλά λέγονται για δαύτον, κάποιο φονικό, λένε, τον ανάγκασε να πάρει των ομματιών του και από τις Αδριατικές θάλασσες να γυρέψει καταφυγή εις τα πειρατικά του Αιγαίου, δεν ηξεύρει να ζει αλλέως.

Ο Μιχελής Ψάλτης, γεννηθείς εις τα περιχώρα της Σμύρνης. Εκαταδικάστηκε δια ληστεία εις δωδεκαετή δεσμά και εξέφυγε από τα καταναγκαστικά έργα οδοποιίας πλην επληρώθη δια σφαίρας εις το πρόσωπο και εγύρευε να κρούψει τη λαβωματιά με τη γενειάδα οπού αφήκε.

Ο Σάββας Χατζή Αναστασίου από Πάτμον, ετούτος πάλε ήναι χοντρούλιακας και έχει δυσκολίαν εις το βάδισμα. Όντας κάμνουμε το ξάφνισμα, ελόγου του μένει εις τη σκαμπαβία δια να λάμνει ενώ εμείς ατακάρουμε σβέλτα εις το μπάγκο.

Έχω τον Αθανάση Κάρχαρο, Λήμνιο, πολλά μοναχικός ελόγου του και τους ψαρριανούς Γιώργη Καβάντζα και Χρήστο Χάρο. Και τέλος, εις το πλήρωμα ήναι το Πλάσμα από τα Λάτζινα του Τσεσμέ. Το Πλάσμα το επρωταντάμωσα πριν χρόνους έξη εις τις *Σαράντα Δράκoi* εις Σύρον και από τότες με ακολουθεί. Το σουσούμι του φέρνει πλιότερο σε κοριτζι, και πότε ντύνεται γυναικεια και άλλοτες φοράει βράκιες και ζιπόνι με φράγκια γραμμένα πανταλόνια. Έχει ωραία κόκκινα μαλλιά που τα φιαίνει μπούκλες και τα δένει με γαϊτάνι και όλο τα τινάζει. Τούτο πάλε το Πλάσμα έχει το χούι του φονιά, ήναι πολλά έξυπνο αλλά και πολλά ανάποδο. Παιδί ήτον όντας το επήρανε οι ζείμπέκηδες από τα γονικά του και το επώλησαν σε χαρέμι δια να γενεί κιοτσέκι. Και εξ αυτού έχει μίσος σφοδρό δια τον Τούγκο. Έχει μιαν επιτηδειότη αναντάμ παπαντάμ, άμα πάθει κάποιος κατιτίς, ψαχουλεύει και ευρίσκει μα το βγαλμένο κόκκαλο μα το σπασμένο πόδι ή το χέρι και μόνο με το ψηλάφημα το βάνει εις τη θέση του, το δένει και γιάνει. Και ήναι αχρήματο το Πλάσμα, το κάνει μόνο για τον καλό λόγο. Και ήναι τραβηχτικό, ίδιο θηλυκό, κι έχει στήθια κούτσικα ως κοριτζι. Το αγάπησα καλύτερα από θηλυιά...

Του αρέζει το χασίς και όντας πίνει δε βαστά τη γλώσσα του, βρίζει εμπρώτοις το παπαδαριό και τις άγιοι και λέγει ότι όλα ήναι οφθαλμαπάτη και πανουργία. Οι άλλοι χάσκουνε οπού τον ακούν:

«Η πιο άτιμη φάρα, οι μεγαλύτεροι κλέφτες! Οι παπάδες!»

Κάποτε, του είπα: «Οι ανθρώποι ήναι με το Θεό ή με το Διάβολο. Και εγώ δεν έχω την ανάγκη μήτε του ενού μήτε του άλλου. Ημπορώ να ζω και να πορεύομαι δίχως θεούς, μήτε διαβόλους και τριβόλους. Μόνε το κοπάδι έχει χρείαν σποπάνη και εγώ εις τη ζωή μου όλη δεν τους εχρειάστηκα...»

Ε, από τότες με αγάπησε κι έρχεται πάντοτε κοντά.

Όλοι οι παλληκαράδες μου ήναι θαλασσοπαρμένοι και θαλασσοδαρμένοι, ζούμε μαζί μονιασμένοι, ως τα δάχτυλα εις το χέρι, ως αδέρφια. Και όταν έρχει η δύσκολη ώρα, το λέγει η περδικούλα τους, ήναι όλοι των ανθρώποι με απόφαση και καρδιά, πίνουνε νερό εις το όνομά μου, έτοιμοι να κάμουν το κάθε που θα τους γυρέψω. Μαζί εμάθαμε να ζούμε με τον κίνδυνο.

Ήναι αληθές ότι εμεις οι πειράτες είμεθα χλιμμένοι, γιατί έχομε οπίσω μας κρίματα και ζούμε κυνηγημένοι σαν τα άγρια θείρια. Γυρεύουμε γδικιωμό για τες αδικίες του ντουινά και περιφρονούμε όλα κείνα οπού έχει για σωστά ο όζω κόζμος. Η ζωή μας ήναι ζωή λεύτερη και είμεθα όλοι ίσοι αναμετάξυ μας. Και όλο τον καιρό τον απερνούμε κάτω απ' τον ξέσκεπο ουρανό, αντάμα εις τες φουρτούνες και εις τες μπονάτσες, ωσάν τα οφάρια εις τη θάλασσα και ταξιδεύομε ολονένα έως οπού να φτάσομε εις τα πέρατα και εις το τέρμα...

Ομού με τα παλληκάρια μου κάμνομε ληστείες και πειρατείες πολλές εις τες θάλασσες του Αρχιπελάγου ως και εις τα παράλια της Μικρασίας. Και έχω αρχή μου κάθε βολά οπού κάμνομε έφοδο και τελειωμένου του πραχτέου να αλλάζω το σιαρί δια να μη δίνω σημάδι και έρχονται το κατόπι τα αυτοκρατορικά πλοία.

Στήνομε το καρτέρι μας εις τα μπουγάζια, απάνω εις τες θαλάσσιες ρότες. Διαλέγομε έναν κόρφο δια ορμητήριό μας και απεικί κάμνομε την προσβολή εις τα εμπορικά οπού απερνούν εις το ανοιχτό πέλαγο.

Οι πλέον καλές ώρες δια το ξάφνισμα ήναι οι πολλά πρωινές ή η ώρα του σμιζίματος της ημέρας με τη νύχτα, οπού μουτζουρωμένοι δια το φόβο της γνωριμιάς αλλά και δια να κόβομε με τη θωριά μας τα ήπατα εις τους ναύτες, χιμάμε εις τα πλοία και κάμνομε το ρεσάλτο. Κατά την ημέρα μουτζουρώνομε το μούτρο μας με φούμο και τη νύχτα πάλε, εις την έφοδο, πασαλειβόμαστε με το βόρβορο από το σφαγιό και εις το σκότος λάμπουμε και φωσφορίζουμε ωσάν τους οξαποδώ.

Και παραφυλάμε με υπομονή, ξενηστικωμένοι ψηνόμαστε μες την αρμύρα και τον ήλιο, καμωνόμαστε ότι ψαρεύομε, καθισμένοι για ώρες εκειδά εις τον πάγκο της σκαμπαβιάς, στριμωγμένοι οκτώ-δέκα ανομάτοι εις ολίγα μέτρα σανίδι, δέκα πήχες πρύμα-πλώρα, ίσα-ίσα να κουνάς τες αρίδες σου, και όντας μας κόφτει η πείνα, μουσκεύομε το παξιμάδι εις τη θάλασσα και το τρώμε αρμυρισμένο.

Κρυμμένοι το λοιπόν, παραμονεύομε μέσα σε κόρφους μυστικούς και όρμους απόκρυφους, αγριεμένοι και έτοιμοι για κείνη την ώρα, πίσω από τα άγρια βράχια, εις τα μπουγάζια, εις μέρη ανυποψίαστα και απάνεμα, πλησίον εις τες ρότες των εμπορικών σιαριών, πότε εις τες Εκατόνησες, άλλοτεσ πάλε εις τους Κροσούς ή νοτιότερα εις τα ρημόνησα, εις τα Λέβιθα, εις Κίναρο, εις το Μαυριά.

Τα παλληκάρια, δια ν' απερνά η ώρα, εκεντούσαν εις τα μπράτσα σπαθιά, σκυλόψαρα και γοργόνες και εις την πλάτην των την ελληνική σημαία, ελόγου μου έπαιζα το μαντολίνο, άλλος έζυε τ' αχαμνά του κι εξεπάτωνε μουνόφειρες και τις ετσάκιζε με το νύχι, και άλλοι πάλε ετραγουδούσαν:

*Καλησπέρα πρύμα πλώρα, με τα
παλικάρια όλα, καλησπέρα σου κι εσένα,
άφοβε κουρσάρη, αρχή του παραμυθιού,
καλησπέρα της αφεντιάς σας.*

Κάποιοι επίνανε καμιά ρακίη. Εμένα δεν μ' αρέζει το πιοτί, ποτέσ δεν μ' άρεζαν τα σπίρτα. Πλην μ' αρέζει το παυσίλυπο, το μαντζούνι το ονομαζόμενο. Είτε το φουμέρνω, είτε το ρουφώ ήναι βάλσαμο, μου διώχνει το βάρος και τη στεναχώρια οπού με

πλακώνει δια τα κριματά μου και μαλακώνει τη θλίψη μου. Μου αρέζει να το φουμέρω. Όντας αποφάω, κάθομαι εκείδά εις το καμπούνι και φτιάνω την καπνοσύριγγα και έπειτα φουμέρω αργά και για να έχω όλη την απόλαψη πίνω αγάλι αγάλι και καμιά κούπα, δια να με πιάσει το φαρμάκι περισσότερο. Εμπρώτοις μου τρέχουν ολίγον τα σάλια και ύστερον αρχινάει η γλυκιά ζάλη και το κόρωμα του μυαλού οπού κρατεί ώρα πολλή. Το κεφάλι μου γιομίζει ιλίγγους και οι σιέψεις μου βαραίνουν από ονειροπολήματα και δεν ημπορώ πλέον να κουνήσω κι αποκαρώνω.

Εις τη θάλασσα αργά απερνάει ο καιρός, σαν τες φρεγάδες οπού 'ναι βαριές και δυσκίνητες. Εξεδίπλωνα την καπνοσακούλα μου και εφουμέρναμε όλοι ομού καθισμένοι κειδά στο μάρκιο, σιμά εις τες σιές οπού ξεπετάγονταν από τα ανεμοφουρφουλιάσματα και τες δίπλες των κυμάτων και αρχινάγαμε ομιλίες, εστήναμε κανονικό κουβεντολόι με τες σιές και εμαγευόμαστε, φαντασίες, όλα εις τα μυαλά μας. Αφουγκραζόμουνα το μιλητό της θάλασσας, οσφραινόμουνα τ' αρώματά της, κοιτάζα μέσα εις το νερό όπου θαμπώνουν τα χρώματα, τα σχήματα, οι μορφές, τα χταπόδια, οι μέδουσες, τα οψάρια και γίνονται όλα ένα, κι όντας τύχει να ιδώ μέσα εις το νερό άθρωπο πνιγμένον μου φαίνεται ότι γνέφει ως να ήναι ζωντανός.

Όταν ευρισκόμαστε εις τα πέλαγα και εις τα καρτέρια, τα παλληκάρια όλο και σκαρώνουνε στιχάκια ή λένε κανά τραγούδι, αβοηθά προπάντων με κάλμα τον καιρό, όντας κάμνεις κουπί. Ετραγούδαε ο Μάξιμος Κοψαχειλής:

*Όμορφος που ναι ο γεμιτζής, όταν βραχεί κι αλλάζει και βάλει τ'
άσπρα ρούχα του και στο τιμόνι κάτσει,*

και τον εσιγοντάριζε ο θεόρατος Λουκάς Χότζας, οπού είχε οργώσει όλες τες θάλασσες της Μεσόγειος, κι ετραγούδαε με φωνή φιλή παρασταίνοντας τη γυναίκα:

Ένας λεβέντης Καίσαρος κι ένας καλός κουρσάρης με τα μαχαίρια πορπατά και τα σπαθιά ζωσμένος Επήρε τον νουν, κι επήρε τον λογισμόν μου...

Και ο Γιώργης Κοτζακρούς αποκρενότανε και δώστου γέλια και τραγούδι και πειράγματα οι επίλοιποι, ο Μιχελής Ψάλλτης, ο Νικολός Τίγκας, ο Πιρόδρομος Κλεφτομούτικας.

Απόψε έχει γαλήνη και χάση φεγγαριού και επειδής δεν μ' έπαιρνε ο ύπνος εις το κουβούσι από το κλανίδι και τα ζούδια, τους κορεούς, εξάπλωσα κατάπλωρα εις το πλεούμενο οπού έχομε εις την κατοχή μας. Από Νικαριά εμπορέσαμε και εφύγαμε μ' ένα μύστιχο τρικιάταρτο οπού ηύραμε αφύλαχτο και εβάλαμε πλώρην δια τ' Απάνω Μέρη. Το μύστιχο έχει δρόμον πολύ, τα κατάρτια του ήναι κοντά και δεν το εννοείς από αλάργο, ήναι το πλέον πιτήδειο σιάφος δια την έφοδο. Το πλεούμενο ετούτο το 'μαθα από τους ψαρριανούς καπεταναίους, μικρό σιακί με στρογγυλή πρύμη καθώς εις τα μεγάλα ιστιοφόρα, άλλοτες έχει δύο κι άλλοτες τρία κατάρτια και εγώ κουμαντάρω με όμοια τέχνη και τα λατίνια και τα τετράγωνα ιστία. Καλό μπάρκο και κόμοδο δια το ξάφνισμα ήναι και η μαλτέζικη σακκολέφα πλην εις το Αρχιπέλαγο πλεύουν ολίγες. Ο Τίγκας κουμαντάρει το τιμόνι και γω κοιμιέμαι ήσυχος. Συλλογιέμαι και αφουγκράζομαι τη θάλασσα και τα ροχαλητά των συντρόφων μελετώντας αψηλά εις τον ουρανό τ' αστέρια. Μ' αρέζει όντας ενθυμούμαι τα κάλλιστα του βίου μου.

Ψες απεργνάγαμεν αλαργεμένα από Σάμον και βλέποντας τη Νήσον οπού εγεννήθηκα, εγέμιζα σιέψες. Πολλά ήναι η ιστορία μου, παιδαρέλι εξεκίνησα εις τη θάλασσα, ίσα που έφταναν τα κουπία, και επήγα εις τα καΐκια οπού εκουβαλούσαμε πραμάτειες εις την Πόλη και αμούσταγος ακόμη εμπήκα εις τη δουλεψη του Σουλτάνου. Εδούλεφα καταναγκαστικά χρόνους τρεις ως ναύτης εις το δίκροτον *Πασά Γκεμισί*. Αλλ' όταν κάποτες εφτάσαμε εις Μισίρι εξώφυγα από το πολεμικόν και απέμεινα εις Αλεξάντρην οπού και εδούλεφα εις τα ψαράδικα. Αργότερον υπήγα εις Σύραν, όπου εμπαρακαρίστηκα εις τα περάματα και εδούλεφα χρόνους τέσσαρες εις τα εθνικά πλοία, επολέμησα τον Τούρκο και

ελαβώθηκα όταν ευριέψαμε μια φρεγάταν του στόλου. Αστενήσας εξεμβραχάριστηκα και ήρχα εις Σάμον οπού ανέλαβα εις την υγείαν μου.

Επομένως το 1834 εναυτολογήθηκα από την Ηγεμονία της Σάμος εις το πλοίον της Κοινότητος, η *Μεταμέλεια* ονομαζόμενον, οπού κι έγενε καπετάνιος. Εις τη *Μεταμέλεια* εδούλεψα χρόνους δύο ως βάρδα κόστα και εικύλωνα από θαλάσσης την Σάμον και εμετάφερνα αφηλά υποκείμενα της Διοίκησης εις τους οθωμανικούς τόπους. Ως καπετάνιος της *Μεταμέλειας* κατ' εκείνους τους χρόνους εκαταδίωξα και τους ληστοπειράτες και εσυνέλαβα μερικούς από δαύτους.

Όντας πλεύουμε έτζι αφημένοι εις το απαλό φύσημα του ανέμου, ημπορεί και να λαγοκοιμούμαι, πλην κάμνω σιέψεις αξημέρωτες. Μέσα εις το σκοτάδι το καράβι κυλάει ως φάντασμα. Κάπου κάπου μεταξύ ύπνου και ζύπνου ακούω τον αχό καμπάνας οπού χτυπά εις το σκοτάδι. Καθώς εικοστάραμε την Σάμον εσήκωσα την κεφαλή και είδα εις την πλευρά της στεριάς κάποιο φανάρι οπού πορπατά. Ένωσα την ψυχή μου να κομποδένεται σκαρμός από τη νοσταλγία και από το μισεμό τόσων χρόνων... Πίσω από το φανάρι ακολουθούν και άλλα φωσάκια και ακούγονται γυναικείες φωνές και ομιλίες οπού ήφερνε η στεριανή αύρα και μου εξεμάτησαν τα σπλάχνα. Πονάω. Μου λείπει η συντροφιά της γυναικας, το χάδι της, ο λόγος της ο γλυκός. Τη γυναικα μόνο να τήνε βλέπεις και να την ακουμπάς λαγγυεί η καρδιά σου. Εμένα τώρα οπού ήμαι θαλασσοχαμένος μου 'ρχεται να τη φάω. Ημαι ασερνικός πλην κοντεύω να το ξεχάσω...

Περιπλέουμε τη Σάμο και κείθε κατά τον Κέρκη βλέπω τα σκοταδιασμένα σύγνεφα να στριμώχονται, κάποιο εκατάφερε να ξεκολλήσει από το σωρό και επήρε τη μορφή ξαπλωμένης γυναικός και ενώ εξεμάκραινε αγάλι κατά τα παράλια της Μικρασίας, αρχίνησε να διαλύεται. Αχ μπρε, Σινάνινα, αμάν μπρε, αμάν, η γυναικα αυτή εχάθη δι' εμέ δια παντός.

Σαν την άμπωτης με σκεπάζουν οι ενθύμησες και φουρτουνιάζω εντός μου. Καθισμένος εκειδά κατάπλωρα εγρατζουνούσα το μαντολίνο, εσιγανοτραγουδούσα και εστοχάζομουν τη

γυναίκεια μορφή, την τρυφεράδα, τη γλύκα τη θηλυκιά οπού τόσο εστερήθη.

Παίρνει να χαράζει και εξέκρινε τα ρόδινα βουνόπουλα, τους ορμισκούς και τα κορφόπουλα της Σάμος, ήκουσα το μέ-ρουπα να γλυκολαλεί, τα μάτια μου βαραίνουν, θα συνεχίσω άλληνη ώρα. Μα πριν ν' αποκοιμηθώ, ετρώπωσε εις το νου το νταχιρντι οπού ετραγούδαε η λατρεμένη γυναίκα.

*Ἡρθες, Ὑπνο; Καλώς ἦρθες. Να και
το σαμνί και κάτω, Να κι ο κρέβατος
και πέσε, Να κουνιά κοκάλιζέ τα, Να
ξεγγέσω, να ροκιάσω, Και να ἴρθω να
δ' αγκαλιάσω.*

Όλα ἦναι ενθύμησες. Αχ, η Σινάνινα, τι σειλέτι και δαύτο. Δύω μάτια εἶχα μόνο και δεν εχόρταινα να τήνε βλέπω. Εζητούσα από την ἄγια θάλασσα να μου δώσει κι ἄλλα δύω να τη θωρώ. Εξεχειλιζε ο σεβντάς εις την ψυχή μου. Ἦμουν παλλήμαρος και το αίμας ἐβραζε ὄντας την εγνώρισα πέρα εις το Βαθύ, ἕνα θεότρελο κοριτζόπουλο, πλην, για δυστυχία μου, ἦτον υπαντρεμένη με τον αρχιτσιφούτη και τοκογλύφο Σινάνη οπού εγυρόφερνε εις την νήσο δι' εμπορίαν. Με τη Σινάνινα εγνώρισα την ἀπόλαψη της γυναικός, τα παιγνίδια του ἔρωτα, την ἀξεγνοιασιά, ὅλες τες χαρές της ζωής.

Ἦτον το ἔτος 1836 και γω ἦμουν κυβερνήτης εις το πέραμα του Κοινού της Σάμος, και ὄντας εγύριζα εις το Βαθύ, η Σινάνινα ἐπέρινα τις βραδινιές μαζί μου.

Ἀς ὀφεται η μάνα της, η γλωσσοκοπάνα κυρά Περμαθούλα, οπού ἦτον καλύτερα να μη με πιάσει ο στόμας της και οπού τα εσφύριζε ὅλα εις τον γαμπρό της το Σινάνη και ο κερατάς, ὄντας ἔμαθε τα καθέκαστα ἔγινε ορμισμένος και θανατερός οχτρός μου. Εἶχεν ο ἄτιμος ὅλον τον πλούτον του κόζμου και καλότατες σχέσεις με τη Διοίτηση και με εικνήγησε, εκατέλυσε πολλά σαμικά γρόσσια δια εκδίκησὴν μου, αὐτός οπού ελυπούνταν και την πεντάρρα κι εσοτόωνε μόνο εις την ὄψη των παράδων. Ο Σινάνης την ἔμορφη Σινάνινα την εἶχε αγορασμένη ἀπό τα γονικά της, δια τούτο μας εκατηγόρησε δια μοιχεία. Με εικνήγησε και

έχασα πρώτον το καπετανίλκι εις το πέραμα του Κοινού και εβρέθηκα με χρέη μεγάλη καμωμένα διότι είχα αναμεταξύ αγοράσει οσπήτι και ποστάνια, περιβόλια και αμπέλια με παράδες δανεικούς από τοικιστές οπού με εβίαζαν δια να πλερώσω. Ακόλουθα μας εσυλλάβανε νύχτα εις το οσπήτι μου ομού μετά της μοιχαλίδος μου, μας έσυραν εις δίκη και μας εφυλάκωσαν εις τα Τουμπρούκια.

Η Σινάνινα εβγήκεν, πλην εμένα μου εμαύρισεν ο κώλος και οι πόδες από τον φάλαγγα επί μήνους μέχρις οπού να στέρω εις την πληρωμή του χαρατζιού.

Τον άλλο χρόνο, εις τα 1837, με απολύσαν από τη φυλακή, διότι επλήρωσα το χαρατζι με σαμικά γρόσσια τοκογλυφίας, κ' έτζι εβρέθηκα εις μεγάλην ανάγκη και επήγα εις τον κούρσο.

Από τα μικράτα μου με ανέπνιγε η καταδυναστεία και είχα επιθυμία να ζήσω λεύτερος, ήκουγα για τους καπεταναίους οπού ήτον αετοί εις τα βουνά και για τους πειράτες δέλφινες εις τες θάλασσες και πως εζούσαν λεύτεροι. Αυτά και άλλα όμοια με οδήγησαν εις την απόφαση κλέπτης να γενώ και πειράτης. Με μερικούς συντροφοναύτες από τη νήσο εσυμφωνήσαμε να υπάγομεν ομού εις τα μέρη της Ανατολής δια κούρσον και πλιάτζια.

Αναμεταξύ μας τα εμιλούσαμε κρυφά, εφριάξαμε και γλώσσαν μυστική, εδίδαμε εις τες λέξεις άλλο νόημα οπού και κάποιος πλησίον να ήκουγε, να μην έγρωθε και όντας ανταμώναμε εις την αγορά και τον χαζανέ εκάμναμε γνεψίματα μυστικά και ως σύνθημα δια αντάμωση υψώναμε τον δάκτυλον επί της κεφαλής. Εις τον δρόμον δεν εκοτούσαμε να λαλήσομεν μεταξύ μας, διότι η μυστική Αστυνομία και οι ρουφιάνοι της Διοίκησης ήτον παντού και έβλεπαν, ήκουγαν, και πηγαινάμενοι εις την αρχήν έδιναν αναφοράν.

Με μια λέμβον και ένα πέραμα οπού είχαμεν αρπαγμένα, εφεύγαμε δια νυχτός από το Μετζίλι και επαγαίναμε εις τον όρμο Σπηλιάς οπού ήναι ανάγναντα εις τα μέρη της Ανατολής, και απερνάγαμε κείθε οπού ελόγου μου εγνώριζα καλά τα κατατόπια και εχτυπούσαμε τα τουρκοχώρια, πότε εις το Γιελεμπέσι, πότε

εις το Κατσιλί, τον Γέροντα, εις Ψιλήν Μικρασίας και αλλαχού. Αξημέρωμα εγυρνάγαμε εις τον Γιαλόν όπου και επουλάγαμε φθηνά την πραμάτεια εις τους εμπόρους του λιμένα Βαθέος. Όλα κρυφίως δια το φόβο της μυστικής Αστυνομίας. Και το πράμα εσυνέχιζε μέχρις οπού μας επήραν χαμπέρι οι τουρκοικές παγανιές, εκυνηγηθήκαμε, εκρυβήκαμε εις το μέγα σπήλαιον προσωρινώς και την επομένην επήραμε εις το παράλιον μια τράτα και εχαθήκαμεν.

Είμεθα εις τες 12 του Μάρτη μήνα. Τους παλαιούς χρόνους οι θαλασσινοί επλέαν πάντοτες κόστα κόστα και εκανονίζανε την πορεία με το μάτι, δίχως χάρτες και κουμπάσα, έως οπού ευρήκανε τη μαγνητική πυξίδα και έτζι ημπορέσανε να κάμουνε πλεύση πελαγίσια από τον ένα λιμνιώνα εις τον άλλο.

Τ'εχνη ιδιική μου ήναι να προσέχω μην πάθει το σκαρι καμιά αβαρία και μείνουμε αμανάτι, να κρατώ εις τα ίσα την πορεία, αλλά και άμα χρειαστεί ν' αγριεύγω εις την κουμπανία διότι έρχονται ώρες οπού ήναι έτοιμοι να σφαχτούν αναμετάξυ των.

Με αγωνία εμυήθηκα εις τη σκληρή ζωή του θαλασσινού. Με αγώνα έμαθα τότε ν' ασηκώνω την άγκουρα και κατά πού να σαλπάρω, πώς να μεταχειρίζομαι τον μπούσουλα κι άμα δεν έχω από δαύτον, να τριβω για ώρα πολλή μια σιδερένια βελόνα και να την κάμνω μαγνήτη δια να βρισκω το βορρά. Και με αγωνία έμαθα να διαβάζω τη ναυτική χάρτα και να βγάνω ρότα δια να παγαίνω από τον ένα λιμένα εις τον άλλο, από τον ένα τόπο εις τον άλλο. Ομοίως έμαθα και τη χρήση του γνώμονα δια να βγάνω το στίγμα και να ευρίσκω τη θέση του μάρκου. Και με αγώνα αποστήθισα τη γνώση όλη δια τα δώδεκα ζώδια, δια τους δίσεκτους χρόνους, δια της σελήνης τον κύκλο και από ποιον άνεμο ανατέλλει ο ήλιος και κατά πού βασιλεύει και να διαβάζω το φεγγάρι και τι καιρό θα φέρει. Κι έμαθα να βάνω τες νυχτιές σημάδια τ' άστρο της Ανατολής και τ' άστρο της Τραμουντάνας οπού ευρίσκεται πάντα εις την ίδια θέση και να μελετώ με τον αστρολάβο τα ουράνια δια να ευρίσκω, ανάλογα την ώρα, το γεωγραφικό πλάτος του μάρκου. Από τους γερο-γεμιτζήδες έμαθα και τα αρχαία ηλιακά και σεληνιακά ωρολόγια, οπού

ευρίσκονται μέσα εις τες κρήνες και εις τα πηγάδια οπού ποδίζομε δια να κάμομε νερό. Κι οπού ήναι χτισμένα εις τρόπον ώστε να πέφτει το φως του ήλιου και του φεγγαριού απάνω εις ένα λιθάρι οπού εξέχει επιτούτου και στέλνει τον ίσκιου του απάνω εις ένα χαραγμένο σκαλοπάτι ή μαγκάνι και δείχνει την ώρα, τη μέρα, το μήνα, το χρόνο.

Όστις γνωρίζει λοιπόν όλα ετούτα τα θαυμαστά, ήναι φτασμένος ναυτικός. Κι ήναι κομμάτι μυστήριο διότι δεν ήναι πράματα οπού τα ξέρει ο καθείς, μήτε και γράφονται και πώς θα τα εννοήση ο άλλος δίχως να τα έχει ζήσει; Παθός μαθός ελέγανε οι παλαιοί κι εγώ από δαύτους τα έμαθα αγάλι-αγάλι.

Ετούτον τον καιρό έχομε δράσην μεγάλη, επειρατεύσαμε πολλά εμπορικά μπάρακα εις τες θάλασσες και κάθε βολά έχω την έγνοια της αλλαγής του πλοίου με το νέον οπού συλλαβαίνω δια να μη με ανεγνωρίζουν οι οθωμανικές αυτοκρατορικές νάβες αλλά και τα ελληνικά βασιλικά πλοία. Μέχρις εφές είχαμε το κατόπι μας μόνο τον Οθωμανό, τώρα έχομεν ξοπίσω μας ομού και τα ελληνικά πολεμικά πλοία.

Ολούθε ψύχος και βαρυχειμωνιά, όλα ένα γύρω ογρά και τουρτουρίζομε εις τη θάλασσα. Πηγαινάμενοι εις τες Δυτικές Σποράδες ηκούσαμε από την μπουρού ότι το κακόν της χολέρας εμετακόμισε εις Αλεξάντρα της Αιγύπτου και ολονένα προοδεύει. Προ ημερών εμάθαμε ότι επόθαναν εκεί περί τους 150νήντα, και εις το Κάιρον περί τους 300σιους.

Τες απερασμένες ήρχε και το χαμπέρι ότι εμολεύτηκαν εις Θεσσαλονίκη, οπού εις ολίγες ημέρες επόθαναν έως εικοσιπέντε Οβριοι και κάθενη ημέραν αποθνήσκουν έως πενήντα Τούρκοι, η πόλη αδειάζει, παγαίνουν όλοι εις τα έξω μέρη, και εις τους Χριστιανούς μέχρι σήμεραν επόθανον δέκα. Τέτοιες κουταμάρες λέγουν, λες και ο Χάρος κάμνει σκόντο εις τες θρησκείες.

Όσα πλοία απαντήσαμε ερχάμενα από της Σύμυνης τα μέρη λέγουν ότι η χολέρα ήναι φτασμένη εις την πόλη και όποιος ακουμπήσει άρρωστο μολεύεται και αποθνήσκει εις ολίγες ώρες. Μάνες απαρατούν εις το έλεος τα τέκνα των, άντρες τες γυναίκες των, όλοι φεύγουν αλαφιασμένοι και αφήνουν τους μολεμένους αβόητους, χωρίς νερό και όταν πλέον αποσώσουν, τους

σέρνουν από μακριά με γάντζους και τους ρίχνουν όλους εις λάκκους ομού με τες πραμάτειες των.

Εις τα μισά του Μάρτη μήνα ήμεθα εις τη θάλασσα των δυτικών Σποράδων και απαντήσαμε μια γαβάρα με φραντζέικη σημαία, οπού εστριφογύριζε αμολητή μεσοπέλαγα, εφαινετο ακυβέρνητη. Εφρονάξαμε με τον βουίνα, πλην δεν εφάνη ψυχή, εδιπλαρώσαμε κι εσαλτάραμε σβέλτα εις την κουβέρτα και αντικρίσαμε ανασιελωμένους ναύτες, ξέπνοους και φρεσιοπεθαμένους. Εκατεβήκαμε εις το κουβούσι, οπού εκείτοντο ακόμη δύο επιβάτες. Όλοι των ξουρισμένοι, δυτικοί την όψη, ο πλοίαρχος κι αυτός αποθαμένος εκάθητο εις το κυβερνείο. Όλοι των κακοθάνατοι. Ηύρα τα οθωμανικά χαρτιά του πλοίου, φόρτωση και εκφόρτωση, και την άδεια του Υγειονομείου Θεσσαλονίκης, τα εμάζεψα όλα διότι ημπορεί να τα εχρειαζόμην.

Οι λεβέντες το εξεψάχνισαν και ηύραν δύο κάσες με φλασκάκια κασσίδερου γεμισμένα με θεριακή και τα επήραν μαζί. Εφύγαμε δρομαίως από τη μολεμένη γαβάρα. Μετ' ολίγον ανοιγμένοι εις το πέλαγος ακούαμε από ένα συριανό τζερνίκι ότι και εις τες νήσους Σκύρο, Σκόπελο και Σιαθό έκαμνε παρουσία το μόλυσμα της χολέρας και το θανατικό έκαμνε φθορά πολλή και εκράτουν οι Αρχές τους χωρικούς κλεισμένους εις τα οσπήτια των ή εφεύγαν μακριά από τα χωριά όπως και εις την λέπρωση.

Αναμεσό μας έπεσε βουβαμάρα. Τόσος θάνατος. Ήπιαμε τη θεριακήν και μας έφκιαζε ολίγο την στεναχώρια. Εδοκίμασα κι ελόγου μου και μ' άρεζε, ετούτο πάλε κάμνει αλλιώτικο μεθύσι. Ξεύρω ότι εις Ντήνον υπάρχει ένας γιατρός οπού έχει τη μυστική συνταγή και την παρασκευάζει ατός του, ανεκατώνει αφρόνι με βοτάνια και μέλι μαζί με το φαρμάκι της οχιάς και γεμίζει φλασκάκια και τα πωλεί. Την κανονική θεριακή τήνε φέρνουν οι Φράγκοι εις τη Σύρα από τη Βενετιά και την πωλούνε ως φαρμάκι εις τες σπετσαρίες.

Την ίδια ημέρα εκρυβήκαμε εις έναν όρμο της Σκύρος, όντας είδαμε να απερνά μια γαβάρα. Επέσαμε απάνω τους και τους εγδύσαμε. Επήραμε διάφορα σκεύη και ενδύματα, χαλβάδες και πετζιά αργασμένα.

Εβρήκαμε καταφυγή και κρυφώνα εις Τρεις Μπούκιες της Σκύρος. Την επαύριον οπλισμένοι, ξεπαπούτζωτοι αγριαθρόωποι, οπού ειάμνανε κάρβουνα εις ένα πλησίον καμίνι μας εξετρώπωσαν και μας αιφνιδίασαν. Θέλοντας και μη εχτυπηθήκαμε και ένα παλληκάρι από την κουμπανία μας, ο Γαϊτάνος, εφονεύθη. Απόσωσε εις τα χέρια μου. Ανοιχτήκαμε εις το πέλαγο δια ν' αγλυτώσουμε και ηβάλαμε πλώρη προς άρχιτον. Εις την πορεία ερίψαμε τον απεθαμένο εις τη θάλασσα. Αργότερον επλέαμεν με μια σακιολέφα, σκαρι όπου ομοιάζει εις τζερνίκι, εις την τουρική μεθόριο και εις τες θάλασσεσ βορειώς της Σιάθος και είχαμε δρόμον καλόν, όντας απαντήσαμε μία αυστριακή γολέτα και την εχτυπήσαμε. Το πλήρωμα ηθέλησε να διαφεντευθεί. Εμείς εκάμαμε γιουρούσι και αφού εκανονίσαμε τους ναύτεσ, μερικούσ τους εξεπαστρέψαμε και καμπόσουσ τους ειλείσαμε εις τη γέφυρα. Εψάξαμε το πρώτον και εβρήκαμε το φορτίον και το εμεταφέραμε εις την σακιολέφα όπου είχομεν εις κατοχήν. Επήραμε ίσαμε δέκα σάκουσ καφέ, δέκα βαρέλια ζάχαρι και τριάντα βαρέλια ρούμι, κασόνεσ με πολλά ωρολόγια και χίλιεσ πεντακόσιεσ τάβλεσ. Ύστερον εβάλαμε φωτιά εις τη γολέτα και την εφουντάραμε εις τ' ανοιχτά του πελάγου ομού με το πλήρωμα, ζώντεσ και αποθαμένουσ. Εφύγαμε απ' εκεί δια να χαθεί το χνάρι μας. Την επομένη ανατολικά της Αλόνησοσ απαντήσαμε το βασιλικό πολεμικό κότερο *Γλάωκ*σ οπού μας επήρε το κατόπι. Ήπρεπε να εξαφανιστούμε κείθε και εκάμαμε πανιά, επλεύσαμε αναμεταξύ Κυραπαναγια και Αγιούρα και εξανοιχτήκαμε εις το πέλαγο. Με άνεμο δευτερόπρυμνα αφήκαμε οπίσω μας το στερνό νησόπουλο, Πιπέρι λεγόμενον, οπού πάνε οι φώκιεσ δια ζευγάρωμα και μετά από ώρεσ επτά εφτάσαμε εις Αϊστράτη. Ένα νησόπουλο με ολίγουσ στεριανούσ καταμεσήσ εις τ' άγρια πέλαγα. Με το κανοιάλι είδα τουσ εντόπιουσ οπού ξεσηκωμένοι μας επερίμεναν με τα όπλα εις το παράλιον. Εμείναμε καλού κακού αλάργα και έπειτα από κουβέντεσ οπού εκάμαμε επήραμε τη βόλτα κατά Θάσον.

Την άλλην ημέρα ένα λεβεντόπουλο ανεβασμένο εις το κατάρτι εξέκρινε αλάργα τα μεγάλα βουνά και τα δάση της Θάσοσ. Εγνώριζα ότι το νησί ήτον πλούσιο και τα μάρκα εδώ εφόρ-

τωναν πολλή ξυλική, λάδια και αγιοιέρι οπού τα εστέλνανε εις την Πόλη, εις τη Σμύρνη και αλλαχού.

Επέρασα κάποτεσ από ετούτα τα μέρη και ηξέρω καμπόσους εδώ γύρω. Η νήσος ήναι πλούσια, πλην πείνα και όλες τεσ δυστυχίες τεσ έχει. Οι κοτζιαμπάσηδες βαστούνε τον κοσμάκη εις την ανέχεια, μεροδούλι μεροφαί από νύχτα εις νύχτα δι' ένα κομμάτι ψωμί. Υπήγαμε εις τη μεριά της Δύσης οπού κάμνει κούδαν, μερικές ψωροκαλύβες δίπλα εις την θάλασσα κι ένας ταρσανάς εις το κύμα οπού εδουλεύαν τα καΐκια, και το ξωκκλήσι της Παναγούδας, ήσυχος τόπος. Ερίζαμε τη βάρικα και εβγήγαμε εις το παράλιον, εκουβεντιάσαμε με τους ψαράδες και τους καρaboμαραγκούς, τα είπαμε, τα εσυμφωνήσαμε. Τους εδώκαμε τα αργασμένα τομάρια, ροχισμό και καμπόσα ζεύγη παπούτζια και διάφορα άλλα συμπράγκαλα. Εδώκαμε και τα σκουρέτα και όλη την ξυλική εις τους μαστόρους του ταρσανά και μια κάσσα με ωρολόγια. Όλα τα εδώκαμε εις καλήν τιμή και κείνοι μας εκάλεσαν όντας βραδιάσει να μας κάμουνε τραπέζι. Μας έδειξαν και το δρόμο δια το χωριό και ανηφορίσαμε εις την πλαγιά, απεράσαμε γιοφύρια και την ποταμιά, κανά τζιγάρο δρόμος, και υπήγαμε εις το χωριό Κακηράχη οπού επήραμε ψωμιά και τυριά και εκάμαμε αγνάντι τον κόλπο της Καβάλας μέχρι πέρα τον Άθω. Από αυτου τα ήβλεπεσ όλα με τη ματιά του βαρβακιού. Αργότερον εκατεβήγαμε εις τον κάτω μαχαλά εις Καζαβίτι οπού εταϊστήγαμε εις το οσπήτι ενός αρχιμάστορα απ' τον ταρσανά, φασολάδα με πιπερολάχανα, οπού θα το ενθυμούμαι.

Αξημέρωτα απεράσαμε αντικρύ της Θάσος, εις τεσ Αλυσούδες, οπού είχα γνωριμία από παλαιά, ήβγαμε να κάμουμε νερό και να αγοράσουμε κανά σφαχτό. Εις την πηγή οπού εγεμίσαμε το βαγένι επιάσαμε την κουβέντα με ένα γέροντα. Αρώτησα δια του Γαϊτάνου τα αδέρφια και μου είπεν πού θα τους εύρω. Κατ' εκείνη τη βραδινιά οπού επόθανε εις χείρας μου ο Πετρών Γαϊτάνος, του έταξα να υπάγω εις το χωριόν του και να παραδώσω εις τους αδερφούς του τα εφεξής πράματα: τη χρυσή σπάθη με τα οθωμανικά γράμματα, μίαν ελληνική φορεσιά χρυσή, μίαν ταμβακοθήκη χρυσή, χίλιους χρυσούς μαχμουτιέδες και το κιμέρι του οπού περιείχε εβδομήντα χιλιάδες γρόσσια. Αυτά ήτον

όλα όσα απόμειναν από το συντροφονάυτη Πετράν Γαϊτάνο. Τα παράδωκα όλα εις την οικογένεια και έτζι έκαμα το χρέος μου.

Όλοι των εδώ ήναι ψαράδες και υφαίνουν τες ψάθες. Ανηφόρισα ατός μου εις τα βουνά, μες στα πείνια και τα πλατάνια, εκεί όπου φωλιάζουν οι αρκούδες εις το απάνω Παλαιοχώρι και αντάμωσα ανθρώπους οπού μόλις εκαταλάβαινα το ήμισο των όσων μου ελέγαν. Οι βουνίσιοι ήναι αλλόκοτοι αθρώποι και ζούνε χαμένοι εις τα δάση. Φυτεύουν μπαμπάκια, το αραποσίτι, τις φασόλες και τα γεννήματά των, θρέφουν ολιγα κατσιοπροβάτα, κάμνουν άρβουνο και ασβέστη, και κυνήγι εις το δάσος έχει μπόλικο. Φορές, όταν ο χειμώνας ήναι βαρύς και δεν βολεί να ψαρέφουνε και δεν έχουνε τίποτες να φάνε, οι κάτω Παλαιοχωρίτες παγαίνουν πιο αψηλά εις το βουνό και γυμνώνουνε τους απάνω Παλαιοχωρίτες.

Εξεφορώσαμε την πραμάτεια μας και επωλήσαμε εις καλή τιμή και εφώνισανε άπαντες. Ακόμα και σήμεραν όπου και να υπάγομεν μας δέχονται ενθουσιωδώς, γιατί ο κόζμος γνωρίζει ότι από εμάς θα ψωνίσει λειμούρες εφτηνά. Κάμνομε και δώρα εις τα κοριτζόπουλα και εις τες γυναίκες των.

Εκονέψαμε δυο τρεις ημέρες εις το χωριό, είπα να τους πληρώσω μα κείνοι δεν ηθέλανε τίποτες. Πλην, επειδής είμεθα φιλότιμοι, αφήκαμε χρήματα και πολλά μας αγαπήσανε.

Ελόγου μου δε βαστώ τίποτες δια το πουγκί μου. Τα μοιράζομαι όλα. Οι παράδες άμα στέκονται, βρωμάνε. Επάντρεψα και 'να ανήφι του Γαϊτάνου και έκαμα κουμπαριά. Μετά την εκκλησιά υπήγαμεν εις μια πλατωσιά οπού εστρώσανε τραπέζια με του πουλιού το γάλα κι έγινε το ξεφάντωμα. Οι χωριανοί εγλεντούσαν και εχορεύανε. Τα πρόσωπα των κοριτζιών οπού εχορεύανε ήτον αναφοκικινισμένα και κείνες εσκάγανε με το παραμικρό εις τα γέλια, ήτον έμορφα ενδυμένες με τα μακεδονίτικα φορέματά των και εις το λαιμό είχανε κρεμασμένα πεντόλιτρα και ντούμπλες και εχοροπηδούσαν εις τον αέρα και τα βυζάνια των επάγαιναν να σπάσουν, να πεταχτούν όζω για να ιδούν το Θεό.

Εκείνη τη νυχτιά οι γυναίκες του χωριού επήραν τους λεβέντες μου εις τες κάμαρες των. Εγώ και το Πλάσμα επήγαμε εις

το πλοίον και εκοιμηθήκαμε. Το άλλο βράδυ οι Παλαιοχωρίτες, ομού και τα αδέρφια του Γαϊτάνου, μας εξεπροβόδισαν και μας είπαν να ξανάρθετε, να ξανάρθετε, δακρυσμένοι, και μεις πρώτον αλλάξαμε τη σακολέφα και απεράσαμε με δύο ψάθες με λατίνια εις τον λιμένα της Θάσου και εγυμνώσαμε ένα ευρωπαϊκόν πλοίον όπου απαντήσαμε. Ακολούθως και πλέοντες ανατολικά, εσυλλάβαμε έτερον πλοίο, μια μπομπάρδα σαμπατιέρα ερχάμενη από το όρος του Άθω και πηγαινάμενη προς το αρκτικόν μέρος δια Βόσπορον και Κωσταντινόπολην, όπου είχεν επιβάτες κληρικούς και καλογέρους.

Είχα διαβασμένο εις τες ελληνικές γαζέτες δια τον Βελέντζα Ιωάννην, στεριανό πλην ατρόμητο άντρα και παναστάτη, οπού επολεμούσε τη Βαυαροκρατία και εμίσει τον Όθωνα. Τον Βελέντζα τον εθαύμαζα διότι ήτον αγέρωχος και όντας του εδόθη αμνηστία, όπως και εις όλους τους παναστάτες, τους την έφτυσε εις τα μούτρα και εσυνέχισε τον πόλεμο με τους άντρες του εις την τουρκική μεθόριο και εις τες θάλασσες, αρνούμενος την υποταγή. Δια τούτο εφώναξα στεντορείως εις τους ψωροκαλογέρους: «Ημια ο Γιάννης Βελέντζας ο παναστάτης και θα σας σφάξω άπαντες» και τότες οι ναύτες ετρομοκρατήθηκαν και επήδαγαν εις τη θάλασσα ενώ οι καλογέροι επαρεκάλαγαν να τους αφήρομεν εν ζωή. Εμείς μόνον τους εγδύσαμεν, και ηύραμε σημαντικήν ποσότην χρημάτων και εφύγαμε με το δικό τους πάριο δίχως να τους πειράξομε.

Ευρισκόμαστε εις τα τέλη του Μάρτη, εστρέψαμε το τιμόνι προς το μεσημέρι. Ο άνεμος ετρικυμίασεν πάλε με μαϊστροντραμουντάνα και εσυνεχίσαμε μέχρι την όγδοην ώρα της νύχτας, όντας ένα άξαφνο μπουρίνι ήτον η αιτία ότι επέσαμεν έξω εις τες ξέρες της Ζγοράφας. Ετούτο το ερημόνησο το ήξευρε από παιδί ο Αθανάσης Κάρχαρος οπού ήτον γέννημα θρέμμα ετούτων των νερών και μου το είχεν είπει να δείξω προσοχήν. Το πλοίον έκαμε μέγα ρήγμα ενώ εχάσαμε και την άγκουρα. Ο Κάρχαρος είπεν ακόμη ότι εδώ εις τα βάθη κατοικει ένα φοβερό θερίο οπού κάποτες έκοψε έναν καημένο σφουγγαρά με τα δόντια του και οι

συντρόφοι του τον ετραβήξανε απάνω μισόν. Γύρω μας εβρώμαεν ο τόπος όλος και τα νερά ήτον κατραμωμένα.

Τη νύχτα την απεράσαμε δεμένοι εις την ερημόνησον αδειάζοντες με τους κάδους κάθε τρεις και τέσσαρες ώρες τα νερά οπού επλημμυρούσαν το πλοίο. Το αξημέρωμα εσάλευε, ο άνεμος εφύσα δυνατός και το σκαρί έμπαζε πολλά. Με το πρώτον φως της ημέρας εικοίταξα εις τον πάτο του νερού με το γυαλί και είδα μιαν ολάκερη πολιτεία καταποντισμένη με τα οσπήτια της, εφαινονταν ακόμη οι πόρτες και τα παραθύρια, τα μάρμαρα και οι σιάλες και καμπόσα χαλάσματα, δράκον δεν είδα πάντως...

Εξεκινήσαμε με τρικυμιαίον άνεμο πλην ήτον ανάγκη, ενώ ελάμναμε, ν' αδειάζομε συνεχώς τα νερά έως οπού να φτάσομε εις την Σαμοθράκη δια μερεμέτια και καλαφατίσματα ή να εύρομε μπάριο. Εκάλμαρε διολιγο και αίφνης ο καιρός εφύσηξεν και πάλεν δυνατός με βροχήν, και όσον ειχατούσα το πλεούμενο εις τα όρτσα, έμπαζε εις το σιάφος νερά, οπού τα επροφθάναμε με τους κουβάδες. Με τον αυτόν άνεμον επροχωρήσαμε και πάλε μας εφύσηξεν τρικυμιαίος μαϊστροτραμουντάνα, ορτσάροντας επαρατήρησα ότι τα νερά οπού έμπαζαν ήτον πάμπολλα και εστέκετο αδύνατον να τα προφθάνομε με τους κάδους, τα παλληκάρια απελπίσθησαν και εγώ μαζί από την ποσότην των νερών, όμως επιμείναμε και με τα πολλά, εφτάσαμε σούρουπο εις Σαμοθράκη.

Εις ετούτο το νησί λέγουν ότι το χώμα ήναι τόσον καρπερό «οπού άμα θάψεις αποθαμένο, αυτός θα σηκωθεί ζωντανός και θα πορπατεί». Έστειλα δυο λεβέντες να πάνε εις τη Χώρα οπού ήναι αφηλά εις την πλευρά του βουνού να πάρουν κρασί και να φωνίσουν. Γυρίζοντας εις το πλοίο και απεράσαντες μέσα απ' το ρέμα του Φονιά ακούανε τα θεώρατα πλατάνια οπού ετριζανε και εμουγκρίζαν ως να είχαν τρελαθεί καθώς οι κορμοί των εσβούρίζαν αλλόκοτα και τα παλληκάρια εμικροφύχισαν και ήρχαν δρομαίως. Εφέρανε παξιμάδια σιέτα οπού τα εθαλασσοβρέξαμε δια να τα φάγομεν. Απαρατήσαμε τη σακατεμένη σαμπατιέρα και επήραμε μιαν τράτα και αμολάραμε εκείθεν.

Νύχτα εμπήκαμε εις τον λιμένα της Ύμβρου και δίχως να μας πάρουν χαμπέρι επλευρίσαμε με την τράτα ένα λημιό μπάρκο οπού ήτον δεμένο εις την αράδα. Τους εφώναξα: «Ημαι ο Ιωάννης Βελέντζας ο παναστάτης και θα σας σφάξω άπαντες», το τσούρμο εκοιμάτο, οι ναύτες ετρομοκρατήθηκαν και επήδησαν εις τη στεριά οπού εχάθηκαν και εμείς οπλισμένοι εσκαραλώσαμε σβέλτα και επήραμε το πλοίον με όλον το φορτίον μαλλιού. Μετά τούτο επλευρίσαμε εις τες αποθήκες του λιμένα οπού ήτον ανοιχτές και αφαιρέσαμε καμπόσα σακιά με σίτον, μιγάδι και κριθάρι, όσον εχώρεσε το μπριγκαντίνο, ημπορεί έως τετρακόσα κοιλιά, δεν ηξεύρω να είπω.

Τέλος ειάμαμε πανιά ανενόκλητοι προς τα Κάτω Μέρη. Καθώς επλέαμε από αλάργο, εφάνη το πιο ψηλό βουνί του Αιγαίου και τα κεφάλια των αρχαίων δράκων, οπού τους λέγουν Καβείρους. Απεράσαμε από τα μεσημβρινά της νήσου οπού οι ακτές ήναι όλο γκρέμμα και το αραξοβόλι δύσκολο κι οπού κατοικούνε αθρώποι αλλόιοτοι, ιδιότροποι, αιμομίχτες, κρυφοί από τον κόσμο.

ΑΠΡΙΑΗΣ 1851

Εις τες αρχές τ' Απρίλη ετραβηχτήκαμε εις τες ακτές της Μικρασίας κι εφτάσαμε μέχρις εις νήσον Τένεδον όπου αντικρύ, εις τα ρεϊπια της παλιάς πόλεως Τροίας, ευρίσκεται ο τάφος του ήρωα Αχιλλέα. Εις όλη την πλευση δεν εφάνη ούτε ένα πλοίο κόμοδο δια να το ατακάρουμε, επέρασε μόνον το κομπόγιον, πλην τα εμπορικά πλοία εφυλάσσονταν καλώς από φρεγάτες, κουρβέτες και μπρίκια πολεμικά.

Επήραμε απόφαση να στρέψομεν νοτιότερα, ο καιρός μάς ετραβούσε προς Λέσβον, εβραδιάσαμεν εις τη δυτική θάλασσα της Μυτιλήνης εις μια κούδα του νησόπουλου Σίγρι.

Από εντόπιους οπού τους εδώκαμε λειμούρα, εμάθαμε ότι την απερασμένη Πέμπτη έκαμε αραζοβόλι εδώ η ελληνική κουρβέτα *Αμαλία* και γυρεύουε να συλλάβουε τους πειράτες, μαζί των είχαν και ένα απόσπασμα στρατιωτών ξηράς.

Το χάραμα με την πρώτη πνοή του ανέμου εβάλαμε πλώρη με πορεία τον Αδραμυτικό κόλπο. Επεριπλέαμε τη νήσο Λέσβο κι ελόγου μου ερευνούσα με το κιάλι τα αρητικά της παράλια όντας εδιάκρινα μακρόθεν μια μισοβουλημένη βάρικα και έναν άντρα εντός οπού μου εφάνη εν ζωή, πλην όμως πλησιάζοντας είδα ότι εκάθητο εσφαγμένος. Από τα γραμματα εις την πλώρη της σκαμπαβίας εφάνη ότι ανήκεν εις ευρωπαϊκό πλοίο και ο άντρας εφαινέτο Φράγκος, διότι είχε ξουρισμένο τον μύστακα. Ετραβήξαμε τη σκαμπαβία και ερευνήσαμε. Πασσαβάντι ή άλλα χαρτιά δεν ευρήκαμε δια να μάθομε ποιος ήτον ο δυστυχής. Εντός της λέμβου υπήρχε και ένα σιδερένιο κιβώτιο κενό,

εσυμπέρανα ότι ήτον ναύτης εις το αυστριακόν ατμόπλοιον οπου εχαλάσθη ένεκα πειρατικής επιθέσεως.

Ήναι αληθές ότι οι Αιγενίτες, Κρανιδιώτες και οι Υδροισπετζιώτες κάμνουν συχνά εις ετούτα δω τα μέρη ληστοπειρατείεις κι επιδρομές πότε εις την Χιό και πότε εις την Λέσβο, σφάζουν και κατακαίγουν τον κόσμο, για τούτο οι Μυτιλιναίοι τους ζεματούνε με καυτό λάδι αν πάνε στα οσπήτια των κι αν τελικώς μπουιάρουν τότε σφάζουν τους άντρες κι αφου βιάσουν τες γυναίκες τες χαλάνε κι αυτές και κλέβουν το βιός των και κανείς δε νοήθηκε ποτές να τους κυνηγήσει.

Τέτοια εγκλήματα εγώ δεν έχω κάμει, αγριαλά εσιότωσα πολλούς. Και με βαραίνουνε πολύ ετούτες οι θύμησες. Επιθυμώ τη λησμονιά. Μερικοί από τους λεβέντες μου γίνονται κομμάτι καπανταήδες και κακοκέφαλοι και κάμνουν οιάποτες του κεφαλιού των και τότες πρέπει να αγριέψω, να βάλω μια σειρά, αλλά ήναι οι λεβέντες μου και φιλότιμοι. Μα και γω ατός μου βάρβαρος εγίνηκα δίχως να το επιζητώ, λόγω της βίας που εδέχτηκα ήρχα εις την ανάγκη να πολεμήσω. Η βία ήναι η σύζυγος του βίου λέγουν οι παλαιοί.

Όχι δεν ήμαι αιμοδιψής, μόνο εις ανάγκη μεγάλη αρπάζω την μπιστόλα και τη σπάθα. Πλην, άμα χρειαστεί, αν κοιήσει τινάς να αντισταθεί ή θελήσει να μας βλάψει, να κάμει κακό εις τους λεβέντες μου, τότες εγώ τότε σφάζω με τα ίδια μου τα χέρια.

Δια να γενεί κάποιος φονιάς έχει χρεία παιδείας εις τον φόνο. Κι αυτό εγίνετο μόνο εις το ρεσάλτο, εις την έφοδο. Αμέ τα χασαπόπουλα ήτονε μαθημένα εις το σφάξιμο, ήτονε με το παραπάνω έμπειρα, ηξέρανε. Και όταν το αίμας επεταγόταν και μας εμούσκευε, αγριεύανε, εγύλιζε το μάτι, εθόλωνε το μυαλό και ήβλεπε τα μούτρα εξαίφνης να αλλάζουνε, να φουντώνουνε, να ανάφτουν ως τα κάρβουνα, έτζι όπως αρπάζουνε φωτιά μες στο κατακαλόκαιρο τα ξερά τα χόρτα...

Εις τες 4 τ' Απρίλη μήνα, αργά το βράδυ, ατακάρουμε ένα κορβέτο οθωμανικό. Οι ναύτες μάς επυροβόλουν και ένας από την κουμπανία μου ελαβώθηκε. Ήμεθα εις δύο ψάθες και εκάμναμε κίνηση κυκλωτική και όντας μας ένωσαν να σιαρφαλώνομε από

τα οπίσθια του πλοίου οι Τούρκοι μάς κοιτάζαν με πανικό και τρόμο. Εχυμήξαμε και τους ετσακίσαμε, όλη η οργή οπού μας επλημμυρούσε εξέσπασε απάνω των. Μας εθερμοπαρακαλούσαν εις τα ελληνικά να μην καθυστερήσουμε το μακίλεμα, να τους φονεύσομε ογλήγορα. Καμπόσοι Οθωμανοί εφώναζαν: Πατριώτες, είμεθα Έλληνες... Εγώ έσφαζα και με τα δύο μαχαίρια. Η αμαρτία ήτον μεγάλη αλλά ήμεθα εις χρέος να το κάμομε.

Ήναι σκότος και ασέληνη νύχτα. Έγεια εις την κουβέρτα αλλά ο ύπνος δεν σφαλεί τα βλέφαρά μου, ο νους μου ταξιδεύει εκει. Την ψυχή μου κατατρώγει το σαράκι οπού δεν ημπόρεσα να αποφύγω και ν' αβαραρώ όλα κείνα τα φονικά και στοχάζομαι ότι ποτέ δε θα ξανάβρω γαλήνη. Το αίμας έχει πέσει απάνω μου. Και τες νύχτες δεν ημπορώ να κλείσω μάτι, όλοι εκείνοι οι αποθαμένοι βρουκολαιιάζουν και απερνούν από εμπρός μου σα σιτιές. Ήναι γεννήματα της νύχτας, με ζώνουν ολούθε και κράζουν.

Πρώτον θέλω αρχίσει την αιτία οπού εσκότωσα άνθρωπο και το 'χω μεγάλο βάρος εις την ψυχή μου. Ενθυμούμαι καλώς, ήναι γραμμένη εις τη μνήμη μου εκείνη η πρώτη φορά. Ήτον άνοιξη του έτους 1830, εσίμωνα η εσπέρα όντας ευρέθηκα πλησίον της Σίφνος μ' ένα καϊκι, ηθέλαμε ν' αγοράσομε ψωμιά και τυριά και όταν ανταμώσαμε δυο παιδαρέλια σε μια βάρικα τα αρωτήσαμε αν έχει κανά τσοπάνικο κατά κει. Δεν ηξεύρω το λόγο, ημπορεί να ξαφνίστηκαν, ημπορεί να εφοβήθηκαν και μας εντουφένισαν αναίτια. Εγώ έλαβα πληγήν κατά τον ώμον, πλην, αν και λαβωμένος, επήδησα εις τη βάρικα των, εξιφούληκισα και ετραυμάτισα δια της σπάθης μου το ένα παιδαρέλι εις την κεφαλήν, οπού η κοψιά ήτον βαθεία και του εστέρησε την ζωή. Ο έτερος έλαβε φυγήν και σκοντάβοντας από την τρομάρα του έπεσεν εις την θάλασσα καλώντας εις βοήθεια. Το τσουρμιο τον εγυρόφευρεν εις το νερό και τον εκάμαν με τες σπάθες κρέας. Γιόμισε η θάλασσα αίμας και εμαζευτήκαν τα οψάρια. Αλαργέψαμε ογλήγορα και εσαλπάρουμε αμέσως. Η πληγή μου επύρωσε και είχα θερμες δια κάμποσες ημέρες κι έβανα κεραλοιφή έως οπού να γειάνει. Ετούτο το φονικό θα το 'χω βάρος και μαράζι εις τη ζωή μου όλη, ήτον βλέπεις και τα δύο παιδαρέλια.

9 τ' Απρίλη μήνα κι εμείς κόστα κόστα αρμενίζομε εις Μικρασίαν. Πριν απ' ολίγον, εις το πέλαγο ευρισκόμενοι, απαντήσαμε το σαμώτικο τρεχαντήρι του καπτάν Αντώνη Παλιού οπού μας ανεγνώρισε και μας εφώναξε με τη μπουρού τα χαμπέρια της Σάμος. Ο κόζμος εις Σάμον δεν έχει να φάγει και ψωμολυσσά, πλην οι Σάμιοι καπεταναίοι, αθρώποι παραδόπιστοι, αγκαλά έχουν το λεύτερο ν' αγοράζουν σιτάρι εφτηνά εις τα μέρη της Ανατολής δια να το δώκουν εις Σάμον, ακόλουθα το μαπαριά- ρουν εις τους ελληνικούς τόπους και το πουλούν εις υψηλές τιμές. Αντάμα με την άλλη άτιμη φάρα, τους εμπόρους, στοιβάζουν τον σίτον εις τες αποθήκες δια να ανέβει η τιμή και δια να πουλήσουν ύστερον ακριβά κι ενώ αναμεταξύ ο σαμιακός λαός ψοφά.

Πολλά ήναι η ιστορία μου. Το ξαναλέγω, μόνον η θάλασσα έχει απομείνει πλέον δι' εμέ και δι' όλους μας. Και εδώ, όμως, μας κυνηγούν ολούθες, εις όλες τες θάλασσες, ο αυτοκρατορικός οθωμανικός στόλος και η ελληνική κουρβέτα *Αμαλία*. Εις τα μέρη τα ελληνικά παγαίνω πλέον μόνον κρυφά κι ανάκρυφα με ψεύτικο πασσαβάντι δια τον φόβο της αιχμαλωσίας, εις δε τα μέρη τα οθωμανικά παγαίνω μόνον μασκαρεμένος, εάν πιαστώ από δαύτους θα με κόψουν και θα γεμίσουν την κεφαλή μου άχερα.

Και εις Σάμον η Ηγεμονία με έχει επικηρυγμένον. Επαρομοίως θέλω να είπω δια τη Σάμο, οπού έζησα κι εμεγάλωσα, οπού ήτον η φαμελιά μου και το βιός μας, κι οπού εις τη νήσον αυτή ανδρειώθηκα. Και εκεί επαράχωσα τα γονικά μου όντας απόθαναν. Τώρα πια δεν κατέχω μήτε μιας σπιθαμής χώμα. Οσπήτια, χωράφια και αμπέλια εδημεύθησαν και τα επήραν οι τουρκοπροσκυνησμένοι.

Μόνον η θάλασσα απέμεινε πλέον δι' εμέ. Και μόνον εις τη θάλασσα ζω λεύτερος. Με τη γνώμη του αθρώπου οπού ζει της θαλάσσης τα βάσανα και τη λευτεριά οπού κουβαλεί η ζωή του πειράτη. Και ζω ομού με τους συντροφοναύτες, αδερφοποιμμένοι, ομονιασμένοι, έχομε σέβας ο ένας για τον άλλονε, χωρίς αφεντικά απάνω από την κεφαλή μας. Είμαστε λεύτεροι. Μόνον εγώ έχω ένα λόγο παραπανίσιο και πρέπει να ήμαι πάντοτες ακριβοδίκαιος

δια να υπάρχει ισότητα, επειδή έτzi το εποφασίσαμε, έtzi το θέλομε κι όχι από αναγκασμό. Σήμερον είμεθα ζωντανοί, αύριον ημπορεί και να μην υπάρχομε. Τες αποφάσεις τες παίρνομε από κοινού, και κανένα δεν βιάζομε να κάμει κατιτίς οπού δεν του αρέζει. Πλην, ουδένας ημπορεί να κάμνει του κεφαλιού του, πρέπει ο καθείς να γνωρίζει τι οφείλει να πράξει όταν έρχει εκείνη η ώρα. Ο καπιτάνιος κάμνει τη μερασιά της λείας εξίσου εις όλους και πρέπει να πεινάσει το ψωμί ομού με τους άλλους, να κοιμηθεί εις τα ογρά ομού με το τσούρμο, να έμπει πρώτος εις τη φωτιά, πρώτος εις τον κίντυνο και την καταδίωξη. Και πρέπει να ήναι μεγάλθυμος, να χαρίζει τη ζωή εις εκείνον οπού θα προσπέσει και θα παραδοθεί. Έχω κάμει όρικο, όποιονε πειράξει γυναίκα να τότε σφάξω με τα ίδια μου τα χέρια και αν κανείς καταδώσει, εγώ εμπρώτοις του ρουφιάνου θα του κόψω τη γλώσσα και μετά θα τότε κάψω.

Εις Σάμον ανδρειώθηκα και όσον ημπορώ να ενθυμούμαι, την καρδιά των Σαμίων δεν έπαψε ποτέ να τήνε τρώγει το σαράκι του μίσους για τον ηγεμόνα Βογορίδη και τη διοίκησή του οπού τους όρισαν ετζιθελικώς οι Οθωμανοί.

Κατ' εκείνους τους χρόνους, εις Σάμον είχαμεν έριδες τα δύο κόμματα, των Καρμανιόλων οπού εγύρευαν την Ένωση με την Ελλάδα και των προσκυνησμένων Καλικαντζάρων οπού ενυχοπερπατούσαν δια τον φόβον της φανέρωσής των. Οι Σαμιώτες έκαμαν επανάσταση και οι Καρμανιόλοι εξεσήκωναν το λαό να πολεμήσει τον Τούρικο, μπροστάρης ήτον ο Λυκούργος Λογοθέτης, Παπλωματάς το αληθές του όνομα, ομού με τον καπτάν Κωσταντή Λαχανά, τον καπτάν Σταμάτη Γεωργιάδη, τον παπα-Κύριλλο και άλλους, όλοι των Καρμανιόλοι και μέλη της μυστικής «Φιλανθρωπικής Εταιρείας» και οι καπεταναίοι εκείνοι εξελευτέρωσαν την Νήσο. Απέρασαν αυτά, ελούφαξαν οι νυχοτοόρακες Καλικαντζαροι αλλά δεν εσυχάσαμεν. Τρεις φορές έστειλε ο Σουλτάνος το στόλο τον αυτοκρατορικό με τα λεφούσια του ανάντια εις τη Σάμο, οπού έκαμαν γιουρούσια, πλην οι Σάμιοι επολέμησαν με παλληιαροσύνη και έtzi αποκρούστη ο εχτρός.

Αυτά έτρεξαν κατ'εκείνους τους χρόνους της επανάστασης και η Σάμος εκέδρισε την ανεξαρτησίαν εις έτος 1830 και οι Καρμανιόλοι εσυνέχιζαν τον αγώνα δια Ένωσιν με την Ελλάδα, ενώ οι Προστάτισσες Δυνάμεις της Εσπερίας άλλα είχαν κατά νου. Και εδιαβάξαμε εις τες γαζέτες της Σμύρνης τα τόσα παχιά λόγια οπού έλεγον οι Φράγκοι και οι κονσόλοι των, ότι τάχα η Φράντσια κι η Ινγκλατέρα έγιναν το ένα δια να βοηθήσουν τους Σάμιους εις Ανατολήν, ενώ εκείνοι έλαβον απόφαση εις τα Λονδίνα να μην έμπει η Σάμος εις το νέο ελληνικό κράτος, τα ενθυμούμαι όλα καλώς αγκαλά ήμουνε παιδαρέλι.

Και το θέρος του έτους 1834 όλοι οι παναστάτες Καρμανιόλοι, τριάμισι τόσες χιλιάδες οικογένειες εμβαρκαρίστηκαν εις τα πλοία δια να γλυτώσουν τες κεφαλές των αφήνοντας το άπαν ζοπίσω εις τες χείρες των Καλικαντζαριών πλιατσικολόγων, τα οσπήτια, το βιός των και τον τόπο των και υπήγαν εις τα Ελληνικά μέρη, εις Χαλκίδα και αλλαχού.

Και επιβλήθηκε στανικώς από τες μεγάλες Δυνάμεις εις τη Νήσο το ηγεμονικό καθεστώς. Εδιατάξανε ετζιθελικώς η Σάμος να γενεί Ηγεμονία και ο λαός της Σάμος υποχρεώθηκε να πλερώνει κάθε χρόνο οχτακόσες χιλιάδες γρόσσια φόρο υποτέλειας. Ηγεμόνας είχε διοριστεί από το Σουλτανάτο ο Στέφανος Βογοριδης, χριστιανός σκύλος, άθρωπος της Μεγάλης Πόρτας και εδιοικούσε όλους τους χρόνους από την Κωσταντινόπολην. Ετούτος ο ηγεμόνας αποδείχτη περισσότερο Τούρκος και από τους οθωμανούς αγάδες. Δεν επάτησε το ποδάρι του εις τη Νήσο -μίαν φορά ήρχε όλο κι όλο, εις τα 1839, οπού κι' έμεινε διολίγον- και εσύναζε μόνον τα δοσίματα υποτέλειας. Τη Σάμον την ελογάριαζε πάντοτες ως σιφλίκι του και ερούφαε μόνον τα καλούδια της. Αχόρταγος και τζαναμπέτης και ατός του και το καθεστώς οπού έστησε, εκυβέρνα με την βίαν και έιαμνε μοναχά το άδικο. Άθρωποι του Ηγεμόνα και της Διοίκησης εδιορίστηκαν όλοι οι ξεπουλημένοι εις τους Τούρκους Καλικαντζαριαί, άξιοι δούλοι του αφέντη των. Και η υποταγή ετελειώθηκε με τα όπλα των Τούρκων και τη βοήθεια των Καλικαντζαριών, οπού όλα εμαγειρεύοντο πια αναμεταξύ των και ουδείς ετόλμα να ομιλήσει.

Το καθεστώς τρομοκρατεί τον λαόν εις Σάμον, συλλαμβάνουν εις τα καλά του καθουμένου και ξυλίζουν δημοσίως και δια ψύλλου πήδημα τον κοζμάκη, φυλακώνουν και ξεφυλακώνουν. Οι φαγάδες της Διοίκησης, οι κοτζιαπάσηδες, όλους τους χρόνους ερούφηξαν το αίμας του κόζμου, κι όλο μαζεύουν χαράτζια εις το όνομα κάποιου άφαντου Ηγεμόνα. Ο λαός της Σάμος δεν άντεχε και εβαρυγκόμα καργαρισμένος, ζαλωμένος, ζορισμένος ολούθε και η ζωή εγένετο καθημερινώς δυσκολότερη. Δικαιοσύνη δεν υπήρξεν ποτές και εις τους δρόμους του Βαθέος και της Χώρας δεν ήκουες άλλο τις από ανάθεμα και τρισανάθεμα. Και όταν κανείς εθαρρεούταν να παραπονεθεί κατά των ανομημάτων της εξουσίας τον εξαπόστελναν χωρίς εξέτασην ούτε δίλια κρίση εις τα Τουμπρούκια ή εις το Μπάνιον, τη φοβερή φυλακή της Κωσταντινόπολης.

Επαρομοίως και το παπαδαριό, χειρότεροι των Τούρκων, μαζώνουν την μεγάλην παραγωγή από τους αγρούς και εις όποιον εγόγγυζε, οι δεσποτάδες του έταζαν μετά θάνατον καλύτερη ζωήν, και αν κανείς ομίληε ποτές δια ξεσηκωμόν, ερχίζαν τους αφορισμούς και τους εξωκκλησιασμούς και το ανάθεμα τρις! Αφόριζαν, αφόριζαν, μέχρις οπού οι αποθαμένοι ήβγαιναν από τα μνήματα ολάκιεροι και βρουκολαιασμένοι. Και για όλα τούτα η Ηγεμονία έλεε ότι δεν ήμπορούμε να ρίχνομε το φταιξιμο εις τον Σουλτάνο και απαγόρευε να διαφεντεύομε τα δίλια μας και να λέμε εις το φανερό τη γνώμη μας.

Είμεθα εις τα μισά τ' Απρίλη μήνα κι έχομε εις κατοχήν ένα φαροκάικο και περιφερόμεθα τολμηρώς εις τα παράλια της Μυτιλήνης, εψές ατακάραμε μίαν χιακή μπομπάρδα με δεκαπέντε επιβάτες οπού ειχε πλώρην δια Κωσταντινόπολην. Από τους επιβάτες αφαιρέσαμε περί τα χίλια τάλληρα μόλον οπού έκλαιγαν και επακραάλουν, οι γυναίκες μας ετρύπησαν τ' αυτιά με στριγγιλίες και κατάρες, εκωπηλατήσαμε γερά δια να αλαργέψομε και να μην τις ακούγομε.

Τες προηγούμενες ημέρες ατακάραμε ακόμη μερικά οθωμανικά μάρια με φορτία καλότατα, λινό, ρύζια, λαχανικά, αλάτια και δέρματα. Σήμερον κατά το εσπέρας και εις το μέσον

του Αδραμυττηνού κόλπου επουλήσαμε μισοτιμής σάικους σπόγγων, οπού είχομεν αρπαγμένους από το ρώσικο μπριγκαντίνι *Παναγία Τουρλιανή*. Τους αγόρασεν ο Ιωάννης Κασσέτας, γαμπρός του Βρούλου, δια να τους μεταφέρει εις Σμύρνην και Τσεσμέν δια μεταπώληση.

Παντού γύρω εις την πλάση μεγαλώνει το άδικο, κι εμείς οι πειράτες με το γδύσιμο αποδίνουμε δικαιοσύνη, το δίκιο ήναι ο γδιαισιμός. Ήναι, σαν να λέμε, ένας τρόπος να δείξεις εις τους ανθρώπους, εις το λαό, να ιδέ, ημπορείς κι εσύ να αντισταθείς, να παλέψεις εναντίον εις τον δυνάστη, εις το άδικο και την αυθαιρεσία του δυνατού. Να κάμομε τον αγώνα όλοι μαζί δια να φτάσομε μίαν ημέρα εδώ απάνω εις τη γης σε μία ζωή οπού δεν θα υπάρχει πλέον τυραγνία και θα βασιλεύει το δίκιο και όχι να χάσομε ακούγοντες τα φούμαρα του παπαδαριού δια μετά θάνατον ζωή. Το οσμιζεσαι οπού σήμεραν ήναι μία νέα εποχή, αλλάζει ο κόζμος, ο ντουινιάς, απερνούμε από το παλαιό κι αρχλιασμένο εις κατιτίς το καινούργιο.

Ενθυμούμαι τη χρονιά οπού έκαμα αρχήν πειρατεύοντας εις ετούτα τα μέρη της Ανατολής, ήτον θέρος του 1838 και εις Σάμον ήρθε διορισμένος Επίτροπος ο σαρδανάπαλος υγιός του ηγεμόνα, ο Γιάγκος Βογοριδης, οπού ήτον ανώμαλος και ζαβός και δεν ήξευρε να χωρίσει δύο λογιών άχερα και τα πράγματα εις Σάμον επήγαν τρισχειρότερον. Ο λαός της Σάμος έδωκε του ανώμαλου το περιγελαστικό όνομα Πλουμού. Με τον ερχομό της Πλουμούς, λοιπόν, δεν άργησε πολύ και η Νήσος εγένεωσε Φραγκολεβαντίνους και μουσαφιρηδες, μπιστεμένους του Βογοριδη. Όλοι των δούλοι και υπηρέτες των Οθωμανών, εσέροντο εμπροστά εις τα αφεντικά των. Εις την αρχήν με επλεύρισεν ένας από δαύτους, βουλευτής της Σάμος, παστρικόν ρούχον, ο Μανώλης Πάσος από τους Βουρλιώτες, οπού είχε πολλά παρεδώσε με ληστοπειράτες και κλέπτες. Αυτός εγνώριζε και την δράσην μου εις την Ανατολήν. Κατά πρώτον με επαρησίασεν εις τον Παρμαξίζη. Ο Χριστόδουλος Παρμαξίζης ήτον διαβόλου κάλτσα, έσουρνε την Πλουμού από τη μύτη κι έκαμνε δαύτος

αληθώς κουμάντο οπού παλαιότερον ήτον από τους αρχηγούς των Καρμανιόλων και τώρα είχε γένει το ένα με τους Καλικαντζαράιους και ευρίσκειτο εις την υπηρεσίαν της Ηγεμονίας. Και ήτον αυτός οπού με έμπασεν εις τες απόκρυφες δουλειές Διοίκησης και ληστών, και με εμίστωσε δια να κάμω τες βρωμοδουλειές των.

Ο Παρμαξίζης ήτον άνθρωπος μισητός εις τον λαό, πονηρός και άτιμος, έκοβε κι έραβε, εδιόριζε και απολλούσε. Ήτον άνθρωπος πολλά ικανός, επιτήδειος και μέγας θεομπαίχτης.

Τα είπαμε, τα συμφωνήσαμε και μία των ημερών με επαρησίασεν εις τον Διοικητήν οπού ήτον αρσενονοιότης. Με εγνώρισεν ομοίως εις τον εισαγγελέα Σιβίνη και τον αρχιδιαστή Σταύρακα, ετούτοι ήτον γεννήματα της Κέρκυρας και Ιθάκης. Ένας και ένας, καλότατα κουμάσια όλοι των. Με εκάλεσαν και εις τα οσπήτια των, οπού είχαν εκεί φτιαγμένα χαμάμια και έκαμναν συναναστροφές με τες δημόσιες, δια να μη τους βλέπει ο κόζμος, ενώ οι κυράδες των επάγαιναν αλλαχού και έπαίζαν ολημερίς τα χαρτοπαίγνια.

Φταίγω και ατός μου, οπού αρχίνησα νταραβέρια με το καθεστώς, επήγα και ήβγαλα μονάχος τα μάτια μου όντας έκαμνα αλισβερίσι με την εξουσίαν και τους μουτζουρηδες νυχτοκόρακες. Και όπως λέγουν, όποιος νύχτα πορπατεί, λάσπες και σκατά πατεί. Ο Ντερβίσης Ιμπραήμ οπού έζηε ολομόναχος εις σπήλαιον εδώ εις Σάμον, Γιώργης Δελή Κωσταντής ονομαζόμενος -τώρα πια θα ήναι αποθαμένος- μ' είχαν ειπέ δια τον Σιβίνη ότι ήτον παγεμένος εις Περσίαν οπού έκαμε το σουνέτι και εφόρσε το καφτάνι του Ντερβίση με το μακρύ κιουλάφι, εκράτησε καραμούντζα, εις το στήθος είχε την πολύγωνη περσική οστράκινη πλάκα και εβαπτίστη Ντερβίσης Μουσταφά. Πλην, το εκράτει μυστικόν. Ο μακαρίτης έλεγεν ομοίως ότι ο Σιβίνης επάγαινε κάθε χρόνο εις τον τειέν της Σμύρνης οπού τον εσαλαβάτιζε ο Χουσεϊν χότζας και ακολουθώς έκαμνε τες βίζιτες εις το χάνι της Ματάμας δια αφροδίσια όργια.

Πάω παρακάτου εις την ιστόρηση του βίου μου. Οι άνθρωποι της εξουσίας μου έδωκαν την είδησην δια να ληστεύσω ένα κερβάνι εις την στερεάν της Ανατολής και να διαμερασθούμε τα

λάφυρα. Εκείνοι ήθελαν να παίρνουν τα πολλά και να κρατώ εγώ τα ολίγα, θα ελάμβαναν τέσσερα στα έξη μερίδια αφ' όσα θα έλεπτα.

Εφύγαμε νύχτα με ένα καραμουζάλ από το Μετζιλι και υπήγαμε αντικρύ εις Μικρασίαν με την πληροφορίαν οπού είχαμε δια λαφυραγώγηση του κερβανίου όπου επάγαινε τα βασιλικά δοσίματα εις Κωσταντινόπολην, μεγάλην ποσότητα χρυσόν και ασήμιν, και όντας ενύχτωσεν και έκαμαν κονάκι δια να ζαποστάσουν τα ζώα και οι εμπόροι εμείς επιτεθήκαμε.

Ήτον ζαπτιέδες χωροφύλακες μαζί εις το κερβάνι και έπεσεν ντουφείδι πολύ και είχαμεν και εδικούς μας σκοτωμένους. Εις τον τόπο αφήκαμε το Γιαννούλη Καλαπαλήκη και τον Μήτσο Καφουκώλη. Οργίστηκα πολλά οπού δεν μου το εμήνυσαν πριχού και επιστρέψαντας εις Σάμον δεν ηθέλησα πλια να δώκω μερδικόν εις τον Χριστόδουλο Παρμαξίζη και εις την Διοίκηση κατά το συνήθειο, πλην μοίρασα τα λάφυρα εις τους συντρόφους.

Εκυνηγήθηκα από δαύτους, τους προεστούς και τους κοτζιαμπάσηδες, αθρώπους ασυμπάθηστους και δεσποτικούς, μισητούς εις το λαό της Σάμος δια την αυθαιρεσία των, με εκατατρέξανε όλοι εκείνοι οπού ήτον υπερέτες των Οθωμανών και εμαΐμουδίζαν τον Τούρκικον εις την ενδυμασίαν, εις τους τρόπους, εις τα της οικίας του. Βέβαια φταίγω κι ελόγου μου οπού επήγα και τα έμπλεξα μαζί των κι έγενεα συνεταίρος εις τες κλεψές των κι έκαμνα τις ατιμίες των. Πλην η τρισκατάρατη Διοίκηση δια την οποία εκιντώνευσα, και τον εαυτόν μου θυσίαν έκαμα, με ανάγκασε να γυρνώ εις την Ανατολήν και να ληστεύω δι' άτιμον και ουτιδανόν συμφέρον, το αργύριον, και κάθε πρόσκλησή μου εις τη Χώρα μου εκόστιζεν μία περιουσία δια τα μερδικά όλων των κλεπτών της Διοίκησης, πλην εγώ ποτέσ δεν είδα όφελον από τα μεγαλεία των.

Ο Διοικητής, ο αρσενοκοίτης ντε, εθύμωσε μεγάλως, εδιάλαβε τα πραχτέα μου κλοπήν, δηλαδής ότι εγώ έκλεψα τους κλέπτες, και δι' αυτό έγινε μέγας εχθρός μου και με εκυνηγήσεν με οργή θυμού. Και ο Χριστόδουλος Παρμαξίζης ομού, άθρωπος άνανδρος και αχρείος, μου εκήρυξε τον πόλεμο, εμπρώτοις με εκατηγόρησεν ότι έκλεψα δια νυχτός εις τον λιμένα

Βαθέος από ένα βουλημένο πλοίο ιγγλέζικο τα χαλκώματα ομού με τον Φραγκανεστάση. Είπεν ακόμη ότι ελήστεψα το υπό ρωσικήν σημαίαν μπριγκαντίνι *Ενώχ* εις τον λιμένα Βαθέος, οπού αληθώς το έγδυσα, και μετά τούτο διαλαλήθημε εις το Βαθύ ότι ηύραμε και θησαυρόν. Ακόλουθα είπεν ότι έσφαξα τον πειράτη Καλούδη ως πρόβατο, νύχτα εις την Στεφανούπολη και του έκοψα την κεφαλήν δια να εισπράξω την αμοιβή των πέντε χιλιάδων γροσίων, ενώ εγνώριζαν καλώς ότι του Καλούδη του το είχα ταμένο, επειδή εκείνος μετά από την περιποίηση του φάλαγγος οπού του έκαμαν ομολόγησε ψευδώς ότι εγώ κατέχω χρυσαφικά και μαργαριτάρια.

Και ο δολερός Παρμαξίζης, ο πανούργος, μας εκακολογούσε παντού και έλεε ότι δεν ήμεθα πιστοί υπήκοοι του υψηλότατου Πρίγκιπος Βογορίδη, ότι οργανώναμε κινήματα οχλαγωγίας και εσχεδιάζαμε τον όλεθρο της Πατρίδας. Και τι δεν είπεν.

Τέλος, με εσυνέλαβαν οι προσκυνησμένοι Σάμιοι και απέρασα τα πάνδεινα. Ήτον μήνας Νοέμβρης του έτους 1843, όντας τα μεσάνυχτα με εσήκωσαν γεροί χτύποι εις την θύρα, επήγα γδυμένος να ανοίξω και είδα τον οπλαρχηγόν της Διοικήσεως ομού με καμιά πενηνταριά αρματωμένους, οπού με έδεσαν και με οδήγησαν εις τα Τουμπρούκια. Το πρωινόν επαρησιάστηκα εις τον Διοικητή, οπού έκαμνε ότι δεν με γνωρίζει και με αρώτησε πώς ονομάζομαι, ποία ήναι η πατρις μου, η ηλικία μου, το επάγγελμά μου, η θρησκεία μου. Ο τούρκος σκριβάνος έγραφε εις μία κόλλα χαρτί, και τέλος ήθελε να ακούσει εάν θα επλήρωνα όλον το χρυσάφι του κόζμου δια το χαράτζι. Εγώ ήμουν αγέρωχος και δεν εδέχθηκα το χαράτζι.

Και έτζι αρχίνισε η ανάκριση με φάλαγγα και βασανισμούς. Αχρείε συνωμότα, αγνοείς το έγκλημά σου; Μου έλεγεν ο Διοικητής και με εβιάζαν να ομολογήσω ότι έχω μυστικήν ανταπόκρισην με τους έστοντας εις Ελλάδα και ότι διεγείρω τον λαό κατά της Διοικήσεως και μιλάω για ελευθερία ελληνική, εζήτει δε δια την απελευθέρωσή μου ογδόντα χιλιάδες γρόσια. Τέλος έφθασε η ανάκριση εις πέρας χωρίς να είπω γρυ. Με υπήγαν σε κελί και από τα διπλανά ήκουγα οιμωγές και κλαθμούς

αντρών και γυναικών. Τη δεύτερη ημέρα τα ίδια, με ετοιμαζόταν καθημερινώς με βασανισμούς, μου έκαμναν τον φάλαγγα, οπού πεντακόσιοι ραβδισμοί εις τους πόδας ήναι ο ελάχιστος της ποινής όρος, και τοιαύτες σκληρές είχομεν καθημερινά και εις αφθονία. Απέρασα τα μύρια όσα και μου εμαύρισε ο κώλος από το μαστίγωμα.

Δια να με αφανίσουν με εκατηγόρησαν ότι τα προηγούμενα έτη, ομού με Σαμιώτες οπλαρχηγούς εσυνωμοτούσα και εξεσήκωνα τον λαό, ότι ήμαι μηδενιστής και δημεγέρτης και εφοβέριζαν ότι θα με βάνουν εις δίκη οπού όλοι ηξεύραμε ότι εις ετούτες τες δίκες οι δικαστές ήναι πάντοτες μιλημένοι και η κρίση άδικη.

Εις την φυλακή κατά μήνα 8βρη του 1844 εμάνθανα ότι οι παπάδες εδιάβασαν εις όλες τες εκκλησίες της Νήσου τες κατηγορίες κατ' εμού και κατ' άλλων φυγάδων καπεταναίων και εβγήκεν εις την Χώρα και την Στεφανούπολην τελάλης και έγραξεν ότι ημεις είχαμεν οργανώσει την επανάσταση του 1841 έτους και ήμεθα οι πρωταίτιοι και η δίκη θα εγένετο την α. του Νοέμβρη μήνα, ερήμην των περισσότερων, εις το Κεντρικό Δικαστήριο της Σάμος, του Σταύρανα προεδρεύοντος, δικαστές τον Τρεμπετέρο και τον Φωτιάδη και εισαγγελέα τον Σιβίνη.

Εις τη δίκη οπού εβάσταξε το όλον ημίσειαν ώραν, ο Σιβίνης ήτον αυτός οπού πρώτος αγόρευε και έγραζε διαρκώς με βροντερή φωνή: Θάνατον εις τους κατηγορουμένους! Θάνατον! Δια να σώσομεν την Ηγεμονίαν...

Την άλλην ημέρα το δικαστήριο ήβγαλε την κρίσιν οπού όλοι την εγνωρίζαμεν από τα πριν και οπού εμένα και άλλους δύο μας καταδικάζει εις λαιμοτομίαν, άλλους εξοστρακίζει δια βίου, τους δε επίλοιπους καταδικάζει εις δια βίου δεσμά, και τα κτήματα όλων δημεύονται προς όφελος των νυχτοκοράκιων Καλικαντζαράκιων.

Έιαμα εις τα Τουμπρούκια μήνες δώδεκα έως οπού ειατόρθωσα και εδραπέτευσα. Ο πνιγμένος από τα μαλλιά πιάνεται, έτзи, και δια να δραπετεύσω από την φυλακή εις την Στεφανόπολη, εσύναξα καμένες στάχτες μέσα εις το μαντήλι μου και όταν

ο φύλακας ήφερε φαγί τού τες εφύσηξα εις τα μούτρα και με το πηρούνι εκάρφωσα το ανδράποδο εις τα μάτια και εξέφυγα από την ανοιχτή θύρα.

Πολλοί ετρέξανε μαζί μου όξω από την φυλακή και εξαθήκαμε εις τα πέριξ. Καμπόσοι οπού εφύγαν εις τα βουνά έγιναν καπεταναίοι και πολεμούνε μέχρις ετούτες τες ημέρες των Σαμιών τη Διοίκηση έστοντας φίλοι μου. Και εξ όσων μανθάνω, όσους στρατιώτες κι αν στέλνουν οι προσκυνησμένοι της Χώρας, οι καπεταναίοι του βουνού τους κάμνουν κρέας και τα πτώματά των τ' αφήνουν άταφα δια να τα τρώνε τα όρνια.

Έκαμα δια καιρόν ποδοκόπι απάνω εις τα όρη, δραπέτης και πανασάτης, εσουρήθηκα με πληγιασμένους τους πόδας και τότες ορκίστηκα εις την άγια θάλασσα οπού με εγέννησε ότι όσοι δυνάστες και αν επέφταν εις χείρας μου θα τους έσφαζα ανηλεώς. Επέρασα αναρίφνητες καιουχίες και μαρτύρια απάνω εις τον Άμπελο και εις τον Κέρκη, οπού εκρυβόμουν εις σπήλαια και εις μαντριά και μόνον ο οπλαρχηγός Αλέξιος Σαλταφέρος με περιμάζεψε και μ' έκρυψε και εις την αρχήν του Μάρτη μήνα εκανόνισε και εξώφυγα κρυφίως με πέραμα εις τον Μαγκανίτη της Νικαριάς, οπού ήναι τόπος απάτητος και εκρύβηκα εις ειδικούς μου αθρώπους· κείθε παγαίνεις μόνον θαλασσίως και δεν ημπορεί να απεράσει κανείς από στεριά πάρεξ και ήναι δεμένος από το γρανιτόβραχο του Αθέρα. Και αφού έμεινα δια αρκετόν εις τον κρέββατον έως οπού να γειάνουν οι πληγές μου, εβγήκα εις το φανερόν. Μετ' ολίγον έσμιξα με τον ντήνιο Τίγχα οπού επάγαινε με φορτίον εις την Μικρασία. Εκάμαμε συμφωνία να εμπαραριστώ κατά την επιστροφήν του ως πλήρωμα με ψεύτικα χαρτιά εις το πέραμά του και να υπάγω εις Σύραν.

Αυτά έτρεξαν κατ' εκείνους τους χρόνους και αληθώς ο Τίγχας εις τον γυρισμόν με επήρε μαζί του και ολίγες ημέρες αργότερον, εις τες 14 Γιούλη μήνα του έτους 1845, εφθάσαμεν εις Σύραν οπού και ετελείωσαν τα βάσανά μου.

Μισά τ' Απρίλη μήνα, ευρισκόμενοι εις το πέλαγο, απαντήσαμε το σαμιώτικο τζερνίκι του Θεωρή Καραγιάννη οπού μας εφώναξεν με το βούκινα τα χαμπέρια της Σάμος. Ο νέος καιίμαιάμης

Κονεμένος υποσχέθηκε αμνηστία δι' όλους φτάνει να προσκυνήσουν.

Κατακαιημένη Σάμος! Άλλος ένας διορισμένος ραγιάς ενός ακόμη άφραυτου Ηγεμόνα. Εγώ ντεμενέδες εις τη ζωή μου δεν έκαμα, δεν έσκυφα ομπρός εις ουδένα και αιστάνομαι ο ευτυχέστερος όλων, ο πιο ελεύθερος όλων. Εμείς οι πειράτες είμεθα άντρες ζωντανοί και παναστάτες. Ομού με το τσούρμο μου ορίζομε τη ζωή μας και το θάνατό μας. Αυτοί οπού ζούνε εντός της κοινωνίας καρτερούν να γένουνε λεύτεροι, μα δεν γένονται ποτές, διότι ήναι δέσμοιοι με σχοινία αόρατα και καταναγκασμούς, σκύβουν διαρκώς την κεφαλή και αποσώνουν την ψωροζωή των εις τα στρώματα απάνω.

Εγώ εις την θάλασσα ήμαι βασιλιάς, εις το Αρχιπέλαγο βασιλεύω ελόγου μου και όχι ο Οθωμανός ούτε οι καζικτσήδες απατεώνες εμπόροι με τις ψευτονόμοιοι των και την αδικία των. Οι εμπόροι και οι καρραβοκύρηδες τρέμουν ομπρός μας. Ήμαι εις χρέος και καθήκον δια να τιμωρώ τους κλέπτες εμπόρους. Να χύνω το αίμας των που το έχουν ρουφήξει από άλλους.

Εμείς σφάζομε φανερά και τιμίως, εκείνοιοι σφάζουν δουλερά και κρυφίως. Εμείς αφαιρούμε τη ζωή των κλεπτών σε μια μόνη στιγμή, εκείνοιοι σφάζουν σιγά σιγά και καθημερνά με τα τευτέρια των τυραγνώντας τα θύματά των, εμάς μας ονομάζουν κακούργους και αυτουνοούς ενάρετους γιατί σταυροκοπιούνται εις τες εγκλησίτες.

Εμάς λέγουν ληστοπειράτες, ενώ οι αληθινοί ληστές ήναι οι εμπόροι, οι τοκιστές, οι χρυσοχοί, οι κιβδηλοποιοί. Πλην εμείς, οι αληθινοί άρχοντες της θάλασσας, επιβάλλομε τα δοσίματα εις τα διερχόμενα πλοία των και εις τον πλούτο και τα αγαθά οπού κουβαλούνε.

Εμείς οπού σήμεραν ζούμε και αύριο δεν ηξεύρουμε αν θα υπάρχομε, δε λογαριάζομε τα κέρδη μήτε και τες ζημιές. Ο κουρσάρης ληστεύει από ανάγκη, δε θέλει να συνάξει τον πλούτο. Ελόγου μου, πλούτη από τον κούρσο δεν έκαμα. Μάρτυς μου η άγια θάλασσα. Η αδικία έχει αργάσει το πετζί μου, και ήναι η αδικία οπού με έκαμε παναστάτη, δια τούτο επήρα τα όπλα, δια να την πάψω και έλαβα απόφαση να υπάγω εις το κούρσος και

έγινα πειράτης οπού ανάπτυξα δράση μεγάλη και επειράτευσα πολλά πλοία εις το Αρχιπέλαγο. Οι πλείστοι κλέπτες, μπαντίδοι, χαραμήδες και πλιατσικολόγοι ήναι πρόβατα· δε λέγω, ημπορεί να αγριεύονται, να βγάνουν το λάζο εύκολα, να κάμνουν δια το τίποτις ακόμη και φόνο πλην εις βάθος αθρωπάκια ήναι.

Τον τελευταίον καιρόν, εις το ξάφνισμα, εις την έφοδο, μεταχειριζόμεθα λέμβους με δύο ψάθες για πιο ογλήγορα. Είμεθα όλοι σπλισμένοι, άλλος μπιστόλα, άλλος κουμπούρα ξύλινη, άλλος ντουφέκι, άλλοι κατέχουν διστομα μαχαίρια, στιλέτα με χαρμπί, λάζους και σπάθες. Πλεύομε με ταχύτητα κατεπάνω εις το μπάρο και λίγο πριν χυμήξομε φωνάζω εις τους λεβέντες μου να λάμνουνε ανάποδα, γυρνάμε πλαγινά και ρίχνομε τις γάντζοι και οι πιο σβέλτοι ηηδούνε πρώτοι.

Εφές ευριτέψαμε μια μπέστια με σημαίαν σπανιόλικη. Με νοήματα οι ναύτες μας ελέγαν να πάρομε ό,τι θέλομε. Το πλοίο ήτον αδειανό και επάγαινε δια να φορτώσει. Τους αφήραμε εις ησυχίαν.

Οι έμποροι μασακρεούν την κλεψιά, εμεις την κάμνομε εις το φανερόν, εκεινοι μεταχειρίζονται το τεφτέρι, τον κοντυλοφόρο και την υπερτίμηση και εμεις τα κουμπούρια και τ' άρματα. Εκεινοι κάμνουν τες δουλειές των με το κουμπάσο και προχωρούν όντας όλα ήναι ευνοϊκά και οι πιθανότητες επιτυχίας ήναι μεγαλύτερες τού ίσως. Ο φτωχός κλέβει από ανάγκην και δια μικρότατα, άνευ καμίας αξίας, πράματα και φυλακώνεται. Οι έμποροι κλέβουν και ξεγυμνώνουν τον κοσμάκη και ουδεις τους λέγει τι. Διότι κλέβουν «νόμιμα». Ετούτοι δω οι κλέπτες δε διαθέτουν αντικλειδια και τανάλιες, έχουν ζυγαριές, κατάστιχα, εμπορεύματα. Βρωμομεσίτες οπού πλουτίζουν με τες βάρβαρες λεηλασίες των και οπού κλέβουν καθημερινά και απ ολίγο και πλουταίνουν με το πέρασμα του χρόνου ώσπου γίνονται άρχοντες και αφεντικά με τρανές περιουσίες.

Το ξημέρωμα ατακάραμε μια μπρικογολέττα οπού ερχόταν από τη Φράντσια με υφάσματα και δυο τουρκοφροντιστές εμπόρους από την Πόλη οπού ξεφώνιζαν να μη τους απάγω το βιός των.

Ήτον ζάπλουτοι οι παλιοκλέφτες και είχαν τα γρόσσια παραχωμένα εις τα φορέματα και τα παπούτζια των. Με εθερμοπρακαλούσαν προσπέφτοντες εις τους πόδας μου και εξήταγαν να το μελώσουμε. Αηδίασα μαζί των και τους παρέδωκα εις τα χασαπόπουλα.

Η φάρα των εμπόρων, των τουρκοφροντιστών, οπού κοιμάται εις τα μαλακά στρωσίδια και πίνει τα ερχόμενα από Εσπερίας κρασιά και οπού τη γυροφέρνουν υποταχτικοί και δούλοι, ήναι άπληστη και αχόρταγη, κολυμπούνε μες στην ατιμία και την κλεψιά, γαντζωμένοι εις τη ζωή και τες απολάφεις σάμπως να 'ναι αιώνιοι, πλην τες νυχτιές πετάγονται από τον ύπνο αλαφιασμένοι εις τη σιέψη του θανάτου. Απελπίζονται όντας στοχαστούν ότι θα αποθάνουν και τι θε να απογίνουν τα χρήματα οπού συνάζουν, τα οσπήτια, τα χωράφια, το μαλαματικό και το διαμαντικό οπού έχουνε απάνω τους τον ιδρω των άλλωνε. Πλεονέχτες οπού βουλιάζουν εις την απληστία και ζητάνε όλο και περισσότερα λησμονώντας ότι η μοίρα και το ριζικό ήναι για όλους κοινά.

Εις τες 26 του Απρίλη μήνα πλεύομε εις το παράλιο της Μυτιλήνης. Εφές απαντήσαμε ένα ελληνικόν τρεχαντήρι με πλήρωμα Κρανιδιώτες, οπού το επλησίασα και το επρόσταξα να παραδοθει. Οι ναύτες δια να δείξουν υποταγήν εμαϊνάρανε τα ιστία, πλην, όντας εξυγώσαμεν μας επυροβόλησαν μπαμπέσικα και έγινε συμπλοκή, εμείς εκάμαμε έφοδον αλλά ηύραμεν αντίσταση μεγάλη και εκάμαμεν οπίσω δια να γλυτώσωμε. Εβάλαμε τα κουπία και εξεμακρώναμεν ογλήγορα, ομοίως οι Κρανιδιώτες έφυγαν προς μεσημβρία με τα πανιά γεμάτα. Ετραυμάτισαν τέσσαρες από τους ιδικούς μου αλλά και μεις εκατακόψαμε καμπόσους από δαύτους.

Παλαιότερα όπου και να υπήγαينا, εις Πέργαμο και Σμύρνην, Έφεσον, Κουσάντασι και Μανταλιά, Τσανάκαλε και Αϊβαλί, εις τα τετραπέρατα του πελάγου και εις τα λοιπά μέρη, είχα ανθρώπους πιστεμένους δια να πουλήσω τη λειμούρα. Σήμερον δια να υπάγω εις τα μέρη τα οθωμανικά, παγαίνω μοναχά μασκαρεμένος δια τον φόβο της αιχμαλωσίας. Τότες, όντας

ηκούγετο ότι ήρχε ο Νέγρος μετά των οπαδών του, μας έκαμναν υποδοχή μεγάλη. Σήμερα φοβούνται την εξουσία οπού μας κυνηγά. Μας είχε αφηλά τότες ο κόζμος. Εγνώριζαν ότι εμείς εγδύναμε τους κλέπτες εμπόρους και τον εχτρό και ηξέυρανε ότι από μας θα ψωνίσουν ευθηνά τη λειμούρα, χωρίς χαράτζια, παντώγια και κλεψιές. Πλην, νταραβέρια είχα και με πολλούς καπεταναίους και εμπορευάμενους. Αθρώπους μπιστεμένους είχα και έχω εις όλο το Αρχιπέλαγο, εις Μικρασίαν, εις το Ξάντασι έχω τον Χατζή Κωνσταντή Ρεΐζη, ομού με τον Ανεστά Καλαπαλήρη. Εις τους Κορσούς έχω το γέρο Κόντυλα. Εις τη Χιό νταραβέρια έκαμνα με τον ψαρριανό Κωνσταντή Βρούλο, πλοίαρχο του ελληνικού μπρικίου *Ελισσάβετ* ονομαζόμενου και μερικιών άλλων μπάρκων, ομοίως έχω αλισβερίς με τον κουνιάδο του Γιάννη Κασσέτα, οπού κατέχει τρεις με τέσσαρες γολέττες. Ετούτοι οι ψαρριανοί καρaboκώρηδες ήναι πρώτοι εις τη ναυταπάτη. Βουλιάζουν τα πλεούμενά των, αφού πρώτα τα σφαλίσουν με καλούς παράδες και δεν εντρέπονται οι αθεόφοβοι να στείλουν ομού και το τσούρμο εις τον αβλέμονα δια να οικονομήσουν με την αποζημίωση δύο και τρία μάρκα. Πλην οι πολλοί ήναι μπεσαλήδες, ο λόγος των ήναι κοντράτο.

Εις Λέρον φιλιαν έχω με τον Γιώργη Πυλίνη, οπού ήναι καθόλα εντάξει, εις την Άντρον μπιστικό έχω τον Δημήτρη Λεονάρδου, και εις την Σύρα έχω τον αδερφό μου και τον γαμπρό μου Δελαρόκια, δουλειές κάμνω ομοίως και με τον Κρητικομανώλη και το γενοβέζο έμπορο Αυγουστίνο Μπερτέν.

Εις την Αμοργό με το Νικήτα Βλαβιανό, καπετάνιο μπόμπάρδας, και τον Ιωάννη Βλαβιανό, καλότατοι αθρώποι, πάντοτες αλέστα προς εξυπερέτησήν μου. Εις την Λήμνο έχω τον Αθανάση Γεωργίου και ομοίως εις Σαντορίνη το Μήτσο Φωστήρη.

Εβάλαμε πανά με πορείαν το παράλιον της Μικρασίας δια να δώκομε τη λειμούρα. Εις τα μέρη ετούτα νταραβέρι κάμνω με τον καπτάν Μουτάφη οπού ήναι θεοσεβούμενος, άθρωπος αγαθός, της εμπιστοσύνης. Τον ήβρα εις το μαγαζί του. Οι λεβέντες εκουβαλήσαν τα πλιάτζικα εις την αποθήκη του και επήγαμε ομού εις το οσπήτι του οπού ειάτσαμε μέχρι πρωίας. Δεν ήξευρε πώς

να μας φιλέψει, όλο φέρτε και φέρτε ήτον εις τη γυναίκα και τες διχατέρες του. Από κείνον έμαθα ότι είχαν αποπλεύσει από τη Σμύρνη δύο πολεμικά πλοία, ένα αυστριακό και ένα ολλανδικό και έκαμναν σουλάτσο εις τα οθωμανικά νησιά των Ανατολικών Σποράδων προς καταδίωξη μας.

Εικουβεντιάσαμε πολλά, ήθελα και γω να μανθάνω τα καθέαστα. Ο μπάρμπα Μουτάφης έκαμνε παράπονα δια τη ζωή των οπού εκατήνητσε ανυπόφορη και ομίληε δια τα γενόμενα εις τα μέρη της Ανατολής:

«Μίαν ημέραν να ιδούμεν ολίγον ξάστερον ουρανόν, έχομεν ουράνιον τόπον, και στρείδια έχομεν, και ψάρια, και ελαίας, και παχιά κρέατα και άβι άπειρον, πέρδικας, λαγούς και ταχταλίδες και, και, και, τι τα θες, αφού τρέμει η καρδιά μας σαν του λαγού. Τώρα κάμνω σκέψεις πώς θα υπάγω εις τα παζάρια δια να πωλήσω τα καλούδια που με έφερες. Δεν τολμούμε πλια να βγούμε παραέξω από το χωριό. Δια να υπάγω εις το Αϊβαλί ή εις Πέργαμον όλο κλέπτες θα απαντήσω. Τα βουνά ήναι γιομάτα, διότι οι ζειμπέκοι δεν γίνονται τακτικοί και έχουνε βγει εις τα περάσματα. Δεν κοιτούμε πλια να απεράσσομεν το Ολούγιολ, το βουνό εγέμωσε από ζειμπέκια. Τες προάλλες ελήστειπαν ένα συχωριανό, τον εξύλισαν και τον έστειλαν οπίσω εις το χωριό δια να αποθάνει. Όλοι οι τόποι, τα βουνά κι ο κάμπος του Αγιασμάτ, εγέμωσαν με ζειμπέκους και ταγκαλάκια οπού περιμένουν να πέσουν εις το Αϊβαλί σαν τα κοράκια για φόνο και πλιάτζινο. Πάνε δύο ημέρες οπού οι ζειμπέκηδες εχάλασαν εφτά Χριστιανούς, οπού έκαμναν κάρβουνα εδω παραέξω. Οι Τούρκοι ήναι πάντα Τούρκοι, ή μήπως τους αλησμόνησες»

Ενθυμούμαι επαρομοίως τα περσινά γενόμενα κατά μήνα Απρίλιο, όντας ετελείωσαν τα Παρκερικά και οι αποικεισμοί των λιμένων και ησύχαζαν τα πράματα και τα πλοία εσαλπάρανε και πάλε, οπού ελόγου μας, η κουμπανία, βρισκόμασταν αλάργο από τες ελληνικές θάλασσες και αρμενίζαμε εις ετούτη δω τη θάλασσα. Εμάνθανα τότες από τον παλαιό συντροφοναύτη Κωνσταντή, οπού ευυβέρνα τη σαμιώτικη σακολέφα ο Νικολόβης λεγόμενη, ότι η Σάμος ήτον καζάνι οπού έβραζε και εχοχλάμιαζε. Τα

πράγματα ήταν τρεισχειρότερα από τα παλαιότερα έτη και ο κόζμος είχεν ξεβγεί εις τους δρόμους Βαθέος και Χώρας και εξητούσαν επιμόνως από τον Σουλτάνο να διώξει το μισητό Ηγεμόνα, να απολύσει τον Τύρανο. Οι Σάμιοι πολλά αγανακτισμένοι δεν εβαστούσαν πλέον να διαφεντεύονται από τον αφόρητο ραγιά Βογορίδη και ο λαός εξεσηκώθη εις την Νήσο και έγινε Επανάσταση. Και ύστερις, τέτοια εποχή, ηκούγαμε με χαρά μεγάλη το νέο της πτώσης του μισητού Βογορίδη, και ότι εστήθη πανηγύρι εις ολόκληρη τη Νήσο και οι Σαμιώτες για τρεις ημέρες εγλεντοκόπουν δια την απελευθέρωσίν των από τα νύχια του Τυράννου.

Αργότερον, γλυτώνοντας το θέρος του έτους 1850, εμάνθανα ότι εις Σάμον είχε πέσει ακριδα, τα σιτάρια και καλαμπόκια ηφανίστηκαν, το σιναπίδι είχε αποχαλάσει, τ' αμπέλια και οι καρποί των δέντρων, όλα τα χαρουπόδεντρα εξεράθησαν. Κατ' εκείνη τη χρονιά ήταν και ο χειμώνας δύσκολος και ο παγετός είχε κάψει τες επίλοιπες καλλιέργειες. Τα ορεινά χωριά δεν είχαν να φάγουν, εις το Βαθύ, εις τες Έξη Γειτονίες, εις Βουρλιώτες, παντού, πείνα και των γονέων. Ο λαός ελιμοκτονούσε κι άντρες και γυναίκες εβγήκαν εις τες ρούγες και εξητιάνευαν δι' ένα πιάτο φαγι. Μέχρι και τριβόλια έβραζαν, ακόμα και στάχτες εξητούσαν δια φαγι.

Και άκουσα επίσης το χαμό του Μπέλου από τους Σπαθαραίους. Με τον Κωνσταντή είχα φιλία παλαιά, χρόνους πριν τον εβοήθησα να φιαξει εις Σπαθαραίους αργαστήριο κιβδηλοποιίας, του ήφερα μάλιστα προς τούτο τεχνίτη δια τα κιβδηλα από τη Σύρα και τον εγνώρισα και σε ιδιικούς μου ανθρώπους εις Ανατολήν, Τζεσμέ και αλλαχού οπού και έδινε τα κιβδηλα. Παλαιότερον ήταν τσούρμο κοντά μου εις τα πειρατικά, ύστερις έγινε ατός του πειράτης και είχε καμπόσα παλληκάρια κοντά, δεν εξανοιγόταν εις τα πέλαγα, πλην εληστοπειράτευε εις τα πλησίον της Ανατολής μέρη, Κουσάντασι, Τζαγκλί και αλλαχού. Εθανατώθη εις ενέδρα από το στρατιωτικό απόσπασμα, οπού είχεν επικεφαλής το Μαραθουκαμπίτη Θεμιστογλή Μπουρνέλη, κείνο το παλληκαρόπουλο, ντε, οπού ήταν εις το κίνημα το 1849 και οπού επολέμησε τον Βογορίδη εις την επανάσταση και τώρα

επρροσύννα και ήτον κώλος και βρακί με τη νέα Διοίκηση. Ομού εφόνευσαν και τον αδερφό του Μπέλου, τον Νικολό.

Γλυτώνοντας ο Απρίλης, ήναι βραδινιά και εβρισκόμαστε εις τα πέλαγα. Εις το μυαλό μου στριφογυρίζουν σκέψεις αξημέρωτες. Ειρώττησα δυνατά το δοιάκι και εγύρισα το σιάφος δια να το χτυπάει το κύμα εις το πλάγι. Ο πουνέντες ήναι άτιμος καιρός και μπορεί να σε ρίξει εις τες ξέρες. Ήναι ο πλέον κρύος από όλους τους ανέμους. Όμως εις την κάψα του καλοκαιριού ήναι καλοδεχούμενος διότι ήναι δροσερός και ευχάριστος.

Έχομε εις την κατοχή μας ένα τρεχαντήρι υδραίικιο. Το τρεχαντήρι ήναι το θαλασσινότερο σιακρί, το πλέον καλοτάξιδο, τ' άρμενά του ήναι τριγωνικά και έχουνε ονομασίες, το λατινι, η σακολέφα, η μπούμα, η ψάθα και ο φλόκος. Η μπούμα αβοηθά δια να πλέεις όρτσα. Με τ' άρμενά του γεμάτα και όρτσα εις τον καιρό, το τρεχαντήρι πλέει σαν τον δέλφινα, με ταχύτητα μεγαλότατη. Πλην πρέπει να ήναι το κουφάρι καλά σαβουρωμένο με χαλίκι. Δεν ήκουσα ποτέ μου να βουλιάζει τρεχαντήρι και ήναι το μόνο πλεούμενο οπού βγαίνει με την πιο άγρια θάλασσα. Πάντοτες μ' άρεζε να ταξιδεύω εις το πέλαγο μόνο με τη δύναμη του ανέμου, να πελαγοδρομώ χωρίς λόγο, χωρίς σκοπό, από τόνα μέρος εις το άλλο, να ήμαι τη μίαν ημέρα εις ένα τόπο και αλλού την αυριανή. Εδώ εις τη θάλασσα νιώθω ελεύτερος σαν γλάρος, βλέπω τόπους, μέρη αλλιώτικα, σμίγω με αθρώπους. Μόλον οπού η θάλασσα με αγριεύει, εις τη μοναξιά της γίνομαι αγριοπρόδρομος. Ενωρίτερα εις τους βουλιαγμένους τόπους εγδύσαμε μίαν αυστριακή γολέτα και επάγησαν όλα καλά. Επήραμε σιτάρι, όσον εχωρούσε το μπάρκιο μας, απάνω από δέκα καντάρια, δεν ήξεύρω να είπω, μερικόν παξιμάδι, κάτι παπλώματα, αρικετά σακιά φακήν, δέκα ντουφέκια, μίαν κασσέλα με πιάτα, κάμποσα ζεύγη παπούτζια, μερικά σχοινιά τόνοι λεγόμενα, μίαν κασσέλαν άδεια, δύο μουσαμάδες, εν ωρολόγι άσπρον και άλλο τίποτε. Ελησμόνησα ότι επήραμε και ως ενενήντα οκάδες αγιοκέρι.

Οι απόστασες αναμεσής εις τα νησία μικρές, τα θαλάσσια περ-
ράσματα κι οι κρυφώνες πολλές, οι πλεύσεις βαστάνε ολίγο,
βλέπεις το ένα νησί σιμά εις το άλλο, τα ξεκρίνεις από το σχήμα,
τη μεγαλοσύνη, τα βουνόπουλα και τους κόρφους των.

Εις τη διάρκεια της νυχτός ατακάρουμε ένα καραμουζάλι
οθωμανικό. Ήτον φορτωμένο με λινάρι, ρύζι, φακές, κόκκινη
βαφή και άλλα εμπορεύματα. Το χοντρό σακί ήτον εφοδιασμένο
με τέσσαρα κανόνια αλλά οι Τούρκοι δεν επρόκαμαν να μας
βαρέσουν. Τους εφοβείσαμε δια τη ζωή των και τους αφήσαμε
εις το τρεχαντήρι και εμείς εφύγαμε κείθε με το ιδικό τους
πλευούμενο.

Όντας πλέον εμεσουράνησε ο αυγερινός, έριξε έναν αγιασμό
και εμοσχομήρισε γης και χώμα. Εξημερώσαμε εις το ακρωτήρι
Μπαμπαμπόρα και απεράσαμεν μεταξύ Μικρασίας και Λέσβου
και ισάραμε με πανιά γεμάτα για τες Εκατόνησες όπου θα
κάμναμε ορμητήριο. Με το κανονιάλι εφάνη το παλαιόκαστρον
και η χώρα Μυτιλήνη. Εις το αρκτικόν της νήσου αρχινά ο
Αδραμύτιος κόλπος.

Αρμενίζαμε εγγύς εις τα παράλια με τα πανιά γεμάτα και είχαμε
πρύμα τον άνεμο. Κατά το δείλι αριβάραμε εις τα νησόπουλα.
Αναμεσό εις Μικρασία και εις Λέσβο κολυμπούνε τα
Μοσχονήσια, εις τον Μόσχο είχα το χαμπέρι ότι είχε ποδίσει
λόγω αβαρίας ένα αυστριακό τραμπάκουλο με βαρύ οπλισμό και
δια να το αποφύγομε εμπήκαμε εις τα στενά και εδώ έφτιανε
ρεύματα και μπουκαδούρες και ήπρεπε να προσέχω διότι ήτον
κίντυνος.

Επλεύσαμε εις το μικρό Αρχιπέλαγος των Μοσχονησίων, τα
εικοσιενιά νησόπουλα οπού τα λέγουν και Εκατονήσια. Εδώ έζη
παλαιότατα ο ξακουστός πειράτης Μόσχος ομού με το τσούρμιο
και τη φαμελιά του. Για τούτο ονομάστη το μεγάλο νησί
Μόσχος και τα πελαγονήσια Μοσχονήσια. Το λοιπόν, εβάλαμε
ρότα δια το στενό ανάμεσον εις τες Εκατόνησες πλην ο αγέρας
ετραβιόταν δυτικά και έσουρνε.

Εμαϊνάραμε τα πανιά και επιάσαμε τα κουπία. Εγνώριζα ένα
προς ένα όλα ετούτα τα νησία, τον Πρόδρομο, το
Κρεμμυδόνησο, το Κοικινονήσι, τον Πετρούτζιο, την Κουδούνα,

τον Κόπανο, το Σιλαβονήσι, το Αργυρόνησο, το Δασκαλειό, το Γδυμό, τον Πέρα Μόσχο, το Αγκίστρι, την Πλάτη, το Γιαλονήσι, το Πελαγονήσι, τη Νησοπούλα, τον Αδιάβατο, την Πορδοσελήνη και άλλα και άλλα...

Εμείς όλο εις τα ερημόνησα καταλήγομε, παγαίνομε και όπου δεν κατοικούν άνθρωποι, παρά μόνο βαρβάκια, σαυράδες, οφίδια, λαγοί και σμέρνες. Εμαζευτήκαμε εδώθε δια να κάμομε ορμητήριο. Μέσα εις τα περάσματα και τα ύφαλα, εις τους βράχους και τα ξερόνησα είμεθα σιγουρεμένοι δια να κάμνομε από εδώ την έφοδο εις τα πλοία οπού απερνούν. Πότε πότε ανταμώνομε νάνα τσοπάνη και παίρνομε ερίφια και απαντούμε καρβουνιάρους οπού στήνουν καρβουνόλακκους. Κανένα πολεμικό οθωμανικό πλοίο και κανείς καπετάνιος δεν ετόλμαε να έμπει εις ετούτα τα στενά δια να μας έρχει το κατόπι. Μόνον εμείς γνωρίζομε τες ξέρες και τους μπάγκους, μόνον εμείς τα ξεύρομε αυτά.

ΜΑΓΙΟΣ 1851

Καθ' ὄλην την ἀνοιξη αρμενίζαμε πρύμα πλώρα παντού εις ὅλα ετοῦτα τα νησόπουλα και τες ακτές της Μικρασίας, εικάμναμε νερό ὅπου ημπορούσαμε και αγοράζαμε και κανά σφαχτό ἀπό τους τσοπάνηδες εις τα ερημονήσια. Ενεδρεῦαμε ὅπου ἦτον πέ-
ρρασμα. Δεκατρεῖς ανοματαῖοι καθισμένοι στριμωχτοί εις τα μα-
δέρια του περάματος. Κάποτες ἐπιάναμε τα κουπιάδια ἀλλαγὴν
της θέσης και ἐτραγουδοῦσαμε δια να μαλακῶνει η πείνα μας:

*Και ἐτρώγαν και ἐπίναν κι
ἐψοφοῦσαν ἀπ' την πείνα. Κι
ἐκάμαν τέκνα και παιδιὰ κι
ἐγέμωσεν η γειτονιά.*

Κι ἐτρέχαν τα σάλια μας ἀπό τη λιγούρα. Επατούσαμε τη στεριά
και ἐσκορπίζαμε εις της ἀκρογιαλιάς τα χάλαρα δια να βγάνομε
πεταλίδες, ἀχινούς και χοχλιοὺς. Και αν ἐτύχαινε κι ἐκαμακώναμε
με το σύρτη κανένα σιδεροκάβουρα τον ἐψήναμε κι ἐικάμναμε
γλέντι. Συνήθως ἐχορταίναμε την πείνα μας με παστελαριές,
εμάσαγα το ξερό σύκο και μου ἐφαίνονταν το νοστιμότερο φαγί.
Και ὅταν ἐσουρούπωνε, ἐικάμναμε κουπί και ἐσάραμε εις τες
ξέρες, εις τους φυριάδες, τους τροκάδες και τους μπάγκους οπού
ἦναι ψαρότοποι και ἐρίχναμε τες γρυπαρίες. Ἀργότερον ἀνάφταμε
φωτιά ἀπάνω εις το κατάστρωμα και ἐρίχναμε εις το τσουνάλι τα
οψάρια οπού ἐβγάναμε ομού με θαλασσινὸ νερό και ἐικάμναμε
ένα φαγί βάλσαμο.

Εκείνες τες ὥρες της ἀθυμίας, της ἀναμονῆς και του βα-
ρεμού, ἐφουμέρναμε και ἐμπαφιάζαμε. Εμένα μ' ἀρέζει το παυ-

σίλυπον χασίς, ευχαριστιέται η ψυχή μου, και άμα εις το κούρσος εύρωμε εις τα φορτία πράμα από το καλόν, τότες όλο φουμέρων και φτιάνω την κεφαλή για ώρες αλάκερες. Και με τα αφιόνια εφριανόμouνα αλλά αν εύρω εις την λειμούρα φλασιά με θεριακή, γίνεται γλέντι τρικούβερτο. Μ' αρέζει, αντίθετα με το φαγι όπου ποτές να μην έχω ούτε που με κόφτει. Οι λεβέντες μου καθισμένοι ολόγυρα εις το καϊκι, μες στο λιοπύρι, με τα μαλλιά χορταριασμένα, τα μούτρα αζούριστα, ξηνηστικωμένοι, λιγδιασμένοι, παστωμένοι από τ αλάτια, αγριεμένοι από το μελλούμενο φονικό και τον τάραχο του γδυσίματος, πλιότερο για να απολησμονηθούν, είχανε το συνήθειο να τραγουδάνε πρόστυχα λιανοτράγουδα, αρσιζικα τραγούδια και έκαμναν αγώνες για το ποιος θα ειπεί το πιο ξετσιπίτω στιχάκι, και αρχίναγε ο Λουκάς ο Χότζας με τη χοντροφωνάρα του:

*Ο πουτσαράς κι ο μούναρος,
τα δυο μεγάλα κράτη,
χρόνους πολλούς επάλαιαν,
απάνου εις το κρεββάτι...*

Και επειράζαν οι επίλοιποι τον γερασμένο:

*Ε, μπάρομπα Λουκά,
άσπρα μαλλιά εις την κεφαλή,
κακά μαντάτα εις την φωλή.*

Και έλεγεν ο σικλαβούνιος Σκουμπεκάκης όπου ήναι αφηλός:

Της κοντής φωλής, της φταίν κι οι τρίχες.

Και εθύμωνε ο αχαμνός Κυριακιούλης Βακόντιος κι αποκρενότανε:

Κάλλιο φωλή να ομιλεί, παρά φωλή ένα μίλι.

Και ομίληε το χασαπόπουλο ο Μάξιμος Κοψαχειλης δια την πατριδα του: «Εμείς εις το Γιουλμπαζέ έχομε το λεγόμενον *χερογλύκανον*» κι έσειε την χούφτα του απάνω κάτω: *Ψωλή μου και ραβδί μου.*»

Το ξημέρωμα εσυνεχίσαμε την πλεύση και καμπόσα μίλια παρακάτω εκοστάρουμε τον Πρόδρομο και ειδήκαμε το φρούριο το

βενετσάνικο, εις τη Νησοπούλα ακούσαμε τα κρωξίματα και τα γουργουρίσματα των θαλασσοπουλιών, απεράσαμε το Κρομμυδονήσι οπού το κεφάλι του λεβάντε ήναι αφηλό και έχει ένα βουνό πλακουτσό και από τη μιαν άκρια μέχρι το κανάλι ήναι βράχος, κι ο αέρας οπού απερνάει από τες τρύπες στριγγλίζει γυναικεία. Αγριότοπος. Γκρέμνα. Τα κύματα μανιάζουν, τσακίζουν και σβήνουν απάνω εις τα βράχια και τα σπήλαια. Απεράσαμε το στενό αναμεσής εις το Δολάπι και εις το Πορδονήσι και εμείναμε από το πλευρό των αιολικών μερών γιατί κατά τη μεσημβρινή μεριά υπάρχει νησόπουλο πολλά επιινδύνο από την πρόληψη των βορδολάκων, το Καλαμάκι, σμικρό και κατάφυτο, οπού οι νησιώτες πετούνε τα κόκιαλα των αποθαμένων για να μη γένουν βορδολάκες. Ελόγου μου δεν τους σιαίζομαι διόλου, ήναι άκακοι ετούτοι οι καταχανάδες.

Εις το πέρασμα ετούτο έχω ιδεί κήτη θεόρατα, φάλαινες ίσαμε σαράντα πήχες, σκύλους οπού φτάνουνε έως εξακόσες οκάδες, χινόκατες με τες γκριζόμαυρες ράχες και την άσπρη κοιλιά, με τα πολλά και φοβερά δόντια οπού 'ναι γαμψά σαν του κριτανεζιού, δέλφινες κοπάδια οπού παγαίνουν οπίσω των και ήναι τα μόνα που τες χτυπούνε με τη μουσούδα των εις τα σπάραχνα για να αιμορραγήσουνε, ζιφιούς, ευφροσύνες, φώκαινες. Τα ακούς να σφυρίζουνε και να τραγουδούνε και το τραγούδι των έχει αρμονία και μέτρος.

Μ' άρεζε να κάθομαι κειδά εις την κουβέρτα του πλεούμενου, να αγναντεύω, να ρεμβάζω και να στοχάζομαι. Να βάνω αυτί και να αφουγκράζομαι το κύμα να σβήνει απάνω εις το σκαρί, να μυρίζω τη θαλασσίλα. Και ήμουμε πανευτυχής, τίποτες παραπάνω δεν εγύρευα.

Βλέπω τες φάλαινες να πηδάνε όξω από τη θάλασσα και να ξεφρυσούνε πολλά μέτρα αφηλά το νερό μουγριρίζοντας. Παγαίνουν κοπαδιαστά, ήμπορεί και εκατό μαζί, ακούω τα δελφίνια να βγάνουν ψιλά ψιλά σφυρίγματα. Έχω ακουσμένες ιστορίες οπού ο δέλφινας εγλύτωσε ανθρώπους από πνιγμό και για τον ξιφτό λένε όντας πάθει αβαρία το κουφάρι και μπάζει νερά απ' τα βρεχάμενα, πάγει και κλείνει την οπή για να μη βουλιάξει το

πλοίων. Εδώ έχω ιδεί, κι αν έχω ιδεί, όλα τα παράξενα της θαλάσσης...

Είδα κάποτε τον τεράστιο οξαποδώ οπού ήναι μεγαλότατος, ίσα με ένα αλώνι, να απερνάει πλησίον εις το καίτι και λογαριάζεις ότι ήναι νησί, είδα τον αϊτό και το σαλάχι με τη μαστιγωτή ουρά οπού σαλτάρει αψηλά όξω από το νερό ίσαμε πενήντα πήγες. Είδα πλάσματα αλλόκοτα, θαλάσσιους δαίμονες με κεφάλι γυναικός και κορμί γερακίνας. Γοργόνες, μισές ψάρι, έμορφες, ερωτιάρες γυναικες της θάλασσας με γλυκολαλιά οπού σε κοιτάζουν και σε ξελογιάζουν ώστε να σε ρίξουν απάνω εις τες ξέρες και τες τραγάνες και να σε κατασπαράξουν. Οι φώκιες πάλε ήναι τρομερές, οι βόγχοι των ήναι ίδιοι των γυναικών όντας αφροδιδιάζονται και όταν τες ακούω με πιάνει αναστάτωση και τρέλα.

Ενθυμούμαι επαρομοίως εκείνο το ταξίδι εις Σύραν κατά μήνα Γιούλη του έτους 1845, τότες οπού απόδραμα από τη φυλακήν της Σάμος και εγλύτωση την κεφαλή μου από τη σπάθα του μπόγια. Μου έχει μείνει αλησμόνητο, ομοιάζει σαν ψες, όντας ήρχε ο Νικολός ο Τίγκας με το πέραμά του δια να με πάρει κι εγώ έναμα σαν παιδας, από χαράν μεγάλη. Κι όταν πια εβγήκαμε εις το πέλαγο είχε νοτιαδούρα και ήτον όλα ογρά και εμουσκεύαμε έως το κόκκαλο. Ολημερίσαμε αρμενίζοντας κι όντας επήρε να νυχτώνει αριβάραμε εις Σύρα και ζυγώνοντας εις το Λανάδο εφάνησαν τα φωσάκια από τον λιμένα της ξακουστής Ερμούπολης όπου είχα ζήσει τα κάλλιστα. Μήτε που ελαχτάρισα να μου δώσει το δοιάκι ο Νικολός, μόνον εκοίταξα με ορθάνοιχτους τους οφθαλμούς. Ο Τίγκας εγνώριζε καλώς τα αβαθή και τες ξέρες και επλεύσαμε πολλά πλησίον εις τα Γαϊδουρόνησα με τον μέγα φάρο της Σύρας, οπού φωτίζεται με αδιάκοπον φως και τον βλέπουνε τη νύχτα μέχρις εις Μικρασίαν. Καθώς επλησιάζαμε επύνωναν τα μάρκα και οι ατμοδρόμωνες, μπρινια, γαβάρες, μπομπάρδες, πολλάκες, σακολέφες, επάγαιναν κι ερχόντουσαν. Εμπρός εις τον λιμένα ήτον αγυροβολημένη μια πολλά ωραία βασιλική κουρβέτα και πλέοντες δίπλα ακούγαμε τα παραγγέλματα των αξιωματικών προς το πλήρωμα, «αίρετε, χα-

λάσατε, ει δεξιών, εξ αριστερών», κόζμος πολὺς συναγμένος ὄξω εις την Αιμασιά ἐζητωκραύαζε και χειροικρότα και ἀπὸ την κουρβέτα αντιχαιρετούσαν με κανονοβολισμούς τα πλήθη.

Απεράσαμε την μπούκα και εμπήκαμε αγάλι εις τον λιμένα. Εμπρός μας απλώνετο ο μεγαλότατος λιμένας της Σύρας και εγὼ αγαλλίασα με το θέαμα ετούτης της μεγάλης πόλης εξαπλωμένης ολόγυρα εις τους λόφους και θάμασα τη μεγάλη φραγκοικλησιά εις την κορφή του λόφου. Η Ερμούπολη ἦναι μεγάλη και αστραφτερή, ενθυμούμαι ολίγους χρόνους πριν οπού το ακρογιάλι ἦτον γεμάτο μπεζεστένια και παράγριες, τώρα ἐβλεπα εις το μέρος των μεγάλα οσπήτια, χάνια, μαγαζία, το πελώριο λοιμοκαθαρτήριο, τους ταρσανάδες, τελωνεία και μεγάλες αποθήγιες ὅπου επλευρίζαν οι μαούνες δια να φορτώσουν και να ξεφορτώσουνπραμάτειες και αγαθά δίχως σταματημό. Ο μέγας ὄρμος ἦτον γιομάτος φουνταρισμένα σκαριά. Τα βαπόρια τα ερχάμενα ἀπὸ την Αλεξάντρα της Αιγύπτου οπού ἦτον τόπος πανουκλιασμένος και εἶχε πέσει μέγα θανατικό, ἐδέναν ἀπ' ἀλάργα εις την ἀκρια της ἀράδας.

Το πράτιγγο μας εσίμωσε εμπροστά εις τα Λαζαρέττα, το μέγα λοιμοκαθαρτήριο της Ανατολής, οπού ἐδὼ μένουν φυλακωμένοι για ἕνα εφτάμερο οι ναυτικοὶ και οι ταξιδιώτες δια καθαρισμόν, ὄντας ἐρχονται ἀπὸ οθωμανικούς τόπους. Συνάμα εφάνη ο Σανιτάς και ὄντας το πράτιγγο εσταμάτησε εις μικράν ἀπόσταση αρώτησαν με την τρόμπα μαρίνα στεντορείως πούθε ερχόμεθα, τι φορτίο μεταφέρομε, αν υπάρχουν επιβάτες και αν εἶχαμε ομού κάποιον αρωσστημένο εις το ταξίδι. Και αρώτησαν ἐάν θέλαμε μείνει εις την ἀράδα εις απομόνωση εντός του πλοίου ἢ θα παγαίναμε εις το Λοιμοκαθαρτήριο και εμεῖς εἶπομεν ὅτι θα μείνομε εντός του πλοίου και τέλος ἀπλωσαν ἕνα μακρὺ κοντάρι με ἕνα σωλήνα και μας εγύρεψαν να βάνομε μέσα τα ἐγγράφα του πλοίου και τα πασσαβάντια δια να τα κοντρολάρουν. Ανεβάσαμε και την κίτρινη σημαία της καραντίνας μέχρις οπού να ελευθεροιοιωνήσομε. Και ἐτζι εσταθήκαμε εις την ἀράδα των πλοίων με την κίτρινη σημαία και ἐδέσαμε.

Απερνούσα τες ημέρες μου παρακολουθώντας τον λιμένα και ὅ,τι εσυνέβαινε εις αὐτόν και τες νύχτες εκοίταζα ἀπὸ το

παραπέτο την Ερμούπολη και αγαλλίαζε η καρδιά μου. Αξημέρωμα, εκατέβαινε από τα Λαζαρέτα εις το γιάλο ο βαρδιάνος και έγραζε όσους ηθέλανε να βολτετζάρουν έξωθεν του μεγαλόπρεπου καθαρητήριου και μέχρι εις τα βράχια. Επάγαινα και γω αλλά με έτρωγε η ανυπομονιά να υπάγω εις την πόλη και να κάμω εκεί το σουλάτσο μου. Εις Ερμούπολη εξούσε η αδελφή μου Νυμφοδώρα, υπαντρεμένη εδώ και χρόνους με τον Ντελλαρόνα και ο μεγάλος μου αδερφός από του έτους 1827, οπού είχε ταβέρνα μέσα εις την Αγορά. Όντας απεράσανε έως επτά ημέρες εκάμαμε πράτιγο και ελευθεροκοινωνήσαμε.

Ενθυμούμαι τες ωραίες ημέρες οπού απέρασα εις Ερμούπολην. Τον πρώτον καιρό έμεινα εις το οσπήτι της αδερφής μου. Εμπρώτοις εκάτσαμε και τα είπαμε με τ' αδέρφια μου και τον γαμπρό μου οπού ήτον από μεγάλο σόι, Ντελλαρόνας με τ' όνομα.

Εις την οικίαν των εσουνάντησα αθρώπους αξιοσέβαστους, ε γνώρισα τον Σάμιο δικαστή Ιωάννη Λεκάτη ονομαζόμενον, οπού ήτον εις την επανάσταση της Σάμος με τους Καρμανιόλους και ειχεν εξοριστεί από τον Ηγεμόνα το 1834 ομού με άλλους πολλούς παναστάτες Καρμανιόλους. Εις την Ελλάδα εμπρώτοις είχαν υπάγει όλοι των εις Χαλκίδα πλην αργότερον εκείνος υπήγεν εις την Σύρα ως Δικαστής και τώρα ήτον αλέστα να επιστρέψει εις την Σάμο. Εκεί ε γνώρισα και έναν έμπορο Κρητικομανώλη ονομαζόμενο με τον οπού εκάμνα και δουλειές.

Η φήμη δια την απόδρασή μου από τα Τουμπρούκια και τα όσα εσυνέβησαν εις Σάμο ειχον προπορευτεί. Με ήξευραν πλια και οι πέτρες. Είχα φίλους οπού δεν ήξευρα αλλά και εχτρούς πολλούς. Ήμουν ο περιβόητος Νέγρος και οι γαζέτες άρχισαν από την επαύριον της αφίξεώς μου να γράφουν δι' εμέ δηλητηριωδώς. Έγραψαν και τι δεν έγραψαν:

«ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΑΝΗ», *Εφημερίς της Ερμουπόλεως*

14 Ιουλίου 1845

Την παρελθούσαν Τρίτην αφίχθη ενταύθα ο διαβόητος επί πειρατικάς πράξεσιν αρχιπειράτης Γεώργιος Νέγρος μετά των οπαδών του, όλοι τρειςκαίδεκα τον αριθμόν. Η αφίξις αύτη

διήγειρε την περιέργειαν του κοινού και μέγα πλήθος συνέρρευσε πλησίον του υγειονομείου εις την προκουμαίαν που ελλιμενίζονται τα ευρισκόμενα προς κάθαρσιν πλοία, όπως ιδή ιδίοις όμμασιν τον περι ου ο λόγος αρχιπειράτην.

Οι αναγινώσκοντες ελληνικάς εφημερίδας γνωρίζωσιν ήδη, ότι ο Νέγρος ήτο πειράτης εις τας θάλασσας της Σάμου ένθα εγεννήθη και επειράτευσεν εις τα παράλια της μικράς Ασίας ου το όνομα φόβον και τρόμον ενεποίει εις τους οθωμανούς, και διεπράξατο τοιαύτας και τοσαύτας πράξεις, ώστε να κληθή διαβόητος αρχιπειράτης και απηρώς να καταδιώκηται υπό της τουρκικής εξουσίας, διότι είχε καταστεί φόβητρον εις τους ανθρώπους.

*«Ο ΑΙΟΛΟΣ», Εφημερίς των Κυκλάδων
14 Ιουλίου 1845*

Ακόλουθος και διερμηνεύς του διαβόητου Σιβίνη, ο λήσταρχος Γεώργιος Νέγρος έφθασεν κατ' αυτάς ενταύθα ευρών άσυλον παρά τω γαμπρώ αυτού Ντελλαρόκα, ούτος εδραπέτευσεν από τας φυλακάς της Σάμου, αποφυγών μέχρι τούδε την τιμωρίαν του.

Ο γαμπρός μου Ντελλαρόκας με έμπασεν εις τα μυστικά της τάξης του, με εγνώρισεν εις το εσνάφι του, οικονομημένους καραβοκύρηδες και εμπόρους με παράδες, χρήμα με ουρά. Με την αδερφή μου Νυμφοδώρα έχουνε σπιτικό εις τα Βαπόρια, τόπον οπου ζούνε όλοι οι πλούσιοι. Μου εγνώρισαν αθρώπους ζάπλουτους οπου αγοράζουν τα πειρατεμένα φορτία και τες πρίζες. Όλο το εμπόριο και το λαθρεμπόριο απερνά από την αγορά της Ερμούπολης. Εις την Σύρα ευρίσκεται το κέντρο της λησταποδοχής. Οι εμπόροι της νήσου έχουνε τσιράκια εις τα ορμητήρια και τα περάσματα της πειρατείας και αγοράζουν από τους πειράτες τα κλοπιμαία πολλά εφθηνά. Τα κουρσεμένα εμπορεύματα και τες κάθε λογής πειρατικές λείες τα συνάζουν εις αποθήκες μεγάλες του λιμένος. Και ετούτα τα εμπορεύματα μαζί με άλλα «αθώα» πουλούνται εις τους εμπόρους οπου συνάζονται απ' όλα τα μέρη εις Σύραν ή φορτώνονται εις τα πλοία με

προορισμόν τη Σύρνη, την Κωσταντινόπολη, την Αλεξάντρα. Εχτός όμως του κοντραμπάντου οι εμπόροι καταγίνονται και με την κιβδηλοποιία.

Τους χρόνους ετούτους η Σύρα ήναι το σταυροδρόμι του εμπορίου εις όλη τη Μεσόγειο, από Εσπερίας μέχρις Ανατολή και από Βορράν έως Νότο. Και η Ερμούπολη έγινε η πιο τρανή πόλη εις το Αιγαίο. Εις τον λιμένα της σμίγει όλος ο ντουινιάς, πουθενά αλλού δεν ευρίσκεται συναγμένος τόσος πλούτος. Ήναι μια πόλη θαυμαστή, οπού εξεπήδησε από το τίποτις μέσα εις ολίγους χρόνους.

Όλοι οι κνηγημένοι ήρχαν εδώ. Συνοικίες ολάκερες εξεφύτρωσαν, οι Ψαρριανοί έστησαν τα Ψαρριανά και εξεινήσαν τους πρώτους ταρσανάδες. Οι Καρδαμυλιώτες έκαμαν τα Καρδαμυλιτικά εις τον ποταμό. Η φτωχολογιά της Χιός υπήγαν στ' αψηλά και εφριάξαν ξανά το συνοικισμό Βροντάδο και οι Κασιώτες υπήγαν εις τα ριζά της Απάνω Χώρας και εστήσαν τα Κασιώτικα. Και οι πλούσιοι Χιώτες, οι Κασιώτες και Ψαρριανοί καραβουκώρηδες ανεγείρανε την περιβόητη συνοικία Βατόρια ονομαζόμενη εις το ωραιότερο μέρος της πόλης οπού έχει αγνάντιο εις τα πελάγη και ήναι κατά πώς λένε η Βενετία του Αιγαίου. Κι όλοι πια ήρχονταν εδώθε να ιδούνε την πολιτεία την ξακουστή από πλησίον, και οι φήμες λέγαν ότι εδώ βρέχει ο ουρανός παράδες κι ότι πορπατείς απάνω εις τον πλούτον.

Εις τον λιμένα ανταμώνεις κάθε καρδιάς καρύδι, φάτσες σκοτεινές, μούτρα αθρώπων φερμένων από τα τετραπέρατα της Άσπρης Θάλασσας, εις το βλέμμα των, το θωρείς, έχουν πράξη αιώνων από αλισβερίσια με πειρατείες και άγριες θαλασσινές ιστορίες, αθρώποι οπού απεράσανε από επιδρομές και λεηλασίες δια πυρός και σιδήρου. Εδώ κάμνουν σιάλα τα πλοία όλης της Μεσόγειος. Και εδώ φορτία απ' ολούθε αλλάζουν χέρια δια νυχτός, με προορισμό τη Μεσόγειο, την Εσπερία, την Ανατολή και τον ντουινιά ολάκερον. Εις το παζάρι της βρίσκεις ό,τι ποθεί η ψυχή σου. Γύρω βουίζει η κλεψιά. Οι εμπόροι ήναι αθρώποι παραδόπιστοι οπού κοιτάζουν μοναχά το χρήμα. Εις την αγορά της Ερμούπολης υπάρχει εις αφθονία κιβδηλο χρήμα, ό,τι θέλεις εδώ θα το βρεις... Αγοράζεις τους αθρώπους κρέας. Οι οθωμανοί

σωματέμποροι αγοράζουν εις την Κωνσταντινόπολη μικρές Τσεριέζες, δεκάχρονα κορίτσια και τα φέρουν εδώ δια πώληση και απ' όλα τα νησιά του Αρχιπελάγου φτάνουν εδώ φτωχά και δύστυχα παιδάκια δια να δουλέψουν. Παγαίνουν ως δουλικά εις τα μεγάλα οσπήτια και οι νοικοκυραίοι τα φθείρουν δια τες ορέξεις των. Η πόλη έχει γιομίσει ορφανοτροφεία με μπαστάρδια οπού τα σπέρνουν οι πλούσιοι καρραβοκύρηδες κι οι εμπόροι. Πολλά από τα κορίτσια, όντας μεγαλώσουν, καταντούν εις τα Καταιλύματα όπου δουλεύουν ως αργυρώνητες και τ' αγόρια γίνονται κιοιτζέκια. Ο λιμένας ήναι μεγαλότατος και συνάξει κόσμον πολύν και διάφορον. Εδώ εσουνάντησα όλα τα δεινά των λιμανιών και τα εγνώρισα από κοντά. Στεριά και στεριανοί. Με τες ατιμιές των οπού δεν έχουν τελειωμό.

Λέγουν ότι το θεριό αν δεν φάει θεριό δε θεριεύει. Το μάτι του έμπορα μόλις ιδεί παράδες γυαλίζει σαν της οχιάς, όλοι των φιλοχρήματοι, παραδόπιστοι, αγιογδύτες, πλεονέχτες, άπληστοι. Τις εμπόροι, ετούτη τη φάρα τη βρώμικη, οπού σε καιρό πολέμου καμώνονταν τους πατριώτες και συνάμα επωλούσαν κανόνια και μπαρούτιν εις τους Τούρκους δια τον ιδιόν τους πλουτισμό, ο λαός τους ονόμασε «τουρκοφροντιστές». Χωρίς τη βοήθεια των «τουρκοφροντιστών» οι αποκλεισμένοι Τούρκοι θα χανε φοφήσει της πείνας εις τα κάστρα του Μωριά και της Εύβοιας. Κι άμα τους ειπεί κανείς κουβέντα, χύνουν δάκρυα και ορκίζονται εις το όνομα της πατρίδας, σταυροκοπιώνται και προσκυνάνε τα ιερά χώματα, πλην την ίδια ώρα ξεπουλάνε τα αρχαία αγάλματα εις τους Γάλλους καπετάνιους και εις τους προξένους των ξένων δυνάμεων δια να μην τα πουλήσει τάχα ο Οθωμανός, αγχαλά και τη μάνα των θα πουλήσουν άμα εύρουν αγοραστή. Οι έμποροι κάμνουν τες δουλειές των με το κουμπάσο, ενώ λέγουν ότι ο «σισοπός αγιάζει τα μέσσα» και πάνε χέρι-χέρι με το παπαδαριό, οπού εμπορευεται με πήχες τον παράδεισο. Όλοι των φαρισάιοι, θεομπαίχτες.

Ο ντήγιος φίλος Τίγκας, όντας ερχόταν εις την Σύρα εφρόντιζε πάντοτες να ανταμώσουμε, είχα φιλία με δαύτον και ατός του με έμπασε εις τα κίβδηλα και εκάμναμε δουλειές ομού. Ο Νικολός

Τίγας με υπήγε εις την Ντήνο όπου εξούσαν δυο μαστόροι, ο Γιώργης Ντεντερόπουλος και ο Γιάννης Καλπατζόγλους οπού ήτον πολλά σπουδαίοι εις τα κίβδηλα νομίσματα, αλλά κι επουλούσαν εφθηνά. Ετούτοι εδρεύουν εις τα Δύω Χωρία και εκείθε χαλιεύουν τη μονέδα και πολλοί πλέον τους γνωρίζουν και κάμνουν κοληγιά μαζί των. Ετούτοι οι δύο έχουν γιομίσει τα παζάρια της Ανατολής με κάλπικα γρόσσια. Εσυνεργάστηκα καλώς με δαύτους και εβγάλαμε παράδες πολλούς. Τα οθωμανικά κίβδηλα τα παγαίναμε εις Μικρασίαν όπου τα εδίναμε εις τους Ρωμιούς να τα συμπρώξουν εις τες αγορές της Ανατολής. Μας πλήρωναν τρακόσα δια τα χίλια γρόσσια και εκείνοι είχαν κέρδος τα εφτακόσα.

Τα κίβδηλα νομίσματα περιέχουν μόνο δύο κόκκινους χρυσό ή ασήμι αντί έξη οπού έχουν τα γνήσια. Κατά τα λοιπά ήναι όμοια με τα αληθινά και μόν ένας έμπειρος ημπορεί να βεβαιώσει ότι ήναι κάλπικα, εάν δηλαδή δαγκάσει το νόμισμα και το αχνάρι του δοντιού μένει απάνω εις το μέταλλον, εννοεί ότι ήναι νόθο και τότες φωνάζει τους ζαπτιέδες δια την σύλληψην των εμπορευόμενων. Και ημπορεί να 'ναι άγραφος νόμος, ότι όντας πιαστούν δεν πρέπει να μαρτυρήσουν πόθεν αγόρασαν τα κάλπικα, πλην όταν απεράνε τον βάσανο του φάλαγγα καμπόσοι τα προφτάνουν όλα.

Οι Συριανοί εμπόροι οπού κάμνουν αλισβερίσια με τα κίβδηλα, τα κόβουν ατοί τους εις τα εδικά των αργαστήρια και έχουν συνάμα και την αναγκαία σερμαγή αλλά και τον τρόπο δια να ρίξουν τη νόθα μονέδα εις την αγοράν. Καθημερινά, φτάνουν εις τη Σύρα εμπορευόμενοι από όλα τα ελληνικά μέρη δια ν' αγοράσουν ή δια να πουλήσουν προμάτειες και γεννήματα και οι Συριανοί τους πασάρουν μονέδα απ' όλα τα μεγάλα βασιλεία της Δύσης. Τα πλέον συχνά ήναι τα κολωνάτα τάλληρα της Ισπανίας και τα τάλληρα της ρεγγίνας της Αυστρίας. Αλλά και πλήθος τα φιορίνια της Αυγούστας, τα χρυσά δουκάτα, οι χρυσοί μαχμουτιέδες, τα χρυσά εικοσάρια, φλουρία κωσταντινάτα, δεκάρια αργυροχάλκινα, και άλλα, και άλλα. Οι εμπόροι, αληθινοί σατανάδες, τα φέρνουν βόλτα εις τους λογαριασμούς και πόσο

κάνει ετούτο το νόμισμα και εις πόσα νομίσματα αντιστοιχεί το άλλο της τάδε χώρας εις το νόμισμα μιας άλλης πάλε χώρας. Εγώ ακόμη και εις τα άσπρα ήναι βολές οπού μπερδεύομαι, το ένα γρόσσι κάμνει σαράντα παράδες κι ο ένας παράς τρία άσπρα, άντε τώρα να χωρέσει εις την κεφαλή όταν λέει ο έμπορας ότι δια γρόσσια πενήντα χιλιάδες, το τάλληρο της ρεγγίνας κάμνει παράδες εβδομήντα πέντε, ενώ το κολονάτο κάμνει εβδομήντα. Εξαλιζόμεουν όντας εκάμναμε τέτοια αλισβερίσια και τ' απαράταγα εις τον Τίγκα και το Σάρδη ή Θηακό, το δήμιο, ντε, δια να κάμουν καλά και να τα βγάλουνε πέρα.

Οι έμποροι της Σύρας οπού βάνουν τη σερμαγή δια τα κιβδηλα, αγοράζουν χρυσόν εις πλάκες, εις φύλλο και πάφιλα, ασήμι εις πλάκες, κομμάτια μολύβι, αγοράζουν και λιώνουν τα άχρηστα πυροβόλα και κρατούν το χαλκό, μαζεύουν και το σίδερο και άλλο μέταλλον οπού πρέπει και έχουν αγορασμένα όλα τα όργανα και τα χωνία δια ανάλυση κάθε μετάλλου και ό,τι άλλο μηχανήμα και εργαλείο ήναι χρειαζούμενο δια την χρυσουργίαν και κιβδηλίαν.

Κατέχουν και τες αποθήκες οπού τα μαγερεύουν και πλερώνουν και τους μαστόρους οπού θα σκαλίσουν τες μήτρες και θα χύσουν τα νομίσματα. Τα αργαστήρια κιβδηλοποιίας ευρίσκονται μέσα εις την πόλη, σκορπισμένα εις τα στεναδάκια, οπίσω από μαγαζία οπού πουλούν φορεσιές, φέσια, παπούτζια και ζωοτροφές, δίπλα εις τα ευρωπαϊκά λουτρά, ακόμη και μέσα εις τα λουκουματζίδικα και τ' αγκυροβολημένα πλοία.

Εις τον λιμένα ετούτον, είδα από πλησίον και ε γνώρισα όλη την ατιμία των εμπόρων αλλά και όλο το σκυλολόι οπού ακολουθεί την οσμή των παράδων, αθρώποι έτοιμοι να εγγληματήσουν, θανατηφόροι, κλέφτες, νταβατζήδες, κιουτζέκια, αθρώποι οπού έχουν την μπαμπεσιά και τη ρουφιανά εις το αίμας των, τέτοιοι αθρώποι. Μπαντίδοι και εξόριστοι από τα μέρη της Ελλάδος και τα οθωμανικά μέρη καταφεύγουν εδώ με πλαστά ονόματα. Πολλοί δια να εγλυτώσουν την απέλασην κάμνουν συνοικέσια με εγχώριες εις τα μπορντέλα, άλλοι πάλε εγγράφονται δημότες μεταχειρίζοντας πλαστά έγγραφα.

Ολημερίς εχαρτόπαιζαν εις τα καφενεία της Αιμασιάς ή έριχναν τα ζάρια μέσα εις κουβέρτες πέρα εις το μόλο και τες βραδινιές εσουλατσάριζαν εις τα Καταιλύματα, άλλοι πάλε εφουμέρναν εις τους καφενέδες κι αυτοί ήτον πιο ήσυχοι, ενώ οι καπανταήδες εξεπαστρεύανε δια φύλλου πήδημα με τους λάζους και τα κουμπούρια.

Εξέμεινα εις την πόλη καμπόσους μήνες, αγιαλά με κατέτρωγε της θαλάσσης ο καημός. Τριγυρνώντας εις τα οινοπωλεία, εις τους καφενέδες και τα Καταιλύματα εγνώρισα ναύτες και γυναίκες πολλές πλην έμενα αλάργα από μπελάδες. Τα πρωινά έκαμνα τη βόλτα μου εις τα στεναδάκια της πόλης οπού ήτον κανονικός λαβύρινθος και ήβλεπες ολούθε μεγάλους χοίρους οπού εσιάλιζαν τα σκουπίδια της Αγοράς και τες μεγαλοκυράδες με τα κρινουλίνα των να στριμώνονται εις τα ντουβάρια και τες γωνιές δια να απεράσουν και τα παιδαρέλια να τρέχουν ξοπίσω και να τες βάνουν γιούχα.

Οκάποτες είδα μια τέτοια κυρά οπού επάγαινε εις το στενό κουνάμενη σεινάμενη εις το κρινουλίνο της και ήρθε αντικρύ εις ένα μέγα χοίρο και δεν ημπορούσε μήτε εκεινή να στρέψει λόγω του φορέματος, μήτε το ζών να κάμει οπίσω, εφοβείτο η κυρά το θεριό και το θεριό την κυρά, εστέκονταν κειδά και εκιοιτάζονταν έως οπού η γυναίκα έβαλε φωνές μεγάλες κι ελιγοθύμησε. Εις την πόλη ετούτη όπου και αν υπάγεις, και εις τον απόπατον, χοίρο θα εύρεις οπού θα μπουκνώνεται με τα σκατά.

Ο λιμένας παντού εβρωμούσε το κατράμι οπού έβραζε δια τα καλαφατίσματα, και εγώ εκαθόμουν εις τους καφενέδες του γαλαού και επαρακολούθουσα τα μάρκα οπού ήρχονταν. Επάγαινα κοντά δια να μανθάνω από τους καπεταναίους τα νεώτερα δια τα μέρη της Ανατολής.

Εις την Αιμασιά ο κόζμος επάγαινε και ερχόνταν εις τα μαγαζία, από την Αγοράν εις τους καφενέδες και δίπλα εις τα φαράδια και τον ταρσανά οπού εκαλαφάτιζαν τα πλεούμενα. Εκάρφωναν τες λειψές σανίδες οπού τες είχαν εις το μούσικο και τες έκαμναν κούρμπα με τη φωτιά και ανάμεσο εις τους αρμούς

εσφώνωναν κορδόνες και επαλαμίζανε τες γάστρες με κατράμι δια να μη μπάζουν νερά.

Κάποιαν ημέρα ειάμναμε με τον ντήνιο Τίγκα το σουλάτσο μας εις την παραλία όντας είδαμε ερχάμενη την εθνική κουρβέτα ο Λουδοβίκος. Από την κουρβέτα έριξαν και τρεις κανονιές εις τον αγέρα, τζούφιες. Ευθύς εμαζεύτηκαν όλα τα χαιβάνια του λιμένα για να ιδούνε το θέαμα από πλησίον. Εκατηφόρισαν και οι κυράδες και τα κοριτζόπουλα με τα καλά των οπού εβολτετζάριζαν αλά μπρατσέτα και έριχναν ματιές εις τους ναύτες οπού εκαβόδεναν.

Πηγαινάμενοι και εμείς εγγύς εις τον Λουδοβίκο είδαμε να ξεφορτώνουν τη λαιμοτόμο οπού την υπήγαν εις το μέρος των Βαποριών δια να στηθεί. Την επαύριο θα εκαρατομείτο ένας πειράτης, ο διαβόητος Μήτσος Κύργιος, οπού ήταν κατάδικος εις τες φυλακές της Σύρας.

Τώντις την άλλην ημέρα πλήθος κόζμου υπήγαν δια να ιδούν από κοντά το μέγα θέαμα, πλην κατά τη διάρκεια του αποκεφαλισμού ο δήμιος δεν ημπόρεσε να τον κόψει με την μία και ο πειράτης, οπού ήταν ζωντανός, εσπαρταρούσε ως το σφάρι και αιμορραγούσε ως χοίρος. Ο δήμιος επιχείρησε ξανά αλλά ο φάσγανος κατέπεφε μάταια, και τελικά έκοψε μόνον μικρόν μέρος της κεφαλής του πειράτη. Οι γυναίκες ελιγοθύμησαν από τον τρόμο, ενώ οι επίλοιποι, ομού και εγώ, εξαγριωθέντες ηθελήσαμε να επιτεθούμε εις τον δήμιο, πλην η εθνοφρουρά και οι δημαστυνόμοι μας αμπώθησαν και ο άθλιος μόνιας με τη βοήθεια της σπάθας εκατάφερε τελικώς και απέκοψε την κεφαλή του πειράτη και έτζι το μακέλεμα έλαβε τέλος.

Τα δειλινά, όντας έπεφε το ήλιος, διότι η κάψα κατά το θέρος εις την Ερμούπολη ήναι ανυπόφορη, ανηφόριζα αφηλά από τον λιμένα, εις τα Καλυβάκια, οπού ευρίσκονται οι δημόσιες. Εις τες σιάλες ήναι τα μπορντέλα τσιτωμένα αραδικώς το 'να πλάι εις το άλλο και μαγαζία καφενέδες με τα μαγκάλια αναμμένα και τους αργιλέδες έτοιμους. Πηγαινάμενος εις την πλατωσιά Τρεις Πέντε Μύλοι ονομαζόμενη δια παρέα και κουβεντολόγι εκαθόμουνα εις το καπηλειό Σαράντα Δράκοι του μπάρμπα Γιαννούλη του

Ευπόλητου παλαιού μου γνώριμου από τες θάλασσες. Ο μπάρμπα Γιαννούλης ήταν κάποτε με τα πειρατικά πλην σήμερον δεν έδιδε γνωριμιά αλλά κρυφίως έκαμνε κλεπταποδοχήν και μεταπωλήσεις και δια τούτο είχε εις την Αιμασιά μίαν αποθήκη.

Εκαθόμαστε το λοιπόν εκειδά εις το χαγιάτι οπού μπαχαρίζει και εφουμέρναμε τα καναβούρια οπού ετοιμάζεν ο Ξυπόλυτος ακούγοντες τες φτερωτές των μύλων οπού ετριζοβολούσαν εις τον αγέρα ανάκατα με τες τσιρίδες και τους κανυγάδες των αργυρώνητων εις τα Καλυβάνια.

«Μωρή πουτάνα, σκρόφα, μωρή μαλαφρατζιασμένη, πο'χεις σπιτωμένον τον άντρα μου, λύσε το βρακί του για να έβρεις μέσα την τιμή σου, μωρή». Κι αποκρενόταν η άλλη απ' αντικρύ. «Εσύ θα με ειπείς ρουφιάνα, οπού σου ήφερνα τους Φράγκους και έπαιρνες δυο τάλληρα συ και δυο τάλληρα εγώ; Μωρή, όσα παιδιά έχεις, τόσους πατεράδες έχουν.»

Γύρω εις τον καφενέ εκάθονταν άντρες με βράκες ελληνικές και άλλοι πάλε εντυμένοι ανατολίτικα. Όλοι των είχαν και απ' έναν αργιλέ οπού εχοχλιάκιαζε και έκαμνε μπουρμπουλήθρες από τα βαθιά ρουφήγματα. Άλλοι πάλε εφουμέρνανε τες καπνοσύριγγες οπού ήταν καλύτερο δια τ' αφιόνια. Εφουμέρνα και εγώ και εκοιτάζα τα σκέδια οπού έκαμνε ο καπνός κι ήβλεπα μορφές αθρωπινές αλλά και δαιμόνια να σχηματίζονται. Μ' αρέζει να φουμέρνω το τζιγάρο και να πίνω μαζί και κανά μαντζούνι, κανά σερμπέτι. Έτσι το λοιπόν εφουμέρνα το χασίς, εμπάφιαζα και αγαλλίαζε η ψυχούλα μου.

Νέος έμαθα το παυσίλυπο, όντας εγυρόφερνα τη Σάμο και τα οθωμανικά παράλια με το πέραμα του κοινού. Όπου και αν επάγαινα το απαντούσα, αλλού το έπιναν κι άλλοι το εφουμέρναν, αλλού το ονοματίζουν μπεργκέτι και άλλοι πάλε μαντζούνι. Ενθυμούμαι την πρώτη βολά οπού το ερούφηξα βαθειά και εμπάφιασα και μου εφάνη ότι εκόπηκαν πόδια και χέρια, εφουμάρισα ξανά, μου εκοπήκανε τα ήπατα, εξανατράβηξα και δεν ημπορούσα να ορθώσω το σώμα μου και έμεινα κειδά εις την καρέγλα παράλυτος.

Κάποιοι οπού κατέχουν τη ρετσέτα και τα φτιάχνουν ατοί των, μου είπανε κάποτες και εμένα τον τρόπο, πρώτον ξεραίνεις τα φύλλα καναβουριάς, τα αρωματίζεις με κονινικανέλα, μοσχοκάρυδο και ζινζεφύλλιο, στάζεις πάνωθε μέλι και όλα ομού τ' ανακατώνεις και ύστερον ρίχνεις το ζυμάρι μέσα εις ρακή και τα αφήνεις καθ' όλον το θέρος εις τον ήλιο δια ν' αποστάξει. Το μαντζούνι το ήφεραν οι παλαιοί από το Αλτζέρι· εκείνοι εις τα ιδιιά των μέρη δια περισσότερη απόλαψη το γλείφουνε και το μα- σούνε και το συνηθούνε τόσον όπως ο κόσμος εις τα νησιά μας πίνει το σπύργο.

Ήμουν παιδαρέλι όντας ήκουγα από τους γερογεμιτζήδες δια τους μπερμπάντηδες οπού εφουμέρναν το παυσίλυπο και τότες δεν τους ένοιαζε εάν εζούσανε ή αν είχαν αποθάνει. Μ' άρεζε να φουμέρνω τα τζιγάρα, πλην εφούμερνα και τον αργιλέ. Πολλά νόστιμον ήτον το προυσσαλιδικο, οπού το εκουβαλούσαν οι Ρωμιοί της Προύσας. Και συριανά καναβούρια εφούμερναμε οπού τα εκαλλιεργούσαν όπως τα εμάθανε από τις Αιγύπτιοι. Οι χασιτζήδες ετούτα τα χασίσα τα ονομάζουνε παυσίλυπα, ένεκα οπού ήναι χαρούμενα και αλησμονάς τα βάσανα.

Τες βραδινιές, ο κόσμος εδώ απάνω εις τα Καλυβάκια κάθονται εις τες πεζούλες και εις τα χαγιάτια και φουμέρουνε, μπειρο- πίνουν, κάμνουν χάζι τ' άστρα και τη φεγγαράδα λέγοντες τα νέα του λιμένα και αφηγώντας ιστορίες παλαιές. Εδώ ανταμώνουνε όλοι οι ρέμπελοι του ντουινά, κάθε καρυδιάς καρύδι, αθρώποι νταήδες, παράνομοι, παντός ειδους μαχαιράδες. Οι λύχνοι και οι λάμπες εφώτιζαν πρόσωπα αντρών αξούριστα, με μουστάκια και γενειάδες κι άμαν ετρεμόσβηνε η φλόγα εις την πνοή του ανέμου ήβλεπες τα μούτρα να σιαάζονται, τα μάτια να κοκκινίζουν στο αίμας, και εννοούσες ότι ήτον έτοιμοι για φονικό. Οι πλιότεροι όμως ήτον χασιτζήδες, αθρώποι ήσυχοι, ηθέλανε μοναχά να φουμέρουνε.

Αγνάντευα κάτω εις τον λιμένα τα μπάρκα οπού έβγαίναν ησύχως και με έπιανε ένα κομποδεσιμο εις το μέρος της καρδιάς, μια νοσταλγία, καθόσον ήβλεπα την κίνηση των πλοίων εις τον λιμένα και εγώ ήμουνε ξέμπαρκος εις την στεριάν.

Ήβλεπα τους ναυτικούς ν' ανεβαίνουν εις τον λόφον ομάδα, ήρχονταν εις τα Καταλύματα δια τες δημόσιες γυναίκες. Και ήτον η ώρα οπού εβγαίνανε και εκάθονταν εις τα κατώφλια των μπορντέλων οι γυναίκες, φτιασιδωμένες, με χείλη κατακόκκινα και δύο μαύρες ζουγραφιστές γραμμές δια φρύδια, εντυμένες με άσπρες καμιζόλες κι εχαριεντιζόνταν αναμεταξύ των και εκράζανε τους θαλασσινούς εις τον κρέβατόν των. Κοπέλες σαν τα νερά τα κρύα, κορίτζια έμορφα. Τες εξεσπίτωνε και τες έβγανε εις το δρόμο η φτώχεια και η δυστυχία. Δια να υπάγεις μαζί των εχρειάζετο προσοχή μεγάλη και μπόλιες πλύσεις με ξύδι, οι μαλαφραντζιασμένοι ολονένα πληθαίνουν. Πλην, ημπορείς, λέγουν, να μολευθείς με μαλαφράντζα ακόμη και αν πιεις από το ποτήρι της γυναικός. Εγώ τες ξέρω τώρα όλες των, ξέρω και τι καπνό φουμέρονουν και τι σκουλαμέντο έχει καθαμιά.

Και τι δεν είδανε τα μάτια μου τότες.

Άλλος έκαμνε τη γυναίκα του δημόσια δια να ξεπλερώσει χρέος και άλλος έστελνε το κορίτζι του εις της ματρόνας δια να οικονομηθεί. Αθρώποι αχρείοι, πρόστυχοι...

Άλλος είχε κατά νου να γένει αγαπητικός κι όλο έταζε στεφάνι, άλλος πάλε ήθελε να τες κάμει κακό και μεταχειριζότανε τα μάγια. Παλιοδουλειές και παλιαθρώποι.

Εις τα Καλυβάνια ήβλεπα αγόρια μικρά οπού εκάμναν τα κιουτζένια, κληρικοί και δεσποτάδες αρρενομείκτες τα εξεπάτωναν, ήβλεπα κορίτζια εφταετή και οχταετή δούλες δι' όλες τες δουλειές. Δε μ' άρεζαν τα οπού έβλεπα, δεν ήτον ζωή αυτή δι' εμέ, με δίχως τ' αλάτι της θαλάσσης.

Εις τον καφενέ *Σαράντα Δράκοι*, ο μπάρομπα Γιαννούλης ο Ξυπόλητος εγύθναε και εγέμιζε τες κούπες, έβάζε ελιές και σαρδέλες απάνω εις τη λαδόκολλα και κανά κομμάτι ψωμί. Τα καπάνια των οματιών του από μιαν αλλόκοτη αρρώστια, κατάρρα ίσως, ήτον νεκρωμένα και όντας ήθελε να ιδεί έριχνε προς τα οπίσω την κεφαλή, πλην όσον απερνούσεν ο καιρός και το πράμα αποτραχύνετο, τα εστέριωνε με ξυλάνια δια να μένουν οι οφθαλμοί του ανοιχτοί.

Εις το καπηλειό ερχόταν κι ένας πολλά άτιμος άνθρωπος, ο Γιάννης ο σφάχτης, σόι σοϊλίμ ο λεγάμενος, βόλευε και τες πέντε κόρες του, ομού και τ' αγόρια του και τα είχε δασιαλεμένα δια να ξαπλώνουνε, δυο και τρία μαζί τη βολά, με τους θαλασσιούς οπού δια μια νυχτιά δίνουν καλό ρεγάλο.

Μίαν ημέρα εις τα καλά του καθουμένου, έξωθεν του οινοπωλείου, ένα παλληκαράκι την ώρα οπού έσκυφε δια να κάμει το ούρος του, λέγουν, ο Γιάννης ο σφάχτης του εκατάφερεν με το λάζον τρεις πληγές και τον αφήκεν εις τον τόπον και έγινεν άφαντος. Ηκούγαμε ότι ήτον χωμένος εις μιαν κρυφήν κάμαρη εις το κατώι του οινοπωλείου του Υδραίου και έκαμνε καιρόν να έβγει εις το φανερόν.

Το σαράκι της θαλάσσης με κατέτρωγε. Είχα πλέον βαρεθεί τους στεριανούς και το καλό των. Ήθελα να έβγω εις την θάλασσα, εγώ ήμαι γέννημα δικό της. Οι επίλοιποι αθρώποι ήναι καμωμένοι από χώμα και λάσπη, εγώ ήμαι τέκνο της θαλάσσης και εταιρίαζα μοναχά με τους ομοίους μου οπού ήτον πλασμένοι από αλάτι και νερό.

Επαράδερα εις τα κρασοπουλιά ανεζητώντας αθρώπους επιτήδειους, εμιλούσα μαζί των μυστικά και εξεδιάλεγα τους πολλά ζόρικους. Παρέες έκαμνα μόνο με αθρώπους του ιδιικού μου φροάματος, τους ίδιους οπού εσουνήτησα εις το Καράκιοϊ της Κωσταντινόπολης και εις τον Φασουλά της Σμύρνης. Λεβέντες καπανταήδες, παλληκάρια αλητεμένα, αθρώπους της θάλασσας. Εκάμναμε κουβέντα δια να έβγομε ομού εις τον κούρσο και επεριμέναν από εμέ το πότε θα εσαλπάραμε.

Εις τις *Σαράντα Δράκιοι* εσύναξα το τσουρμο, εκει εσουνήτησα το Γιώργη Αλεξαντρινό, από τη Χιό, οπού ήρχε μαζί, ομοίως το Δαβίδ το Σάμιο, τον Γιώργη Περιστέρη από την Μήλο, οπού ελυσσιούσε δια εκδίκηση διότι ο Δήμαρχος του είχαν αρπάξει την περιουσία του όλην, ήτοι 2 βόιδα, δια να μην πάγει κληρωτός.

Εικανόιζα και τον Αντρίκο Μάχιμο, οπού ήτον ληστής εις τα όρη του Άθω, ώσπου ήβγεν εις τη θάλασσα. Είχε καταδικαστεί και φυλακωθεί καμπόσες φορές κι έλεγεν ότι ήτον αθάνατος, γιατί

εγλύτωσεν πολλάκις από του χάρου τα δόντια και κατείχε το πιο ωραίο γιαταγάκι οπού είχα ιδεί, φαιτ Σαλονίκι με ασημένια βελονωτή λαβή.

Μυστική συνεννόηση έκαμα και με το Μάξιμο Κοφαχειλή, οπού τον έχω από τότε κοντά. Κείθε πρωταπάντησα και τον Κυριακούλη Βακόντιο, Φραγκοσυριανό, πολλά ελέγοντο για δαύτον, χρόνους πολλούς παράνομος, δεν ήξευρε να ζει αλλέως.

Το Λουκά Χότζα, Κεφαλλονίτη, απερασμένον εις τις χρόνοι αλλά και θεριό εις τη δύναμη, με πολλά δυνατή φωνή, και δεν υπάρχει θάλασσα της Μεσόγειος οπού να μην την έχει οργώσει. Του αρέζει όλη την ώρα να τραγουδεί.

Εις τις *Σαράντα Δράκοι* εικανόνισα ομοίως και τον Πρόδρομο Κλεφτομούτικα, από Κορσούς, γέννημα-θρέμμα πειράτης και άντρας άφοβος, το Λάζαρο Σμυρναίο, πολλά πιθήδειο εις την χρήση του λάζου, οπού είχε το σιοτωμό για γούστο και τον χοντρούλιακα Σάββα Χατζή Αναστασιου, από την Πάτμον, οπού είχαν απεράσει τη μισή του ζωή μες στα σκατά και τα κάτουρα, πατιώνοντας τομάρια εις τα ταμπάκια της Ερμούπολης και εξ αυτού εβάνιδιζε ως βόδι.

Μόνον το μονόχερα Γάκη Δαμπαντούμπα τον εντάμωσα εις τον Γιαλό, εις της Σπεράντζας το καπηλειό και τον επήρα και δαύτον μαζί. Ο Δαμπαντούμπας ήτον κατ' επάγγελμα πειράτης. Νέος εργάστηκε εις τα εθνικά περάματα και επειδή επνήγη και εχάθησαν τα πράγματά του ήλθε εις την Σύρα δια να οικονομηθεί. Και όπως έλεγεν «απώλεσε την χείραν του από κακοχρησίαν βραδύκαυστου δυναμίτιδας». Τα εικοπανούσε από πρωίας και ήτον πολλά μέθυσος. Τον εικανόνισα και τούτον να 'ρχει ομού εις τον κούρσο.

Εκεί, εις τις *Σαράντα Δράκοι*, ήρχονταν τα βράδια και το Πλάσμα και εικάθονταν πάντοτες μόνο και εφούμερνε. Έκαμνε καθαριότητα εις τα μπορντέλα. Κανείς δεν ήξευρε βεβαιωμένα εάν ήτον άντρας ή κορίτζι και πούθε κράταε η σκούφια του. Αργότερον, όταν εξεθάρρεψε μαζί μου, έμαθα ότι ήτον από τα Λάτζινα του Τσεσμέ. Πότε πότε εκράτει εις το χέρι του έναν μέρουπα μερωμένο οπού κελαήδαγε με γλύκα. Το Πλάσμα είχε πρόσωπο στρόγγυλο, κατακόκκινα μαλλιά, ζουγραφιστά φρύδια

και μάτια λιμπιστά και μεγάλα σαν της αγελάδας, κάποτες μου ξεμολογήθηκε ότι τ' άλειφε με μελαντόνα.

Εφώραε πάντοτες ρούχα ωραιά, καιφιάνια χρυσαφένια, σαλβάρια πλουμιστά με πουλούδα και σκέδια, ζουνάρια και μποτινία. Εικάθονταν και εφούμερνε και όντας έφκιανε πλέον κεφαλήν, εσηκωνότουν και εχόρρευε. Το Πλάσμα εχόρρευε ως θήλυ, εχόρρευε και τα φορέματά του ετρίβονταν και εθρόιζαν. Όντας τον ήβλεπα, εχαύνωνα, η καρδιά μου ελάγγευε. Αρχίζει πάντοτες το χορό πορπατώντας αγάλι εις το πλάι, σηκώνει αργά το ένα πόδι, μετά τ άλλο, χτυπάει τα ζιλια και κάμνει στράκες με τα δάχτυλα, μικρά βηματάκια, αργά κινεί τα χέρια, κάμνει τούμπες, κυλιέται σαν τ' οφίδι απάνω εις το πάτωμα. Όλα γυναικεία καμώματα.

Την ημέρα έκαμνε δουλειές εις το μπουρδέλο και εσεργιάνιζε μόνο τις νύχτες ή εικάθονταν κειδά και ετραγούδαε αμανέδες, ετραγούδαε μακρόσυρτα και παθητικά: «Αμάν, αμάααν, αμάν, σε βλέεέπουν τα ματάαακια μου και μου περνάει ο πόνος...» Δεν ειχεν ύπνο, μου έλεγεν ότι τυραγιέται από φωνές, ότι πιάνει κουβέντες με τις αϊλούδες, στοχάζεται και γράφει εις το χαρτί, οι ανεράιδες, λέγει, το παρακινούν και του λέγουν τι να γράψει εις το Βιβλιόπουλον, οπού κρατεί πάντα εις τα φορέματά του. Τον εκάλεσα και δαύτον να 'ρχει ομού εις την πειρατείαν.

Έτζι, το λοιπόν, και αφού τα εικανόνισα με όλους, παρήγγειλα εις το Νικολό Τίγκα να έρχει προς τούτο από την Ντήνο και ν' αποπλεύσει δια νυχτός από τον λιμένα με το πέραμά του δια να μας επάρει από το Γαϊδουρόνησο οπού θα τον ανιμέναμε, δια να φύγουμε ανεγνώριστα. Αυτή ήτον η χαρισάμενη ζωή της στεριάς οπού απέρασα τότες, εις τα 1846, εις Ερμούπολην της Σύρας μέχρις οπού να έβγω και πάλε εις τα πέλαγα...

ΘΕΡΙΣΤΗΣ 1851

Α. ημέρα του Θεριστή μήνα. Απόψε ήναι ωραία η νύχτα και εμείς αρμενίζομε προς Χιό. Τες απερασμένες είχαμε βάλει πλώρη δια τον κόλπο της Σμύρνης με ένα δικάταρτο τρεχαντήρι οπού επήραμε εις τα Μοσχονήσια. Αρμενίζαμε με τα πανιά γιομάτα. Φτάσαντες πλησίον εις τον κόλπον μάς υποδέχτηκε μια μπουκιαδούρα με ριπές βροχής. Επλεύσαμε καταμεσής του κόλπου εις τους βουλημένους τόπους· αζημερώνοντας εις το βάθος εφάνηκε αχνά η Σμύρνη. Εποδήσαμε εις τα ρηγά μένοντας αλάργα από το φρούριο. Περί το μεσημεράκι, ο καιρός ελαμπι-κάρισε και η στεριά εφάνη καθαρότερα από κάθε άλλη βολά να μας κυκλώνει.

Έξωθεν του Καραμπουρνού ελάβαμε την απόφαση ομού με το τσούρμο να ατακάρουμε εις το μέγα Εγγλεζονήσι πλησίον των Βουρλών της Σμύρνης. Εγνώριζα από παλαιότερους χρόνους ότι κατά το Θεριστή μήνα οι κυνηγοί από την Σμύρνη πηγαινάμενοι εκεί κάμνουν τα κυνήγια των. Εισοστάραμε και επλεύαμε γιαλό γιαλό δια να μην κάμνομε μπουγιο. Το νησί το κατοικούν εικοσι φαμελιές και έχει και έναν καφενέ. Όντας αριβάρουμε, είδαμε εις τον μόλο καϊτσια δεμένα αραδικώς και καμπόσοι εκάθονταν εις τον καφενέ και ετρώγαν και επίναν, πλην μόλις εννόησαν ότι ήμεθα αρματωμένοι άρχισαν τις τρεχάλες δια να σωθούν και επηδούσαν εις τη θάλασσα δια να προιάμουν εις τα καϊτσια. Τους έκραξα τότες να σταματήσουν και εριζαμε με τα ντουφέκια, ένα παιδάριον οπού είχε κρυφτεί πρώρα έπεσε αιμόφυρτο, εφονεύσαμε ομοίως και έναν άλλο παλληκαράν.

Ακόλουθα εσαλτάραμε εις το παράλιον και επολιορήσαμε τα οσπήτια των εντόπιων δια να μη μηνύσουν την είδησην εις τους κυνηγούς. Η ώρα εκόντανε δια την αναχώρησιν των κυνηγών και κείνοι εκατέβαιναν πότε δύο πότε τρεις εις το παραθαλάσσιον οπού τους εσυλλαμβάναμε, τους επαίριναμε τα όπλα, τους εδέναμε και ορίσαμε και σκοπόν προς φύλαξήν των. Όντας τους αρώτησα δια την κατάστασιν των και εμάνθανα ότι δύο εκ των ειρημένων κυνηγών ήγαι πολλά πλούσιοι, έστοντας μάλιστα και καθολικοί, τους επιστεγκώνησα, δια να ζητήσω λύτρα και εδιάταξα αμέσως την αναχώρησή μας προς τα απέναντι παράλια.

Ενόησα ότι τα πλοιάρια των κυνηγών θα επάγαιναν εις Σύμωρην δια να παραπονεθούν εις την εξουσίαν. Κατά την 9 και 1/4 ώραν της νυκτός ανταμώσαμε εις τα ρηχά πλησίον του παραθαλασσίου φρουρίου μια ανεμότρατα με είκοσι ατάκτους οπού μας αρώτησαν τι είμεθα, και μεις αποκριθήκαμεν «είμεθα άνθρωποι καλοί», πλην από την ανεμότρατα επυροβόλησαν εις τον αέρα και εμείς απαντήσαμε και τότε αυτοί έρχισαν τον πυροβολισμόν ακαταπαύστως κατά του πλοίου μας και ελαβώσανε μερικούς από τους ιδικούς μου, ερίζαμεν και μεις κατά της ανεμότρατας πλην ήβλεπα ότι θα μας πάρουν φαλάγγι και εμηχανεύθηκα να ρίζομεν τους δύο πισταγιωδεμένους κυνηγούς εις την θάλασσα οπού και τους εντουφέκισα, τον ένα τον εφόνευσα, ο άλλος εσώθηκε από την ανεμότραταν, η οποία όμως επόδισε δια να τους σώσει και εμείς ηύραμεν καιρόν και εδώσαμεν εις φυγήν.

Αποπλέοντας εκείθε την πρώτη αυγή απαντήσαμε τον τουρικό στόλο και εκαμωθήκαμε ότι ρίχνομε τες γρυπαρίες, ύστερον επιάσαμε τα κουπία και ελάμναμε σιγαλά και επήραμε τη βόλτα εις το λαιμό του άβου οπού σχηματίζει ένα βράχον ωσάν νησάκι και εκεί εις τες ξέρες εκρυβήκαμε και το Πλάσμα εγιατροπόρεψε τους λαβωμένους. Αργότερον ευρήκαμε μια ψάθα δια ν' αλλάξομε πλεούμενο και την άλλην ημέρα σύνναυγα εστρέψαμε νοτίως από τον κόλπον της Σύμωρης και εβάλαμε ρότα προς Καρδάμυλα. Κονταίνοντας την νήσον είδαμε το θέαμα με τους ανεμόμυλους εις το βουνό, οπού ανεμοφουροφυλιάζουν και απεράσαμε τη Χιό από την πλευρά της Βολισσός. Το 'χει

αντέτι ετούτη η θάλασσα, όταν απερνώ να φυσά πάντοτες τραμοντάνα. Το κύμα εσκαμπανεύαζε την ψάθα και μας εχόρευε καλά.

Εξανοίξαμε τα Ψαρρά. Με το κανονιάλι εξέκρινα το τούρ-κικο πέραμα του Κοινού και αλαργέψαμε. Εβάλαμε, το λοιπόν, πλώρην δια τα βόρεια των Ψαρρών και με το πρώτο σκότος εβγήκαμεν εις ένα δύσβατο κάβον οπού εγνώριζα κατά την τρα-μοντάνα και ομοιάζει εις καμήλα με τρεις καμπούρες. Εκεί, εις τη σπηλιά του Αδάμ, εκρυβήκαμε δι' ολίγες ημέρες.

Εις τα Ψαρρά έχω συνεργασίαν και παλαιά γνωριμία με τον Κωσταντή Βρούλο, οπού καπετανεύει το μπρίκι του *Ελισσάβητ* και τον εγύρεψα. Του εμήνυσα με έναν τσοπάνη και ήρχε το άλλο παρτάλι ο γυναικάδελφός του, Γιάννης Κασσέτας, οπού μου είπεν ότι ετούτον τον καιρό ναυλώνονται πολλά πλοία από τη Φράντσια και ο Βρούλος φορτώνει μετάξια και μαλλιά δια Μασσαλίαν και ότι εμήνυσε δια να συναντηθώμεν εις ένα επταήμερο δια νυχτός εις το Βενέτικον της Χιός.

Ετούτοι εδώ οι Ψαρριανοί επολέμησαν γερά τον Οθωμανό τους χρόνους της Επανάστασης, όμως ο Τούρκος τα επάτησε τα Ψαρρά δια προδοσίας. Παιδί ήμουν αμούσταγο τότε πλην τα ενθυμούμαι καλώς. Εις τους χρόνους της επανάστασης, Ψαρ-ριανοί και λιάπηδες και άλλοι φερμένοι από αλλαχού εκράτησαν μακριά τον εχθρό, αλλά, επειδής ήναι και σκατοφάρα, εφαγώ-θησαν αναμεταξύ των, και έπεσεν και λιμός και έτζι ηφανίσθη το νησί και οι Ψαρριανοί έγιναν ψωμολύσσεσ και υπήγαν όλοι των εις τον κούρσο και γέναν πειράτες ξακουστοί, ο Μανιάτης, ο Γιαλής, ο Φωιανός, ο Μπαρμπέρης, ο Μώρος, ο Βώγιος, ο Μερμελέχας, και άλλοι τόσοι οπού δεν τους ενθυμούμαι, και με ορμητήριον πότε τη Μύκωνο, πότε την Ντήνο και την Αίγινα, ερημάξανε τα πλεούμενα και εφοβίσαν τον τουρικικό στόλο εις το Αιγαίο. Και έχει γίνει θρύλος η ιστορία οπού αρπάξανε οι Ψαρριανοί από την εγγλέζικη γολέττα τα αργυρά σερβίτσια οπού έστελνε η εξουσία πεσιέσι εις τον πρεσβευτή της εις την Κωσταντινόπολη.

Εις τα σκοτάδια ανάφταμε φωτιά και το Πλάσμα μας εξαγέρυε. Μετά από πέντε ημέρες επήραμε απόφαση να έβγουμε και πάλε εις το φανερόν.

Εις τα Ψαρρά αφήκαμε τα δύο ψαρριανά παλληκάρια, το Χρήστο το Χάρο και το Γιώργη Καβάτζα οπού είχανε λαβωθεί εις το Εγγλεζονήσι και δεν ηθέλανε πλέον ν' ακολουθήσουνε, επήραν το μερδικό τους και υπήγαν στο καλό. Ελόγου μας αποπλεύσαμε εκείθεν αξημέρωτα και ευρέθημεν σιμά της Χιός. Τα χωριά εις τη νήσο ήναι κάστρα άπαρτα δια τον φόβον των κλεπτών διότι εδώ υπάρχει μέγας πλούτος. Συχνά πυκνά αριβάρουν έως εδώ πειράτες και κάμνουν επιδρομές δια να κλέψουν μαστίχα και ν' αρπάξουνε γυναίκες οπού 'ναι ξακουστές δια την εμορφιά των. Απεράσαμεν ξημέρωμα με πρύμα τα πανιά μας πλησίον της Χιός και καθώς επεριπλέαμε τη νήσο, ακούαμε τις μαστιχομαζώχτρες να τραγουδούν σαν τα ουριά του Παραδείσου. Τη μαστίχα τη μαζώνουν από το Θεριστή έως και τον Οκτώβρη μήνα κι ήναι όλο τραγούδι ετούτα τα θηλυκά. Επλεύσαμεν νοτίως της Χιός προς το νησόπουλο Βενέτικον.

Περί το δείλι εμπουνατσάρισε και όντας εφτάσαμε εκεί η θάλασσα ήτον γαληνοτάτη, ερίζαμεν το φελούκι και εκαμωθήκαμε τον γρούπο. Εδώ είχαμε συνεννόηση να ανταμώσομε με τον Βρούλο. Απερασμένες τέσσαρες τ' αξημέρωμα, εννοήσαμεν τον Βρούλο να καταπλέει, έκαμε σενιάλο και μας εδιπλάρωσε.

Δεν μ' αρέζει να χύνω αίμας. Αναγκάστηκα. Γύρω μου όλο ψεύδος και κλεψιά. Οι μεγάλοι μασκαράδες, η πιο άτιμη φάρα, ομού με τις εμπόροι, ήναι οι καρaboύρηδες. Και ετούτοι οι Ψαρριανοί ημπορεί να ήναι πρώτοι εις το καλαφάτισμα αλλά ήναι και μάστορες εις το βούλημα των πλοίων των. Έχουνε καλώς μαθημένα τα τερτίπια με τες ασφαλιστικές εταιρείες και σκαρώνουν εις το άψε-σβήσε τες ναυταπάτες. Και κάμνοντας αυτήν τη μηχανήν εις ολίγους χρόνους ευρίσκονται με δυο και τρία μπάρκα.

Αφού εμπρώτοις ασφαλίσουν το μπάρκο και πουλήσουν το φορτίον, ανοίγουν τρύπες εις το κουφάρι και στέλνουν φούντο το

πλοίο. Κατόπιν βγαίνουν με το φελούκι εις τα παράλια και παγαίνουν εις τες Αρχές οπού κάμνουν δήλωσιν ότι ο καιρός εφουρτούνιαζε απότομα και εκοπάνιζε το πλοίον εις τες ξέρες και τες τραγάνες και εναυάγησαν. Και έτζι λαμβάνουν τες αποζημιώσεις δια το βουλημένο σιακρί και έχουν και λαμβάνειν δια το βουλημένο φορτίο. Μέγα σκυλολόι και ολάκερο κύλωμα.

Ποτές δε μ' άρεζε να χύνω αίμας και αν ήμαι εγκληματίας, τούτο εγίνηκε δίχως να το έχω επιθυμήσει, για κάποιους σαν και δαύτους έγινα. Ναι, το Βρούλο με τα ίδια μου τα χέρια τον εξεπάστρεψα. Είχον χρέος να τον ξεκάμω γιατί ήτον σιατοφάρα και δαύτος όλο το συμφέρο του εκοιτούσε. Όπως και κείνος ο κερατάς ο κρानιδιώτης πλοίαρχος, Δημήτρης Καμπίτης ονομαζόμενος, μαζί του είχα μεγάλα δοσίματα και όλο μου τα εγύριζε, επολεμούσε όλο να με κλέψει. Και τον άλλο τον πούστη τον Αμοργιανό, Κώστα Οικονομίδη ονομαζόμενο οπού 'χε εις την κατοχή του την πολλάκα ο Άγιος Γιώργης, μαζί του ενταραβερίστηκα και όντα επήρε το φορτίον, για να μη με πλερώσει, υπήγε εις τους Οθωμανούς και ερουφιάνεφε το πού ευρίσκομαι δια να με συλλάβουν. Και το άλλο παρτάλι από τη Λέρο, Γιώργης Πυλίνης ονομαζόμενος, τον εξεπάστρεψα και δαύτον ομού με όλο το τσούρμο του, ετούτοι μ' εκλέβαν ολονέν, ό,τι εμπόρευμα και αν τους έδωκα δεν μ' επλήρωναν ποτές. Καλά κουμάσια όλοι των και ας πάνε στα κομμάτια.

Εμετακομίσαμε όλη την ποσότην σάκικους μετάξια και μαλλιά εις Τζεσμέν. Ετούτη τη φορά δεν έχω κοντά τον Αγγελή Θηακό, το μπόγια, δια να φτιάξει τες ψευδεις φορτωτικές δια τες Αρχές, κι έτζι επαρέδωκα τα μετάξια εις πολλά μειωμένην τιμή εις Τζεσμέν εις τον Λουκά Σγούτα, δια την αγορά της Σύμυρης. Εδώιαμε το μετάξι το φιλό προς σαράντα παράδες την οκά και το χοντρό προς είκοσι παράδες. Ο κόζμος από την μια μας φοβείται, από την άλλη πάλε ψωνίζει εφτηνά. Χαίρονται γιατί τους κάμνομε πεσκέσια, πλην μας σιαάζονται διότι είμαστε αθρόωποι θανατηφόροι.

Αργότερον, αναμεσής Τζεσμέ και Χιό επάθαμε χουνέρι μεγάλο, ήτον ασέληνη νύχτα και ελόγου μου σα ζαβός εμπιστευτήκα το Χότζα οπού δεν βλέπει καλώς και ενόμισε τη βασιλική πολεμική γολέττα *Μεθώνη* ως εμπορικήν, εζυγώσαμε με τη λέμβο δια να μουντάρομε και όντας ακούσαμε το σκοπό του πλοίου να κράζει «ποίοι είστε» και εβιάστη να πυροβολήσει, ανεγνωρίσαμεν από τη λάμψη ότι το πλοίον ήτον πολεμικό και οπισθοδρομήσαμεν ογλήγορα. Ο πλοίαρχος της *Μεθώνης* έσυρεν ένα κανόνι κατά της λέμβου μας, οπού ευτυχώς δεν μας εβρήκε και γοργά εκάμαμε κουπιά, φωνάζοντας ότι «είμεθα άθρωποι καλοί». Εγλυτώσαμεν και εκρυφτήκαμε διολίγον εις το Ποντικονήσι. Την επαύριον εβάλαμε πλώρη και πάλε δια τες Εκατόνησες οπού και εκρυβήκαμε εις ασφάλειαν.

Αρχές του Θεριστή μήνα, κι έχομε εις κατοχήν το τζερνίι *Χελιδών* με οθωμανική σημαίαν οπού έχει δρόμον καλό. Ξοπίσω μας πλέον έχομεν όλους τους διαβόλους και τους τριβόλους, μας κυνηγούν ολούθες, εις όλες τες θάλασσες, ο αυτοκρατορικός οθωμανικός στόλος και οι ελληνικές κουρβέτες, τα φραντζέζικα πολεμικά, ομού και η αυστριακή κυβέρνηση οπού εφρόντισεν να πέμψει προς καταδίωξήν μας το πολεμικόν μπρίκι η *Πόλα*. Και έχουν δώσει όρκο να μας συλλάβουν ζώντες ή αποθαμένους. Το τσούρμο ήτον αγριεμένο από τα κυνηγητά, δια τον λόγον αυτόν μείναμε κρυμμένοι καμπόσες ημέρες εις τες Εκατόνησες.

Κατ' ειείνην την ημέρα έλειπα ελόγου μου, είχα πάγει ν' απαντήσω τους τσοπαναραίους δια σφαγιά. Μια γολέττα, η *Ευτυχία*, ερχάμενη από τα μέρη της Ανατολής με ολίγους επιβάτες και με προορισμόν την Κάντια της Κρήτης επροσορμίσθη εις την ερημόνησον δια νερό. Με τη γολέττα εταξίδευεν και ένας ντερβίσης αόμματος μετά της φαμελιάς του και είχε κομπόδεμα όλην την περιουσίαν του. Το πλοίον ήτον φορτωμένο με πραμάτειαν δι' εμπόριον, ήγουν χαλβάδες, τομάρια, κριθάρια, σιτάρια, σχοινία και γρούπους.

Το Πλάσμα, ερεθισμένον ως ήτον, εξεσήκωσε τους λεβέντες μου και όλοι μαζί αιφνιδίασαν το πλήρωμα της γολέττας κι

εθανάτωσαν τους ναύτες ομού με τον καπιτάνιο, δεκατρείς ανοματαίοι.

Κατόπιν επιάσανε τον αόμματο ντερβίση και τον έσουραν εις τη στεριά οπού τον επαράχωσαν μέσα εις το βαγένι με το νερό και τον εβασανίζαν. Ύστερις κατέσφαζαν ολάκερη την οικογένεια, τες γυναίκες και τα παιδιά.

Δεν ήμουν εμπροστά εις το σκοτωμό και δεν επήρα χαμπάρι. Ελόγου μου τέτοιο πράμα δε θα τ' άφηνα να γένει. Με χλίβουν βαθιά ετούτα τα πρακτέα οπού γίνονται μόνον προς εξεφτισμό του αθρώπου.

Και το Πλάσμα έχει μέσα του μίσος βαθύ δια τον Οθωμανό. Ατός του έσφαξε την οικογένεια και τον ντερβίση, εξεφώνιζεν ότι ήτον κακόμαγος και θα μας έιαμνε μάγια. Όταν επέστρεψα με το φαγί, το Πλάσμα ήτον μεθυσμένο, εμέθυσεν ξεπίτηδες, ως φαίνεται, και έιαμνε τες μεγαλύτερες αταξίες. «Απόψε θα πεθάνεις στραβούλιακα ντερβίση!», ετραγούδαγε και επαρίστανε τον τρόπον οπού επετσόκοψε τον αόμματο ενώ ήτον ζωντανός και πώς του έκοψε τα βραχιόνια έως τους κόμπους και ύστερον πώς του έκοψε και τα ποδάρια έως τα γόνατα, μέχρις οπού εξεψύχισεν.

Εγώ του ομίληα, του ομιλούσαμεν όλοι γλυκά ως να ήτον παιδί, πλην τόσον ατός άφριζεν από τον θυμό του. Κάφωνε, κόρωνε και βουρλιζόταν. Δεν ημπορούσα να τον κάμω ζάφτι.

Κάποτες ήρχε εις τας φρένας του. Τον αρώτησα τι είχε κάμει και μου είπεν ότι ο ντερβίσης ήτον μάγος και έιαμνε μάγια, τον ήκουσε να λέγει ότι θα μας κάμει όλους μικρούς, να μας βουλώσει εις το βουιάλι. Και έλεγεν συνεχώς στους επίλοιπους προς δικαιολόγηση του πρακτέου: «τον ειδήκατε, αντέστη, ελόγου μου του εφώναζα να μείνει ακούνητος αλλά ο ντερβίσης εδυστροπούσε». Ενθυμούμαι καλώς τον Βακόντιο οπού έστεκε ορθός και εφέλλιζε συνέχεια: «Ναι, δεν υπάκουγε, δεν εσταμάταγε ο παλιοπούστης». Και ο Κοφαχειλής έλεγεν: «Είχε κομπόδεμα κρυμμένο, του ελέγαμε, του ελέγαμε και δεν το εφανέρωνε, το ηύραμε μόνονι μας εις το ζουνάρι του».

Όλα τούτα τα φονικά...

Έπεσε μουγκιαμάρα αναμεσό μας, εγυροφέραμε όλοι μουρτζούφληδες και κανείς δεν εικοτούσε να ονοματίσει την πράξη ετούτη έγκλημα. Έναν άόμματο άθρωπο οπού μήτε την ημέρα και τη νύχτα δεν εννοεί. Εστοχαζόμαστε όπι αυτό δεν ήπρεπε να γενεί αλλά και τι να κάμναμε τώρα; Για όλα ετούτα τα πραχτέα λέγω όπι εμείς οι πειράτες είμεθα αθρώποι χλιμένοι και στοχαστικοί. Ήπρεπε, το λοιπόν, να φύγομε τάχιστα από εκεί. Όλοι αυτοί οπού μας έχουν βάλει εις τα κυνήγια μας αναγκάσανε να ματώνομε ολοτρόγυρα τον κόζμο κι εμείς όλο να φεύγομε, να φεύγομε, να φεύγομε. Πόσους αθρώπους έχουμε φονεύσει, πόσους εξεπάστρεψα ατός μου και το αίμας θα πέσει απάνω μας και θα μας πνίξει...

Αρμενίζομε προς τα Κάτω μέρη με μια σακολέφα, από κοντά μας επήρε κι ένας δέλφινας οπού χαροπηδά απάνω εις τα κύματα και χαριεντίζεται. Παίζω στο μαντολίνο κατιτίς χλιμένο και λυπητερό, μου 'ρχονται κάποια λόγια και πιότερο για μένα σιγανοτραγουδώ:

*Το μουνί και το δελφίνι, να
συχάσω δεν μ' αφήνει.*

Αχ, πόσο μ αρέζει η γυναίκα και πόσο μου λείπει.

Μ' αρέζουν οι γυναίκες κι η μουσική και το γλέντι, το ξεφάντωμα. Μέσα μου ήμαι άνθρωπος αισθητικός και πονεσιάρης. Τη μουσική την ένιωθα έως τα βάθη της καρδιάς μου, την εκαταλάβαινα. Μου άρεζε. Είχα μαθημένα τραγούδια από τους οποίους εξήσανε εις της Ανατολής τα μέρη και ελέγαμε πολλά τούρικια. Αμανέδες. Ωραία τραγούδια, ωραία μουσική.

Όντας παίρνει να νυχτώνει λένε οι λεβέντες μου: «Καπτάν Γιώργη, παίξε κεινο το γλυκόλαλο τ' όργανο, να ξαραθυμήσουμε λιγούλακι.»

Κάθομαι τότες κειδά κατάπλωρα και παίζω το μαντολίνο και τραγουδώ ενώ στοχάζομαι τη γυναίκα συντροφιά οπού τόσο λείπει ολονώνε μας εις τη θάλασσα. Όσα κι αν έχω βγάλει εις τον κούρσο, όλες τες λείες και τες πρίζες, όλο το μαλαγματικό και το διαμαντικό τα έθεσα εις τους πόδας της γυναίκός μόνο και μόνο δια να την εστολίζω και να την κοιτώ. Θηλυκά έτοιμα να

κατεβάσουν τα βραχιά των υπάρχουσε ολούθε, όπου και αν υπάγω, εις τη Χιό, εις τον Τσεσμέ, εις Σύρα, μα και εις τη Μήλο, την Κίμηλο, την Ντήνο, βλέπεις κοκονίτσες, Ελληνίδες χλωμές με μεγάλα γλαρά μάτια και ζουγραφισμένα χείλη, Φραγκολεβαντίνες μαργιόλες φεγγαροπρόσωπες, ροδοκόκκινες με σηκωμένη χάρη εις την μύτη, κορίτζια σαν τα γάργαρα νερά έτοιμα για βραδινές, για πεσιέσια και για γλεντοκόπι. Εδώ εις τες νήσους, η γυναίκα εάν δε γαμηθεί πλερώνει εις την κοινότητα το αργομουριάτικο. Κι ελόγου μου ήμαι από τη φύση μου χουβαρντάς, δεν βαστώ τίποτις δια το κεμέρι μου. Τα μοιράζομαι όλα. Ο παράς άμα στέκει βρωμάει, ως λέγουν οι παλαιοί.

Είμεθα στο δεκάμερο του Θεριστή μήνα και ισάροουμε δια τα μέρη της Ντήνος. Ο Νικολός Τίγκας, ηπέμεινε να υπάγομεν εκείθε εις τες γυναίκες του έρωτα. Και κείνος θα επάγαινε εις τ' οσπήτι του εις τα Μέσα Μέρη και θα τον ενταμώναμε αργότερα εις το νοτιά, στη Γαστριά της Ντήνος.

Τα εσυμφωνήσαμε. Μας ήτον αναγκαίο ως άντρες να νιώσουμε εις το κορμί μας, κομμάτι, το θηλυκό χάδι και τούτο ήθελε μας ζωντανέψει. Κάποτες επαγαίναμε εις το ψαροχώρι Πάνορμος όπου εις το μπουρδέλο της μαντάμας εσυνάζοντο παράνομοι απ' όλο το Αιγαίο. Η χήρα Σεβαστή η χοντροκιάλα ήτον φευγάτη από Χιόν διότι επλέρωνε πολλά χαράτζια εκείθε, έτζι εσύναζε το βιός της και υπήγε κι έστησε το σπιτικό της εις Ντήνο.

Περί το σούρουπο επλεύσαμε εις την Πρώτη Θάλασσα. Μετά τες Πεταλίδες νήσους εφάνησαν οι αφρίλες από τες άγριες ξέρες εις το ακρωτήρι του Περατή και οι βουλημένες βίγλες. Τα παλληκάρια γδυμνωμένα έριχναν θάλασσα απάνω των να ξεπλυθούν, εγέλαγαν κι ετραγουδάγαν:

Το μουνί δεν ήναι αρνί να το κλείσεις στο παχνί. Το μουνί είναι ζαρκάδι και δε γένεται κοπάδι. Το μουνί θέλει παιχνίδια με τον πούτσο και τ' αρχίδια.

Εκαβαντζάραμε το νησόπουλον Πλανήτης και απεράσαμε την μπούκα του Πάνορμου οπού ήναι καλός λιμνιώνας και αράξαμε. Το ψαροχωριό ήτον πέντε οσπιτάκια όλα κι όλα, και εις τη μέση το πλέον μεγάλο της Μαντάμας Νταμόρε, έτζι την ονομάζουν οι θαλασσινοί. Εδώ ευρίσκει ό,τι ποθήσει η ψυχή του αντρός. Κοριτζια απ' όλα τα μέρη, Τουρκιάλες, Σιλαβούνες, Τσεριέζες, Χριστιανές, Οθωμανές, παράδες να σου ευρίσκονται μόνο. Εδώ πριν από χρόνους είδαμε ένα θάμα, ένα γάδαρο οπού ετραγούδα. Εμαζεύετο ο κόζμος και εθαύμαζε το γάδαρο που ετραγούδαε εις τ' οσπήτι της Μαντάμας.

Εφορέσαμε ευρωπαϊνά φορέματα, επήραμε όλοι ευρωπαϊκά όπλα ρεβόλβερ και εριζαμε τη σιαμπαβία εις το νερό. Τα παλληκάρια ετράβαγαν κουπί και δώστου ετραγούδαγαν:

*Το μουνί το λένε Γιώτα
και τον πούτσο Παναγιώτα.
Κι όποιον θέλεις πάνε ρώτα,
το κεφάλι μπαίνει πρώτα.
Το κεφάλι μπαίνει πρώτα
και τ' αρχίδια κλειούν την πόρτα.*

Εβγήκα όζω πρώτος δια συνεννόηση. Με επερίμεναν ο Υγειονόμος και ο υγειονομικός φύλακας οπού μου εφώνάξαν να παραμένω εις τη σιαμπαβία και να βάλω εις την απόχη τα υγειονομικά έγγραφα. Εδήλωσα ότι ερχόμαστε από μέρη οπού δεν ήναι ύποπτα δια χολέρα και έδωκα ένα γερό μπαχτσίς. Υστερον εβγήκα εις τη στεριά και υπήγα εις της Μαντάμας οπού ήτον καπηλειό, πορνείο και χάνι ομού και επαρηγγειλα δια τη νυχτιά να φέρουνε τους οργανοπαίχτες από τον Πύργο.

Αντάμωσα και τους εμπορευόμενους δια την λειμούρα και εκανονίστηκε όντας νυχτώσει να βγάνουμε τεςπραμάτειες όζω κι εκείνοι θα φέρουνε τα ζώα δια να φορτώσουν και να πάνε εις τη Χώρα.

Όντας εσοκτεινίασε, εβγήκαν τα παλληκάρια με τα φορτία και εφορτώθηκαν τα ζώα και ο Νικολός υπήγε κοντά. Εδώκαμε εφτηνά εις τους Ντηνιακούς καμπόσα καντάρια βαμπάκι, όσπρια,

σιτάρι, μιγάδι, κριθάρια, καπνό και αρκετά τόπια ύφασμα από το λεγόμενο σελιμιέ.

Ύστερις υπήγαμεν όλοι ομού εις της μαντάμας Νταμόρε. Μέσα εκάθονταν ολίγοι άντρες ενδυμένοι τα φραγκολεβαντίνα και εφούμερναν.

Οι γυναίκες εφορούσαν ποκάμισα μεταξωτά πολλά κοντά, οι τραχηλιές των ήτον γυμνές. Οι λεβέντες μου εγύρευαν ανέρωτο κρασί και ρακή από σταφίδα. Τους έδωκα συμβουλή να κρατούνε τα ίσα δια να μη γένει καμιά φασαρία. Η πατρόνα μας ετοίμασε αργιλέδες με το ζακουστό δια την ποιότην του προουσαλιδικο. Τα παλληκάρια ήρθαν εις γνωριμιά με τες πέντε κόρες του Γιαγκούλα, παλαιού μου γνώριμου από τες πειρατείες, πλην σκοτωμένου, οπού εκάθισαν μαζί μας και έπιναν και εφούμερναν από τες καπνοσύριγγες. Ήτον σύμφωνες δια να απεράσουν τη νυχτιά μαζί των, μόνον ολίγους παράδες και την ευδαιμονία εγύρευαν, τες άρεζε η γλύκα της ανέμελης ζωής. Τότες εγώ έκαμα πεσιέσι εις τα κοριτζόπουλα εικοσιτέσσαρες πήχες ύφασμα χρυσομέταξον, οπού είχα κρατημένο εξεπιτούτου, και κείνες ετρίβαν τα μάτια των και ήτον πια όλο γαλιφιές και σκέρτσα. Ένας γέρο βιολάτορας επήρε το βιολί του και αρχίνησε να παίζει. Το Πλάσμα εις ευθυμίαν ευρισκόμενο έπινε το σπίρτο και έλεγεν «εβίβα του στραβού».

Μετ' ολίγον αρχίνησαν και οι οργανοπαίχτες την τζαμπούνα και το μαντολίνο, οπού ετραούδησαν μελωδίες πολλές, οι γυναίκες εχόρευαν και εσειετο η σάλα από τα ποδοπατήματα και εγώ έκαμνα χάζι τα κουνήματα και τα φερσίματά των.

Τα παλληκάρια εσηκώθησαν ομού, έως και ο γέρο Λουκάς εσηκώθη να χορέψει. Εσηκώθη και το Πλάσμα κι ήμουν περίεργος να ιδώ τι θα κάμει, και χόρευεν και έλεγεν, «Απόψε θα πεθάνεις στραβούλιακα ντερβίση!», και επαράστανε τον άγριο τρόπο οπού είχε μακιελέψει τον τυφλό ντερβίση.

Πολλά ναζιάρες ήτον ετούτες εδώ οι σικροφίτσες. Εχόρευαν τον μπάλο και άλλους χορούς και μια μικρή, ίδια η Σινάνινα, εμάγευε με τα σκέρτσα της τον Κοτζακρούς, οπού επολεμούσε να τη ζυγώσει και κείνη όλο του εξέφευγε, όλο του εγλιστρούσε, έτζι όπως κάμνει η περιστέρα εις τον γούτο. Αρώτησα ποια ήτον και

την ονομάτησαν Μπερδέ από σόι ντηνιακό, ετούτη όλο επήδαγε και επέτα.

Από το βάθος της ταβέρννας ηκούγετο ένα αμανεδάκι ολίγο παρύτερο, «Εκεί που τρώγανε κι επίνανε και το καυγαδάκι εστήγανε...»

Εζήτησα να κάμουν ησυχία, όντας είδα τον υγειονομικό φύλακα να ζυγώνει δια να μας ειπεί ότι «δεν ήναι συγχωρημένον να εξέρχονται οι ναύτες από το υπό κάθαρση ευρισκόμενο πλοίο και να ευθυμούν εις τοιούτον μέρος».

Ήτον φανερό ότι εγύρευε και ελόγου του μπαχτσίσι και συγχυσμένος τον αρώτησα, «Σκατοπαραδιά έχεις». Ο Χότζας ελύσσαξε, τον εξέβρισε και τον ονειδισε λέγων «Άντε χάσου, ρε, παλιοπούστη, ψωμοζήτα».

Κουβέντα εις την κουβέντα, εκείνος απείλησε να καλέσει τον Υγειονόμο και ο Χότζας εγερθείς του ειπε, «λάβε την δια πάντα κερατά», και τον εβάρωσε με το σπιλέτον κατὰ την καρδιαν. Τον εξέκανε εις τον τόπο. Ύστερον εδιάταξε την Μαντάμα να κεράσει όλους από μία ρακή. Οι γυναίκες είχαν πρώτες τρέξει εις το βάθος του καπηλειού ομού με τους οργανοπαίχτες.

Εσφαχτήκαμε. Η βραδιά ετελείωσε δι' εμάς και ήπρεπε να καθούμε. Ήβγαλα το πουρνί μου και αφήμα εις το τραπέζι πενήντα τάλληρα μεγάλα. Επήγαμε εις το πλοίο και ευθύς εσαλπάρουμε, αγκαλά το φεγγάρι ήτον εις τη χάση. Εβγήκαμε εις τον κάβο κι εβάλαμε πανιά. Μετ' ολίγον απερνούσαμε από το στενό Άντρος - Ντήνος με κίντυνο να τσακιστούμε εις τα σιότη έως οπού εβγήκαμε εις τη μεριά της Σύρας και ορτσάρουμε δια Γιούρα.

Ο καιρός επλάνταζε και εμείς ακολουθήσαμε την ορισμένη ρότα αλλά από τη λύσσα του νοτιά οπιστοδρομούσαμε. Η φουρτούνα ήτον μεγάλη και το σκαρι έτριζε από τη μανία της θαλάσσης. Το μπουρίνι μας έκοψε τα πανιά. Πρώτη βολά με έπιασε ζάλη κι ήβγαλα όλο το σπίρτο οπού έπια ομού με τ' άντερά μου μέχρις οπού η θάλασσα εκαταλάγιασε ολίγο και ορτσάρισα προς το λαγκόνι Φυκιαδάκι ονομαζόμενο δια αραξοβόλι, οπού έχει και το νερό δια να δροσιστούμε.

Με το φέγγος των άστρων επατήσαμε στεριά εις Γιούρα, ξεπατωμένοι και διψασμένοι ευναπαντήσαμε εις την ακτή, αξημέρωμα πια, τους Αγιουργιανούς τσοπάνους. Είχα φίλιαν με τ' αδέρφια από παλαιά από δουλειές οπού εκάμναμε ομού, εκάθοντο και είχαν φωτιά αναμμένη, εκοίταζαν τα ξάστερα και εμοιρολογούσαν. Εχάρησαν οπού μας είδον και μας εκάλεσαν να κάτσομε μαζί των, εφάγαμε και εξεδιψάσαμε. Μας είπον ότι τες απερασμένες τους ατακάρανε δια νυχτός πειράτες και τους εγδύσανε. Τους επήραν πλέον από εκατό προβατίνες. Είπον και άλλα, από το βούκινα έμαθαν ότι εις Χαλικίδα και Άντρο επλάκωσεν η χολέρα. Αρώτησα δια τον Σεβαστιανό το αδέρφι των, επειδής δεν τον είδα, και μας είπον ότι είχεν αγριέψει και έζη μόνος, δεν ομίληε κανενός και έτρωγε μοναχά ακρίδες και σαυράδες. Τους αφήγαμε και υπήγαμε εις τον κάβο του Μπιτάδου της Ματρίσσας, εις τη σπηλιά οπού έχομε κρυμμένες τες λειες, εφορτώσαμε το τζερνίκι και απάνω από τες πρίζες εριζάμε καυσόξυλα δια να μη φαίνεται το φορτίον. Απεράσαμε όλη την ημέρα εκεί δια να ησυχάσομε, το δε ταχύ να σαλπάρομε δια Σύρα. Εκοιμήθηγα και εις τον ζύπνο μου είδα από μακριά το Σεβαστιανό οπού εκρύβετο αλλά μόλις εννόησε ότι τον είδα, εκάθη, είχεν αγριέψει. Εφορτώσαμεν τες προβατίνες οπού είχομεν αγορασμένες από τους Αγιουργιανούς για εφόδια και με το σούρουπον αποπλεύσαμεν εκείθε με προορισμόν τη Σύρα.

Απερνώντας εις το αρκτικόν μέρος της Σύρας κατά τη θέση Γράμματα, ήρκαμε μισοβουλημένο ένα μπριγκαντίκι με ρώσικη σημαία, απορφανισμένο ναυτών, από πειρατική έφοδο μάλλον, το δέσαμε και το εσύραμε κοντά.

Εις τα μισά του Θεριστή μήνα, αξημέρωμα αριβάραμε εις Ερμούπολη και υπήγαμε εις την αράδα πλησίον της προκουμιαίας, όπου στέκονται τα καθαριζόμενα πλοια. Εκοίταζα την πόλη και την αποστρεφόμενα, ούτε τα καλά της μήτε και τα πλούτη της μου εκάμναν εντύπωση πλέον. Εις ετούτη τη νήσο όλοι ζητούνε και παίρνουνε μπαχτσίσι, εδώ ήναι συναγμένοι όλοι οι κλέφτες και απατεώνες του ντουινιά, ενώ εμείς οπού ζούμε εκεί όζω εις την θάλασσα και μας ονομάζουν πειράτες εις την ουσία δεν κλέβομε,

πλην απογυμνώνομε τους κλέφτες εμπόρους από ροχικά, χρήματα και κάθε διαμαντικό, μαλαγματικό, μπακιρικό και τα ξαναμοιράζομε πιο δίκαια.

Εις τα τελευταία, νταραβέρια κάμνω με ένα γενοβέζο έμπορο, τον Αυγουστίνο Μπερτέν ονομαζόμενο, οπού του εμήνυσα ότι ήρχα με μπόλια καλούδια. Κατόπιν συνεννοήσεως, μας επλεύρισε την ακόλουθη νύχτα η μαούνα του Μπερτέν, δια να φορτώσει τη λειμούρα, δίχως φόβον κανένα, λόγω της κρατούσης εις τον λιμένα ασυδοσίας.

Ο Αυγουστίνος Μπερτέν τα εκανότισε και με τον ταρσανά και επήραν τα συντρίμματα του πλοίου οπού εψάρεψα εις τη θάλασσα. Όντας είδαν οι μαστόροι την ξυλική τα 'χασαν, ήτον από το ξακουστό τει του Μαλαμπάρ. Μόνο τα χέρια οπού δεν μου εφίλησαν.

Οι Ερμουπολίτες ήναι ένα χαρμάνι απ' όλες τις λατσόνες του Αιγαίου. Εδώ απαντάς Χιώτες οπού ήναι άθρωποι φιλόκαλλοι, ντιστεργέδες, γεννημένοι δια το εμπόριον και έτοιμοι δια άθην απάτη, Ψαρριανούς οπού έχου την ατιμία εις το αίμα των, Κασιώτες οπού ήναι αθρώποι της θαλάσσης, Μυτιληνιούς και Καριώτες αγριαθρώπους. Ενώ εις την Απάνω Χώρα κατοικούν Λεβαντίνοι φερμένοι από όλη τη Μεσόγειο, Μαλτέζοι, Σιλαβούνοι, Κροάτες και όλα τα μέρη της Ιταλίας. Ο Αυγουστίνος Μπερτέν, κατοικεί εις την Απάνω Χώρα και λογίζεται ένας εκ των τιμίων πολιτών, πλην κρυφίως έχει ολάκερη συμμορία κλεφτών εις πολλά νησιά του Αιγαίου πελάγου. Εις τες αποθήκες του και εις τ' οσπήτι του ευρίσκεις λειμούρα απ' όλην τη Μεσόγειο. Εντός δε των δωματίων του έχω ιδεί με τα μάτια μου ντάνες τ αφιόνια Σμύρνης εις καλάθους των πενήντα οκάδων, αρπαγμένα από τες αμερικάνικες νάβες οπού ο Γενοβέζος τα εμπορεύεται εις τιμήν πολλά ακριβή.

Εφορτώσαμε εις τη μαούνα καμπόσα γαλλόνια με ρώμια Ινδιών, σκεύη διάφορα και ροχισμό, καμπόσο σιτάρι, κριθάρι και μιγάδι, σιουρέτα και πετζιά αργασμένα.

Δεν είχε καλά καλά φωτίσει, όντας αποσώσαμε και εκάμαμε πανιά εκείθε και ήβγαμε εις τα πέλαγα. Ο καιρός το 'χε γυρίσει σε νοτιά και έκαμνε πάχνη. Δεν μ' αρέζει πλέον να παγαίνω εις

Ερμούπολην. Σιχαίνομαι το λιμένα και τους στεριανούς της αλλά έχω και στεναχώρια με όλα όσα ενθυμούμαι. Μ' αρέζει ν' αναπνέω τον καθαρίο αέρα, τη μυρωδιά της θαλάσσης, την αρμύρα. Ο πειράτης θέλει να αιστάνεται λεύτερος και να στοχάζεται λεύτερα. Σύντροφοί μας ήναι οι ανοιχτές θάλασσες και το άγριο κύμα, το δρολάπι και οι φουρτούνες, το κρύο και η ζέστη, τα άπατα νερά, τα ύφαλα, οι ξέρες και οι τραγάνες, της θαλάσσης τα σπήλαια και τα ερημόνησα οπού δεν τα κατοικούν ανθρώποι παρά μόνο τα άγρια, οχιές, ατσίδες και βαρβάνια. Ξαλαφρώνει η ψυχή μες τη βροχή και την αντάρα, εις τα αστροπελένια και εις τα μπουμπουνητά, εις τον άγριο άνεμο και εις τη λύσσα του καιρού. Ομπρός εις το θεριό Θάλασσα, κανένας μας δεν ωφελεί, γινόμαστε μικροί και πάει καπνός όλη η αποικιά μας.

Έχει μόχθους η ζωή η εδική μας και βασάνους και θλίψην και οργή, έχει όμως -εις τη χάση και εις τη φέξη- και χαρές, γλέντια και ερώτοι. Είμεθα άνθρωποι και εμείς, πλην άνθρωποι της θαλάσσης. Και κανείς από μας δεν γεννιέται γνωρίζοντας από την κοιλιά της μητρός του. Όλοι μανθάνομε με το μόχτο και ολίγον ολίγο. Και αναλόγως την τέχνη οπού θέλει καθείς ν' ακολουθήσει και το πόσο μυαλό κουβαλεί μες στην κεφαλή του και αν έχει βούληση και καρδιάν, θα γένει και σωστός.

Ελόγου μου, παιδί αμούσταγο εξεκίνησα, άπραγος ήμουν εντελώς, ίσα οπού έφτανα τα κουπία και απέρασα τη ζωή μου όλην μέσα εις την άρμη της θαλάσσης, μου εμαύρισε ο κώλος και εθαλασσοδάρθηκα χρόνους πολλούς, έως οπού να μάθω την τέχνη τη ναυτική. Ο νιος οπού θέλει μαθές να ξεκλειδώσει τα μυστικά της θάλασσας και να γένει ναυτικός, αρχινάει από το μηδέν. Το πρώτο πράμα οπού σε δασκαλεύει ο ψημένος γεμιτζής ήναι να μεταχειρίζεσαι τα κουπία. Μικρός ευρέθηκα εις τα καΐκια οπού εκουβαλούσαμε εις την Πόλη σιτάρι, άλογα και ξυλική, τάβλες. Τους χρόνους εκείνους δεν υπήρχε ναύτης οπού να μη θέλει να έμπει εις τη δουλειή του Σουλτάνου. Εις τας αρχάς του θέρους οι σκριβάνοι και οι στρατολόγοι ετριγύρναγαν εις τες ταβέρνες του Πέραν και εναυτολογούσαν πληρώματα. Πρώτοι οι Κρητικοί επάγαιναν εις το στόλο του Σουλτάνου δια να δουλέψουνε. Είπα να υπάγω και εγώ μα δε με επήρανε τότες

επειδής ήμουν μικρό παιδί. Ήμουν όμως κωλοπετσωμένος κι έπιανα πουλιά εις τον αγέρα, έμαθα να υπολογίζω με το μάτι πόσους πόδας ήναι το μήκος της γάστρας από κόρης έως το κοράκι και πόσον απέχει το άκρον της τροπίδας του μεγάλου καμαριού. Τα έμαθα όλα δια τα άλμπουρα και τα κατάρτια, δια το πομπρέσο, τες κεραιες και τα τζιμπούνια, τον παπαφίγκο και τες μετζάνες, δια τα τρίγωνα πανιά, την μπούμα και τες γάμπιες και το φλόκο.

Εδιδάχθηκα τους ναυτικούς κόμπους, τες τσακιστές θηλιές, τους σταυρόκομπους, τους ποδόδεσμούς, τους γαϊδουρόκομπους, τους ορμιόδεσμούς, τους κόμπους όλους δια το ψάρεμα, τ' αγκίστρι, το γρύπο, τα στριφτά σκοινιά όπου τ' άλειβα με κατράμι για να μη σαπίζουν, έπλεκα τα σχοινιά, έφριανα πλεξούδες, όλα, τα γούμενα, τα παλαμάρια, τα μαντάρια, τα ρεμέτζα, τες μπαρούμες, τες σκότες, τα σφιλάτσα, τες ληγαδούρες, τα καλαμέτα, όλα πέρναγαν απ τα χέρια μου. Κι έμαθα να ματιζω τα σκοινιά, να φριάνω σκαρμούς και τροπωτήρες και αρχίνησα να σκαρφαλώνω χωρίς φόβο εις τα κατάρτια, να κρεμιούμαι από τα ξάρτια και να ανοίγω και να διπλώνω -ανάλογα τον καιρό- τα πανιά και τ' άρμενα. Κι απόμαθα καλά να αρματώνω, ώστε να κρατάνε τα σκοινιά και όλα τα χρειαζόμενα δια το κράτημα των καταρτιών εις τη φουρτούνα και δια το ξεδιπλωμα των πανιών και την πρυμοδέτηση και πλαγιοδέτηση του πλοίου. Κι απόμαθα να κρατιέμαι με τες αρίδες μου για να 'χω τα χέρια λεύτερα και να δουλεύω τες αντένες, να κάμνω ματισιές εις τες γάσες, εις τα σκοινιά και τα έκαμνα όλα τούτα τα επικίντυνα δίχως λιγοψυχιά. Το φόβο τον ενίκησα, εβασανίσθηκα, εχτυπήθηκα, εξάλισθηκα, εξέρασα, ετσακίσθηκα. Παθός-μαθός, ελέγαν οι παλαιοί, και δεν επέρα ημέρα οπού να μη μανθάνω καλύτερα την τέχνη του αναβηγάρη.

Ετούτα δεν ήναι πράματα οπού δύναται να τα μάθει ο καθείς, ούτε γράφονται εις τα βιβλιόπουλα δια να τα διαβάσεις. Πώς να το καταλάβει τινάς αν δεν το ακούσει κι αν δεν του το δείξουνε; Μόνον όποιος έχει το μεράκι της θαλάσσης ημπορεί να νιώσει. Εγώ όλα ετούτα τα έμαθα αγάλι αγάλι από τους παλαιούς γεμιτζήδες, και η τέχνη μου μ ανέβασε ψηλά.

Πλεύομε με προορισμόν τη Ντήνο, να ανταμώσωμε τον Τίγκα δια να τον πάρομε κοντά. Ήτον γαλήνη και δεν εφύσα διόλου. Ετούτες τες ώρες, όντας έρχονται οι νοτιάδες και κάμνει λιοπύρι, απερνάμε δύσκολα.

Εβγάλαμε τες καμιζόλες, τες αφήσαμε κρεμασμένες από το ζουνάρι και επιάσαμε το κουπί. Μετ' ολίγον με μουσκεμένες τες πλάτες από τον ιδρω, και τη βλαστήμια να δίνει και να παίρνει, ενιώσαμε το φύσημα του γραίγου οπού εφούσκωνε το πανί και εσταματήσαμε. Οι δρόμοι της θαλάσσης ήτον πάντοτες δύσκολοι και τους ενδιαφέροντε ο καιρός, οι άνεμοι, η μπονάτσα και οι φουρτούνες. Απέρασα μεγάλο μέρος του βίου μου κάμνοντας κουπί, και ήρχαν ημέρες οπού επελαγοδρομούσαμε ίσαμε είκοσι μίλια και τριάντα κάποτες λάμνοντας χωρίς ανασασμό και μόλον το σιληρό κάματο δεν ενιώθαμε αποσταμένοι. Αλλά ήρχονταν και μέρες οπού εφύσα και δεν ήτον χρεία να τραβήξομε κουπί.

Εις την Εσπεριαν τα πράματα αλλάζουν, μα μεις δώθε εις τα Ανατολικά παγαίνουμε ακόμα τα κουπία. Τες απερασμένες, εδιάβαζα εις τες γαζέτες ότι το εμπόριον εις Ευρώπη γένεται πλέον στεριανό με τον σιδερόδρομο, ως και τα πλοία σιδερένια γέγονται και τους βάνουν ατμομηχανές δια να ήναι ογληγορότερα. Εις τα ναυπηγεία της Εσπερίας χτίζουν φρεγάδες και νάβες από σίδηρο οπού κινούνται με πανιά ομού και με μηχανές ατμού προς βοήθειαν. Τα πράματα αλλάζουν γοργά και εις ολίγον θα τρίβομε τους οφθαλμούς μας με τα γενόμενα.

Οι απόστασες αναμεσής εις τα νησιά ήναι μικρές και οι πλεύσεις βαστάνε ολίγο και ελόγου μου έχω τη χρειαζόμενη πείρα και όλες τες ρότες χαραγμένες εις την κεφαλή μου, τόσες φορές οπού υπήγα και ήρχα. Κατέχω το πού ευρίσκεται κάθε νησί και νησόπουλο, ποιο έρχεται πρώτα εις την πλεύση και ποιο ακολουθεί. Ο κάθε τόπος έχει τα ιδικά του σουσούμια και το δικό του φυσικό. Ακτές, γκρέμια, χάλαρα, όρμοι και νερομάνες ήναι τα σημάδια μου. Ανεγνωρίζω όλα τα κορφόπουλα και τα βουνά και καταλαβαίνω το Βοριά από τα κουριόζικα δεντράκια, ποτές εις το βορνά τα δεντριά δεν ανεβαίνουνε αφηλά παρά μένουν αχαμνά και γέρνουνε απάνω από το χώμα σαν τα μαλλιά των κοριτζών

οπού τα παίρνει ο αγέρας, αντίθετα με τους μεσημβρινούς τόπους οπού θεωριεύουνε. Παρακολουθώ και διαβάζω τ' άστρα ως και τα σημεία του καιρού, πούθε πετούνε τα ταξιδιάρικα πουλιά και μυρίζομαι πότε θα ρχει καταιγίδα και τότες λέγω εις την κουμπανία, «Αξημέρωμα θα σηκώσει σοροκάδα, θα κάμει κοσμοχαλασιά και να φυλαχτούμε». Βλέπω τη θάλασσα να ζαρώνει και ξέρω πότε θα φυσήξει η τραμοντάνα να ξελαμπικάρει το πέλαγο και να φανούν τα νησόπουλα. Τις νυχτιές μελετάω το φεγγάρι αν ήναι ξαπλωτό ή ορθό και γνωρίζω τι άνεμο θα φέρει την αυριανή και εάν θα κάμει γραίγο ή πονέντε. Κοντέφαμε εις τη Ντήνο και αφηλά εφάνη το απόκρημνο χωριό Υστέρινα με τους δέκα ανεμόμυλους οπού στέκουν αράδα εις το βουνί. Εις τον όρμο Άμμος εβγήκαμε να κάμουμε νερό. Είδαμε μερικούς ψαράδες οπού εκαλάρανε και τους εχαιρετίσαμε. Εις τον γιαλό υπάρχει ποταμάκι με γάργαρο νερό και πολλά χέλια και επιάσαμε καμπόσα με τα χέρια. Δεν εφύσα καθόλου και η θάλασσα ήτον κάλμα αλλά έκαμνε πολλή ζέστη. Το Πλάσμα υπήγε πρύμα και έβαλε να βράσει τα χέλια.

Το βουλευμένο άστρο Ξώμπουργο εφανερώθη απάνω εις το βουνόπουλον και ομοιάζε με τυρί πέτρωμα. Πολλά τα χωριά εις τες βουνοπλαγιές πλην δια τον φόβον ήναι κρυμμένα εις τες λαγκαάδες. Χίλιες εκκλησές ήναι σκόρπιες εις το νησί, ακόμα και εις τες σπηλιές υπάρχουν ρημοκλήσια και μέσα βρισκεις καλούδια οπού αφήνουν τα χαϊβάνια οι πιστοί, ανατολικοί και δυτικοί, άρτους, τυριά και λάδια και σπύρα μέχρι και παράδες αφήνουν. Τα ίδια κάμουν και οι Οθωμανοί εις τα μέρη της Ανατολής, εις τες σπηλιές οπού καλογερεύουν οι Μαραμπού κουβαλούν ροχισμό και φαγιά. Έτυχε και ελόγου μου σαν ήμουν κунηγημένος εις τη Σάμο, πριν απαντήσω τον Αλέξιο Σαλταφέρο, ν' απεράσω καμπόσο καιρό κρυμμένος εις τες σπηλιές και να θρέφομαι από σαυράδες και τες ελεημοσύνες των πιστών, να 'ναι καλά...

Νύχτα εφτάσαμε εις τη Γαστριά, ολίγον πριν τα Κιόνια της Ντήνος, και ο Τίγκας οπού ήτον ομπρός εις το σπήλαιο και ανάμενε, μας έκαμε σενιάλο με το φανάρι δια να εννοήσουμε. Είχε

μαζί του δυο χωριανούς και γαιδάρους οπού εκουβαλούσαν τέσσαρες κάσες κίβδηλα άσπρα με προορισμόν τους οθωμανικούς τόπους. Εποδήσαμε και εφορτώσαμε τες κάσες απάνω εις την επιλοιπη λειμούρα οπού θέλαμε παραδώκει εις Μύκωνον. Οι αγωγάτες οπού εβαστούσαν λαμπάδες εχάθησαν μέσα εις το σπήλαιον και ο Τίγκας μας είπε το μυστικό ότι το άντρον συνδέεται με τουνέλι και σιάλες μέχρις εις το μέγα κάστρον της Ντήνος. Με εκάλεσε μάλιστα να ιδώ το σπήλαιον και τες αρχαίες γραφές οπού ήτον σαλιγμένες εις τα τοιχώματά του. Αθρώποι παλαιοί κι αποθαμένοι είχαν γραμμένα τα ονόματά των και τες πατρίδες των. Εχτύπησα και γω τ' όνομά μου εις το βράχο: «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΕΓΡΟΣ, ΘΕΡΟΣ 1851».

Ύστερις τα εμιλήσαμε. Ο Τίγκας είχε φέρει μαζί πασσαβάντια δια το τσούρμο και χαρτιά δια το πράτιγο και τη Σανιτά της Μύκωνος. Πρώτον θα επαγαίναμε εις Μύκωνον να δώκουμε το επιλοιπο φορτίο αλλά και δια να εύρομε πλοίο κόμοδο δια τες πειρατείες.

Το Πλάσμα είχαν αποσώσει με τη σούπα και εκάτσαμε και εφάγαμε και ήτον βάλσαμον. Όντας αποφάγαμεν, επέσαμε και κοιμηθήκαμε.

Το αξημέρωμα εσήκωσε λεβάντε και εσαλπάρουμε δια το στενό Ντήνος-Μύκωνος πλην ο άνεμος ετραβιόταν δυσμικά και μας έσουρνε. Άφησα το τιμόνι εις τον Τίγκα οπού ήτον πιλότος καλός και ελόγου μου εκοίταζα με το κανοικιάλι. Την Μύκωνο οπού απέχει σικάρα πέντε μιλια από τη Ντήνο την έβλεπα από τη μεριά του γαρμπή οπού ομοιάζε σε σκύλο ξαπλωμένο με δύο κεφαλές, το ελέγαμε και εγελούσαμε. Προς την δυσμική μεριά ήναι ο Τούρλος οπού παλαιότερα εκάμναμε ορμητήριο και εφόδους, διότι κλείνει από τες δύο μπάντες με νησόπουλα και από μιαν ξέρα και δεν ήμπορούν να ακιλουθήσουν τα πλοία τα βασιλικά.

Εις ετούτα τα νερά, τους παλαιότερους χρόνους, ήγουν εις τα 1827, ο εξακουστός πειράτης Γιάννος Καραμάνος λεγόμενος άρπαζε ολάκερο φορτίον αφιόνια, από μιαν αμερικάνικη κουρβέτα και το επούλησεν εις τους Μυκωνιάτες. Ολίγες ημέρες αργότερον εκατάπλευσεν εις Μύκωνον μέγα πολεμικό πλοίον με εκατόν

σαράντα ικανόνια, εξεμπαριαχρίστηκαν αμερικάνοι αξιωματικοί και ναύτες και ο Διοικητής των είπεν ότι εάν δεν παραδώκουν όλη την ποσότη τ' αφιόνια μέχρι την αυριανή τότες θα φυλακώσει τους πρώτιστους και θα βουλήσει τη νήσον παντάπας. Και όντως την ακόλουθη ημέρα τ' αφιόνια επαραδοθήκανε απόφια εις το περίπου και η Μύκωνος εγλύτωσε.

Απερνάγαμε το στενό Ντήνος-Μύκωνος όντας εξαφνιστήκαμε από θέαμα μοναδικόν, εφάνη ένα μπάριο διαβαίνον οπού είχε μάκρος απέραντον, είχεν εφτά κατάρτια χαμηλά με λατίνια και ερχόταν από το αρχικιόν μέρος με πορεία προς νότον. Το τσούρμο υπόπτευσε μήπως ήτον το μέγα ατμόπλοιο που εγκατασκευάστη εις Λονδίνο, πλην το σχήμα των ιστίων του έφερεν απορία και μας εγέννησεν αμφιβολίες.

Μου έκαμνε εντύπωση μεγάλη το θέαμα. Ακούω και διαβάζω ότι το εμπόριον εις Ευρώπην γένεται ολονόνα και πιο στεριανό με τες ατμομηχανές και τους σιδερόδρομους και εις τες θάλασσες ομοίως οι ατμοδρόμωνες πλέουν όλο και πιο ογρήγορα ως τα τετραπέρατα και όλα ετούτα με κάμνουν να συλλογιέμαι προς τα πού παγαίνει η κοινωνία των ανθρώπων και η οικουμένη ολάκερη...

Πλην ελόγου μου το εικαλοιοίταξα δια του τηλοσκοπίου και εννόησα ότι δεν ήτον πλοίο, ήτον μέγα κήτος, το μεγαλύτερον οπού είδα ποτές. Από την κεφαλήν του, οπού ήτον στρόγγυλη μέχρις εις την ουράν οπού έστεκε αφηλά απάνω από τη θάλασσα είχε μάκρος ειατό και πλέον πήχες και τα κατάρτια και τα ξάρτια οπού ενομίσαμε ήτον τα περά του κήτους και μόνον το μεσιανό είχαν ύψος ίσαμε είκοσι πήχες. Είχε μέγα δρόμο και τα νερά εις το διάβα του εχώριζαν, έκαμνε απόνερα και φουσιθοθαλασσιά και το τζερνίκι εκλονίστη και ανεγκαστήκαμε να πιάσομε τα κουπία δια να εγλυτώσωμε τον καταποντισμόν.

Το περιεργον ετούτο εφάνη κατά το εσπέρας και μετ' ολίγον έγινεν άφαντο.

Φτάσαντας εις Μύκωνον, εσυναντήσαμεν μέγα στόλο από ειατοστές καΐκια ψαράδικα και καμπόσες χιλιάδες βουτηχτάδες ερχάμενους από Κάλυμνο και Λέρο, από Σύμη, Χάλκη και τες

ανατολικές Σποράδες νήσους. Απερίμεναν φουνταρισμένοι εις τες Δήλες και εγύρευαν από τες ελληνικές Αρχές και τη Σανιτά να λάβουν ελευθεροκοινωνία πέραν από το τριήμερο οπού τους είχαν δοσμένο δια να ψαρέψουν τα σφουγγάρια ελεύθερα εις τα γύρω ελληνικά πελάγη. Τα σφουγγάρια πλερώνονται καλά εις την Εσπερία και δια το λόγο τούτο χιλιάδες σφουγγαράδες κατεβαίνουν εις τα άπατα της θαλάσσης με τες σιανταλόπετρες δια να τρυγήσουν τον αβλέμονα βυθό.

Η Σανιτά μάς όρισε να ποδήσομε εις το κανάλι Δήλο-Ρή-νεια, και εφουντάραμε εις τα άβαθα με την πλώρη και τες άγκυρες εις το γαρμπή. Όντας γιαλώνομε αρχή μου έχω πάντοτες να μετρώ τες οργιές με το σιαντάγιο μην τύχει κι εύρομε εις τον πάτο και κρατώ απίκο δια να ριζώ την άγκυρα. Όλα τα χαρτιά να 'χεις διαβασμένα, πάλε δεν ξέρεις πότε ήναι σωστό το άραγμα του πλοίου, αυτά δεν τα γράφουνε τα ναυτολογικά χαρτιά, και γω πάντας εξετάζω με το γυαλί το βάθος κι αν ήναι από κάτω άμμος ή βράχος και εύρει η γάστρα εις το βυθό και κοπεί. Προσέχω ακόμη ποιος άνεμος πιάνει τον κάθε λιμένα και με ποιον άνεμο θα ήμπορέσω να σαλπάρω και πού ήναι σικεπανά δια να φουντάρω και να δέσω. Εις τη ζωή μου ολάκερη εμάνθανα και εξακλουθώ να μανθάνω τους πολλά επικίνδυνους δια ναυάγιο τόπους, πού ευρίσκονται οι σκοπέλοι, τα περάσματα με τα μπουγάζια και όλα τα ρέζιγα. Το σκάφος, αν δεν κάμνεις προσοχήν, ήμπορεί να πέσει έξω και να τζαισιστεί εις τες ξέρες, εις τες τραγάνες και εις τους ύφαλους και να χαθεί σούμπιτο.

Ήπρεπε να περιμένομε δύω μέρες εκείθε δια να καθαριστούμε, πλην μας αφήσαν να πηγαίνομε και εις την μικρήν Δήλο όπου δεν έξουν αθρώποι και ήτον γεμάτη αρχαία χαλάσματα. Τριγυρίζοντας εις το νησί ευρίσκαμε καταγής πλήθος αγάλματα, ακέφαλα και κολοβωμένα, και ψώλους θεόρατους, όλα από μάρμαρο. Απάνω εις μια βοτσαλωτή αυλή επήρα έναν υπνάκο. Ηύρα και εσώναξα νομίσματα παλαιά και πλησίον εις το μολαράκι του λιμένα είδα μέγα σωρό από καύιαλα αποθαμένων, στοιβαχτά το ένα απάνω εις το άλλο, δια να πυργώνονται αφηλά.

Σήμεραν εις τες 22 του μήνα Θεριστή, επαράδωκαμε εις τον μυκώνιο Αθανάση Χαραλάμπους τες κάσσεσ με τα κίβδηλα και τες πρίζεσ δια να πορευτεί κι εμείς εβολτετζάραμε ολίγον εις Χώραν και κρυφοκοιτάζαμε δια ν' αλλάζομε πλοίο. Είδαμε μια μπελούν μυκωνιάτικη, σκαρί πολλά ωραίο και κόμοδο δια πειρατείαν και τη βραδινιά, αφού εμπρώτοις τα εκοπανήσαμε εις ένα καπηλειό υπήγαμε εις τον λιμένα περί ώρα μεσάνυχτα και εφορτώσαμε τα κίβδηλα, επηδήσαμε εις την μπελού, ελύσαμε τα σχοινιά, εμαζέψαμε την άγκουρα κι εσαλπάραμε. Ελάβαμε απόφασην και τραβήξαμε δια Παροναξίαν. Ήτον σκότος κατράμι πλην δεν μας έγνοιαζε.

Ο θαλασσινός άνθρωπος, με τον καιρό, κάνει χτήμα του μια μυστήρια αίσθηση προσανατολισμού, σαν τα πουλιά τα ταξιδιάρικα. Εννοεί κάθε στιγμή τη θέση του και την πορεία του εις το πέλαγο και γνωρίζει το πού και το πώς πρέπει να πλεύσει διαβάζοντας τα άστρα και τη σελήνη τη νύχτα και παίρνοντας ως οδηγό τον ήλιο και τες κοντοπόδαρες ή μακροπόδαρες σιές την ημέρα.

Συντοχρόνως τα χέρια γίνονται επιτήδεια εις το κουμάντο του τιμονιού. Μαθαίνει να κρατά πλωρήσια τη φουρτούνα δια να αποφεύγει τους χτύπους των κυμάτων εις τα πλευρά του πλοίου, ξεύρει τότε να πλαγιάσει το σκαρί όρτσα εις τον καιρό και να κρατήσει τα ίσα, τότε θα κάμει πλεύση πρύμα για να 'χει τον άνεμο ούριο και τότε θα τσιμάρει δια να μην έχει όρτσα τον καιρό. Όντας αγριεύουνε οι ανέμοι και ο καιρός ανεβαίνει και φουσκώνει η θάλασσα, ξεύρει πάλε πού πρέπει να υπάγει δια αραξοβόλι.

Και ελόγου μου με τον καιρό εξετρίφτηκα δια να μανουβράρω και να κρατώ τη ρότα με ανοιχτά τα πανιά, όντας το πλοίο αγαντάρει εις τη φουρτούνα και έχει ρίσκο να ξεσούρει.

Ενθυμούμαι έναν καιρό οπού εμάνθανα το ανεμολόγιο και όλο αρώταγα. Σήμεραν πια οσμίζομαι από μακριά το Λεβάντε και το Γαρμπή, την Όστρια οπού φέρνει τα πεσιέσια από τα μέρη τα μεσημβρινά, τες φουρτούνες, το πούσι και τες μπόρες.

Ο Τίγκας εκράτει εις τη λαγουδέρα τα ίσα και ομίληε δια τα Νησιά των Κρεμασμένων στη μεριά της Μύκωνος και αργότερα

στα ελάχιστα φωσάκια εφάνη ζερβά μας και το Δρακονήσι οπού φωλιάζουν οι φώκιες και όποτες απερνώ τες ακούω να σιούζουν, το κλάημα των ήναι σαν του μωρού παιδιού, και όντας ερωτεύονται αντιβουίζουν οι θαλασσοσπηλιές από τες κραυγές και τα γλεντοκόπια τους. Ο Τίγκας έλεγεν ότι αν κάμει τινάς κακό σε φώκια, τον κυνηγά και τον ευρίσκει η μεγάλη λευκή φώκια οπού κολυμπά εις τα νερά του Αιγαίου και τότε βουλιάζει δια εκδίκηση.

Αργότερον επήρα εγώ το κουμάντο και ο Νικολός επήγε κι έγειρε. Από πρωίας είχα ιδεί εις Μύκωνο τους γλάρους οπού απετούσαν ίσα απάνω εις το κύμα, σημάδι ότι θα σήκωνε δυνατό αγέρα και τώρα ανέβαζε τον καιρόν. Η μελού ήναι πολλά ωραίο σιαρι και φαίνεται καλά σαβουρωμένη. Εβάλαμε πανιά και ειρατήσαμε πορεία δια Παροναξία ενώ ο γαρμπής αγριεύεν και εγώ έκαμνα προσπάθεια δια να κρατώ το σιαρι εις τα όρτσα.

Την απερασμένη βραδινιά όντας εποκοιμήθηκα είδα όνειρο σημαδιακό. Ήμουνε, λέει, εις ένα μπάρκο και αρμενίζαμε εις τα οθωμανικά πελάγη και κει οπού ισάραμε μας εφανερώθη από το νερό ένας άντρας θεριό με γένια πράσινα και ουρά φαριού οπού την εστριφογύρνα και ήτον εις την κεφαλή και εις το σώμα γιομάτος φύκια, χάβαρα και πίνες και ομίληε με βροντώδη φωνή. Είπεν ότι θα εφύσα τόσον πολύ οπού θα εσβαρνούσε το μπάρκο και θα το εβούλιζε. Ετούτα είπε το θεριό και εφύσηξε εις έναν μέγα κόχυλα και εβγήκαν χίλιοι ανέμοι και ασήκωσαν το μπάρκο εις τα ουράνια. Και ήτον ο όνειρος τόσον ζωντανός οπού εταράχτηκα και εξέμεινα άγρυπνος να τον εσυλλογιέμαι. Το 'χει αντέτι ετούτη η θάλασσα της Παροναξιάς να αγριεύει, τη μια με τα μελέμια, την άλλη με τες σοροκάδες. Άκουγα τη θάλασσα οπού εστενάζε, την άκουγα οπού εβογικούσε, την ένιωθα οπού εκοιλοπονούσε και το είπα και εις τους λεβέντες που στέκαν ζυπηνοί:

«Η θάλασσα έχει κάψες, θα μας χορέψει...»

Ελόγου μου δεν τη σιάζομαι τη θάλασσα, τη σέβομαι όμως. Έχω μάθει να την κοντρασάρω εις τες φουρτούνες, παγαινοντας καταπάνω εις την τρικυμία κι άμα χρειαστεί, ξεσαβουρώνω δια να μην πάμε όλοι φούντο. Τα έχω βγάλει πέρα εις όλη τη ναυτοσύνη μου με χίλιες δυω αβαρίες και ηξέυρω πότε

να κοστάρω και πώς ν' αποφεύγω τα ρεύματα, τη φουσιοθαλασσιά, τ' αντιμάμαλο και πώς να διαβάζω τα σημάδια της στεριάς και του αγέρα.

Εικοστάραμε την Αζιά και αξημέρωνε, όντας αλάργο εφάνη η Πάρο και ήβλεπα τα μικρά ψαράδικα οπού εμαζεύοντο εις το μπογάζι εξαιτίας της αγριάδας του ανέμου. Εις το τηλοσόπιον επαρατήρησα δύο βασιλικά πολεμικά οπού επάγαιναν ίσα εις τον λιμένα της Πάρος. Εκρουβήκαμε εις έναν κόρφο εις την Αζιά και ολημερίσαμε ειειδανά. Ερχάμενη η νύχτα εσαλπάρουμε και πάλε. Και ήτον σκότος βαθύ όντας εμπήκαμεν εις το κανάλι Αζιάς-Πάρος έχοντες τον καιρό πρύμα. Αντικρύ εις τον λιμένα της Αζιάς ευρίσκεται το νησόπουλο με τη μαρμαρένια πόρτα. Η Πάρο έχει ένα μέγα βουνί καταμεσής και η Αζιά από αντικρύ πολλά αφηλά βουνά, εγκρεμούς και αετοράχες και το μεσιανό βουνί οπού ομοιάζει εις κουκουβάγια. Εις την μεριά του πονέντε ήναι ο Μούργκος, οπού έστοντας παιδόπουλο ήκουα από το σόι ότι εδώ έζη ο άππρος κοντά εις τον μέγα κουρσάρη Κρεβιλιέ.

Από την μεριά της Παροικιάς εξάνοιγε εις την αντάρα το πετροκάραβο. Εμεις υπήγαμε κατά τη μεριά της Αζιάς και εφουντάραμε εις τα σκεπανά γιατί εις το κανάλι ήναι επικίντυνα και ετούτες τες ώρες φιαίνει ρεύματα και δίνες και εις το σκότος δεν ηβλέπαμε. Αξημέρωτα εσήκωσε τρικυμιαίον άνεμον και με το πρώτο φως ειίνησα και ακολουθήσα πορείαν κάμνοντας προσοχήν μεγάλη μέχρις οπού να έβγω από το κανάλι για τες Αμαρίδες οπού 'ναι θανατηφόροι σκόπελοι και έχουνε πνίξει πολλά καραβόσκαρα. Αριβάραμε εις το ακρωτήρι της ανατολής οπού στέκει μπουργος εις το βράχο κι ήναι τόπος βουλημένος και ακατοίκιστος. Καθώς απερνούσαμε τον κάβο και εβγήκαμε εις τα πέλαγα επέσαμε εις ανεμοζάλη μεγάλη, ετρικυμιάσεν σφόδρα και εις το νερό εκουλουριάζονταν ρούφουλες και ρουφολίμπες και εγύρευαν να μας χάψουν. Το είχε γυρίσει εις σοροκάδα και όντας ανεμοδέρνει ετούτος ο καιρός ακόμα και οι στεριές τρικυμιάζουν, τα δέντρα ξαπλώνονται καταγής, τα σπαρτά βουρλίζονται, η θάλασσα χοχλαιιάζει και τα κύματα σηκώνονται ορθά κι ολόγυρα οι στεριές χαμηλώνουν και χάνονται. Το καραβόσκαρο εσηκώθη εις τα ουράνια. Η θάλασσα είχε γίνει το ένα με τον ουρανό και

όλα τα εκάλυψε το σκότος οπού εικομματιάζετο από ολοπλούμιστες αστραπές, βροντές και κεραυνούς ενώ ενοίγονταν οι καταρράχτες τ' ουρανού. Και ετότες ήρχαν τ' αερινά πράματα ντιντινίζοντας κι εγαντζωθήκανε στο πίκι και εις την μπούμα και εκρεμάστηκαν εις τα ξάρτια και απάνω εις τες αφρίλες των κυμάτων εχοροπηδούσανε δαιμονικά πλάσματα της θαλάσσης με σώμα γερακίνας και κεφάλι γυναικός και μας έκραζαν εις τον έρωτα και εις τον πνιγμό.

Ο αγέρας μάς ειχε σχίσει τρίγκον και παριέτο κι εβρέθηνα εις ανάγκη λόγω της κοσμοχαλασιάς να ποδίσω εις αραξοβόλι. Αγαντάρισα εις το τιμόνι και το κουφάρι έτριξε ολάκερο, ο θαλασσινός τόπος εσειέτο και αναποδογουριζόταν από τον κλονισμό της μελούς. Ορτζάρισα δια να έμπουμε εις ένα κόρφο να σφαλιστούμε, πλην η φουρτούνα μας έσπρωχνε απάνω εις τους ξερόβραχους. Το καμπούνι ασηκωνόταν από τον σάλο εις τον ουρανό και το σκαρι έσκαγε καταμεσής εις τα αγριεμένα σιοτεινά νερά οπού εχοχλάκιαζαν, και εστρίγγλιζαν τα δεσίματα κι οι αρμοί, κι ολάκερος ο κερεστές εβόγγα από το σιαμπανέβασμα. Ηβλέπαμε κοντά μας γαβάρες, μπρίκια, μογιαντέδες με σπασμένα κατάρτια, είδαμε και ένα τραμπάκουλο να βουλιάζει, να χάνεται. Και ο παφλασμός των κυμάτων μας εκατασιέπασε ολόκληρους και επάψαμε να βλέπουμε. Κάποτες ήφερα τη βόλτα και εκατάφερα να έμπω εις μιαν αγκάλη όπου και αραξοβολήσαμε.

Έτον περί την τρίτη ώρα μεσημβρινή, όντας εγιαλώσαμε νοτίως της Πάρος, εις Αντίπαρο, μουσκεμένοι και ζέπνοοι. Εξεμβραριαριστήκαμε εις μιαν έρημη παραλία και ανάψαμε φωτιά να στεγνώσομε. Ειάμαμε νερό εις μια βουρλοπηγή και εχτυπήσαμε δύο κατσίκια, τα εφήσαμε και εφάγαμε. Εμείναμε καμπόσο κειδιά δια να συνεφέρομε και να διορθώσομε τες αβάρεις. Ανέβηκα εις τα αφηλά και επαρατήρησα με το τηλοσιόπιο το πέλαγο. Ένεκα της σφοδρότητας της φουρτούνας είχαν συμβεί πλείστα ναυάγια και άλλες δυστυχίες εις τα μάρια και ειχε χαθεί κόζμος. Είδα μπαταρισμένη μια πολάκια να χοροπηδά στο σάλο, πιο αλάργο ένα καραμοσόλι, δύο ψάθες, εννόησα καρβοτσαισιμένα περάματα και τσερνίκες οπού αργοσαλεύανε

απάνω εις τες αφρίλες των κυμάτων, είδα τα συντριμματα μιας σκουνας λόβερ οπου έπλεαν ομού με τα έπιπλα, είδα τσακισμένες βάρκες αδειανές και ανάμεσα εις την ξυλεία επλέανε τα κουφάρια κακορίζικων πνιμένων, έως και παιδων, οπου ήτον μπρουμυτιασμένοι και από τα φορέματα μ' εφάνησαν Οθωμανοί. Το άθλιο παπαδαριό λέγει ότι οι χριστιανοί πνιμένοι πλεύουνε ανασιελωμένοι.

Ήβγαμε με την κουμπανία και εμαζέψαμε τ' αντενοκάταρτα, τα μποπρέσα και τους μακαράδες και τα εδέσαμε ομού με τες βάρκες ξοπίσω μας και όντας πια απόσωσε η αγριάδα κι ήπεσεν ο θανατηφόρος αγέρας, αγιαλά ήτον ακόμα φυσικοθαλασσιά και έσουρνε, εμαϊνάρισεν ο καιρός κι εβγήκαμε εις τα στενά Πάρου-Αντίπαρου. Απεράσαμεν το μπουγάζι, οπου έχει νησόπουλα, αμμούδες και ξέρες και τραγάνες με μικρά επικίντυνα περάσματα και ρηγά νερά. Εις τα νησόπουλα εγυμνώσαμε τους τσοπαναρέους οπου επήραμε τυριά, βούτυρον και έξη αρνιά.

Εβγήκαμε εις την μεριά της Σύρας οπου εγεννήθη εις το πέλαγο καλωσύνη και επήραμε απόφαση να υπάγομεν προς μεσημβρία δια να πωλήσομε τη λειμουρά. Εγυρίσαμε τα πανιά μας προς Κίμηλον και Μήλον και οδηγήσαμε τα καραβοτσακισμένα εις τον ταρσανά εις τον μέγα κόλπον της Μήλος.

Οι μαστόροι με εκάμνανε χρυσόν δια τη λειμουρά οπου τους ήτον πολλά αναγκαία. Εγύρευαν όπου και αν ετύχαινα σιαρί βουλημένο να τους το ακουμπήσω. Και πράγματις έδωκα σε δαύτους -με το αζημίωτο- καμπόσα ναυαγισμένα οπου μου έπεφε η θάλασσα. Οι καραβομαραγκοί, όντας βγάνουν τα βουλημένα όξω από το νερό τα κάμνουν φύλλο και φτερό και δουλεύουν με επιτηδιότη το δρυ από τον Άθω και το σαμιώτικο πεύκο και το πεύκο της Σκόπελος και της Θάσος ή την ξυλική από τα Λέβιθα. Κρατούνε ό,τι δεν ήναι τσακισμένο γιατί η παλαιά ξυλική, η ταξιδεμένη, ήναι πολλά ανώτερη από την καινούργια. Επίσης, παστρεύουν και κρατούν τ' αντενοκάταρτα, τα μποπρέσα και τους μακαράδες, οπου ήναι πολλά αναγκαία.

Άλλοτες πάλε τα βουλημένα σιαριά οπου ευρίσκαμε τα επαγαίναμε εις Νιο ή Νικαριά αναλόγως όπου μας εβόλευε. Κάποτες εις τα αβαθή κοντά εις τα Πρασονήσια της Μήλος ηύρα

ένα πέραμα νεόχτιστο με ωραίον ακρόπρωρο, χωρητικότητας ίσαμε εκατόν πενήντα κοιλών, με σώον μέγα μέρος των επίπλων, ιστόν, πανί, άγκουρα, αγκουρόσχοινα και την αντένα. Δεν ηύρα σημείον οπού να εδήλωνε ιδιοκτησία. Ελυπήθηκα όταν έδωκα ομού το ακρόπρωρον οπού ήτον σκαλισμένη μια γυναίκα στητή με ορθά τα βυζά, πράγμα ωραίον. Η θάλασσα το 'φερε, η θάλασσα το επήρε...

Φθίνοντας ο Θεριστής επήραμε απόφασην να υπάγομεν εις τα οθωμανικά μέρη και εβάλαμε πλώρην δια Νικαριά.

ΑΛΩΝΑΡΗΣ 1851

Πρωτομηνιά τ' Αλωνάρη μήνα και η θάλασσα έκαμνε άνοιξη. Φτάσαντας εις Άγιο Κυριακό της Νικαριάς ανεζήτησα άντρες για τσούρμο πλην ουδεις ηθέλησε να ρχει κοντά και όχι μόνον ετούτο αλλά και ο Μιχαήλς Ψάλτης εζήτησεν να ξεβαραριστει και έμεινε εις Νικαριάν. Μ' εζώσανε τα φίδια. Άλλοτες όλοι των επαρακάλουν δια να έμπουν εις την κουμπανία και τώρα απροθυμά. Εσαλπάραμε εκειθεν και το Ικάριο έκαμνε μπουνάτσα και εμεις εβλέπαμε καθαρότατα την Σάμο. Την ακόλουθη ημέρα, εμάνθανα από τα Ψαρρά ότι οι δύο λεβέντες οπού εβγήκαν εις το νησί, επροδόθησαν από τους ψαρριανούς δημογέροντες και επαραδόθησαν εις την τουρκιήν εξουσίαν, οπού έστειλεν επιτούτο κότερον δια να τους παραλάβει. Ακούσαμε ομοίως ότι εβγήκαν προς αναζήτησή μας τα τουρκιικά πολεμικά πλοία. Και μεις γυρίζομε δώθε κείθε σαν τες άδικες κατάρες, παστωμένοι εις το αλάτι, πεινασμένοι, δεν έχομε για ημέρες τίποτις να φάγομεν. Εμασουλούσαμε μόνον μουχλιασμένα παξιμάδια και αραιά και πού εξεγελούσαμε την κοιλιά μας με πικραλίδες και αλίφωνες οπού φυτρώνουν εις το παράλιον, τα ετρώγαμε κι ήτον σκέτο φαρμάκι. Τες νύχτες εκλέβαμε κανέναν υπνάκιο κουβαριασμένοι στενόχωρα, πλην εγεμίζαμε ψείρες ο ένας τον άλλον κι ήπρεπε να ξυνόμαστε χωρις σταματημό. Και άμα εβρίσκαμε καμιά εμπασιά, κανά κόρφο κρυφό ή θαλασσοσηλιά εκρυβόμαστε δια να ζαποστάσουμε μια στάλα. Σπανίως ανάβαμε φωτιά διότι δεν ήπρεπε να δίνουμε χαμπέρι.

Εις τες Οινούσες της Χιός εκρυβήκαμε διολίγο και όταν ήρχε να γιαιλώσει μια μπομπάρδα αναγκασμένη από τον αγριεμένο βοριά την ατακάραμε. Εβγάλαμε τους ναύτες και τον καπιτάνιο όξω και τους εδωρήσαμε τη μελού. Εις την μπομπάρδα ηύραμε διάφορα χρήσιμα εμπορεύματα και αναμεταξύ των δεκαπέντε βαρέλια με πυρίτιδα και ντουφέκια.

Εις τες τρεις τ' Αλωνάρη, εμάθαμε ότι εις τα παράλια της Μικρασίας επαρησιάστηκαν ακόμη δύο ελληνικά πλοία, το εθνικόν ατμόπλοιον *Όθων* και ο *Λουδοβίκος*, η *Αμαλία* ήτον από τα πριν, και μας εγύρευαν. Ο Νικολός Τήγκας πρώτος είπεν, δεν πάγει άλλο και εξήτησε το μερδικό του, επήρε μια ψάθα κι έφυγε μόνος του με προορισμόν την Ντήνο.

Δεν ήτον επιθυμία μας να έρθουμε εις διχόνοια με τα ελληνικά πλοία και τους πατριώτες μας. Το αιστανόμουν ότι και άλλοι ηθέλανε να τα βροντήξουνε. Για όλα ετούτα ελάβαμε απόφαση να μοιράσομε τους παράδες και να φύγουν όσοι θέλουν και να μείνουν οι επίλοιποι. Έφυγεν και ο Λιάκος ο Γάτος, μαζί του υπήγεν και ο σιλαβούνιος Σκουμπεικάκης. Και όταν ήρχε η ώρα να χωρίσομε, επιληθήκαμε, όπως οι γυναίκες, εις το στόμα και ο καθείς ετραβήξε το δρόμον του. Κοντά μου έμειναν ο Αθανάσης Κάραχαρος, ο Σάββας Χατζή Αναστασίου, ο Λουιάς Χότζας, ο Γιώργης Κοτζακρούς, ο Προδρομος Κλεφτομύτικας, ο Κυριακούλης Βακόντιος, το Πλάσμα και ο Μάξιμος Κοψαχειλής.

Δια τους επίλοιπους τι θα τρέξει από δω και εμπρός δεν το ηξεύρω, τα εσυμφωνήσαμε ν' ανταμώσομε -αν είμεθα ακόμη ζωντανοί- το χειμώνα εις τις *Σαράντα Δράκοι*, εις Ερμούπολην.

Εγώ δεν έχω κάμει ποτέσ κακό εις ελληνικό μπάριο και δια τούτο δεν νομίζω τον εαυτόν μου υπεύθυνον ενώπιον των ελληνικών νόμων.

Μετ' ολίγον μας ήρχε το χαμπέρι δια το εγγλέζικο ατμόπλοιον οπού κοστάρει εις τα παράλια της Μικρασίας ότι εσυνέλαβε τον Τήγκα δια νυκτός και τον επήγε εις Σύμωρην δι' ανάκρισην και έσυρον ομού και την ψάθα. Και ολίγες ημέρες κατόπιν ηκουσαμε από τον κόχυλα ότι εβγήκε εις τα πέλαγα το φραντζέζικο πολεμικόν μπρίκι δια σύλληψήν μας και έχει μαζί τον Νικολό τον Τήγκα δια να τους οδηγήσει εις τα μέρη όπου

κάμνομε ορμητήριο. Εμείς ελάβαμε απόφαση να μετακινηθούμε από τες θάλασσες ετούτες το ογληγορότερον. Επήγαμε δια νυκτός εις Χιόν και επήραμε εις την κατοχή μας ένα τρεχαντήριο, οπού μ' αρέζει διότι έχει δρόμον πολύ, δεν κάμνει μπούγιο και ήναι καλότατο δια φυγήν.

Η νύχτα ήτον σπουδαία, είχαμε πρύμα τον καιρόν και επλεύσαμε με όλα τα πανιά γεμάτα προς την μεριά της Σάμος.

Τέσσαρες τ' Αλωνάρη μήνα, και το αυτοκρατορικό μπρίκι *Φεζρή Σιφρέτ* τραβερασάρει τες Βορειοανατολικές Σποράδες προς καταδίωξή μας. Ομοίως μας γυρεύουν οι ελληνικές κουρβέτες. Την ημέρα κρυβόμεθα εις κόρφους και λαγυνία, βιγλίζομε το πέλαγο με το κανοικιάλι και καρτερούμε πότε θα φανεί πλεούμενο να κάμομε έρευνα τι σακαρί ήναι και τι σημαία κατέχει.

Βλέπω τα κομπόγια ν' απερνούν με συνοδεία πολεμικών πλοίων, βλέπω ν' απερνούν φρεγάδες και αυτοκρατορικά κότερα και γολέτες και ξένα βασιλικά πλοία οπού εξέρχονται προς καταδίωξή μας, πλην εμείς μένομε κρυμμένοι. Και αν ιδούμε από αλάργο τα πολεμικά πλοία να ζυγώνουν, αμολάρομε το γρύπο και καμωνόμαστε ότι καλάρομε. Ακόμη και να απαντηθούμε οκάποτες και μας βάλουν εις φυγήν, πάλε αγαντάρομε με τα κουπία και φεύγομε σχεδόν με ίσην ευκολία, επειδής τα μεγάλα μπάρκα δεν ήμπορούν να μας ακολουθήσουν μέχρις έξω εις τη στεριά· τρέμουν τες τραγάνες και τα άβαθα αναμεσό εις τα αναρίφνητα νησόπουλα και τες ξέρες. Και όταν ήναι αναγκαίον, βουλιάζομε το πλεούμενο με επιτηδειότητα ώστε, όντας ζυγώσει το πολεμικόν, δε βλέπει ίχνος και εμείς φεύγομε εις τα πλησίον βουνά.

Πέντε τ' Αλωνάρη μήνα και ευρίσκονται το κατόπι μας όλα τα οθωμανικά πολεμικά ομού και τα ελληνικά βασιλικά πλοία, έτζι εποφασίσαμε να υπάγομε διολίγο εις τα πέριξ της Σάμος όπου γνωρίζω καλώς τες θάλασσες και τες κρυψώνες. Επιθυμούσα ομοίως να κάμω πεσικέσι τες πυρίτιδες και τα όπλα οπού επήραμεν εις τον Σαλταφέρον, άθρωπο γκαρδιακόν, γιατί τον ευγνωμονώ οπού με εσύντρεξε κείνες τες μαύρες και πολλά δύσκολες ώρες. Έχοντες εις κατοχήν μας ένα μύστιο και μια

φορτωμένη δωδεκάκωπη λέμβο οπού εσούραμε δεμένη ξοπίσω, εβάλαμε πλώρη δια το βόρειο παράλιο της Σάμος. Εμείναμε αλάργα από τον λιμένα Βαθέος, ηξέυραμε ότι κείθε αράζει η ατμοκίνητη φρεγάτα *Ταΐφ* και το ατμόπλοιο *Μισίρ Βαχρί*, αλλά και ανατολικά εις Μουλά Ιμπραήμ ήτον τούρκικα στρατεύματα εις επιφυλακή με πλήθια πολεμοφόδια και δεν εικοτούσαμε να έρθομε εις μάχην μαζί των.

Επειδή ηξέυρω ότι η βασιλική κουρβέτα *Λουδοβίκος* γυροφέρνει πότε-πότες τη Σάμο και ομοίως βολτετζάρει και το *Φεζρή Σιφέτ*, παρακολουθώ ολονένα τα πέλαγα και σήμερον εξανοίγοντας με το κανονιάλι είδα αλάργα το τακτικόν αυστριακό βαπόρε οπού απερνούσε ερχάμενο από Πειραιά. Εις Σάμον σκοπόν έχω να συναντηθώ με τον Αλέξιο Σαλταφέρο εις Δρακίους ίσως, ειδαλλιώς εις Μαραθόκαμπο. Με τον Σαλταφέρον οπού ήτον αρχηγός των ενόπλων είχα πάντοτες σχέση αγαθή γιατί ήναι άθρωπος μπιστικός. Τον εννόησα πάντοτες ως δεύτερο πατέρα κι όποτες είχα χρεία μ' εβοήθησε με το παραπάνω και όντας εδραπέτευσα από τα Τουμπρούκια και ήμουνε φυγόδικος με ετάισε και μ' έκρυψεν κι οτιδήποτε άλλο ήτον αναγκαίο, έως και το πλεούμενο δια να εγλυτώσω από Σάμον εικανόνισε. Άθρωπος της καρδιάς ήτον και ομίληε πάντοτες με πάθος δια επανάσταση κι ελευτερία ελληνική. Έλεγεν: «Επολέμησα τον Τούρκο δια λευτεριά ελληνική. Αιματώθηκα κι ελαβώθηκα και κάμνω ότις ημπορώ δια να γένουμε το ένα με την Ελλάδα, αγωνίζομαι δια την ανεξαρτησία της πατρίδας και την ένωση με την Ελλάδα».

Κι όποτες εχρειάστηκα τσούρμο, μου έστειλε μπιστεμένους αθρώπους δια να δουλέψουνε κοντά μου.

Εσουρούπωνε όντας επλησιάσαμε δυσμικά τη Νήσο, η Σάμος ήναι τόπος αλίμενος και πλην του λιμένα Βαθέος δεν θα εύρεις μέρος κόμοδο δια αραξοβόλι, πάρεξ βουνά και άγρια βράχια, ξάνεμοι όρμοι και ξερές αμμούδες και κάτι μπασμένα κορφόπουλα. Όταν απεράσαμε από τα Καρλοβάσια είχε πλέον νυχτώσει. Δώθε θα 'ναι καμιά ώρα δρόμος μέχρι τα Σεϊτάνια.

Εφτάσαμε εις το σκότος, εφέραμε τη βόλτα και εμπήκαμε εις το Μεγάλο Σεϊτάνι οπού 'ναι κρυψώνας καλός και εποδήσαμε.

Εβγήκαμε με τη λέμβο ομού όλο το τσούρμο δια να ξαποστάσουμε και επατήσαμε στεριά, εγώ έκαψα ένα τζιγάρο κι εξάπλωσα κάτω από έναν πεύκο, εφούμερνα κι εμύριζα τα χώματα και τα ογρά χόρτα κι αγαλλίαζε η ψυχούλα μου.

Ο νέος καΐμακάμης, ο Κονεμένος, έφερε γενικὴν αμνηστία δια τους οποίους έλαβαν μέρος εις την επανάσταση. Εφήρτισεν ειδικό νόμο δια την πειρατεία και εφοβέριζεν ότι έτζι και πατήσουμε το ποδάρι μας εις τη Νήσο θα στείλει τα λεφούσια του Μουσταφά Πασά δια να μας κόψει. Ετούτος εδώ εφαινόταν διαόλου κάλτσα, με το που ήρχε εις Σάμον έστησε ως η αράχνη ολάκερο δίχτυ με ρουφιάνους δια να μανθάνει τα πάντα. Εκάλεσε τους καλαμοβρακιάδες υγειονόμους, τους σταθμεύοντες εις τα μέρη οπού κοστάρουν τα πλοία, και τους εδιάταξε να ανακρίνουνε τους πλοιάρχους ερχάμενους από ολούθε και όσες πληροφορίες μαζώνουν για το πηγαινέλα των πλοίων και των επιβατών και τες κινήσεις του Νέγρου και τες πειρατείες να τες στέλνουν ευθύς εις τη Διοίκηση. Και έτζι μανθάνει τι γένεται εις τη Νήσο και τα πέριξ και παρακολουθεί τες κινήσεις μας.

Εκοιμηθήκαμε εκειδά εις τα Σεϊτάνια και περί το αξήμερωμα, όντας ανοιζάμε τα μάτια είδαμε καμπόσα καΐκια λιάπικα οπού απερνούσαν αλάργα, εγώ τα γνωρίζω ετούτα τα σκαριά και την πορεία των και εκατάλαβα ότι παγαίνουν δι' επιδρομήν εις τα τουρισχώρια.

Έστειλα τον Κοτζακρούς, οπού 'ταν γέννημα από τις Δρακαίοι και ηξεύρει καλότατα τα κατατόπια, να δώσει εις τον Σαλταφέρο τα χαμπέρια ότι μαθές ήρχε ο Νέγρος εις τα Σεϊτάνια και κουβαλεί πεσιέσια, ντουφέκια και πυρίτιδες και ότι γυρεύει συνάντηση.

Περί το σούρουπο είδαμε ένα πλήθος μπιστεμένους με γαιδαρομούλαρα να κατηφορίζουν το μονοπάτι. Ήτον χωριανοί, από τους Δρακαίους και καμπόσοι Μαραθοκαμπίτες. Εμπρώτοις εξεφορτώσαμε από τη μεγάλη λέμβο τα βαρέλια με την πυρίτιδα, τα ντουφέκια και τέλος τα ρούμια οπού ελάβαμε από τη χιώτικη μπομπάρδα και οι επίλοιποι τα εφορτώναν εις τα ζώα. Μας επήρε ολάκερη τη νύχτα. Αργότερον ήρχεν και ο Σαλταφέρος, κοντά

του ήτον και ο παπαγιώργης Ζαχαριάς. Εσυγινήθηκα οπού τους είδα και τους δύο. Τους έδωκα καλούδια, μερικά τόπια χασιέ και μίαν σκέπην δια τον μπάρμπα Αλέξη. Ειάτσαμε κι εφάγαμε και τα ειουβεντιάσαμε. Τους έκαμνε εντύπωση μεγάλην οπού δεν ηθέλησα να λάβω παράδες δια τα ντουφέκια και τες πυρίτιδες. Δεν ηξέυρανε πώς να με ευχαριστήσουνε, εγώ πάλε είπα ότι ήτον χρέος μου εις τον Σαλταφέρο. Ο μπάρμπα Σαλταφέρος μου είπεν ότι προ δεκαμέρου είχε ποδήσει το φραντζέζικο πολεμικό μπρίκι και εγύρωευεν πληροφορίες δια το Νέγρο, μαζί των είχαν έναν ειδικό μου συντροφοναύτη από τη Ντήνο δια να τους οδηγήσει εις τα μέρη οπού εκάμναμε το πλείστον ορμητήρια. Αχ, αυτός ο Τίγκας οπού με επρόδωκε...

Κουβέντα την κουβέντα ο Σαλταφέρος είπεν και δια τους οπλαρχηγούς της Σάμος και τα καμώματά των. Ο στρατιωτικός διοικητής των αυτοκρατορικών στρατευμάτων εις Σάμο, Μουσταφά Πασσάς, επαρήγγειλεν εις τους οπλαρχηγούς οπού εγυροφέρανε και εκρύβοντο εις τα βουνά να κοπιάσουν και να λάβουν θέσεις εις τον στρατό. Κι ετούτοι οπού ήναι προσκυνησμένοι από κούνια επρόστρεξαν γοργά.

Ο Μουσταφά Πασσάς με ταξίματα επήρεν κοντά του τον καπετάν Αλέξη, τον αρχηγό του επαναστατικού κινήματος και τον έκαμε υπασπιστή του κι ετούτες τες ημέρες τον απέστειλε εις Κωσταντινόπολη να προσκυνήσει τον Σουλτάνο δια να λάβει αμνηστίαν και να γενεί αρχηγός της χωροφυλακής. Ο άλλος ο Γιέκης, ο λήσταρχος απ' το Κοιάρι, οπού μέχρι τα πέρσι ήτον ακόμη επαναστάτης, έγενε το Γενάρη αξιωματικός της Ηγεμονίας, τα όμοια και ο Κεχαγιάς και ο Καραγιάννης κι ο Μαρούπας και άλλοι και άλλοι. Καλότατα κουμάσια όλοι των.

Εκόντευε να χαράξει κι ο Σαλταφέρος με τους ειδικούς του ετοιμάστηκαν να φύγουν, αγιαλιαστήκαμε και εχωρίσαμε και εγώ εξέμεινα με μια άσκημη γέψη απ' όσα είχα ακουσμένα.

Εμείναμε εις τα Σείτάνια δια να ξαποστάσομε κομμάτι, πλην την ακόλουθη ημέρα ο Σαλταφέρος μου επαρήγγειλεν με τον μπιστικό του ότι οι οπλαρχηγοί επήρανε το μαντάτο του ερχομού μας εις τα μέρη ετούτα και έπεσαν ραπόρτο εις τον καί-

μαϊκάμη Κονεμένο ότι εφάνη ο Νέγρος κι ελάτε πιάστε τον. Έλαβα απόφαση να σαλπάρουμε τάχιστα από Σάμον.

Αχ, μπρε, δεν θα τον πιάσετε έτζι το Νέγρο και το τσούρμο του. Η Διοίκηση της Σάμος πρέπει να μεταχειριστεί άλλα μέσα, να εύρει άλλους τρόπους κόμοδους, ειδαλλιώς θα συνεχίσουν τα κουφάρια των εδικιών σας να μένουν εις το μούσσιο και να ταϊζουμε τα οφάρια.

Εγώ δεν έσκυφα τον τράχηλο εμπροστά εις καμιά εξουσία, ποτές δεν επροσκύνησα και δεν έκαμα ντεμενέδες. Πλην ετούτοι εδώ οι γλιτζήδες καπεταναίοι εγίναν όλοι των προσκυνησμένοι της Διοίκησης.

Και κείνος ο πανούργος ο Γκέκης, οπού εθανάτωνε δια φύλλου πήδημα τον κόζμο, μέχρι και τους καλογέρους έθαφεν ζωντανούς.

Κι ο άλλος ο λερός ο Κεχαγιάς, οπού έγλειφε και οπού έφτυνε, επλήρωσε σακκιά τα άσπρα εις την Διοίκηση δια να τα 'χει καλά με την Πλουμού και όλο ερουφιάνευε και εφοβέριζε. Πουλημένα τομάρια και προσκυνησμένοι, όλοι των. Εμπροστά επροσκυνούσαν τον Οθωμανό και οπίσω τον εσιχτιρίζαν. Γιατί τους εχαρίστη κι αντίς να τους κόψει τους έδωκεν αμνηστία και τους αντάμειψε με θέσεις εις τη Διοίκηση.

Κι ατός του ο Ιωάννης Λεκάτης οπού έκαμνα παρέες εις του γυναικαδελφού μου τ' οσπίτι εις την Σύρα και ήτον ο Αρχηγός της επανάστασης και τον εσυνέλαβε ο Μουσταφά πασσάς νύχτα εις το οσπήτι του εις Λέκκα και τον εξεφτίλιζε και τον εγαϊδουρογύριζε εις το Βαθύ και έστελνε βαλτούς να τον γιουχάρουνε και να τον φτύνουνε, τώρα ευρίσκεται εις το κονάκι του Ηγεμόνα Βογοριδή εις την Κωσταντινόπολην και απολαμβάνει την προστασία του Πρίγκηπα και περνά ζωή χαρισάμενη, τρώγει και πίνει παρέα με τον Τύρανο του σαμιώτικου λαού και κάμνει τες βόλτες του λεύτερα εις την Κωσταντινόπολην.

Κάλλιο το λοιπόν λεύτερο πουλί εις τες θάλασσες και τα πέλαγα, πιο λεύτερος απ' όλους.

Εσίμωνα το δειλι όντας εβουλήσαμε τη δωδεκάκωπη λέμβο και με το μύστικο ετραβήξαμε τη βόλτα κατά τους Κορσούς.

Εμείναμε ολίγες ημέρες εις το Κλεφτοβλύχαδο και εις το Κουρνιαχτό οπού απέρασα χαρισάμενα με την Λουλούδα και ακόλουθα επήγαμε εις το ακριτικό μέρος, οπού έχει σπηλιές κρυψώνες δια ορμητήρια και γιουρούσια και ειεί εις τη θάλασσα της Σάμος εγδύσαμε καμπόσα μπάρα.

Τες πραμάτειες τες εικανόνιζα με το γέρο Κόντυλα οπού 'στελνε αθρώπους και ζώα δια να τα μεταφέρουνε εις την αποθήκη.

Ύστερις υπήγαμε εις το Μέγα Ανθρωποφά οπού και παλαιά εικάμναμε ορμητήριο. Συχνά κρυβόμαστε εις τες σπηλιές αντικρύ εις Φύμαινα και από το ψήλωμα του Άη Γιώργη τα παλληκάρια κάμνουν καραδοκία και στέλνουν σινιάλο με καπνό και κατρέφτη όντα ξεκρίνουνε πανιά. Και όποιος από την κουμπανία δώσει πρώτος το σινιάλο ότι εφάνη πανί για έφοδο παίρνει το καλύτερο όπλο οπού θα εύρομε εις το μπάριο.

Όντας ο καιρός ήναι μπονάτσα κάμνομε την ενέδρα εις τες ξέρες και εις τες Ανθρωποφάγες νήσους, οπού ήναι καλό πέρασμα και ρότα των εμπορικιών σαριών και καμωνόμαστε ότι ξεφαρίζομε το γρύπο, αλέστα πάντοτες δια προσβολή, δια το ξάφνισμα και τη μελλούμενη έφοδο αλλά και δια τη φυγή. Εις τα μπογάζια ετούτα απερνούν του κόσμου τα πλεούμενα, τι μπρίνια, γαβάρες, σιούνες και μπρατσέρες, τζερινία και μπομπάρδες και μεις διαλέγομε.

Έχομε έναν τσοπάνη της μπιστοσύνης μας, τον Τρουμπέτα, οπού μας κουβαλεί κανά καλότατο ερίφι και το σφάζει ο Κοτζακρούς, ο σφάχτης εμπρώτοις του κάμνει μια τρύπα εις το ποδάρι και φουσιώνει με το στόμα του το τομάρι δια να το γδάρει, ύστερον το ξεκοιλιάζει και εμεις μαζώνομε εις ένα δοχείο όλο το βόρβορο, τα άντερα, τες μαγαρισιές και τα κάτουρα δια να πασαλειβόμαστε με δαύτα. Ύστερον ψήνομε το πράμα και το τρώγομε.

Και όντας εξανοίγομε από μακριά ερχάμενο σακρί, τότες σαλπάρομε και πλέοντες εις τον Άη Μηνά παίρνομε θέση καρσί εις το στενό της Σάμος οπού θα κάμομε το ρεσάλτο. Μεταχειριζόμεθα βάρκα-λάτζα με κουπιά και λατίι, το δρόμο μας τότε δίνει το πανί αλλά και το πιδέξιο κουμάντο δια να

φουσκώνει πρύμα. Και όντας σιγουράρομε το πράμα τότες μόνο κάμνομε το ξάφνισμα. Δίνω με φωνή βροντερή το πρόσταγμα, τη γιούργια: «Εις τα κουπιά λεβέντες μου, σφουγγάτε τον κώλο σας. Εμπρός γενναίοι πουτσαράδες μου ...»

Κι όσο να πεις κύμινο κάμνομε την προσβολή. Χιμάμε απάνω εις την κουβέρετα και γδύνομε τα εμπορικά μάρκα οπού ήθελε παρησιαστούν. Κι επειδή δεν έχομε κατά νου να χαλάσομε τη ζωή ουδενός φιαόνομε σκέδιο δια τον αιφνδιασμό. Εγδύσαμε μερικούς Οθωμανούς χωρίς να κάμομε κακόν εις ουδένα. Ψες πάλε αναμεσό Κορσοί και Σάμος εκουρσέψαμε τέσσαρα οθωμανικά καΐκια. Τα τρία εκουβαλούσαν λεμόνια, σταφίδες, σύκα ξερά. Το τέταρτο εσήκωνε φορτίον σαπουνιού.

Περί το σούρουπο είδα τέσσαρα μεγαλότατα ιστιοφόρα πολεμικά πλοία, πλην ένεκα της απόστασης και του σκότους δεν εξείρινα οποίας εθνικότητας ήτον.

Μετ ολίγον ανέβασε τον καιρό. Επήραμε απόφαση να πλεύσομε εις τα μεσημβρινά νησόπουλα, εις το Ακριδοήσι και το Πετροκάραβο, την Ποντικόνησο και εις το Γατονήσι δια να λησμονηθούμε διολίγο. Ο καιρός, το ίδιο δυνατός, κρατεί γερά.

Με πνίγουν οι ενθύμησες και φουρτουιάζουν εντός μου οι αδικίες δι όσα μου έκαμαν. Ενθυμούμαι πλείστα άλλα καλά και κακά καμωμένα. Κατά το έτος 1846 εφυλακώθηκα εις Σύρα, όντας ένας ρουφιάνος χασάπης όπου είχα μαζί του αλισβερίς με κατσικοπρόβατα οπού του ήφερα από Μιρασίαν δια το μακελείον της Σύρας, υπήγε και μ ερουφιάνεψε ότι ήμαι κλέφτης και πειράτης εις τες Αρχές δια να μη με πλερώσει.

Ελόγου μου και τα δύο παλληκαρόπουλα οπού είχα κοντά, ο Χαραλάμπης Αλεξαντρινός και ο Ησύχιος Πιδροπάκης, δια να μην έχομε τα ντράβαλα με τη Σανιτά, επεριμέναμε να γενεί σκοτάδι και κρυφίως υπήγαμε εκτός λιμένος οπού υπήρχαν και άλλες τράτες και περάματα βγαλμένα εις τον άμμο κι επαραδώαμε τα ζώα. Ο χασάπης είπεν ότι ήθελε μας πληρώσει την αυριανή. Αντίς για τούτο εμάνθανα ότι μας εγύρεψαν οι εθνοφύλακες δια να μας δέσουν. Ερίζαμε το πλεούμενο εις τη θάλασσα, ήτον άπνοια και αρχινήσαμε τα κουπιά, πλην εις το

Γαϊδουρόνησο πλησίον μας επρόφρασαν το ακταιωρό και μας εσυλλάβανε οπού μας επαράδωκαν εις τους δημαστυνόμους. Μας επήραν τα όπλα και τους λάζους και μας έσουραν εις τες φυλακές της Τζιβάρας, όπισθεν του φούρνου του Μπιζαντέ εις την αγορά της Σύρας. Την άλλην ημέρα οδηγηθήκαμε εις τον ανακριτήν οπού αρώτησε διατί μας εσυνέλαβαν και εγώ του είπον ότι μας έπιασαν δια λεβεντιά και με εκατηγόρησαν δια πειρατείαν.

Είπαν ότι θα υπάγω εις τη φυλακή, μα γιατί, τι έχω κάμει; Η κλεψιά ήναι παλληκαριά και ελόγου μου ήμαι κλέπτης και πειράτης εις το οθωμανικόν κράτος και όχι εις το ελληνικόν, όπου ήναι το οσπήτι μου και δεν έχω κρίμας κανένα και ούτε έφταιξα απέναντι εις τον ελληνικό νόμο. Μάρτυς μου η αγία Θάλασσα, ότι εγώ κι όλοι εμείς οι αδερφοποιοί ουδέποτε εβλάψαμε πλεούμενον υπό ελληνικήν σημαία δια τούτο και δεν αιστανόμαστε ένοχοι εις το ελληνικόν κράτος, το εναντίον, όποτεσ απαντούμε τον Τούρκο εις τα πελάγη τον πολεμούμε.

Κι έτζι ευρέθημεν ομού, ο Αλεξαντρινός, ο Πιδροπάκης κι ελόγου μου με χαρτιά πλαστά εις το όνομα Δημήτριος Βαλσαμής από Τένεδον, φυλακωμένοι εις τη Τζιβάρα, περιμένοντας εάν και πότε θα γενεί η δικη μας. Η φυλακή της Τζιβάρας ήτον πολλά μικρή και γιομάτη αθρώπους, οι πλείστοι ήτον εκει δια μικρότατα εγκλήματα, πατικωμένοι ο ένας απάνω εις τον άλλον και ούτε να ξαπλώσωμεν υπήρχε χώρος. Από το σιδερωμένο παράθυρο έβγαινε η μπόχα μας ως καπνιά. Ως να μας είχαν καταδικάσει εις θάνατον δια του σκασμού. Όσον καιρό έμεινα φυλακωμένος εκουβέντιαξα με τους ιδικούς μου και εδιάβαζα τα συμβάντα εις τες γαζέτες της Ερμούπολης δια να μανθάνω τα γενόμενα.

Εκει, εις την φυλακή, απήντησα ένα διαβόητο παλληκαρά, Τομαρόπουλος με τ' όνομα, ήτον ο φόβος και ο τρόμος της Σύρας, είχαν εσφαγμένους πολλούς. Αληθινός φονιάς. Είχε κρυμμένη εις τα φορέματά του μια φαλτσέτα και αλίμονο εις τον οποιόν ήθελε αντιμιλήσει. Μα τι κεφάλια εκουβαλούσαν ετούτοι οι αθρώποι, το φονικό το 'χαν δια γούστο. Και ετούτος είχαν απεράσει πολλά. Του είχαν πέσει τα γένια, εβλάφθηκαν και τα οδόντια του, τελευταίως ήκουσα ότι επόθανε εις Ερμούπολην στερούμενος ακόμη και το ψωμί και ουδέ σάβανον δια να

καλυφθεί το σιήνος του είχαν και τον ενταφίασαν όπως τον εγέννησε η μάνα του. Μίαν ημέρα ο Τομαρόπουλος μου ομίλησε δια μια δημόσια, την Όρσα, οπού αγαπούσε και οπού την είχε εις τα Καρδαμυλίτικα σπιτωμένη και μου εζήτησε, αν έβγω από τη φυλακή, διότι εκείνος δεν έμελλε να ξανάβγει, να υπάγω να την έβρω.

Εις τη φυλακή έμεινα σχεδόν ένα χρόνο μέχρις οπού έγινε μεσολάβηση από αφηλά εις Αθήνας και με αφήκανε να έβγω. Οντας εβγήκα από τη Τζιβάρα υπήγα εις τη συνοικία Καρδαμυλίτικα, δίπλα εις τον ποταμό, όπως μου 'χεν ειπέ ο Τομαρόπουλος και ανεζήτησα της Όρσας τ' οσπήτι. Η τσαπερδόνα η Όρσα είχε ένα πρόσωπον ωσάν γαβάθα, μάτια μαργιόλικα οπού γλυκοθωρούσανε κι εσφάζανε και ένα έμορφο στόμα ωσάν του ροφού. Με εκαλοδέχτηκε κι εκάμαμε νταραβέρι και έμεινα καμπόσο καιρόν μαζί της. Η Όρσα ήτον αρπαγμένη, μικρό κοριτζί εις τη Σιαάθο, από πειράτες λιάπηδες οπού και την επώλησαν εις τα οθωμανικά μέρη και εις πρώτην ευκαιρίαν έφυγε κρυφίως δια να έρχει εις Σύραν οπού και εδούλεφε χρόνους έξη εις τα Καλυβάκια και ειχεν εξυηρητήσει άντρες πολλούς. Ήτον κοπελούδα καλή και μ' αγάπησε. Όλο Γιώργη και Γιώργη μου ήτونه. Και όπου επαγίναμε και όπου ευρισκόμαστε την εβόλευα. Μ' άρεζε να τη γαμώ. Ήθελα να τη φάω εκείνη τη γυναίκα, τέτοια γλύκα.

Η Όρσα ήτον Σιαθίτισσα και εκείνη μου ομίλησε εμπρώτοις δια τα πλούτη του μοναστηρίου της Παναγιάς εις Σιαάθον οπού ζούνε τρεις ψωροκαλογέροι και απερνούν βίον χαρισάμενον, βίον αρχόντων, ως οι καλογέροι του Αγίου Όρους. Έχουνε συνάξει όλο τον θησαυρό του ντουινιά, και ό,τι ποθήσουνε το 'χουν. Ολημερίς κι ολονυχτίς φαγι και πιόμα και γλεντοκόπι, μασουλίζουν τα πιο χοντρά σφάρια, χοιρινά και λούζες, πίνουν καλότατα κρασιά και ξεφαντώνουν με τα κοριτζια της νήσου οπού ύστερον τα προικίζουν.

Έιαμα την πρόταση δια να υπάγομεν εκεί και να τους ξαφρίσομε. Αμέ, μου ειπε.

Ολίγες ημέρες αργότερον με ένα καϊκι, δεκατρεις ανομάτοι τσουρμο εβάλαμε ρότα δια τα βορεινά της Σιιάθος δια να χτυπήσομε το μοναστήρι της Βαγγελίστρας.

Κοντά είχα καμπόσους συντροφοναύτες, ήγουν το Νικολό τον Τίγκα, τον Μάξιμο Κοφαχειλή, τον Κυριακούλη Βακόντιο, το Λουκά Χότζα, τον Κλεφτομύτια, το Πλάσμα, το Σάββα Χατζή Αναστασίου, αλλά και κάποιους οπού ηύρα εύκαιρους, το Χαραλάμπη Αλεξαντρινό από Χιον, το Σάμιο Δαβίδ, τον Αντρίκο Μάχιμο, το Λάζαρο Σμυρναίο και το Γάκη Δαμπαντούμπα. Μαζί μας ήτον και η Όρσα, την εικατάφερα ελόγου μου να 'ρχει μαζί, της είχα τάξει και ένα καλό μερτικό από τα πλιάτζικα. Ήτον βλέπει αναγκιαία η κοπέλα, διότι εγνώριζε τα κατατόπια.

Αριβάραμε, το λοιπό, εις το μπογάζι της Σιιάθος και εικοιτάξαμε με το κανονιάλι τον απότομο βράχο με τα λειψανα του κάστρου. Κάτωθεν είδαμε το εθνικόν κότερο ο *Γλαύκος* εις το αγκυροβόλιο. Εξεμακρύναμε απεκεί και δια να μην φανούμε εις την πλευρά της Μαγνησίας οπού ήτον ο Τούρκος, ετσιμάραμε προς το στενό Σιιάθος-Σκόπελος και αραξοβολήσαμε εις ένα κόλπο οπού έκαμνε κούδα. Εκαρτερέψαμε το πρώτον να νυχτώσει και εβγήκαμε κατόπιν εις την στεριά ακολουθώντας την Όρσα οπού ήξευρε καλά τον τόπο, επορπατήσαμε μια - μιάμιση ώρα δρόμο και εφτάσαμε εις το μοναστήρι της Παναγιάς.

Εκεινη έκρουσε τη θύρα λέγοντας μεγαλοφώνως, «Ανοιχτε καλογέροι. Ήμαι η κοπέλα οπού επαραγγείλατε και ήρχα για τρέλες». Μόλις ανοίξανε, τους εξαφνίσαμε και ελόγου μου τους έδεσα πιστάγκωνα. Ύστερον εψάξαμε με την ησυχία μας όλο το μοναστήρι και ηύραμε τα τάλαρα σε κάσσεσ και μετά ειάτασαμε και εφάαμε και ήπιαμε εις υγιάν των καλογέρων. Εκείνοι ήτον δεμένοι κατάχαμα, ελεεινοί και κακομούτσουνοι, μας εκοιτάζαν και εκαταριόνταν ολονένα. Ο Αντρίκος ο Μάχιμος ήβγαλε τη σπάθα και είπεν να τους κόψει αλλά δεν τον αφήκα. Τέλος εμαζέψαμε τεσ κάσσεσ και εφύγαμε εκείθε.

Εις το δρόμο, ενθυμούμαι, μας αρχίνησε νεροποντή και επορπατούσαμε ογλήγορα εις τα σκοτεινά, η Όρσα επάγαινε ομπρός και επήδαγε ως κατσίκα. Φθάσαντες εις το μπάρκο ειά-

τσαμε και εμετρήσαμε τα τάλαρα, χιλιάδες δεκαπέντε. Σύνουγα εσαλπάρουμε με προορισμόν τη Σύρα. Περί το μεσημέρι ευρισκόμενοι εις το αρχικόν μέρος της Εύβοιας ειδήκαμε τον Καφηρέα. Ξάφνου αρχίνησε η σοροκάδα και δεν απέρασε ώρα πολλή οπού η θάλασσα εξέρινα σμέρνες κι όχεντρες. Το πλεούμενο εσαμπανέβασε από τα χτυπήματα των κυμάτων και αντίς να παγαίνομε ομπρός οπισθοδρομούσαμε από τη λύσσα του ανέμου. Δια να γλυτώσομε από τη θαλασσοταραχή και την αναμπουμπούλα, εχώθηκα εις ένα κορφόπουλον και εφούνταρα. Το λοιπόν αφού εμείναμε τη βραδινιά εκείθε εις το απάγιο, και αφού ο καιρός εγύρισε εις καλοσύνη, αναχωρήσαμε με το πρώτο φως και αρμόδιο άνεμο, και ετραβευσάραμε νοτίως προς τα νησόπουλα Καλογέροι οπού υπάρχουν ξέρες πολλά επικίντνες δια τους ανυποψίαστους.

Αίφνης εις τον ορίζοντα εφάνη ένα σιαρι μεγαλότατο και πολλά ογλήγορο να έρχεται καταπάνω μας. Με το κανονιάλι εξέκρινα την εθνική κουρβέτα *ο Λουδοβίκος*. Ο αλαφρός άνεμος εταξίδευε τες φωνές των αξιωματιών προς το πλήρωμα: «Πρόσω ολοταχώς! Οπλίσατε! Κανονοβολήσατε!»

Μας έβαλαν εις φυγήν, ελόγου μου άρπαξα το πανί και εφώναξα εις το τσούρμο να πιάσουν τα κουπία και ν' αγαντάρουν.

Οι πρώτες μπάλες απέρασαν αλάργο πλην οι κατοπινές εσίμωσαν και μας επήραν ξέσκουρα. «Αγάντα ψωλαράδες μου, αγάντα να γλυτώσομε τα κεφάλια μας», ούρλιαξα. Εφάνησαν οι Καλογέροι και εμείς υπήγαμε κατακειθε δια γλυτωμό, αλλά το πολεμικό μας ακλουθούσε. Αναγκάστηκα να ισάρω δια Άντρο. Ωρα πολλή επλέαμε και όλο μας εξύγωναν. Με την ψυχή εις το στόμα εκοστάραμε βορειοδυτικά της Άντρο ενώ από την πλευρά του πελάγου μας εξύγωνε η κουρβέτα *ο Λουδοβίκος*. Έριξε και καμπόσες κανονιές και μία μπάλα μας επήρε στα γεμάτα.

Από την κουμπανία εχτυπήθηκαν τέσσαρες, ο Σάμιος Δαβίδ, το παλληκαρόπουλο ο Αντρίκος Μάχιμος, ο Λάζαρος Σμυρναίος και η Όρσα ομού, και το πλοιάριό μας ειατασυντρίφθηκε από τες σφαίρες και οι επιλοιποι γεροί εφράζαμεν τες οπές με τες καμίζες και τα ζωνάρια μας: έτζι δυσκόλως εφτάσαμεν εις Άντρον. Ετραβούσαμε τα κουπία με όσην ψυχή μας είχεν

απομείνει έως οπού εκαταφέραμε και εζυγώσαμε εις το παραθαλάσσιον και αράξαμε το καΐι. Ομπρός μας ο αφηλός βράχος οπού ήτον το ερειπωμένο κάστρο της Φανερωμένης. Επηδήσαμε όζω και πλατσουρίζοντας εις τα ανάρηχα, φορτωμένοι με τες κάσσεσ τα τάλαρα, ανεβήκαμε εις τα γκρεμένα. Εσκαρφαλώναμε εις τα πελεκητά εις την πέτρα σιαλιά ο ένας οπίσω του άλλου κι εκουβαλούσαμε και τους λαβωμένους. Ελόγου μου εκουβάλησα την Όρσα. Ανεβήκαμε με μιαν ανάσα ίσαμε απάνω εις το κάστρο και επέσαμε ξέπνοοι εις το ψήλωμα. Ανάγυρα εις το βράχο ήτον χαλάσματα αναριφνητα, οσπήτια, αποθήκες, χαμοκέλεσ δια να κρυβούμε, αλλά είχα πίστην, να σκάσει ο διάολοσ, ότι δεν θα ήρχονταν το κατόπι.

Ο *Λουδοβίκοσ* αναμεταξύ είχε ριξει και τες δύο άγκουρες και έμενε εις τα άπατα νερά από φόβο μην πάθει αβαρία και τώρα εκατέβαζε τη μεγάλη λέμβο με ναύτεσ.

Δίπλα μας εις τα γκρεμνά και εις το χάοσ ακούγονταν τα γερακόπουλα οπού έκραζαν και ζυγιάζονταν εις τους ουρανούσ και από τη στερνή βίγλα του κάστρου εβλέπαμε το σκοτισμένο από τη ζέστη πέλαγο οπού απλωνόταν ομπρός μας, κάτωθε τον όρμο Κόρθη και καρσί τα χωριά οπού ανεβοκατεβαίνανε εις τες βουνοπλαγιές και εις τα λαγιάδια' δεξιά εξεμύτιζε ολίγον η βόρεια πλευρά της Ντήνοσ. Εσφάλισα ολίγον τα μάτια μου εις την αντηλιά και ήβλεπα τη Σκύρο, τη Μυτιλήνη, τα Ψαρρά, τη Χιό, και τη Σάμο. Από δω απάνω επαρυφάλαμε δίχωσ να μας εννόησουν.

Είκοσι ναύτεσ του *Λουδοβίκου* ομού μ' έναν αξιωματικό και έναν υπαξιωματικό επλεύρισαν με τη λέμβο το καΐι μας. Το πρώτον το εφάξανε και ύστερον εβγήκανε εις τη στεριά προς καταδίωξη μας. Επαρυμείνανε καθ' όλη τη νύχτα εις το παράλιον και το αξημέρωμα κατά την 6ην πρωινή άνοιξε το ντουφειδι πλην εσορόπισε ογλήγορα. Περί το μεσημέρι αρχίνησαν οι κανονοβολισμοί και νέο ντουφειδι οπού ελαβωθήκανε τρεις ιδικοί μας.

Ήτον απομεσήμερο όντας η οβίδα του κανονιού επήρε ολίγο τον Κλεφτομούτικα και ελάβωσε βαριά τον Δαμπαντούμπα εις την κοιλιά και εχτύπησε τον Κοψαχειλή εις το χέρι οπού δια

να εγλυτώσει τη φάουσα, μέσα σε κλάσματα και φωνές, έκοψε ατός του το βραχιόνα με το μαχαίρι και ελιγοθύμισε. Το Πλάσμα άπλωσε απάνω εις την κοψιά κεραλοιφή με λινάρι και το δεσε σφιχτά δια να σταματήσει το αίμας. Τους χτυπημένους τους επήγαμε εις μια χαμοκέλα και εδώκαμε όρκο όλη η κουμπανία να μην πέσομε ζωντανό εις τα χέρια των αντρών του *Λουδοβίκου*.

Έτσι, όντας τους είδαμε να πλησιάζουν εις το ύψωμα οπού εκάμναμε ενέδρα, εχυμήξαμε αιφνιδίως κατεπάνω των και τους επυροβολήσαμε, έπεσε πρώτος ο αξιωματικός, κατόπιν ο υπαξιωματικός και δύο ναύτες, βαρέως δε ελαβώσαμε και τρεις ακόμη ναύτες, οι αβλαβείς εκουβαλήσανε τους επίλοιπους εις τη βάρκα των και αμολάρανε.

Το Πλάσμα εγιατροπόρεψε όσους ημπόρεσε από τους ιδιούς μας. Υπήγα εις την χαμοκέλα δια να ιδώ την Όρσα και την εβρήκα κοκκαλωμένη. Ο Κοψαχείλης, το χασαπόπουλο από τον Γιουλμπαζέ, εσώθη μονόχερας. Ομοίως εσώθηκαν ο Κλεφτομούτικας και ο Σάμιος Δαβίδ, αλλά και ο Δαμπαντούμπας μόλον οπού ήτον βαρέως λαβωμένος εγιατροπορευτή και επαράμεινε εις τη στεριά. Ο *Λουδοβίκος* έριξε μια στερνή κανονιά προς το μέρος μας και εσαλπάρισε. Εσίμωνε η εσπέρα κι εμείς ανάψαμε φωτιά. Δύο λεβέντες υπήγαν και εγύρεψαν φαγιά. Ένας τσοπάνης μας ήφερε ένα σφαχτό και μερικά καρβέλια ψωμι. Εφάγαμε και επέσαμε για ύπνο. Έτσι εγλυτώσαμεν κι εκείνη τη φορά. Αξίζει να μνημονέψω τους λεβέντες οπού εχάθηκαν. Ήτον ο λεβέντης ο Λάζαρος Σμυρναίος που 'ρχε δια πρώτην φορά κοντά μας, και το ωραίο παλληκαρόπουλο Αντρίκος ο Μάχιμος που έλεγεν ότι ήτον αθάνατος, γιατί εγλυτώσεν πολλάκις από του χάρου τα δόντια και κατείχε το πιο ωραίο γιαταγάκι φαιτ Σαλονίκι με ασημένα βελονωτή λαβή, οπού μου έμεινε εις χείρας. Μαζί των εχάθη δια παντός και η έμορφη Όρσα οπού εδοούλεψε χρόνους έξη εις τα μπορντέλα της Ερμούπολης και εξυπερέτησε πολλούς και έκανε τους άντρες πολλά ευτυχισμένους.

Εις τα μισά του Αλωνάρη μήνα, εξημερώθημεν πλησίον της Νιός και ένας απαλός αγέρας μας εταξίδευεν. Μόλον οπού αλαργέψαμε από Σάμον εμάνθανα τα καθέαστα. Απαντήσαμε την μπρατσέρα

του Χατζή Γεώργη Μποτζίκη από Σάμον με τριάντα οκτώ ανθρώπους, οι πλείστοι τούτων ήτον Σάμιοι οθωμανοί. Δεν επειράξαμε κανέναν κι εκείνοι μας έδωκαν τα χαμπέρια.

Ήκουσα, το λοιπόν, ότι τη λέμβο τη δωδεκάκωπη οπού εβουλήσαμε εις το Μεγάλο Σεϊτάνι Σάμου την ηύραν δύω Καρλοβασιώτες οπού εψαρεύανε και το εμήνυσαν εις το Βαθύ. Έτσι ο νέος καιϊμακάμης Κονεμένος εισιγουρεύτη ότι ο Νέγρος ευρέθη εις το νησί. Έδωκε διαταγή να βαλθεί η Νήσος εις κάθαρσιν δια εφτά ημέρες και κανένα πλοίο να μη φύγει ούτε να έρχει εις Σάμον και έστειλε το πολεμικόν βαπόρε να περιπλέει την νήσο. Επρόσταξε τα Οθωμανικά στρατεύματα του Μουσταφά πασσά να μας κυνηγήσουν εις Μαραθόκαμπον με αρχηγόν του Μεταβατικόν τον Χατζή Γεωργίου, ένα χαϊβάνι οπού κάποτες τον είχα εις τες διαταγές μου, κι εστείλανε και τους επίλοιπους του Μεταβατικόν με διαταγή να περιπολούν νύχτα και ημέρα δια να μας καταδιώξουν μέχρι συλλήψεως ή θανάτου. Έστειλαν από βορνά και δεύτερο απόσπασμα με κείνο το παλληκαρόπουλο το Θεμιστοκλή Μπουρνέλη δια να μας κυλιώσουν τάχα εις τον Κέρκη.

Κι αφού εδιάβηκαν ολούθες το βουνό και απεράσαν από ανάκριση όλους τους τσοπαναραίους, εκαταλήξαν εις Κατσούνι και εις τα μέρη των Καλαμπακτασιών και κείθε εσυνέλαβαν τον Καραδημήτρη οπού ήτον κατάκοιτος εις το κονάκι του. Κάποιος τους εσφύριξε ότι τον είχα κάποτες κοντά μου εις το τσούρμο και δια τούτο του είχα στείλει πενήντα τάλληρα μεγάλα. Και οι αλιτήριοι τον εβασάνισαν δια να ειπεί πού ήναι ο Νέγρος και τον αφήκανε ξέπνοον. Και υπήγαν τ' αποσπάσματα ομοίως εις Δρακκαίους και εμάζωξαν τους κατοίκους και τους εξύλισαν, πλην όλα εις μάτην.

Είπεν ακόμη ο καπτάν Χατζή Γεώργης Μποτζίκης ότι εσηκώθησαν δύω πολεμικά πλοια, ένα αυστριακό και ένα ολλανδικό από Σμύρνη τον απερασμένο μήνα προς καταδίωξήν μας και ετριγυρίζαν τες οθωμανικές νήσους πλην επέστρεψαν άπρακτα.

Εμείς φοβούμεθα μόνον τα ελληνικά πλοια, τες βασιλικές κουρβέτες *Λουδοβίκον*, *Όθωνα* και *Αμαλία*, γιατί ηξεύρουν μαθές καλώς τα κατατόπια εις τες νήσους. Εοπίσω μας πλέον έχομεν

όλους τους διαβόλους και τριβόλους, Οθωμανούς και Έλληνες, Φραντζέζους, Εγγλέζους, ως και τους Αμερικάνους. Ομού και την Αυστριακή κυβέρνηση.

Ήναι 16 τ' Αλωνάρη και αρμενίζομε εις το σύνορο των ελληνικών και οθωμανικών νήσων. Αφού απεράσαμεν αναμέσον από Κίναρον και ερημόνησο Λέβιθα εβάλαμε ρότα προς την οθωμανική νήσον Αστροπελιάν οπού κρυβόμεθα πολλάκις. Η νήσος έχει παντού ολοτρόγυρα νησόπουλα, το Κουτσομύτι, το Χοντρό και το Γλινό, τες Κουνούπες, απ' αλάργο τ' Αδέρφια, τη Σύρνα και τα Τριανήσια, εις την δυσμική μεριά ήναι η Ποντικούσα κι η Οφιδούσα, εις την τραμοντάνα το Κατσαργέλι και τα Φωκονήσια, εις τη Μαλτεζάνα έχει καλό λιμνιώνα κι αντικρύ το Τηγάνι. Εξεμπαρκαρισθήκαμε εις τες Βάτσες και επορπατήσαμε ένα τζιγάρο δρόμο δια να υπάγομε εις το Σπήλαιο του Νέγγρου όπου και εικρυβήκαμε διολίγο. Απεδώ επαρακολουθούσαμε αμέριμνοι τα συμβάντα εις το πέλαγο.

Σπηλιά του Νέγγρου την ονόμαζαν τα παλληκάρια μου, διότι εις τα βάθια της, πενήντα οργιές και πλέον, εσούρθηκα κάποτες και εχάραξα με το λάζο τ' όνομά μου εις το βράχο. Εις το σπήλαιο κατεβαίνομε με αναμμένους δαυλούς και λαμπάδες, διότι ήναι ο σκότος του Άδου. Απ' τες κεφαλές μας απάνω εικρέμονταν οι νυχτερίδες ως τσαμπιά σταφύλια και ακούγαμε τα νερά οπού αποστάζουν και πετρώνουνε και γέρονται κρούσταλλοι. Πολλά λέγονται εις το νησί δια τους πειράτες και δια τους θησαυρούς οπού ήναι παραχωμένοι εδώ, ιστορίες με μακριά ποδάρια· λέγουν ότι τάχατες οι πειράτες εβάλανε εις άκρην ένα γερό κομπόδεμα και το εχώσανε εδώ. Και τι δε λέγουν. Ήναι αληθές πως ήρπεπε να έχουμε τέτοια μέρη κρυφά κι ανάκρυφα δια ν' απιθώνομε τη λειμούρα και τ' αναγκαία, όπλα, πυρίτιδες, και να 'χομε και έναν τόπο δια να σταθούμε όταν μας κυνηγούν. Έχομεν το λοιπόν σε κάποια νησία, μες στους θαλασσόβραχους, δύω τρεις θαλασσοσπηλιές οπού ακουμπούμε το κατιτίς μας για κεινη την ώρα της ανάγκης. Ο τσοπάνης οπού μας ειχεν ιδει από ενωρίς ερχάμενους, μας ήφερε να φάγομεν κατσίκι παραγεμιστό με ρύζι, εντόσθια και μυρωδικά οπού τα 'ψηνε αποβραδίζ. Εχαιρέτησε:

«Γεια σας Παρασκευάδες» «Γεια σου και σένα», του είπαμε κι εκάτσασαμε όλοι ομού κι εφάγαμε. Εδώ ένα γύρω εις την Αστροπελιά, εκάμναμε παλαιότερα ορμητήριο και οι αθρόωποι οπού μας εγνωρίσαν μας αγαπούν από τότενες γιατί ήμεθα ανοιχτοχέρηδες μαζί των, μας έχουνε βγάλει μάλιστα και όνομα, μας λέγουν «Παρασκευάδες» επειδή ειρχόμεσταν εις τη νήσο Παρασκευές, όντας οι γυναίκες έφηναν το ψωμί και εγοράζαμε καμπόσα φρέσκα καρβέλια.

Ο τσοπάνης μάς έδωκε την είδηση ότι εις τον λιμένα της Αστροπελιάς στένεται ένα πολεμικόν καραμουζάλ με ολίγον πλήρωμα οπού οι ναύτες κάμνουν ολημερίς χαβαλέ.

Εκει, εις την κάλμα και τη νύχτα του σπηλαιού απεράσαμε έμορφες στιγμές γαλήνης· ελόγου μου εφούμερνα τα χασίσα και αιστάνομουν μηδαμινός και τιποτένιος εμπρός εις τα θαυμαστά δημιουργήματα της πλάσης. Έπαιζα το μαντολίνο κι εστοχάζομουν, ετόλμησα μάλιστα να κοιτάξω τα μέσα μου, τα σιώτια και τα σπλάχνα, εκοίταξα με θάρρος όλα τ' ανείπωτα και δεν μ' άρεζε παντάπας εκείνο οπού είδα. Ήβλεπα το αίμα να με σκεπάζει...

Κάποτε εινώσαμε ότι απέρασε ο καιρός και ημπορούσαμε και πάλε να έβγομε εις τα πέλαγα. Εκατεβήκαμε αποβραδής εις τες Βάτσες όπου είχαμε ξενερισμένη την τράτα και την εριζαμε εις το νερό. Είχαμεν αποφασίσει να κάμομεν αποκοτιά.

Την ακόλουθη ημέρα, περί το εσπέρας, εζυγώσαμε εις τον λιμένα της Αστροπελιάς. Εκεί είδαμε αρραγμένο το πολεμικόν καραμουζάλ και μεις εκαμωθήκαμε ότι κρατούμε πορείαν κι εκρυβήκαμε έξωθεν του λιμένα εκεί οπού τελειώνουν οι εκκλησές. Επεριμέναμε να πάει η νύχτα εις τα μισά κι εκάμαμε σχέδιο δια ξάφνισμα τολμηρόν. Κι όταν επήγε η ώρα, σουρθήκαμε σιγαλά εις τα βράχια προς την μεριά του πολεμικού και εξαφνίσαμε τους Τούρκους εις το σκότος. Εκάμαμε παλληκαριά μεγάλη, τους εσφάζαμε μεληδόν με λάζους και μαχαίρες, δώδεκα ανοματαίους, και δεν επρόκαμαν να ριζούν ούτε μπαταριά μήτε να κράξουν κιχ. Επήραμε και μια λέμβο με δύο φάθες και εμετακομίσαμεν εις τα δύο πλοιάρια ίσαμε είκοσι βαρέλια πυρίτιδες, τριανταριά ντουφέκια και ροχισμό στρατιωτικόν. Ετούτη η

λειμούρα θα επάγαινε εις Σάμον, εις Σπαθαραίους, και ήτον δια σκοπόν καλόν. Εβγάλαμε τες τάπες και αφήσαμε το καραμουζάλι να βουλήσει.

20 τ' Αλωνάρη μήνα εβάλθημεν εις το νερό και επήραμε τη βόλτα με τα δύο σακιά δια Κορσούς, έχοντες βαρύ φορτίο με τα όπλα και τες πυρίτιδες. Ήπρεπε να κάμομε προσοχή διότι υπό το βάρος φορτίου ήμεθα αργοκίνητοι.

Εις την πορείαν εικαταφέραμε και εσυλλάβαμε ένα σάνταλο χιώτικο οπού ήτον αγκυροβολημένο δια νερόν εις την ερημόνησο Λεριλόνη και υποχρεώσαμε το τσούρμο να μετακομίσει τα βαγένια με τες πυρίτιδες. Τους αφήσαμε μάλιστα την λέμβο δια να κάμουν τα κουμάντα τους.

Εις τα αυτοκυβέρνητα νησία και τα ερημόνησα παγαίνουμε ελευτέρως και μόνον σαν ιδούμε κάποιο πολεμικό κότερο αλαργεύουμε. Πλην της Σάμος οπού έχει ιδιικήν της διοίκηση και της Ρόδος οπού ήναι η έδρα του Διοικητή όλων των οθωμανικών νήσων, παγαίνομεν περίπου εις όλες τες νήσους ελευτέρως, διότι δεν έχουν εξουσία καμία, δεν υπάρχει φρουρά, ούτε αγάδες μήτε καδήδες. Κουμάντο κάμνουν από μόνον των οι νησιώτες. Και τ' αυτοκυβέρνητα τούτα νησία κατοικίζονται από αθρώπους το πλείστον άκακους, διότι οι μαχαιράδες και οι κακούργοι φεύγουν δια να καζαντίσουν και μένουν ξοπίσω μόνον πρόβατα και προβατίνες. Εις ετούτα τα νησία παγαίνουμε δια να πωλήσομε τες λειμούρες μας, δια να ζητήσομε τσούρμο αλλά και δια κρυφώνα.

Εβάλθημεν εις τα πανιά αλλά εις την πλευση εμαρτυρήσαμε, λόγω άπνοιας αλλά και επειδής το φορτίο ήτον πολλά βαρύ. Με τα παλληγάρια ομού αποφασίσαμε να μείνομε διολίγον καιρό εις Κορσούς. Ήπειτα από καμπόσο αριβάραμε εις τη Φύμαινα. Και εμπρώτοις ισάραμε εις το σπήλαιο αντικρύ του Κλεφτολιμανου οπού εκρύψαμε τες πυρίτιδες, τα όπλα και το ροχισμό. Ήξευρα ότι ο γέρο Κόντυλας ερχόταν έως εδώ με βάρια και μ' έλεβεν αλλά ήμουνε γαλαντόμος ένεια της Λουλούδας. Τα πλιάτζικα και τες λειμούρες δεν ήμπορούσαμε να τες δώκομεν επειδής δεν κατείχαμε τες φορτωτικές. Και ήπρεπε να κάμω κουμάντο δια να εύρω την βούλαν του ελληνικού γκουβέρνου. Αφού

εξεφορτώθηκαν οι πραμάτειες, περί το σούρουπον, υπήγαμε εις το μεγάλο Φούρνο, εις τη μπακαλοταβέρνα του Κόντυλα οπού τον ηύραμε να κάθεται με δύο Κουρσιανούς. Όντας με είδε, εννόησα ότι εστραβομουτσούνιασε, εσιέφτη ως φαίνεται την κόρη του τη Λουλούδα οπού δεν ήθελε να του τήνε γαμώ. Ετίναζε τ αλάτια και άφηνε σαρδέλες εις το τραπέζι μας οπού τες ετρώγαμε και ελυσάγαμε να πίνομε κρασο. Εφάγαμε και ολίγο σπιτικό φαγι και κατόπιν έπαιξα και το μαντολίνο κι ετραγουδήσαμε. Κάποτες εμφανίστηκε και η Λουλούδα κι έλαμψε ο τόπος όλος. Ήτον όλο γέλια και τσαχπινιές. Σε κάποια στιγμή ήβγαλε από τον κόρφο της ένα φύλλο γκαζέτας ελληνικής και μου έδωκεν δια να διαβάσω τα γραφόμενα:

25 Ιουλίου 1851, Η ΕΝΩΣΙΣ, αριθ. 289 / 7

Η φήμη του πειρατού Νέγρου αφίχθη μέχρι των Παρισίων. Ιδού τι λέγει περί αυτού η εφημερίς των Παρισίων «Ο Τύπος».

— Υπάρχει σήμερα εις το Αρχιπέλαγος άτρομος τις πειρατής, όστις διαπράττει κακουργήματα μεθ' υπερβαλλούσης επιτειδιότητος και φρονησεως. Διαχέει τον τρόμον εις τους δυστυχείς ταξιδιώτας, τους μέλλοντας να διαπλεύσωσι το μέρος της θαλάσσης, ένθα ιδιαίτερος εδρεύει. Φέρει δε όνομα Νέγρος, και πατριδα κέκτηται εις Σάμιον, ηλικίαν έχων 35 ετών, ωραίον ανόστημα, ευρείας ωμοπλάτας και κρασιν αθλητικήν. Έχει οπαδούς της αρπαγής περί τους 15 ανθρώπους, αφοσιωμένους εις αυτόν, και λίαν ριφοκινδύνους. Διαπλέει εντός ακατίου δια κωπών και ιστιών, πλέοντος μετά ταχυτάτης κινήσεως. Υποδέχονται δε αυτόν οι κάτοικοι των νήσων εις όσας επέρχεται δια να εναποθέση τα αρπαγέντα εμπορεύματα. Κοιμήσκει και φιλόφρων προς τας γυναίκας, προσφέρει εις αυτάς ωραία δώρα, τα οποία εις αυτόν βεβαίως δεν έχουσι πολλήν αξίαν, και εναρεστείται πολύ να προσελκύει την είνουιαν αυτών δι ασμάτων, τα οποία αυτός συνοδεύει δια του μαντολίνου.

Οφείλομεν να το είπωμεν προς έπαινον του πειρατού τούτου, ότι δεν είναι αμοχαρής. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει παράδειγμα ότι έχυσε μίαν ρανίδα αίματος. Πρέπει να πιστεύωμεν επίσης ότι δεν εύρεν και αντίστασιν, άλλως δύναται να μεταχειρισθή την μακράν σπάθην του, ήτις κρέματα σταθερώς περί την οσφύν του, και το ωραίον ζεύγος των πιστολίων του, τα οποία περικοσμούσι την ζώνην του.

Την ακόλουθη νύχτα εγάμησα το μούναρο της διχατέρας του γέρο Κόντυλα, της Λουλούδας, και πολλά το εχάρηκα.

Αποσώνοντας ο Αλωνάρης εβάλλημεν και πάλε εις τα πανιά. Είχα χρέος να εύρω την βούλαν και εμπρώτοις υπήγαμεν εις Μαγκανίτη Νικαριάς όπου και έλαβα την πληροφορίαν ότι εις Τζιαν υπάρχει ένας χασομέρης τελώνης εις ραχατλίκι ολημερίς κι οληνυχτίς και κατέχει όλες τες βούλες και τα έγγραφα της ελληνικής εξουσίας. Είπα εις τους συντροφονάυτες να κάμομε την αποκοτιά, και να υπάγομεν κείθε δια να πάρομε τα αναγκαία. Πηγαινάμενοι νύχτα εις τη νήσο ετσακίωσαμε τον τεμπελχανά τελώνη εις βαθύν ύπνο και τον εγυμνώσαμε από τον κορβανά και τη μεγάλη σφραγίδα του λιμεναρχείου

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1851

Εις τες αρχές τ' Αυγούστου μήνα εβρισκόμεθα εις Αμοργόν, εννέα συντροφοναύτες όλοι κι όλοι, έχοντες μιαν μπομπάρδα εις κατοχήν και με δαύτην ετραβήξαμε δια νυχτός εις τη μεριά της τραμουντάνας προς Δονούσα, δια να έχομε δευτερόπρυμα τον καιρό. Οι λεβέντες μου επιμένανε να υπάγομε εις τα Λέβιθα οπού εβρισκονται εις την οθωμανική θαλασσογραμμή και αράζουνε τούρικα μπάρα και έτζι ισάραμε προς τον κόλπον της Κίναρος· εκάμαμε καμπόσο, επειδής είχαμε τον καιρό εις την μπάντα και μας επαίδεψε. Εις Κίναρο εκατεβάσαμε δύο ιδικούς μας με μια βάρια δια να βιγλίζουν τα πέλαγα. Και εμείς εσυνεχίσαμε, εκοστάραμε το φανάρι εις τα Λέβιθα και εποδίσαμε εις έναν κόρφο κρυφό από τα πέλαγα οπού κει αποστάζουνε τα νερά από τες μικρές πηγές και κάμνει λίμνη. Εκατεβάσαμε το βαγένι, το εγεμίσαμε και εμπήγαμε και μεις εις το νερό δια να καθαριστούμε. Ήρχε ένας τσοπάνης του ερημόνησου οπού μας ανενώριζε και μας ήφερε σφαγιό κι εκάτασαμε κι εφάγαμε, ύστερις τον επήραμε λιγουλάκι.

Την άλλην ημέρα κατά τη μεσημβρία μας επολιόρησαν δύο πολεμικά οθωμανιά, ένα μπρίκι και μία γολέττα, καταφτάσαντας προς αναζήτησή μας. Ετραβηχτήγαμε εις τη μέσα μεριά της νήσου γιατί εκεί κατάγιαλα θα μας εθέριζαν οι τούρικες μπάλες και επολεμήσαμε με ψυχή. Ολημερίς εβαστούσαμε καρτερικώς τους αναρίφνητους κανονοβολισμούς των πλοίων και τες βολές πενήντα στρατιωτών οπού εξεβαρχαρίσθησαν εις το νησί δια να μας συλλάβουν και επολεμούσαν να μας

κυκλώσουν, πλην εμείς τους εβάλαμε τέσσαρες φορές εις φυγήν θανατώσαντες μάλιστα οκτώ από δαύτους.

Η μάχη εβάστηξε έως οπού ενύχτωσε και τα πλοία εβάλαν πανιά, μάλλον δια να λάβουν ενισχύσεις και να επιστρέψουν και αφήσανε εις τη νήσο τους στρατιώτες δια να μας πολεμούνε. Η μπομπάρδα επαράμεινε εις κατοχήν των στρατιωτών.

Δύω ιδικοί μας συντροφοναύτες εκρύβοντο εντός λέμβου καθόλη την ημέρα αντικρύ εις Κίναρο παρακολουθούντες τη μάχη, και όντας έπεσε το σκοτάδι λάμμοντας αγάλι αγάλι ήρχαν με το πλοιάριον εις τα Λέβιθα από την μεριά της Αμοργός και αποδράμαμε εις Κραμβούσα, τόπον ελληνικόν, όπου και εκρυβήκαμε.

Την αυγή κρυμμένοι καλώς επαρακολουθήσαμε ολάκερο κομπόγιο να καταπλέει εις τα Λέβιθα' ήτον τα αυτοκρατορικά οθωμανικά πολεμικά, ένα μπρίκι και μια γολέτα εμπροστά, συνοδευάμενα από δύο φρεγάδες, και κατόπιν άλλα τέσσαρα μπρίκια και ένα ατμοκίνητο απ' όπου εξεμβαρκαρίσθηγε μεγάλη στρατιωτική δύναμη εις το νησί και έριζαν πλήθος τουφεκισμών και κανονοβολισμών και μας εγύρευαν ολούθε. Με το κανονιάλι εννόησα ότι εσυνέλαβαν τον Πάτμιον τσοπάνη οπού μας επρομήθευε τα σφάγια και τον εβασάνιζαν. Ήμαι βέβαιος ότι δεν τον αφήσαν εν ζωή.

Νυχτώνοντας εσαλπάρουμε από την Κραμβούσα δια να υπάγομεν εις τον λιμνιώνα της Καλοταρίπισσας οπού έχει κρυψώνα καλότατον και τελικώς εκαταλήξαμε εις την Μαντουλιά απάνω από τα Κατάπολα δι' ολίγες ημέρες, όπου ηξέυραμε από τους γερογεμιτζήδες δια το μέγα σπήλαιον ότι ήτον κρυψώνας καλός. Ελέγοντο πολλά, ότι το σπήλαιον ήναι στοιχειωμένο και ότι το εκατοικούσε Δράκος και ότι εσυνέβαιναν αλλόκοτα πράματα μέσα εκεί. Ολόγουρα ήτον ερείπια από αρχαία οσπήτια, κόκκαλα πολλά, κεντημένα μάρμαρα οπού ελέγαν ομοίως ότι εις το σπήλαιον ευρίσκετο μια πέτρα με σκαλιγμένο το χάρτη ενός θησαυρού και οπού κανείς δεν ημπορούσε να τότε διαβάσει. Εγώ απατός μου δεν είδα ποτέσ κάτι όμοιο.

Εις τες 4 τ' Αυγούστου μας επολιόρησαν και πάλε εις το ερημονήσι οι Άγιοι Απόστολοι ονομαζόμενοι. Όταν είδαμε κι αποείδαμε να είμεθα κυκλωμένοι από τόσα πλοία και αφού εδώκαμε και πάλε μάχη ολημερίζοντας, εφύγαμε εις το σκότος. Τότες επάψανε οι πυροβολισμοί και οι Τούρκοι εκατάλαβαν ότι είχαμε κάμει πανιά και έστειλαν το κατόπι μας το ατμοκίνητον, πλην εμείς βουλιάζαντες το καΐκι εις το παράλιον είχαμε πλέον διαφύγει εις τα βουνά της Ανατολής. Μετά από ολίγες ημέρες, όντας επληροφορηθήκαμε ότι δύο μόνον πλοία επαράμειναν προς καταδίωξή μας, εκυριεύσαμε μια σακολέφα και εκάμαμε πανιά με προορισμό πέραν της θαλασσογραμής. Εκρυβήκαμε διολίγον εις τα αμοργιανά νησόπουλα, εις το Άνδρο, τα Αντικέρια, την Κέρο και τη Σχοινούσα, εις Ηρακλειά και Κουφονήσια, τη Νικουρία και τες Μάκαρες. Αργότερον επήραμε απόφαση να υπάγομε δια νυχτός εις την Κραμβούσα. Γνωρίζω ότι το μπογάζι ήναι επικίντυνο και όζω από τον κάβο κρατεί τον καιρό καλά και έκαμνα προσοχήν. Με βίαν ετραβήξαμε κείθε και εμπήκαμε εις το απάνεμο μέρος της Κραμβούσας. Περί το δειλι έπεσε μια καταχινιά πολλά πηχτή, με μια δροσιά οπού δεν εδιάφερε από τη βροχή. Αξημέρωμα εννοήσαμε τες αυτοκρατορικές πολεμικές γολέττες οπού επάγαιναν και ήρχοντο εις τα οθωμανικά πελάγη. Πλην είδαμε και τα ελληνικά αρματωμένα πλοία οπού απερνούσαν αλάργα. Κατόπιν τούτου επήραμε την απόφαση να υπάγομεν και πάλε εις τ' ανατολικά νησία.

Εις τες 7 του Αυγούστου, έχοντες μια ψάθα εις κατοχήν πλεύομε προς τες ανατολικές Σποράδες και κρυβόμεθα εις τα περίξ ερημόνησα και τα ακατοίκητα νησόπουλα και απεικεί ξαφνίζομε τα διερχόμενα πλεούμενα.

Πλησίον εις Λέρον, με λέμβο εμείς, ατακάρκαμε μιαν οθωμανικήν σακολέφα, ερχάμενη από Πάτμον, όπου της εχαλάσαμε το πλήρωμα έξι ανομάτους όλους και όλους. Ομοίως εγδύσαμε μια γολέττα από Κάλυμνον οπού επήραμε όλη την σερμαγήν περί τες σαράντα χιλιάδες γρόσσια. Αργότερον εμάνθανα ότι η αυστριακή πολεμική γολέττα, οπού ήτον εις τον λιμένα της Λέρος, εβάλλη εις τα πανιά προς αναζήτησήν μας.

Επειρατεύσαμε και μία γαβάρρα τριανάταρτη οπού είχε προορισμόν τη Σύρα και εις τ' αμπάρια ηύραμε πολύτιμα λαχούρια, σάλια της Περσίας, εξαιρετους τάπητες της Ασίας, καπνιστές γλώσσες και αρμυρά σφάρια της Αντριανούπολης και του Αίνου, καπνούς της Προύσσας αξιόλογους και διάφορα άλλα ηδύσματα. Έφκιασα και τα έγγραφα φορτωτικής, δια να εμφανίζομε τα αρπαγμένα φορτία ως ειδικά μας. Ετούτη την πράματεια την εδώκαμε εις καλήν τιμήν εις τον έμπορο Νικήτα Βλαβιανό εις Αμοργόν οπού έχω μαζί του αλισβερίσια. Μόνον μέρος του καπνού εκράτησα δι' ελόγου μας.

Τες επόμενες ημέρες με ένα οργήγορο τρεχαντήρι εις κατοχήν μας περιφερόμεθα εις τες μικρές νήσους περί την Πάτμον όπου εξούσαν ολίγοι τσοπάνηδες και παίρναμε ξερόψωμα, τυρία και το βούτυρον και καμπόσα αρνία και εκρυβόμεθα. Συχνά πυκνά εβλέπαμε να απερνούν εις τα ανοιχτά κομπόγια τα εμπορικά πλοία και εμπρός και οπίσω των υπήγαιναν οι βασιλικές γολέττες με τες ευρωπαϊκές σημαίες δια να τα φυλάγουν.

Ακολούθως υπήγαμε νότια οπού ατακάραμε ένα πέραμα Καλύμνιον και το εγδύσαμε, ειχε επιβάτες τριάντα οκτώ ανθρώπους, οι πλείστοι τούτων ήτον Οθωμανοί και δεν τους επειράξαμε, τους επήραμε μόνον τους παράδες.

Άλλοτες πάλε εκάμναμε αραξοβόλι εις τα νησόπουλα Γυαλί και Τέλενδο. Εβιγλίζαμε μήπως ιδούμε τα οθωμανικά καραμοσόλια και τα ξένα πολεμικά οπού ετραβερσάρανε εις την περιοχή προς καταδίωξή μας. Ημεθα εφοδιασμένοι με κάλλιστα εγγλέζικα τηλοσκόπια και εκιαλάραμε τες θάλασσες ένα τριγύρω, άλλοτες κρυβόμενοι εις τες αγιάλες της στεριάς και άλλοτες από τες κορφές των νήσων. Και όταν βλέπομε σιαυρί εμπορικό, κάμνομε προσβολή όσο να πεις κύμινο, και εις περίπτωση οπού ήθελε παρησιαστεί πολεμικόν, τότες βυθίζομε το πλεούμενο με επιτηδειότη ώστε, όταν ζυγώνει το βασιλικόν πλοίον, δεν βλέπει μήτε ίχνος από δαύτο, και εμείς φεύγομε εις τα πλησίον βουνά.

Εις το κατόπι μας ευρίσκονται οι φραντζέζοι, το αγγλικόν πολεμικόν ατμόπλοιον, η ελληνική κουρβέτα και τα οθωμανικά αυτοκρατορικά πλοία. Πλην, ακόμη και αν απαντηθούμε ποτές με ένα πολεμικόν και ριχτούν ξοπίσω μας, εμείς πάλε φεύγομε

σχεδόν με ίσην ευκολία. Τα πλοία ετούτα δεν ημπορούν να μας ακλουθήσουν εις τα μπογάζια και τες ξέρες αναμεταξύ των πλείστων νησόπουλων και εμείς άμα πατήσαμε τη στεριά, αφήσαντες τα πλοιάριά μας κενά, μένομεν ειει εις ασφάλειαν.

Έχομε μια μπρατσέρα εις κατοχήν και πηγαινάμενοι προς μεσημβρίαν απεράσαμε πρώτον το Λεριλόνι και νοτιότερον τη Λέρο και Ψέριμον. Επεριπλανηθήκαμε εις την θάλασσα Λέρος Κάλυμνος. Κατά το γέρμα της ημέρας από τη μεριά της Ανατολής εμφανίστηκαν το φραντζέζικο πολεμικό *Σιαπλάτ* και το οθωμανικό μπρίκι *Τερίν Χουδά* και μας εκαταδίωξαν. Εφύσαε πρυμνιά και είχαμε δρόμον και επροχωρήσαμε εις τα σκοτάδια και εις την κακοκαιρία. Όλη τη νύχτα εβάσταζεν η βροχή, άστραφτε κι εμπομπούνιζε και εφύσα δυνατά βορεινός άνεμος, εξημερώθημεν και ενόμιζα ότι έφτασεν η συντέλεια. Ο ουρανός αντάριασε με νέφια μελανά και πυκνά, από τη μια στιγμή εις την άλλη εσχίζετο από γαλαζοβαμμένες και λαμπερότατες αστραπές οπού τες ακλουθούσαν βροντές κι αστροπελέκια, η βροχή και το χαλάζι επέφτανε με το τουλούμι, ενόμιζες ότι ανοίχτηκαν οι καταρράχτες του ουρανού. Εξημέρωνε και μες στην κοσμοχαλασιά εφάνησαν πάλε τα πολεμικά μάρκα να 'ρχονται καταπάνω μας.

Περί το μεσημέρι εγιαλώσαμε. Εξεμβριαριστήκαμε και ηύραμε καταφυγή εις το Μπούρτζι της Λέρος, οπού μας εκύκλωσαν και μας εκανονοβόλιζαν. Αρχίνησε ντουφεκίδι μέχρις οπού έπεσεν το σκοτάδι και εσταμάτησαν. Περί το χάραμα εκάμαμε έξοδον και εδώκαμε εις φυγήν εις το εσωτερικόν της νήσου.

Πλην από το γαλλικό πλοίο μάς εκτύπησαν και οι ναύτες του εσουνέλαβαν δύο ιδικούς μας, το Σάββα και τον Κάρχαρο. Επαρ ακολουθούσαμε ανήμποροι κρυβόμενοι όπισθεν ενός βράχου το πλήρωμα του γαλλικού πολεμικού οπού έκαιμαν ετοιμασίες και επαράτάχτηκαν με τους φραντζέζους αξιωματικούς εις το κατάστρωμα και είδαμε τον καπετάνιο να δίνει τη διαταγήν δια να κρεμάσουν τα παλληκάρια μου εις τα κατάρτια. Εσφουγγίσα ένα δάκρυ.

Η φραντζέζικη γολέττα εσαλπάρισε και αργότερον εμάν-
θανα ότι εκατάπλευσε εις τον λιμένα της Σμύρνης με τους λεβέ-
ντες μου κρεμασμένους εις τα κατάρτια. Εχάθησαν λεβέντες και
παλλήκαροι οπού αξίζει να τους μνημονεύσω. Ο Λήμνιος
Αθανάσης Κάραχος, μαζί εχάθη ο χοντρούλιακας Σάββας
Χατζή Αναστασίου από Πάτμον οπού δεν ημπορούσε να τρέξει.

Τες ακόλουθες ημέρες πλησίον της Ανάφης εκυριεύσαμε μια
κρητικιά γολέττα οπού εταξίδευεν δια Κωσταντινόπολην και
εστριμώξαμε πλήρωμα και επιβάτες εις την ιδιήν μας λέμβο και
τους αφήκαμε εις ησουχίαν.

Εφύγαμε εκείθεν με την πειρατεμένη γολέττα με
προσορισμόν Σαντορίνην. Εκεί έχω γνωριμίαν παλαιάν με τον
Δημήτριο Φωστήρη και τον Κωσταντή Ρούσσο, οπού ήναι πολλά
ντόμπροι και εξηγημένοι. Έχω ιδιικούς μου μπιστεμένους
αθρώπους παντού. Εις Σάμον, εις Μικρασίαν, εις Σύραν, ολούθε.
Πλερώνω καλώς δια να μου στέλνουν χαμπέρια δια φορτία, αλλά
και δια τες κινήσεις των εθνικών πλοίων. Και συνεργασίαν καλήν
κάμνω με διαφόρους μπαντίδους και με πρόσωπα σπουδαία
ομοίως. Και όλοι τρώνε από εμέ. Κολεγιά έκαμα όχι μόνον με
μπεσαλήδες οπού τιμούνε το λόγο τους αλλά και με εριφηδες
οπού μόλις στρέψεις ολίγον ήναι απίκο δια να σου καρφώσουν το
λάζο εις την πλάτη.

Αρμενίζαμε με κάλμα καιρόν, η μέρα ήτον συννεφιασμένη,
και όσον επλησιάζαμε εις Σαντορίνη, το νερό εγινόταν πράσινο και
εβρωμούσε το θειάφι. Περί το σούρουπον ήβγαμε εις τη θάλασσα
της νήσου, οπού τους παλαιούς χρόνους έγινε η συντέλεια του
κόζμου. Τα νερά ήτον καταπράσινα και εις τον αφρό έπλεχαν
αλαφρόπετρες. Από τα βάθη ηκούγονταν κρότοι κούφιοι σημάδι
πως η φωτιά όπου έκαιγε εις τα βάθη της γης επάσχιζε ν' ανοίξει
τρύπαν εις τον αβλέμονα και να χυθεί όζω.

Ήτον νύχτα όντας εβγήκα με τη σακμαπαβία δια να αντα-
μώσω τον Δημήτριο Φωστήρη και τον Κωσταντή Ρούσσον. Τα
εμιλήσαμε και αξημέρωτα εξεφορτώσαμε τες πριζες εις το έρημο
παράλιον της Βλυχάδας οπού εδώκαμε όλο το φορτίο της
κρητικιάς γολέττας. Κριθάρι και σιτάρια, σχοινία και γρούπους,

μαύρα δέρματα και δύο χιλιάδες και πλέον οκάδες χαλβάδες. Επληρωθήκαμε καλώς και αναχωρήσαμε την αυτήν ημέρα δια τα νότια. Μετ' ολίγον αφήσαμε όπισθεν το Αικωτήρι και επήραμεν τη βόλτα κατά την Κάσον.

Εβραδιάστημεν μεταξύ Κως και Νίσουρα.

Εις τα μισά τ' Αυγούστου μήνα, κινούμεθα νοτίως από το Ικάριο και μέχρως εις το Καρπάθιο πέλαγο, την Κω και τα νησόπουλα της Πάτμος. Απεράσαμε από Αρριούς οπού και εγεμίσαμε το βαγένι μας με νερό. Αποπλέοντας κείθε εκαταδιώξαμε μιαν εμπορική πολάκκια οπού απέρασε από το κανάλι. Ερίζαμε καμπόσες ντουφεκιές, ανεπιτυχώς.

Κατ' εικεινη την ημέρα επέσαμε εις σφοδρή τρικυμία και μέγα στρόβιλο οπού μας έκαμε πολλές αβαρίες. Εμαϊνάραμε τα πανιά και τραβώντας τα κουπία, κι έπειτα από αφάνταστες ταλαιπωρίες, εφτάσαμε περι το σούρουπο εις Αγαθονήσι. Αποκαμωμένοι από την κακουχία, την πείνα και όλες τες δυστυχίες του ντουινιά, αντικρύσαμε εις το παράλιον συντρίμματα πλοίων και λέμβους βουλημένες κι αθρώπους πνιμένους πολλούς. Αραξοβολήσαμε και εβγήκαμε εις την στεριά, επορπατήσαμε έως το Μέγα Χωριό οπού ήναι κρυμμένο από το πέλαγο δια προφύλαξην και το εκατοιόιζαν ανομάτοι έως εκατό και εκάμαμε προμήθειες, ψωμιά, τυριά και προβατίνα.

Την άλλην ημέρα ήμεθα ακόμη εις το Αγαθονήσι με πολλές αβαρίες τες οποίες εισιάξαμε προχειρως, εις το μεταξύ εγαλήνεφε και υπήγαμε δια νυχτός εις τον λιμένα της Πάτμου δια να αλλάξομε το πλοιάριον. Κρυφίως επήραμε μια τράτα και εβάλαμε πλώρη δια τα νησόπουλα τα οθωμανιά, οπού εκάμαμε αραξοβόλι και ορμητήριο. Και αρμενίζαμε πότε εις Γαϊδουρονήσι, άλλοτες εις τα Αγαθόνησα και εις Λειψοί και Γατόνησα, οπού ήναι μεσημβρινοί τόποι και ρημονήσια με πολλές ξέρες, κόρφους, κρυφά κι ανάκρυφα περάσματα δια να χαθούμε. Μία των ημερών η θάλασσα μας έστειλε μια σκούνα λόβερ δώρον, ωραίο σκαρι, καλοτάξιδο κι ογλήγορον και επήραμεν απόφαση να κάμομε πανιά προς τα κάτω μέρη. Εβάλαμε πλώρη δια τα Χελιδώνια.

Την άλλη βραδινά αριβάραμε εις μίαν ερημόνησο, μήτε και ξέρω τ' όνομά της, οπού και αράξαμε κι εκάμαμε νερό, εκεί απαντήσαμε μερικούς Κουλουριώτες καρβουνιάρηδες οπού ήρχονταν από τον Γέροντα Μικρασίας και είχανε στήσει καρβουνοκάμινο και μας εφίλεψαν προβατίνα ψητή. Τους εδώκαμε κι εμείς ρούμια. Μας είπον τα βάσανά των. Τες απερασμένες τους επλάκωσαν δύο κλέφτικα όπου τους έδειραν και τους εκατεγύμνωσαν και δεν τους αφήκαν μήτε ψωμί.

Εξεμείναμε εκεί διολίγο λόγω άπνοιας και με το πρώτο στρίμα της τραμουντάνας εσαλπάραμε. Απεράσαμε το ακρωτήρι εις το Μπουντρούμ και επλεύσαμε εις τον Κεραμειόν κόλπο· αρμενίζοντες εκείθε ανταμώσαμε δύο τουρκικά πολεμικά όπου μας έκαμαν σενάλο δια να πλευρίσουν, έστριψα ευθύς τη λαγουδέρα και εβιράρισα φεύγοντας από την άλλη. Με αγωνία αλαργέψαμε, μας εκανοβολόμισαν και μία μπάλα μας έσπασε το παρουιέτο, αλλά δεν μας επρόκαμαν.

Εις τες 17 του μηνού Αυγούστου, ευρισκόμενοι με δύο πειρατικές βάρκες εις τα Κάτω Χελιδώνια εκυνηγήσαμε ένα φραντσέζικο εμπορικό πλοίο πηγαινάμενο εις Αντάλια, μα το κορβέτο είχε δρόμο πολύ και δεν ημπορέσαμε να το πλευρίσουμε, πλην ανεγκάσθη να καταφύγει εις το λιμένα Αντάλιας όπου εκατοίχιζε πολύς ελληνισμός.

Από τον κόχυλα ήκουσα ότι μέσα εις την Αντάλια ευρίσκονταν δύο μπρίκια οθωμανικά αρματωμένα. Εμείναμε αλάργα και εληστέψαμε ένα φράγκικο μπάρκο. Το πλοίον ήτον μπρεγκαντίνο και το πλήρωμά του Σιλαβούνι, επήραμε μόνον τη σερμαγή.

Υστερον, εγγύς εις την Αντάλια, εκυριεύσαμεν ένα μαρτίγον θιακόν με ιονικήν σημαία, οπού ήρχονταν από Δαμιέτα και πριν ήτον εις το κομπόγιον το αυστριακόν οπού επάγαινε εις Σμύρνη και Βόσπορον. Μέσα εις το μαρτίγον ήτον επιβάτεςπραματευτάδες οπού ηθέλησαν να διαφεντευτούν με τα όπλα και επλήγωσαν τον Γιώργη Κοτζακρούς. Οι ιδικοί μου ελαχτάρισαν και ήρχισαν τη σφαγή. Ο καπετάνιος του μαρτίγου ονομαζόμενος Σπύρος έκλαιε ως μικρό παιδί και εζήταε έλεος. Μερικοί

οπισθοδρομήσαν σκούζοντας και εγύρευαν να κρυφτούν εις τα αμπάρια, τους εβάλαμε όλους εις φυγήν. Δεν εγλύτωσε κανείς.

Το φορτίον του μαρτίγου συνίστατο από ρούμια Ινδιών, σταφίδα και σύκα. Εκείνη τη νύχτα εμεθοκοπήσαμε και εγίναμε σινίπα με ρούμια και θεριακή οπού είχα κρυμμένη εις τα φορέματά μου. Την επόμενη ημέρα υπήγαμε εις Λέρον οπού επουλήσαμε το φορτίον, το μαρτίγο το εκράτησα. Αναχωρούντες εκείθε, περί το εσπέρας, απαντήσαμε πλησίον εις Αντάλιαν ένα καραμοσόλι τουρκιόν με πενήντα δύο χατζήδες και το ατακάραμε. Εξ αυτών άλλους εθανάτώσαμεν και άλλους απολύσαμεν εις την θάλασσα, το δε πλοίον επωλήσαμεν εις τον ταρσανά της Πάτμος.

Έχω βάρος εις την ψυχή μου και από άλλο κακούργημα τρομερόν. Εβρισκόμενοι εις τα μεσημβρινά παράλια της Μικρασίας, αλόγγο εις το Ουλού Μπουρούν εκοιτάζαμε με το κανοιάλι την κίνηση πέρα εις το ακρωτήρι των Χελιδωνιών όντας επαρησιάστηκε πλοίον ερχάμενον από τη μεριάν του Μισιριού.

Εσορούπωνε και εμείς ήμεθα εντός λέμβου παραμορφωμένοι, εφορούσαμε ευρωπαϊκά ενδύματα και είχαμε όλοι μας ευρωπαϊκά ρεβόλβερ, όντας απαντήσαμε το μπρίκι ο Άγιος Νικόλαος, ερχάμενον από Μισίρι εις τες 19 του Αυγούστου. Το ατακάραμε. Ήτον ένα μπρίκι ροδιτικο με σημαίαν οθωμανική. Εκινήθηκαμε με γρηγοράδα και εις χρόνον ολιγότερον του τετάρτου το εδιπλαρώσαμε και εσαλτάραμε εις το κατάστρωμα βαρώντας εις το φαχνό.

Το μπρίκι είχεν πορείαν προς τον Φοίνικα και ήτον έξη έως επτά μίλια μακράν του κάβου Χελιδωνίων όταν εκάμαμε έφοδο, επτά πειράτες ήμεθα, και μέσα εις την ταραχή και το ξάφνισμα εχαλάσαμε τους πέντε από τους δέκα τέσσαρες του πληρώματος αφήνοντάς τους εις τον τόπον και δύο τους ελαβώσαμε βαρέως. Τους επίλοιπους τους εδέσαμε και τους ερίζαμεν εις το αμπάρι, αφού τους εσφαλίσαμε το στόμας και τα μάτια με σφογγάρια επί τούτου ετοιμασμένα. Κατόπιν στειάμενοι άνωθεν με μπιστόλες και μαχαίρες τους εφοβερίζαμε να μας ειπούν πού έχουν κρυμμένη τη σερμαγή, ειδημή θα τους εσφάζαμεν όλους. Εφοβερίσαμε τον πλοίαρχο του μπρικιού δια να μας δώσει αυτός

και οι ναύτες του όσα γρόσσια είχαν και ό,τι άλλο τους ευρισκόταν και εσυνάξαμε μερικές χιλιάδες τάλληρα. Τους απογυμνώσαμε από χρήματα και κάθε διαμαντινό, μαλαγματινό, μπακιρικό και ροχικό. Την επαύριον τους εβγάλαμε εις το κατάστρωμα και τους ανεγνάσαμε να δέσουν εις τους πόδας των αποθαμένων βάρη και να τους ρίξουν εις την θάλασσα το οποίο και έιαμαν. Τους επίλοιπους τους αφήγαμεν εν ζωή.

Ετούτες τες ημέρες απαντούμε εις τα πελάγη ολονένα καράβια οπού τα έχουν γδύσει πειράτες και λέγουν να ήναι ο Νέγρος και η κουμπανία του.

Μία των ημερών ήβγαμε εις τη στεριά δια να κάμομε νερό και εχύμιζαν απάνω μας εντόπιοι εξαγριωμένοι με τους ληστοπειράτες οπού βγαίνουν εις τα παράλια της Μικρασίας και ληστεύουν κατά ξηράν.

Ετούτοι οι μασακαράδες, οπού εξεσήκωσαν όλη την αγανάχτηση των κατοίκων εναντίω μας, κάμνουν πλιάτζικια και δεν ήναι κούρσαροι, κλεφτοκοτάδες και κνώδαλα ήναι και έχουν το μυαλό απάνω από την κεφαλή και το φέσι των. Κάμνουν ό,τι κάμνουν και τα φορτώνουν εις τη ράχη μας. Έιαμε και η μύγα κώλο και 'χεσε τον κόζμον όλον...

Ευρισκόμεθα με τους συντρόφους εις τα καρτέρια και περιμένομε με τες ώρες πότες θ' απεράσει πλοίον δια να κάμομε επίθεση. Εδώ έξω εις τες θάλασσες, όντας νυχτώσει ρίχνομε απάνω από τα ρούχα ένα ταλαγάνι δια να μη μας περονιάζει το αγιάζι. Μερικοί από την κουμπανία ψευτοκοιμόνται και άλλοι πάλε κουβεντιάζουνε σιγαλά. Είμεθα έτοιμοι και οπλισμένοι με μπιστόλες και κουμπούρες, απάνω μας κρατούμε σπάθες και μαχαίρια δίστομα. Η νύχτα ήναι ασέληνη και άφεγγη και εχάζεα τ' αστέρια τ' ουρανού, ίδια κεντίδια. Κατά το βορονά εμφανετο λαμπερότερο όλων τ' άστρο της τραμουντάνας κι οπίσω μας τ άστρο της Ανατολής. Μισός ύπνος μισός ξύπνος και τότες έρχονται ενθύμησες και φουρτουιάζω εντός μου.

Έχω μεγάλο σεκλέτι απόψε δια τούτο έιαβα τα τζιγάρα το 'να μετά τ' άλλο. Ειαταπιάστηνα να γράψω τον βίο της ζωής μου

ενθυμώντας όχι μόνον τα κάλλιστα αλλά και τα χείριστα. Και θέλω εις τα χερσόγραφα να ομιλώ δι' ετούτα οπού με πλακώνουν. Υπάρχουνε συμβάντα οπού δεν τα ενθυμούμαι και άλλα οπού τα θυμούμαι καλότατα δίχως να ηξεύρω το λόγο.

Εκείνη τη βολά, ήτον μια νύχτα όμοια και ήμεθα εις καρτέρι, μουτζουρωμένοι, αγριεμένοι, το φονικό το 'βλεπες εις τα μούτρα μας, εφτά όλοι κι όλοι, ο Πρόδρομος Κλεφτομούτικας, οπού ήναι καλότατος σκοπευτής έπαιζε με τον κόκορα της μπιστόλας του δίπλα εις το αυτί μου, ο Γιώργης Κοτζακρούς, ο Μάξιμος Κοψαχειλής, το Πλάσμα, ο Κυριακούλης Βακόντιος και ο Λουκάς Χότζας, όντας εννοήσαμε ένα πλοίον ερχάμενον από τη μεριάν του Γέροντα.

Ήτον ένα μπριγι οθωμανικό με επιβάτες. Εικνηθήκαμε με γρηγοράδα και εις χρόνον ολιγότερο του τετάρτου εδιπλαρώσαμε, εριζάμε τα σχοινία και εγαντζώσαμε. Το παραμικρόν δεν του επειράζαμεν, ούτε εις το πράγμα του ούτε εις τους ανθρώπους του, πλην ο καπιτάνιος εσήκωσεν το τρομπόνι και μας εβάρωσε. Τότες εμείς εξεσπαθώσαμε και ορμήξαμε απάνω των βαρώντας εις το ψαχνό. Πρώτος επήδηξε εις την κουβέρτα του μπριγιού ο Κλεφτομούτικας με την μπιστόλα εις χείρας, οπίσω του οι επίλοιποι με τες σπάθες γυμνωμένες. Εξεφώνιζαν φωνές μεγάλες. «Κερατάδες... Γαμώ την πίστη σας...»

Ο καπετάνιος έκαμνε πιότερο και από τρελλόν, εγύρευε να σκοτωθεί, οι γυναίκες οπού ήτον εις το πλοίον εξαφνίσθησαν.

Έγινε χλαολή μεγάλη, γούσμοι κι αλαλαγμοί ακούγονταν, οι γυναίκες εστριγγιλίζαν, ετσιριζανε.

Ο Κοτζακρούς κορωμένος όρμηξε κατά των ναυτών με αφρούς εις τον στόμα και εφόνευσε δώ νιούτσικους βαρώντας τους με το πυροβόλο του, πλην δεν εχόρτασε και τους εκατακρεούργησε με το γιαταγάνι. Έσικουζε.

«Κερατάδες. Πάρτε λιανισμένο κρέας . Κιμά. Σφαχ τ ό . »

Εκ των δεκατεσσάρων οπού ηύραμε εις το πλοίον εχαλάσθησαν οι τέσσαρες.

Εμπήκα αγριεμένοι εις το μέσο προστάζοντας να κάμουν κράτει. Έπεσε σιγή. Ένας δραγουμάνος επροσπάθησε να το μελώσει, οι επιβάτες έτρεμαν και ο καπετάνιος είχε κερώσει.

Επιθυμία μου ήναι να μιλήσω δια το σκοτωμό εκείνο. Τε-
λειωμένης της σφαγής επρόσταξα τους ζωντανούς να δέσουν
βάρους εις τα ποδάρια των αποθαμένων και να τους αμολάρουν εις
τη θάλασσα. Εκείνη την ώρα ένας εριφης οθωμανός οπού είχε
κρυμμένο το λάζο εις τα φορέματά του εγύρισε και με ελάβωσε
εις την κοιλιά. Τον εμούνταρα, τον άρπαξα από τα μαλλιά και τον
έριξα εις το σανίδι οπού τον επάτησα δυνατά και του 'κοψα το
λάρυγγα και με τα δύο μαχαίρια. Εσυνέχισα να τον πατάω γερά
με το πόδι δια να ξεθυμάνει και μετά τον αφήνα κειδά να
σπαρταράει. Άι σιχτίρ.

Τους ερίζαμε όλους εις τη θάλασσα και επνιγήκανε, οι συ-
ντροφονάυτες μού εβάλαν κεραλοιφή και λινάρι εις την πληγή. Με
επονούσε πολλά η κοψιά. Κανείς μας δεν εμίληε. Υστερον από
τόσον αίμας οπού εχύθη είχε πέσει βουβαμάρα. Αναμετάξυ μας
ήτον άγραφος νόμος να έχομε όλοι μας μοιράδι εις ό,τι εκάμαμε,
να μοιραζόμαστε τον κίντυνο, όλες τες δοκιμασίες του θάρρους
και της πίστης και αργά ή ογλήγορα όλοι μας ήμεθα εις χρέος να
κάμουμε ένα φονικό ή έστω να ρίζομε μερικές κουμπουριές, προς
απόδειξη ότι δε σκιαζόμαστε να βάψομε τα χέρια μας εις το
αίμας. Αιμοβόροι δεν ήμεθα, πλην, όντας ηβλέπαμε ότι κάποιος
ιδικός μας εκινδύνευε, χρέος μας ήτον να κινηθούμε προς
βοήθειά του. Και ευρισκόμεθα εις πόλεμον με τον Οθωμανό και
όλες τες στρατιωτικές και τες ναυτικές Αρχές της Τουρκίας οπού
μας κυνηγούν από χρόνους. Και άμα μας λάχει πολεμούμε ως
άντρες τον τούρκικο στόλο και τον Οθωμανό οπού ήναι πολλά
δυνατός και επικίντυνος, μα και πάλε δεν παγαίνουμε γυρεύοντας.
Μόνοι οι πειράτες εξακλουθούν και σήμεραν, αγιαλά επεράσαν οι
χρόνοι του μεγάλου ξεσηκωμού των Ελλήνων, να πολεμούνε τον
Οθωμανό, δια τούτο και ο λαός φιάνει τραγούδια δια τα
κατορθώματα και τα πρακτέα μας. Ποιον θα παινέψει ο λαός,
μαθές, τους εμπόρους ή τους λεβέντες;

Αργότερον απαντήσαμεν ένα πέραμα φαρριανό του καπτάν
Δημήτρη του Γλάρου και εμάθαμε ότι εφάνησαν είκοσι και πλέον
πολεμικά πλοία και έτζι ελάβαμε απόφαση δια φυγήν νοτίως εις
Κύπρον ώστε να χαθούμε ολότελα διολίγο καιρό. Είχαμε
πρόχειρα τα ναυτικά έγγραφα του θιακού μάριτιγου και όλα τα

επίλοιπα υγειονομικά έγγραφα εις περίπτωση ελέγχου. Τα πασσαβάντια τα έφνιασα ελόγου μου με την αρπαγμένη από Τζιαν βούλα.

Εις τες 21 τ' Αυγούστου μήνα, εβάλαμε πορεία δια τον λεβάντε και τη θάλασσα της Κύπρου όπου και επαραμείναμε εις τη θαλασσογραμμή αναμεσό εις τη νήσο και εις τα παράλια της Ανατολής και όντας ο καιρός αγρίευε, εποδιζαμε εις το βόρειο παράλιον της νήσου εις έρημες ακάλες.

Άμα εννοούσαμε οθωμανική νάβα, ετραβερσώναμε ευθύς κατά τα παράλια της Αλεξάντρως της Αιγύπτου και τη Δαμιέτα, οπού τα νερά ήναι βαθιά, ηξέυροντας ότι οι Τούρκοι δεν ήθελαν μας ακολουθήσουν.

Εις τες 26 τ' Αυγούστου επλεύσαμε με μία σακολέφη εις Λάρνακα δια να πατήσομε στεριά. Εις το λιμάνι αγκυροβολήσαμε πλάγι εις ένα μπρίκι ελληνικό, *Περσερόνη* ονομαζόμενο. Οι ναύτες έδωκαν γνωριμία και όταν ελευθεροκοινωνήσαμε εβγήκαν ομού εις την ξηρά και έφαγαν εις μίαν μπακαλοταβέρνα.

Ετριγύρισα ολίγον εις την πόλη και εχάξευα τον κόζμο. Εις το ονοστάσιον της πόλης επαρησιάζετο θέαμα μοναδικόν με εισιτήριον, εκεί είδα και εθαύμασα τέρατα και σημεία, επαρησιάζαν εντός μεγάλων φιαλών μπαλασαμωμένα εκτρώματα εις τη σειρά, ένα νεκρόν κοριτσόπουλο οπού αντίς για μάτια είχε τούτο δύω κοιλότητες, μία τρίτη κοιλότης εις το κρανίο του περικυκλωμένη από μακριές τρίχες, κι η μύτη ήτον μία πέτζα χωρίς κόκκαλο, το απάνω χέιλι ήτον σχιστό εις το μέσον, το κάτω χέιλι ήρχονταν και έκλειε τη σχισμάδα, και εις κάθε χέρι και πόδα είχε έξη δάχτυλα. Το τέρας ετούτο έζησε ολίγες μόνον ημέρες. Άλλο παιδίον είχε τόσον τερατώδη μορφή, πρόσωπο όμοιο με λεοντάρι, αυτιά όρθια ως του λαγού και πόδας παιδιού. Είχε γεννηθεί εις Τουρκίαν και οι οθωμανικές Αρχές έδωκαν διαταγή να θανατωθεί και το εγόρασε ένας γάλλος γιατρός οπού και το εμπασάμωσε. Εις άλλο μεγάλο γυάλινο αγγείο ήτον δύω παιδία εις ένα σώμα, από την μέσην και απάνω τα παιδία ήτον κανονικά με τα χέρια και τες κεφαλές των, πλην από την μέσην και κάτω

είχανε δαύτα δύο ποδάκια μόνο και μίαν ουράν. Ήτον θαυμαστά τα εκτρώματα τούτα.

Επιστρέφοντας εις τη σακιολέφα, έφτασαν μετ' ολίγον αλαφιασμένα τα παλληγάρια και είπαν ότι εγένετο καυγός τρι-κούβερος και ήπρεπε ευθύς να σαλπάρουμε.

Ένας των ναυτών της *Περσεφόνης*, Ροδίτης ονομαζόμενος, επαρέλαβε τους συντροφονάυτες και τους οδήγησεν έξω του κάστρου εις μέρος οπου ήτον δημόσιες γυναίκες. Ο Βακόντιος εθύμωσε επειδής ο Ροδίτης τους οδήγησε εις μέρος τοιούτο με σκοπό να πάρει μερτικόν, έδωκε λοιπόν εις τον Ροδίτη δύο μπάτσους και κουβέντα την κουβέντα έγινε το κακό.

Τα δύο πληρώματα επιάστηκαν εις τα χέρια και εις την συμπλοκή έπεσε γερό μπερντάχι, εβγήκαν και οι λάζοι και ιαθώς ο Βακόντιος εκαταδίωκε έναν από τους ναύτες, έτερος του πληρώματος της *Περσεφόνης* τον εχτύπησε μπαμπέσια με ζύλο εις την κεφαλή, η πληγή ήτον μεγάλη κι εγένεσε αίμας και ο Βακόντιος εμανίστηγε και τον εκατέσφαζε. Κατόπιν τούτου αναχωρήσαμε κείθε ταχέως και εβάλαμε πλώρη προς τα Απάνω Μέρη, δια τα γνωστά μας λημέρια. Όλη νύχτα δεν ημπόρεσα να κλείσω μάτι κι εστοχάζομουν ταπραχτέα.

Εις τη θάλασσα της Κύπρος απαντήσαμε μια αμερικάνικη κουρβέτα οπου έστρεψε τα κανόνια της προς το μέρος μας, εμείς αγριευτήκαμε και αλαργέψαμε ταχέως.

7ΜΒΡΗΣ

Ήτον 3 του 7μβρη μήνα, όντας ερχάμενοι από Κύπρον με πορεία προς Σάμον είδαμε εις το μεσημβρινόν μέρος των Κορσών να απερνούν και να παγαίνουν προς βορράν τρεις μεγαλότατοι ατμοδρόμωνες, εκείνοι με τες ρόδες, και με σημαίαν φραντζέζικη και εμείναμε έκθαμβοι από το θέαμα έως οπού τα αυτόπλοια εχαθήκαν εις τον ορίζοντα. Αυτοί υπάγουν ως σατανάδες κι εμείς με τα κουπία, δώστου και δώσε, δροτσίλα, άπλωσε πανιά, παίξε τα πανιά...

Υπήγαμε εμπρώτοις εις Κορσούς δια να λάβομε τες πυρίτιδες και τα όπλα, οπού κρατούμε εις τη σπηλιά ομού με τες φυλαγμένες πραγμάτειες, και τα παλληγάρια τες εμετακίμισαν εις το πλοίον. Επήραμε και καμπόσα αραποσίτια, φασόλες, φακίες κι αρακάδες, εφορτώσαμε και βαμπάνια, οκάδες πολλές. Ελάβαμε ομοίως και μια δεκαριά καντάρια καπνό σε δεμάτια και καμπόσα βαρέλια σαρδέλες και τζιρους, περιπλέον επήραμε και τόπια πανί και μια κάσσα ωρολόγια. Όντας αδειάσαμε το σπήλαιον ολότελα εσαλπάρουμε δια τα βόρεια του μεγάλου Φούρνου.

Εμπήκαμε δια προφύλαξην εις το Καμάρι των Κορσών, επεριμέναμε να σουρουπώσει και τότες εβάλαμε πλώρη δια τα νότια της Σάμος. Νυχτώνοντας επήραμε τη βόλτα δια το Λιμιονάκι, οπού εκεί βγαίνω λεύτερα διότι ήναι η θέση μοναξιά από αθρώπους και ήναι πλησίον εις Σπαθαράιους. Εφτάσαμε μεσάνυχτα και ήβγαμεν εις τη στεριά οπού εγύρεψα τον Αναγνώστη Θεοδωρίδην εις την καλύβα του εις το παράλιο. Τον εξύπνησα και του έδωκα δέκα τάλληρα μεγάλα δια να πάγει εις Σπαθαράιους το μήνυμα εις το Νικόλαο Μπουρδέλη και το

Γιώργη Μανουήλ, ότι ο Νέγρος ήφερε είκοσι βαρέλια πυρίτιδες και μια τριανταριά ντουφέκια και να 'ρχουν το συντομότε-ρον δια να παραλάβουν το φόρτωμα.

Αξημέρωτα εκατέβηκαν ο Μπουρδέλης με τον Μανουήλ και καμπόσοι άντρες με τα ζωντανά των δια τη μεταφορά. Αιόλουθα, αφού εικανοίστηκαν όλα, επήραμε τους παράδες, εχαι-ρετιστήκαμε με τους εμπορευάμενους οπού εφύγαν, πλην εμείς εμείναμε κείθε κρυβόμενοι έως οπού να σβήσει η μέρα και να σαλπάρουμε δια νυχτός.

Με το πρώτο σκότος εσαλπάρουμε και εβάλαμε πλώρη τον Ασπρόκαβο αφήσαντας νοτίως τη Σαμποπούλα, απεράσαμε την Κολώνα και μετ' ολίγον αριβάραμε εις Τηγάνι. Υπήγα ελόγου μου εις τη νταβέρνα του Θωμά Γιοκαρίνη και τον ήβρα ξυπνητό, του είπα ότι του ήφερα καλούδια και να τοιμαστεί να φέρει αγω-γιάτες να κουβαλήσουν τα φορτώματα. Ο Γιοκαρίνης εχάρη πολλά. Δεν απέρασεν ώρα πολλή και ήρχαν καμπόσοι, εμείς είχαμεν έτοιμα τα τζουβάλια τα όσπρια, τα δεμάτια τα καπνά, τα βαρέλια με τα παστά, τα τόπια τα πανιά και την κάσσα τα ωρολόγια. Ο Γιοκαρίνης ήναι άνθρωπος καλότατος, πλην για τ' άσπρα γίνεται φορές-φορές τζαναμπέτης και αρχίνισε τα παζάρια, ώσπου εβαρέθηκα να τον ακούγω και του 'πα πάρα όλα κοφοχρονιά, δια να εγλυτώνω τη μουρμούρα. Εκάτασε και μας εκέρασεν κράσο και φαγί, η γυναίκα του έφενε και κείνος εγυρόφερνε, κάποτες εκάθησε εις το τραπέζι και τότες μου εξεμολογήθη ότι ο καϊμακάμης Κονεμένος είχε βγάλει τες κεφα-λές μας εις επικήρυξην. Σήμερον, είπε, ήρχεν ένας ρουφιάνος από τη Χώρα και του επρόλαβε τα μαντάτα, ηκούστη εις τη Χώραν ότι ο Νέγρος κουβαλεί όπλα και μαρρούτια και γι' αυτό ήβγαν πάλε τ' αποσπάσματα και το Μεταβατικό. Και ο Καϊμακάμης ήβγαλε φηρμάνι ότι «ήναι ηθικόν χρέος των Σαμίων να εύρουν τους πειράτες και είτε να τους συλλάβωσιν ή να τους φονεύωσιν και θα ανταμειφθούν προσηκόντως και θέλουν τιμηθή η πίστις και αφοσίωσις των». Πολλοί έλεγαν ότι έτζι και απαντήσουν τον Νέγρο ήθελε τον τσακώσουν σκοτωμένον ή ζωντανόν δια να λάβουν την αμοιβή. Και εξετιμούσε δια δύο χιλιάδες γρόσσια την

ιδική μου κεφαλή και δια χίλια γρόσσια την κεφαλή καθενού από τα παλληκαρόπουλά μου.

Τα παλληκάρια μού εγύρεψαν να κάμομε πανιά, πλην εγώ τους ησύχασα και τους είπα να μην ανησυχούν και τίποτες δε μας βιάζει. Μόλον τούτο εφύγαμε από το Τηγάνι αξημέρωτα και αλαργέψαμε από το παράλιο με πορείαν ανατολική, και με το πρώτο φως αγναντέψαμε τον κάβο Φονιά, την Ψιλή Άμμο, το Μετζίι, το Κλήμα.

Μαύρες σιέψεις εβασάνιζαν την κεφαλή μου. Απέρασα καμπόσους χρόνους του βίου μου εις ετούτη τη νήσο και κάποτες εδάκρυζα για δαύτη, πλην τώρα πλέον την εχθρεύομαι και το μόνον οπού αποζητώ ήναι η εκδίκησης.

Εδώ έγιναν όλοι των ρουφιάνοι κι εγώ μόνο μίσος αιστάνομαι για δαύτους και δια τα καμώματά των. Έτζι και βρεθούν ομπρός μου οι κερατάδες θα τους τσακίσω σαν τα ξερά τα ξύλα και με τες δύο χείρες μου. Παλαιότερον, όλες μου οι πειρατικές πράξεις απέβλεπαν εις τους Οθωμανούς και τους κλέπτες εμπόρους. Κείνους τους χρόνους δε θα ελήστευα ποτές σαμιώτικο πλοίο, πλην τώρα όλα ετούτα ετελείωσαν και ηζεύρω καλότατα εις το πετσί μου ότι όλοι των καλά κουμάσια ήναι. Μα Έλληνες, μα Οθωμανοί, εις τα ίδια σκατά πορπατούνε όλοι των. Δια τούτο κι εμείς ατακάραμε κι εληστέψαμε καμπόσους από δαύτους τους κατεργραίους σαμιώτες πλοιάρχους κι εφουντάραμε σύξυλα τα ψωρομπάρκα των.

Σκοτεινά εξεμπαραριστήκαμε εις Κατσικλί οπού ηύραμε καλότατο σκαρί, τζερνίκι, εβουλήσαμε το ιδικό μας μάριο, εφορτώσαμε και μερικά ζώα οπού επιάσαμε και αποπλεύσαμε κείθε δια νυχτός. Εξημερωθήκαμε εις την μπούκα του Γέροντα οπού απαντήσαμε κίνηση πλοίων μεγάλη δια τούτο και εκοστάραμε εις την ερημόνησο της Παναγιάς οπού ηύραμε καταφυγή δι' ολίγο.

Εσφάξαμε ένα κατσίκι και το εψήσαμε και το καταμεσήμερον, όπως ετρώγαμε, παρησιάστηκε από το μέρος της ανατολής θέαμα μοναδικό. Μία φούσκα μεγαλότατη με χρώματα λαμπρά και σημαίες εδιαγύριζε τον ουρανό κι αφού

έκαμνε καμπόσες γύρες υπεράνω από τες κεφαλές μας, εσταμάτησε απάνω από το τζερνίκι μας και ο αεροβάτης μας εχαϊρέτα κουνώντας ένα λευκόν μαντήλι και κάποια στιγμὴν έριψε πλήθος χαρτιά πολὺχρωμα εἰς τα οποία ήτον γραμμένοι στίχοι οθωμανικοί. Τα χρωματιστά χαρτιά εκυματίζαν εἰς τον αγέρα κι εσελαγίζαν εἰς τες ακτίνες του ήλιου και ήτον πράμα εζαίσιο και θαμαστό να το βλέπεις. Εμείς εμείναμεν άλαλοι βλέποντες τη μηχανή να αεροβατεί εἰς τα σύγνεφα. Απεκεί αφηλά ο αεροβάτης πλοίαρχος αμόλαρε έναν μικρόν πίθηκον οπού εβαστούσε εἰς χειρας ένα σιαδάδι ανεμίζον εἰς τον αγέρα και ήπεφτε μαλακά από τον ουρανό και το ζών εκατέβη γερό και άβλαβο απάνω εἰς την κουβέρτα του τσερνικιού και αρχίνισε να χοροπηδά γύρω μας και μας έκαμνε σκανταλιές, η κουμπανία εχαχάνιζε και έκαμνε παιχνίδια έως οπού τον ανέσουρε και πάλεν ο αεροβάτης πλοίαρχος και ο πίθηκος μας εχαϊρέτα. Ένας από το τσούρμο, ο Μάξιμος Κοψαχειλης, ηθέλησε να ντοφειάσει τον αεροβάτη πλην ελόγου μου τον εσταμάτησα. Μετ' ολίγον η μηχανή εφαινέτο ως μύγα, και τέλος εχάθη. Ο άθρωπος έγενε πουλί και επέτα. Ένωσα ότι εξαλάφρωσα κι από τα βάθια της ψυχούλας μου εβγήκε ένα πολλά καταχωνιασμένο, «Αχ, μπρε, αχ, μ π ρ ε.» κι αιστάνθηκα καλότατα.

Έμαι ο Γεώργιος Νέγρος, που ν' αλειφτώ λάδι και να έμπω μέσα σας. Κλέπτης ήμουνε πάντοτες και πειράτης. Αρμυροθρεμμένος και θαλασσόβρεχτος, ει της θαλάσσης προερχόμενος και εἰς την θάλασσα ανήκων. Τη νύχτα την αποψινή ήμουςα το κελάδημα του Μπουλμπούλ, αγριαλά ηξέρω από τα παιδικάτα μου ότι όποιος ακούσει τ' αηδόνι της Συρίας να κελαηδεί πρέπει να βουλώσει τ αυτιά του με αγκιοκέρι ειδαίλλως θα 'ρχει το τέλος του. Ελόγου μου χάρωμαι οπού θα επιστρέψω εἰς ετούτα τα νερά οπού μ' εγέννησαν, δια να ξαναγεννηθώ εἰς τον αβλέμονα μέχρις οπού να βουλιάζω, και πάλε απ την αρχή.

Εμαζευτήκαμε εἰς τους Κορσούς.

Καθόμαστε εἰς τη βίγλα τ' Άη Γιώργη με τα παλληκάρια. Αγναντεύουμε και περιμένουμε. Το μαντολίνο το έπνιξα ομού με

το τζερνίι. Κοντά μου εμείνανε μόνον έξη λεβέντες, ο Κυριακούλης Βακόντιος, ο Πρόδρομος Κλεφτομούτικας, ο ξουρισμένος Λουκάς Χότζας, ο Γιώργης Κοτζακρούς, το Πλάσμα και ο Μάξιμος Κοψαχείλης. Με την αφεντιά μου εφτά ανοματαίοι όλοι κι όλοι. Γαμώ τα εφτά σας κέρατα, ή που θ' αποθάνομε ή που θα γλυτώσομεν. Κι ανάφτουμε τζιγάρα και φουμέρνομε δια το σεκλέτι.

Πάνε τέσσαρες ημέρες οπού απαντήσαμε το γαλλικό πολεμικό μπρίι *Λε Φαμπέρτ* οπού ήρχε το κατόπι μας μέχρις εδώ εις Κορσούς. Δεν μας εικανοβόλησε, πλην το καταραμένο πλοίον ήρχονταν όλες τες ημέρες από κοντά.

Φτάσαντας εις Κορσούς ήτον ακόμη νύχτα και σκότος, έτζι απεράσαμε τα στενά εις το Μπογαζάκι και οι Φραντζόζοι δεν ημπορέσαν ν' ακλουθήσουν. Εβουλήσαμε το τζερνίι, ήβγαμε εις τη στεριά και ανεβήκαμε τες σιλερές ίσα απάνω εις το βουνί. Χάραμα εφτάσαμε εις τη βίγλα τ' Άη Γιώργη οπού ήναι τόπος καλός δια να κατασκοπεύομεν. Εξημέρωνε κι ηβλέπαμε καθαρότατα τα πελάγη, τη Σάμον, τη Νιααριά, την Πάτμο και τ' αναρίφνητα νησόπουλα.

Το γαλλικό πολεμικόν εφάνη από τα οπίστια της Φύμαινας κι επήρε τη βόλτα προς το λιμάνι, πλην λόγω των αβαθών ανεγκάστη να αγυροβολήσει εις τα μισά του όρμου και εκατέβασαν τες σκαμπαβίες με αρματωμένους ναύτες. Μερικά από τα πλοιάρια υπήγανε εις τον λιμένα και είδα ότι εβάλανε και φρουρά εις τες φαρόβαριες. Όλο το πρωινό οι σκαμπαβίες εγυρόφερναν το παράλιον. Εις τη γέφυρα του πλοίου εστέκονταν οι αξιωματικοί με τηλοσκοπία και δεν ημπορούσαν να εννοήσουν τι απέγινε το τζερνίι, προς τα πού ετραβήξαμε και πού ευρισκόμεθα τώρα. Έστειλα το Βακόντιο οπού ομίληε τα φραντζόζικα κι εξύγωσε κρυφίως δια να ακούσει τα καθέκαστα και όντας εγύρισε μας έδωκε το ραπόρτο. Οι Φραντζέζοι μας είχαν άφαντους.

Εμείς καθισμένοι κειδά εις το βράχο επίναμε και πάλε το χασίσι κι εμπαφιάζαμε. Και ο Κοτζακρούς έσοιυζε, πού 'σαι μάνα μου. Κι ο Κλεφτομούτικας έλεε, το φελέκι μου μέσα, και πάλε, γαμώ το φελέκι μου μέσα. Κι ο μονόχερας Κοψαχείλης εβλαστήμαγε κι ειαταριότανε λυσσαγαμένος δια εκδίκηση. Ο

Χότζας χανωνμένος εισγανοτραγούδα, μαζί και ο Κοψαχείλης και μόνον το Πλάσμα εκάθονταν αμίλητο κι εκαθάριζε τες πιστόλες μας, τα κουμπούρια και τα ντουφέκια, κι ελόγου μου έψαχνα με το τηλοσκοπιο τες κινήσεις και τα καμώματα των Φραντζέζων.

Ο ήλιος αφήλωνε κι έκαιε και ξάφνου κατιτίς παράξενο εσουνέβη εις την κεφαλή μου, εννόησα ότι για χρόνους πολλούς υπήρχε μια τρικυμία εις τα μυαλά μου και τώρα ήτον ως να έγινε κάλμα και ελαμπικάρισεν ο νους και εξεκαθάριζαν οι σκέψεις μου, εκαθάρισαν τ' αφτιά μου και ακούγω καλότατα, τ' ακούγω όλα και τους πολλά μικρούς ήχους οπού δεν είχα ματακούσει, ακούγω ακόμη ως και τα ζούδια οπού πορπατούν εις το χώμα γύρω εις τα ποδάρια μου, κι ακούγω καθάρια πέρα εις τη Χρυσομηλιά οπού γίνεται το τρυγοπάτι και τα κοριτζια της νήσου τραγουδούν εις το μάζεμα των σταφυλιώνε και βλέπω καθαρά τα παλληκαρόπουλα οπού κουβαλούν εις τες πλάτες των τα πανέρια τα κρασσοστάφυλα και τα πατούνε εις το ληνό και μες στο λιοπύρι οσφραίνομαι τη γλυκειά μυρωδιά του μούστου οπού φτάνει με το αγεράκι μέχρις εδώ κι αιστάνομαι όλους ετούτους τους νιούς και τα κοριτζόπουλα να ερωτεύονται, τους έρωτες αντρών και γυναικών. Τα βλέπω, τα νιώθω, τ' ακούγω και τα οσφραίνομαι όλα, η ζωή ήναι τόσο απλή και σύντομη. Και ετούτος ήτον και θα 'ναι πάντοτες ο βίος του αθρώπου. Και γω την εχαράμισα τη ζωή κι έκαμα τον βίο μου μαρτυρικό. Και με πιάνει το παράπονο δια το πώς εσοκόρησα ελόγου μου τη ζωή μου κι εξόδεψα τες ημέρες μου εις το μίσος και εις την εκδίκησην.

Πλην σήμερα, οπού δια πρώτη φορά ήκουσα το Μπουλμπούλ τη νύχτα να τραγουδεί, ησύχασα, εμακάρεψα. Και έχω ακουστά, όντας φτάνει ο άνθρωπος εις το τέλος του βίου, φεύγει η θολούρα, καθαρίζει ο νους και τα βλέπει όλα καταπώς ήναι και πόσο σύντομη ήναι η ζωή και πόσο ογλήγορα απερνούν οι χρόνοι.

Έρωτες ηθέλησα εγώ εις τον βίο μου, έρωτες, χάδια και τραγούδια, να παίζω το μαντολίνο, να τραγουδώ και να χορευούν οι γυναίκες γύρω μου και γω να ξαραθυμώ, και όχι να ξεπαστρεύω τους ανθρώπους. Και αιστάνομαι ήσυχος οπού δε θα αποθάνω με κείνο τον άτιμο θάνατο, δε θα με κόψει ο δήμιος εις την

καρμανιόλα όπως κάμνουν εις το Ελληνικόν, μήτε ο τζελάτης με τη σπάθα του όπως κάμνουν εις τους οθωμανικούς τόπους. Και θα υπάγω να έβρω όλους εκείνους οπού εξαπόστειλα και θα τα ειπούμε αντρίκια και ησύχως. Ελόγου μου δε φοβούμαι μήτε τους θεούς ούτε και τους διαβόλους, ότι όλα ετούτα τα παραμύθια εδώ τ' αφήνομε και εκεί πάμε γδυμνοί. Κι όσο δια τους φίλους οπού μ' επρόδωκαν, το Νικολό Τίγκα και το Σάρδη ή Θηακό ή Ξένο ή όπως διάτανο κι αν τότε λένε, εγώ τους εσυχώρεσα.

Και δε φοβούμαι μπας και δε λιώσει το κορμί μου σαν εκείνο τον λιγόψυχο πειρατή οπού εσπάραζεν εις το κλάμα όταν τον επάγγιναν εις την καρμανιόλα δια να τον κόψει ο μπόγιας κι επαρακάλαγεν όλοι να τον συχωρνούν με την ψυχή τους, κι εφώναζε εις τη μάνα του πως της αφήνει ευχή και κατάρα να μοιράσει εις τες εκκλησιές τους παράδες όλους οπού έλεπτε και να δώσει εις τους άγιους από μια οκά λάδι εις τον καθένα δια την ψυχήν του. Και έλκλαιεν και εσπάραζεν, τόσον ξεφτιλισμένος.

Δύω ημέρες εσταθήκαμε κειδά εις το βράχο κι ελόγου μου ολονένα εφούμερνα. Και ήτον πολλά νόστιμον το άτιμο το προυσσαλιδικο. Εφές, όντας επήρε να νυχτώνει, είδαμε δύο λάμπες κατά τα Φανά και εφάνηκε ότι είχαν κάψει φωτιές εις τη μεριά της Βλυχάδας οπού ήναι αντικρύ εις Μαραθόδιαμπο. Και εκατάλαβα ότι ήναι σενιάλο δια το Μεταβατικό, πλην δεν είπα τίποτις εις τα παλληκάρια.

Σήμερον, εις τες 14 του μήνα 7μβρη και ημέρα Παρασκευή, με το πρώτον φως της ημέρας ειδήκαμε τους Σαμίους στρατιώτες να 'ρχονται ανεγυρευόντάς μας εις το βουνό, τους επαρακολουθούσαμε οπού ήρχονταν ίσα απάνω εις τον κρυφώνα μας. Ο Κλεφτομούτικας οπού ήτον γέννημα θρέμμα από τους Κορσούς είπεν ότι ετούτοι ήτον ορμηγεμένοι και θα μας εύρουν ογρήγορα. Τώντις δεν απέρασεν μία ώρα και μας εξετρυπώσαν κι επιάσανε θέσεις ολόγουρα εις το ταμπούρι μας. Ο αξιωματικός των εσηκώθη ορθός και ειούνα τη σπάθα του και μας επροσκάλεσε εν ονόματι του Σουλτάνου να ρίψομε τα όπλα και να παραδοθούμε. Εμείς γνωρίζοντας ότι το ταμπούρι μας ήναι άπαρτο του 'παμε να υπάγει εις τον αγύριστο. Ολημερίσαμε εκεί δια.

Το πρώτο σκότος ετύλιξε τα πελάγη. Είχαμε πλέον απομείνει έξι άνθρωποι ζωντανοί. Ο Κλεφτομούτικας εγιουρδούντισε κρυφώς από τους Αρβανίτες και εχάθη εις την άλλη πλευρά της νήσου. Είπεν ότι είχε σιέδιο δια ν' απεράσει κολυμπώντας εις Νικαριά μ' ένα φουσκωμένο τουλούμι εις την αγκαλιά. Εφιλθθήκαμε και του ευκήθηκα καλή δύναμην. Η επίλοιπη κουμπανία είχε πλέον καταλάβει ότι εδώ θέλαμε απομείνει.

Με τη σπάθα μου έσκαψα ένα λάκκο βαθύ εμπροστά εις το ξεροτροχάλο κι επαραχώσαμε τους παράδες μας και τα πολυτιμά μας εις το χώμα. Απάνου εφέραμε μια μεγάλη πλακούρα και την απιθώσαμε όρθια ως να ήτον μια εμπατή. Χαμηλά εχάραξα με το μαχαίρι μου: ΔΙΑ ΤΕΣ ΔΙΧΑΤΕΡΕΣ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΤΗ Γ. ΝΕΓΡΟΣ ΚΑΙ ΤΣΟΥΡΜΟ. Και μετά ειάτσαμε να περιμένομε. Όταν εγλυκοσουρούπωσε, μας εχτύπησαν οι Φραντζέζοι με τα κανόνια του πλοίου, το κανονίδι ήτον πυκνό και επειδής το ταμπούρι μας ήτον ξάνεμο ήρθαμε εις ανάγκην ν αλλάξομε θέσην. Κι όλον έλεγα εις τα παλληκάρια μου, «Αγάντα γενναίοι πουτσαράδες μου, σφίζτε την καρδιά σας να μη ντροπιαστούμε».

Σουρθήκαμε μέχρι την κορφή και εταμπουρωθήκαμε καλά και όντας οι Αρβανίτες εζυγώσανε τους εχτυπήσαμε με πυκνά πυρά. Εφώναξα εις τους ιδικούς μου, «Βαστάτε σφιχτά τα όπλα κι αγάντα. Μην τρέμει το χέρι, σημαδεύτε καλά και ρίχτε το βόλι».

Εις το φεγγαρόφως εβλέπαμε καθαρότατα τους Αρβανίτες οπού εζύγωναν εις το καταφυγιά μας αχιροβολισμένοι και το ντουφεκιάδι εξανάρχισεν κι ετούτο εκράτησεν ώρα πολλή. Κάποιοι εχτυπήθησαν και εγύρανε. Κάποτες έγινε διολιγον ησυχία. Έεκαψα και άλλο τζιγάρο, ερούφηξα κι αγαλλίασε η ψυχούλα μου. Επρόβαλα από το ταμπούρι και τους εφώναξα: «Ρίχτε λεβέντες μου, εγώ ήμαι σιδεροκέφαλος και δε με πιάνουν τα βόλια σας». Υστερις εγύρισα κοντά εις τους ιδικούς μου. Ο Βακόντιος, οπού εγλύτωσε πολλάκις το θάνατο, τώρα έτρεμε κι εβλαστήμαγε τη μοίρα μας. Ο Χότζας λαβωμένος εις την κοιλιά εβαριανάσαινε και το Πλάσμα κουβαριασμένο εις το βράχο έκλαιε ως γυναίκα. Ας ήναι, τέσσαρες άντρες καλωσορίζουν το θάνατο. Κι ένα τελευταίο να προιάμω να γράψω: «Ανάθεμά σε, γέρο Κόντυλα,

οπού μ' επρόδωκες, αλλά κ' ελόγου μου εγάμησα το μούναρο της κόρης σου και το χίλιοφχαριστήθηκα».

Και εδώ τελειώνουν τα γραφόμενα του πειρατή Γεώργιου Νέγγρου. Καιρό μετά την ανακάλυψη του χειρογράφου και ενώ έκανα έρευνα για τη ζωή και τη δράση του αρχιπειρατή στο Αιγαίο, σε μια συζήτηση με γνωστούς και εντελώς τυχαία άκουσα για την ύπαρξη μιας σπηλιάς στην Αστυπάλαια, γνωστής ως η «Σπηλιά του Νέγγρου». Η είδηση αυτή μου δημιούργησε την ανάγκη να επισκεφθώ το νησί. Και όταν μια καλή φίλη που έχει καταγωγή από την Αστυπάλαια και γνωρίζει το νησί καλά μου μίλησε για ένα εγγλέζο αρχαιολόγο, τον Richard MacGillivray Dawkins, που είχε στην κατοχή του αυθεντικές αφηγήσεις ντόπιων με ιστορίες σχετικές με τον πειρατή Νέγρο και που καταγράφηκαν στην Αστυπάλαια κανά αιώνα πριν, ε, τότε η ανάγκη αυτή έγινε επιτακτική. Έτσι επισκέφθηκα την «Πεταλούδα» του Αιγαίου για να μιλήσω με ντόπιους και να ακούσω τους τοπικούς θρύλους από πρώτο χέρι. Στη διαμονή μου στο νησί όμως απογοητεύτηκα εντελώς. Κανείς πια δεν θυμόταν, δεν είχε συγκρατήσει αυτές τις σημαντικές μνήμες. Και ευτυχώς που βρέθησαν δυο «Φράγκιου» που πέρασαν στις αρχές του περασμένου αιώνα από το νησί και κατέγραψαν αυτές τις εκπληκτικές ιστορίες.

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΤΗ: Μια ιστορία της Αστυπάλαιας (1945)

Του καθηγητή Richard MacGillivray Dawkins (Ο Richard Dawkins MacGillivray υπήρξε Διευθυντής της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αθήνα από το 1906 έως το 1914).

Η ιστορία ξεκινά στα τελευταία χρόνια του δέκατου όγδοου αιώνα, και εξακολουθεί να λέγεται και σήμερα στην Αστυπάλαια, το πιο απομονωμένο από όλα τα Δωδεκάνησα. Εκείνο τον καιρό τα Δωδεκάνησα αποτελούσαν μέρος της Τουρκίας, αλλά είχαν και ειδικά προνόμια από την Υψηλή Πύλη, που τους επέτρεπε να ζουν σε μια κατάσταση σχετικής ελευθερίας και ανεξαρτησίας.

Στην Αστυπάλαια υπάρχει ένας μόνο οικισμός, χτισμένος γύρω από το κάστρο, μια συστοιχία μικρών σπιτιών κολλημένων το ένα με τ' άλλο, που από μακριά μοιάζουν σαν μέγα κάστρο στην κορφή ενός ψηλού βράχου. Η θέα από αυτή την αετοφωλιά είναι απεριόριστη και ένα από τα πιο εμφανή αξιοθέατα βρίσκεται αντίκρου σε μια περιοχή δίπλα στη θάλασσα που ονομάζεται Μαλτεζάνα. Πρόκειται για μια λευκή βάση με μια μαρμάρινη κολώνα και σε σχετική ερώτηση ειπώθηκε στον ερευνητή ότι πρόκειται για ένα ταφικό μνημείο που έχει ανεγερθεί καιρό πριν στη μνήμη κάποιου «Φράγκου»: Φράγκος στα ελληνικά νησιά σημαίνει Ευρωπαίος. Έκανα το λάθος να αρμεστώ σε αυτή την πληροφορία, όταν βρέθηκα στην Αστυπάλαια κατά το έτος 1905. Ο καιρός ήταν ζεστός και εγώ δεν είχα ακόμη μάθει ότι, όταν κάποιος πηγαίνει σε έναν τόπο τόσο απόμακρο και δύσκολο να τον επισκεφθεί όπως η Αστυπάλαια, πρέπει οπωσδήποτε να τα δει όλα, μόνο και μόνο για το λόγο ότι μια δεύτερη ευκαιρία δύσκολα θα ξαναπαρουσιαστεί. Όπως πράγματι και έγινε, όταν στη διάρκεια του πολέμου 1914-18 βρέθηκα ξανά εκεί και δεν είχα καν την ευκαιρία να αποβιβαστώ.

Αν τότε, εκείνη τη μοναδική φορά, είχα επισκεφθεί τον τάφο της Μαλτεζάνας, τώρα ξέρω ότι θα είχα διαβάσει σκαλισμένη την αφιέρωση στη μνήμη του κυβερνήτη του γαλλικού ναυτικού Bissou, που ο γιος του και οι φίλοι του πίστευαν ότι βρίσκεται θαμμένος εκεί. Οι κάτοικοι της Αστυπάλαιας γνωρίζουν μια αρκετά διαφορετική εκδοχή και από τα χειρόγραφα που βρίσκονται τώρα στη διάθεση μου και περιέχουν καταγραφές από τα νησιά που έχει συλλέξει ο Δρ W.H.D. Rouse μαθαίνουμε ότι η ιστορία του τάφου είναι ένα περιστατικό που συνέβη στον απόηχο της καριέρας ενός σπουδαίου κουρσάρου, ενός σάμιου πειρατή, που ονομαζόταν Γεώργιος Νέγρος.

Και πρώτα-πρώτα μαθαίνουμε πώς ο Νέγρος έγινε πειρατής. Ίσως η λέξη πειρατής να ακούγεται λίγο βαριά. Στην πραγματικότητα σημαίνει ότι ανέπτυσε δράσεις έξω από τους συνήθεις κανόνες του ναυτικού δικαίου για να εισπράττει τα κέρδη του, με όσο το δυνατόν λιγότερη γραφειοκρατία και σχολαστικότητα.

Ο πειρατής Γεώργιος Νέγρος υπήρξε ένα πολύ ζωηρό παιδί και κάποια μέρα στο σχολείο έκανε μια άκρως άσεμνη χειρονομία προς το δάσκαλό του (περνώντας το δεξί αντίχειρα ανάμεσα στο δείκτη και στον

μέσο και σφίγγοντας το χέρι σε γροθιά). Και για το λόγο αυτό έπρεπε να υποστεί την ανάλογη τιμωρία. Γιατί εκείνο τον καιρό, έτσι για να προχωράει και η ιστορία μας, τα σχολεία ήταν πραγματικά σχολεία, και ένα αγόρι που είχε προσβάλει το δάσκαλό του με αυτόν τον τρόπο, έπρεπε να τιμωρηθεί με το κόψιμο του χεριού του.

Ο δάσκαλος, που ήταν παπάς, επέμεινε στην εκτέλεση της ποινής. Ο πατέρας του παιδιού επισκέφθηκε τον παπά μαζί με ένα φίλο του Κρητικό, που φιλοξενούσε εκείνο τον καιρό στο σπίτι του και έκανε έκκληση στον ιερέα. Αλλά εκείνος παρέμεινε αμετάπειστος μην έχοντας προφανώς κατανοήσει τη φύση του κρητικού ταμπραμέντου. Και όταν η λογική έκκληση για έλεος του πατρός Νέγρου απορρίφθηκε, ο Κρητικός εξεργάγη από οργή, έβγαλε τη μαχαίρα του και έκοψε το λαρόγγι του ανάλητου ιερέα. Μετά το συμβάν αυτό, δεν υπήρχε άλλη οδός για όλη την οικογένεια παρά να ακολουθήσει το δρόμο προς τη θάλασσα, την παρανομία και την πειρατεία. Και σε λίγο καιρό, λέει η ιστορία, το όνομα του Γεώργιου Νέγρου έγινε διάσημο και προκαλούσε τον τρόμο στη θάλασσα του Αιγαίου και στα νησιά.

Αυτή είναι η πρώτη από τις τρεις ιστορίες του Νέγρου στα χαρτιά του Rouse. Η δεύτερη ιστορία μιλάει για τον τρόπο του θανάτου του, και πώς έμελλε να κατασκευαστεί ο τάφος στη Μαλτεζάνα. Έχω μεταφράσει το ελληνικό κείμενο:

Πολλές και μεγάλες πράξεις ανδρείας συνέβησαν στο Αιγαίο και εκείνη την εποχή από τον καπετάνιο Νέγρο και τα γενναία παλληκάρια του, έτσι ώστε να γίνει το όνομά του θρύλος και συνώνυμο του τρόμου στα αυτιά και τα στόματα όλων. Υπήρχαν και άλλοι ληστοπειρατές στην ανατολική Μεσόγειο, αλλά κανένας από αυτούς δεν είχε τη δράση του καπετάν Νέγρου. Για το λόγο αυτό, η Γαλλία, μια χώρα με μακρά παράδοση στη θάλασσα, απέστειλε μια φρεγάτα για να κνηγήσει όλα αυτά τα πειρατικά πλοία αλλά ειδικότερα για να βρει και να συλλάβει το Νέγρο.

Μια νύχτα με φουρτούνα η γαλλική φρεγάτα πλησίαζε στην Αστυπάλαια, ενώ πίσω της ρυμουλκούσε ένα πειρατικό σκάφος που είχε συλλάβει στο πέλαγος. Ο καιρός, όμως, ήταν πολύ θυελλώδης και η φρεγάτα αναγκάστηκε να κόψει το σχοινί με το οποίο είχε δεμένο το ρυμουλκούμενο ιστιοφόρο για να γλυτώσει από τη μανία της θύελλας.

Γιατί; Κοιτάζετε, έπρεπε να σωθεί πρώτα η φρεγάτα. Και το ιστιοπλοϊκό άρχισε να ανεμοδέρνει κι ο κίνδυνος να ναυαγήσει ήταν πολύ κοντά. Στο κατάστρωμα του πειρατικού βρίσκονταν δυο Έλληνες αλυσοδεμένοι και δυο Φράγκοι οπλισμένοι που τους φύλαγαν.

Και το πλοίο χοροπηδούσε ακυβέρνητο στα κύματα με κίνδυνο από στιγμή σε στιγμή να τσακιστεί πάνω στις ξέρες και στους άγριους βράχους και μαζί με το πλοίο και οι άντρες. Βλέποντας τον κίνδυνο οι Γάλλοι ελευθέρωσαν τους δυο πειρατές από τις αλυσίδες τους και τους ικέτεψαν να πάρουν το πηδάλιο στα χέρια τους κι αφού γνωρίζουν το νησί να οδηγήσουν το πλοίο να αράξει με ασφάλεια. Πράγματι οι Έλληνες ανέλαβαν τη διακυβέρνηση και οδήγησαν το σκάφος σε μια ασφαλή παραλία της Ασουπάλαιας. Και μόλις έφτασαν κοντά στη στεριά, χροάααατς! Και ο ένας πειρατής πήδησε στη θάλασσα, ενώ ετοιμαζόταν να τον ακολουθήσει κι ο άλλος που κράταγε το τιμόνι για να σωθεί και να αφήσει τους Γάλλους ναύτες να πνιγούνε.

Οι Γάλλοι όμως την τελευταία στιγμή το μυρίστηκαν και τον σταμάτησαν για να μην πηδήσει κι αυτός στη θάλασσα. Και ήταν τόσο θερμές οι παραλήψεις τους που ο άνθρωπος αυτός πείστηκε να αράξει το πλοίο με ασφάλεια. Για τον Έλληνα αυτόν δεν ξανακούσαμε τίποτα άλλο κι εδώ τελειώνει η ιστορία του. Ο άλλος όμως, αυτός που πήδηξε πριν στη θάλασσα, βγήκε κολυμπώντας στη στεριά και είδε μια φωτιά στην αμμουδιά και κάποιους να κάθονται γύρω της και πήγε προς τα εκεί για να ζεσταθεί και να στεγνώσει. Πλησιάζοντας είδε ότι ήταν κι εκείνοι ναυτικοί. Τους κοίταξε προσεκτικά και τους ρώτησε, ήταν πράγματι του δικού του φυράματος, ήταν δεκαοχτώ παλικάρια και μαζί κι ο καπετάν Νέγρος.

Ο κνηγνημένος πειρατής τους είπε όλα του τα παθήματα κι εκείνοι τον κάλεσαν να φάει και να πει μαζί τους και πριν καλά-καλά ξημερώσει ζώστηκαν τα όπλα τους και πήραν το δρόμο για τη γαλλική φρεγάτα. Οι ναύτες του πλοίου εκείνη την ώρα κοιμόντουσαν στις κουνέτες τους και ο καπετάνιος στην καμπίνα του. Ένας φρουρός όλος κι όλος ήταν επάνω στο κατάστρωμα και κουτουλούσε μισοκοιμισμένος στη σκοπιά του, τσακισμένος από την κόυραση και την ταλαιπωρία της καταγίδας.

Κι όταν ο καπετάν Νέγρος με το τσούρωμο του έφτασαν στη φρεγάτα, σκαρφάλωσαν ταχύτατα πάνω στο πλοίο, και πρώτα έδεσαν το σκοπό, κάποιοι πήγαν κι αμπάρωσαν τις καμπίνες που κοιμόταν το

πλήρωμα, ενώ κάποιοι άλλοι έτρεξαν στην καμπίνα του γάλλου κυβερνήτη. Κι όταν ο γάλλος καπετάνιος κατάλαβε ότι οι Έλληνες είχαν εξουδετερώσει το πλήρωμα και τους είχαν παγιδέψει σαν τα ποντίκια στη φάκα κι είχε χαθεί κάθε ελπίδα, αποφάσισε να πεθάνει παρά να ζήσει ατιμασμένος και ο μόνος τρόπος ήταν να φτάσει στην αποθήκη και να βάλει φωτιά στα πυρομαχικά για να εξοντώσει μαζί κι όλους τους Έλληνες πειρατές.

Έτσι, χωρίς καθυστέρηση έτρεξε και έβαλε φωτιά στην αποθήκη με τα πυρομαχικά. Από την έκρηξη τα κομματιασμένα κορμιά πετάχτηκαν μέχρι έξω στη στεριά, διάσπαρτα εδώ και εκεί και μόνο ένας σώθηκε. Κι αυτός ήταν ο καπετάνιος Νέγρος που διέφυγε, αλλά κι αυτός, βαριά τραυματισμένος καθώς ήταν, σύρθηκε μέχρι πάνω στο βουνό και την άλλη μέρα εξέπνευσε. Εκεί τον βρήκε και τον έθαψε ένας βοσκός.

Εντωμεταξύ οι δύο γάλλοι ναύτες που είχαν σωθεί από τη φουρτούνα, περπατώντας στα σκοτεινά, έφυγαν μακριά από την παραλία και ανέβηκαν στο βουνό για να σωθούν. Όμως, από το μέρος όπου κρύφτηκαν μπορούσαν να δουν τη φρεγάτα. Έτσι, όταν το ξημέρωμα έγινε η έκρηξη, είδαν το πλοίο τους να φλέγεται και κατάλαβαν τι είχε συμβεί. Τρομοκρατημένοι πλέον για τα καλά οι άτυχοι άνδρες έμειναν διαρκώς κρυμμένοι στο κρησφύγετό τους και για να επιβιώσουν έτρωγαν χόρτα. Μετά από μερικές ημέρες οι κάτοικοι της Ασουπάλαιας τους αντιλήφθηκαν και οι δημογέροντες της κοινότητας πήγαν εκεί που κρύβονταν και μιλώντας τους ευγενικά τους προσκάλεσαν να κοπιάσουν μαζί τους στο χωριό όπου και τους πρόσφεραν φαγητό.

Στη Γαλλία δεν άργησαν να μαθευτούν τα μαντάτα για το αποτρόπαιο συμβάν και αμέσως έστειλαν ένα πολεμικό πλοίο στην Ασουπάλαια. Κι όταν το πλοίο έφτασε στο νησί, οι Γάλλοι άνοιξαν τις μπούκες των κανονιών και ετοιμάζονταν για κανονιοβολισμό, είχαν σκοπό να ανοίξουν πυρ αδιακρίτως για να καταστρέψουν τον οικισμό, επειδή θεώρησαν τους κατοίκους υπεύθυνους για την ανατίναξη της φρεγάτας. Τότε ο επικεφαλής των δημογερόντων του χωριού μαζί με τους δυο γάλλους στρατιώτες που είχαν δει το πολεμικό πλοίο να καταπλέει και κατάλαβαν ότι έρχεται η καταστροφή, έτρεξαν κάτω στη θάλασσα όσο πιο γρήγορα μπορούσαν κουνώντας μια γαλλική σημαία, επιβιβάστηκαν σε

ένα καΐκι και πλησιάζοντας το πολεμικό έκαναν σιγάλα για να σταματήσουν την επικείμενη επίθεση.

Όταν έφτασαν στο πλοίο, οι δύο ναύτες εξήγησαν ότι οι κάτοικοι της Αστυπάλαιας ήταν οι σωτήρες τους και ότι σε αυτούς όφειλαν πολλές ευχαριστίες. Τότε οι Γάλλοι κατάλαβαν και ευχαρίστησαν τον δημογέροντα εγκάρδια και του έδωσαν μάλιστα και ένα παράσημο. Στη συνέχεια ανέβασαν στο πλοίο τους δυο γάλλους ναύτες και απέπλευσαν από την Αστυπάλαια.

Πέρασαν πενήντα χρόνια από τότε, και μια ημέρα, ένα άλλο γαλλικό πολεμικό πλοίο αφίχθη στο νησί και αγκυροβόλησε στο μέρος που λέγεται Πέρα Γιαλός. Ένας υψηλόσωμος αξιωματικός με δαντελένιες επωμίδες αποβιβάστηκε και δήλωσε πως είναι ο γιος του Κυβερνήτη *Brisson* που είχε ανατιναχτεί μαζί με τη φρεγάτα του και είχε έρθει για να βρει τα οστά του πατέρα του και να τα θάψει. Έτσι είτε και έστειλε ένα τελάλη για να ανακοινώσει πως όποιος γνωρίζει ή μπορεί να δώσει πληροφορίες για το πού βρίσκονται θαμμένα τα οστά του πατέρα του θα πάρει αμοιβή τέσσερα ναπολεόνια.

Πολύς κόσμος άρχισε να ψάχνει αλλά πώς να βρεθούν τα οστά; Είχαν περάσει πια πενήντα χρόνια από τότε που η φρεγάτα είχε ανατιναχτεί και τα διαλυμένα σώματα των ναυτικών είχαν σκορπίσει παντού από την ισχυρή έκρηξη. Ποιος θα μπορούσε σήμερα να πει και με ποια βεβαιότητα ότι κάποια υπολείμματα λειψάνων ανήκαν στον κυβερνήτη; Έτσι όλοι τους απογοητευμένοι τα παράτησαν.

Όμως ένας παμπόνηρος βοσκός που γνώριζε πού ήταν θαμμένος ο Νέγρος, σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να κερδίσει την αμοιβή, πήγε, λοιπόν, και δήλωσε στο γάλλο αξιωματικό ότι αυτός μόνο γνωρίζει πού βρίσκεται θαμμένος ο πατέρας του. Ο Γάλλος, που ήταν στην πραγματικότητα αγαθός άνθρωπος, τον πίστεψε, του έδωσε μάλιστα την αμοιβή του, τα τέσσερα ναπολεόνια και ο βοσκός του έδειξε τον τόπο που βρισκόταν θαμμένος ο πατέρας του. Στην πραγματικότητα όμως του έδειξε τον τάφο του Νέγρου που τον είχε ο ίδιος θάψει εκεί πριν πολλά χρόνια.

Και έτσι ο ευκολόπιστος εκείνος γιος με την αίσθηση της εκπλήρωσης του χρέους απέναντι στον πατέρα του, κουβάλησε τον ιερέα του πολεμικού πλοίου και έκανε λειτουργία για τα οστά του καπετάν Νέγρου, θεωρώντας ότι είναι τα οστά του πατέρα του. Έχτισε μάλιστα

και ένα τάφο στη Μαλτεζάνα και πάνω στον τάφο έφτιαξε ένα μεγάλο μαρμάρινο μνημείο και εκεί, στη διάρκεια επίσημης τελετής όπου αποδόθηκαν μεγάλες τιμές, εναποτέθηκαν τα οστά του Νέγρου. Και πάνω στο ταφικό μνημείο σκαλίστηκε η ημερομηνία που σκοτώθηκε ο κυβερνήτης, 6 Νοεμβρίου του 1827. Και φυσικά κανείς δεν πήρε μρωδιά, μήτε ο ίδιος ο Γάλλος, ότι τα οστά που θάφτηκαν εκεί στην πραγματικότητα δεν ήταν του πατέρα του αλλά του ανθρώπου που είχε προξενήσει το θάνατό του.

Και υπήρξε και συνέχεια, όταν μερικά χρόνια αργότερα ο γιος του κυβερνήτη Brissou επανήλθε για τον ίδιο και πάλι σκοπό και οργάνωσε επιμνημόσυνη δέηση στον τάφο του πατέρα του με τιμές και τελετές και ο καλός αυτός Γάλλος συνέχισε να αγνοεί ότι όλα αυτά γίνονται προς τιμήν του Νέγρου, φονιά του πατέρα του και κυβερνήτη της φρεγάδας Brissou.

Ο ξαφνικός και βίαιος θάνατος του Νέγρου είχε τρομοκρατήσει τους κατοίκους του νησιού και λέγανε ότι ο Νέγρος θα βρικολακιάσει και μπορεί να σηκωθεί από τον τάφο του για να εκδικιθεί, για το λόγο αυτό, ο βοσκός που τον είχε θάψει φρόντισε να του βάλει στο στόμα ένα θραύσμα αγγείου που πάνω του είχε χαραγμένη την αποτρεπτική πεντάλφα, που δεν θα επέτρεπε στο κακό πνεύμα να περάσει.

Δε θα ήταν βεβαίως πλήρης ο κατάλογος με τις περιπέτειες ενός πειρατή εάν δεν αναφερόμασταν και στον κρυμμένο θησαυρό του, μιας και όπως ακριβώς μαγεύονται όλοι οι λαοί έτσι και οι Έλληνες έλκονται από τις ιστορίες με τους μυστηριώδεις θησαυρούς που έχουν πάντα αμύθητη αξία. Και επηρεασμένοι όπως είναι από τις συχνές αρχαιολογικές ανασκαφές που διεξάγονται στη χώρα τους -από τους ίδιους ή από τους «Φράγκους»- και από τα πολύτιμα ευρήματα της αρχαιολογικής σκαπάνης, ανανεώνεται διαρκώς η μαγεία των παραδόσεων του θαμμένου χρυσαφιού. Υπάρχει μέγας μαγνητισμός στην εύρηξη λέξη Μάλαμα. Και ο Rouse στα χαρτιά του μας μιλάει για το θησαυρό του καπετάν Νέγρου. Κι εγώ απλώς το μεταφέρω εδώ εν συντομία:

Στην Ασιτοπάλαια ο καπετάν Νέγρος είχε μια ιδιότυπη κρυψώνα για τους θησαυρούς του, μοναδική σε όλο τον κατοικημένο κόσμο. Και

αυτή την κρυψώνα τη χρησιμοποιούσε για να κρύβει τα χρυσαφικά και τα ασημικά του. Στην κρυψώνα του πρέπει να 'ταν βουνά τα νομίσματα, τα γρόσσια, οι λίρες, τα φλουριά, τα ντουμπλόνια και στοίβες τα κοσμήματα, σωροί οι πολύτιμες πέτρες. Και λίγο πριν πεθάνει, ο καπετάν Νέγρος εξομολογήθηκε σ' ένα κοντινό του συγγενή πού βρισκόταν αυτός ο θησαυρός.

Πέρασαν χρόνια από το θάνατό του κι ο συγγενής του εκείνος πάνω στην κουβέντα είπε σ' έναν Αστυπαλιώτη ότι γνωρίζει το μέρος που βρίσκεται ο κρυμμένος θησαυρός. Όμως, ο Αστυπαλιώτης δε τον πίστεψε και μόνο μετά την παρέλευση επτά χρόνων άρχισε να τρυπώνει στο μυαλό του, ρε, μπας και ήταν αλήθεια εκείνη η ιστορία; Έτσι, μαζί μ' ένα φίλο του αποφάσισαν να πάνε στο μέρος που του είχε πει ο συγγενής του Νέγρου και πράγματι κάτω από ένα φουντωτό σκίνο βρήκανε την είσοδο μιας σπηλιάς και κατάλαβαν ότι εκεί πρέπει να ήταν το μέρος που του είχαν περιγράψει.

Δέσανε τα λαδιά του σκίνου και τα απομάκρυναν, έτσι ώστε να μπαίνει το φως του ήλιου στην τρύπα. Και στη συνέχεια μπήκαν ο ένας πίσω από τον άλλο και προχώρησαν το δύσκολο κατήφορο προς τα κάτω. Όταν πια κατέβηκαν γύρω στις τριάντα οργιές, έφτασαν σ' ένα πλάτωμα της σπηλιάς που έμοιαζε με βενετσιάνικη στέρνα και ήταν σαν μια ξέχωρη αίθουσα. Έφαζαν παντού αλλά δεν βρήκαν ίχνος από θησαυρό. Έτσι αποφάσισαν να συνεχίσουν να κατεβαίνουν κατηφορικά, μολονότι είχαν φόβους ότι το σπήλαιο μπορεί να ήταν στοιχειωμένο από κάποιο κακό πνεύμα. Λέγεται ότι οι κρυμμένοι θησαυροί προστατεύονται πάντα από κάποιο δαίμονα ή έναν Αράπη.

Η περιέργεια τούς έσπρωξε να κατέβουν ακόμη τριάντα οργιές. Και εκεί, βρήκαν ένα καινούργιο πλάτωμα με μια μεγαλύτερη αίθουσα, κι απ' όσο μπορούσαν να διακρίνουν υπήρχαν μάλιστα δύο χώροι, ένας μεγάλος και ένας μικρότερος. Στη μέση της μικρότερης κοιλότητας ανακάλυψαν μια πλάκα με μια στρογγυλή τρύπα στο κέντρο. Εδώ, είπαν, πρέπει να κρύβεται ο θησαυρός. Συνέχισαν να ψαχουλεύουν τη μεγάλη πέτρα και κάποια στιγμή συνειδητοποίησαν ότι, ενώ λόγω του βάθους που είχαν κατέβει θα 'πρεπε να αισθάνονται αποπνικτικά, αντιθέτως αισθάνονταν μια ευχάριστη δροσιά.

Κάποια στιγμή ο φίλος ανακάλυψε κι άλλη στρογγυλή τρύπα που έμοιαζε σαν το στόμιο της κόλασης και ένωσαν κι οι δυο τους αλλόκοτα.

Και ξάφνου ακούστηκε ένας φρικώδης και ανατριχιαστικός βρυχηθμός κι ολόκληρη η σπηλιά αντηλάλησε αυτή την απερίγραπτη και τρομερή κραυγή. Οι τρίχες της κεφαλής των δυο ανθρώπων σηκώθηκαν κι ήταν σαν να ούρλιαζαν όλοι οι δαίμονες μαζί.

Οι άντρες σκίψανε και κοίταζαν μέσα στην τρύπα και τους κόπηκαν τα ήπατα, από κάτω ερχόταν αέρας παγωμένος και θαλασσινός. Κι όταν κάποια στιγμή συνήρθανε από τον τρόμο που τους είχε καταλάβει, σπρώχνοντας μετακίνησαν την πέτρα από τη θέση της και την κύλησαν μέσα στο στρογγυλό στόμιο για να καταλάβουν το βάθος του. Επί τρία και πλέον λεπτά άκουγαν την πέτρα να κατακλυδαίει και στο τέλος τίποτα, κανένας ήχος πρόσκρουσης της πέτρας στον πάτο.

Στη συνέχεια, οι δυο άντρες έσκαψαν στο μέρος που είχαν σηκώσει την πέτρα και από κάτω βρήκαν μια επίπεδη πλάκα. Την ανασήκωσαν και από κάτω βρήκαν πράγματι μια μεγάλη κρυψώνα. Αλλά άδεια. Έψαζαν σαν τρελοί παντού και έσκαψαν ξανά και ξανά, αλλά θησαυρός δεν υπήρχε, ήταν φανερό ότι κάποιος τον είχαν πάρει. Και έτσι σιγουρεύτηκαν πλέον ότι αυτή ήταν η κρυψώνα του θησαυρού του Νέγρου.

Και βεβαιώθηκαν απόλυτα γι αυτό, όταν είδαν ότι ο συγγενής του πειρατή που είχε μιλήσει για τον κρυμμένο θησαυρό εμφανίστηκε ξαφνικά να κατέχει μεγάλα πλούτη.

Και ο Αστυπαλιώτης λυπόταν, αλλά ήταν πια αργά, που δεν αξιοποίησε την πληροφορία, τότε που ο συγγενής του Νέγρου του είχε πρωτομιλήσει για το θησαυρό και τώρα θα ήταν εκείνος στη θέση του με όλα τα πλούτη του Νέγρου, ενώ ο άλλος θα έσκαβε ακόμη...

Σε αυτές τις ιστορίες ο Νέγρος και το πλήρωμά του συχνά αποκαλούνται Παρασκευάδες. Το παρατσούκλι τους το έδωσαν οι Αστυπαλιώτες, επειδή ο Νέγρος και η παρέα του εμφανίζονταν κάθε Παρασκευή για να πάρουν φρέσκο ψωμί, μιας και αυτή τη μέρα οι γυναικές έφηναν το ψωμί της εβδομάδας, κι έτσι προσέκλυψε το όνομα.

Εδώ οι ντόπιοι μας λένε ότι η Αστυπάλεια ήταν το αγαπημένο νησί των πειρατών, επειδή έχει πολλά και καλά κρυμμένα αραξοβόλια, καθαίο πόσιμο νερό και μπόλκα αιγοπρόβατα και εδώ έκαναν εύκολα τα φώνια τους. Μολονότι ο Νέγρος κατά καιρούς μπορεί να έκανε τα μύρια κακά και να υπήρξε αποτρόπαιος και απαίσιος, οι άνθρωποι εδώ λένε γι αυτόν τα καλύτερα. Ισχυρίζονται ότι ο καπετάν Νέγρος υπεραγαπούσε τους Αστυπαλιώτες, τόσο που άφησε ευχή και κατάρα στους δικούς του,

όταν συναντούν Αστυπαλιώτη, άντρα ή γυναίκα, να του ανοίγουν το σπίτι τους και να του φέρονται σαν να ήταν αδερφός τους.

Πειρατές σαν το Νέγρο ήταν, πάνω από όλα, ήρωες με ένα δικό τους τρόπο, και σκοπό της ζωής τους δεν είχαν να ληστεύουν τους άλλους Έλληνες, αλλά να κνηγάνε τα τούρκικα πλοία για να κάνουν ζημιά στον Τούρκο, όπως και σε κάθε περίεργο κι αδιάκριτο Φράγκο ερχόμενο εξ Εσπερίας. Στη θάλασσα αυτοί οι πειρατές ήταν ό,τι και οι κλέφτες κι αρματολοί εκείνης της εποχής που ζούσαν στα ψηλά βουνά της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Και εδώ τελειώνει η ιστορία του πειρατή που το 'χα μεράκι μεγάλο να σας την αφηγηθώ...

